

Iordă e Golescu. Băgări de seamă asupra canoanelor gramăricești – locul și importanța în istoria lingvisticii românești (*ediție de text și studiu introductiv*)

Autor: **Andreea Mirela I. DINICĂ**

Lucrare realizată în cadrul proiectului "Cultura română și modele culturale europene - cercetare, sincronizare, durabilitate", cofinanțat din FONDUL SOCIAL EUROPEAN prin Programul Operațional Sectorial pentru Dezvoltarea Resurselor Umane 2007 – 2013, Contract nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.

Titlurile și drepturile de proprietate intelectuală și industrială asupra rezultatelor obținute în cadrul stagiului de cercetare postdoctorală aparțin Academiei Române.

* * *

*Punctele de vedere exprimate în lucrare aparțin autorului și nu angajează
Comisia Europeană și Academia Română, beneficiara proiectului.*

DTP, complexul editorial/redacțional, traducerea și corectura aparțin autorului.

Descărcare gratuită pentru uz personal, în scopuri didactice sau științifice.

Reproducerea publică, fie și parțială și pe orice suport,
este posibilă numai cu acordul prealabil al Academiei Române.

ISBN 978-973-167-306-6

CUPRINS

Studiu introductiv

1. Gramatica lui Golescu în contextul epocii	5
2. Problematika gramaticii – model, concepție, terminologie	6
2.1. Incongruențele regionale în viziunea lui Iordache Golescu	6
2.1.1. Incongruențe lingvistice (dialectale)	6
2.1.2. Incongruențe în sistemele de scriere	6
2.2. Soluții întrevăzute de Iordache Golescu	7
2.2.1. Unificarea prin consens	7
2.2.2. Unificarea prin adoptarea „grafiei fonetice”	7
2.2.2.1. Notarea preiotării	8
2.2.2.2. Notarea lui <i>h</i> inițial	9
2.3. Problema normării rostirii (normele fonetice)	9
2.3.1. Serii consonantice dure	9
2.3.2. Problema lui <i>-u</i> final	10
3. Limba <i>Gramaticii</i> – expunere și exemple	10
4. Concluzii	11
Notă asupra ediției	13
<i>Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul Iordache Golescu</i>	15
Bibliografie	219
Abstract	222
Contents	223

CONTENTS

Introductory study

1. Iordache Golescu's <i>Grammar</i> within the epoch	5
2. Model, concept and terminology in Iordache Golescu's grammar	6
2.1. Regional assymetries in Iordache Golescu's conception	6
2.1.1. Linguistic (dialectal) assymetries	6
2.1.2. Graphic systems assymetries	6
2.2. Iordache Golescu's solutions	7
2.2.1. Consensus for unification	7
2.2.2. Phonetic writing for unification	7
2.2.2.1. Writing of the initial <i>iot</i>	8
2.2.2.2. Writing of the initial <i>h</i>	9
2.3. The issue of the speech norm	9
2.3.1. Consonant durification series	9
2.3.2. The final <i>-u</i> issue	10
3. The language of the <i>Grammar</i> – language and metalanguage	10
4. Conclusions	11
Editor's note	13
<i>Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul Iordache Golescu</i>	15
References	219
Abstarct	222
Contents	223

Abstract

This paper represents a modern edition of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul Iordache Golescu*, published in 1840 in Heliade's printing house. This edition reproduces in Latin characters the Grammar of Iordache Golescu, printed in simplified Chyrillic alphabet (also known as transition alphabet – a melange of Chyrillic, Latin and intermediary characters). In order to render the text, I used the transliteration method, that I considered to be the most adequate and faithful to the original, considering either the implicit or explicit author's conception regarding the script.

Objectives and motivation

The purpose of this paper is to complete the series of 19th century grammars, available in modern editions, in Latin alphabet. This work offers to the researcher a very precious linguistic material, a sample of the language from the beginning of the 19th century. There are numerous data attested for the first time in this work, either in lexicology, dialectology or syntax, the richness of examples illustrating a certain phenomenon is quite remarkable, compared to any other grammar of the period, the description and taxonomy are very elaborated. In what concerns the theory of the elaboration of grammar, this work reflects the level of knowledge from the beginning of the 19th century – the description criteria are usually mixed, not only grammatical, but also lexical, mainly.

The structure of the paper

The paper contains the introductory study, the editor's note and the text of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul Iordache Golescu* in Latin alphabet.

The Introductory study discusses the essential aspects of the paper (i) the grammar within the historical context, (ii) the model, conception and terminology of the grammar, (iii) the language of the grammar and (iv) conclusions.

The editor's note presents the principles of the text transliteration, the motivation for choosing the transliteration as philological method, taking into account the author's conception of rendering phonetical aspects. In this case, the transliteration method offered the advantage of highlighting the aspects that mainly represent the author's conception and approach to the issues of language in mid-19th century.

The text of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul Iordache Golescu* reproduces in Latin characters the text of the work printed in 1840, including the vast Annexes that the author attaches to the text.

CUPRINS

Studiu introductiv

1. Gramatica lui Golescu în contextul epocii	5
2. Problematika gramaticii – model, concepție, terminologie	6
2.1. Incongruențele regionale în viziunea lui Iordache Golescu	6
2.1.1. Incongruențe lingvistice (dialectale)	6
2.1.2. Incongruențe în sistemele de scriere	6
2.2. Soluții întrevăzute de Iordache Golescu	7
2.2.1. Unificarea prin consens	7
2.2.2. Unificarea prin adoptarea „grafiei fonetice”	7
2.2.2.1. Notarea preiotării	8
2.2.2.2. Notarea lui <i>h</i> inițial	9
2.3. Problema normării rostirii (normele fonetice)	9
2.3.1. Serii consonantice dure	9
2.3.2. Problema lui <i>-u</i> final	10
3. Limba <i>Gramaticii</i> – expunere și exemple	10
4. Concluzii	11
Notă asupra ediției	13
<i>Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești</i> de Vornicul Iordache Golescu	15
Bibliografie	219
Abstract	222
Contents	223

Introducere

Lucrarea de față constituie o ediție modernă a textului operei *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul lordache Golescu*, publicată în anul 1840 în Tipografia lui Eliad. Ediția redă cu caractere latine *Gramatica* lui lordache Golescu, tipărită cu alfabet chirilic simplificat (numit și alfabet de tranziție – amestec de slove chirilice, caractere latine, forme intermediare). Pentru transpunere, am utilizat metoda transliterației, pe care am considerat-o cea mai potrivită tipului de text și concepției, implicite sau explicite asupra grafiei a autorului.

Obiective și motivație

Scopul acestui demers este acela de a completa seria lucrărilor de gramatică din secolul al XIX – lea, disponibile în ediții moderne, cu grafie actualizată, cu una dintre lucrările care oferă un material lingvistic extrem de bogat și de interesant pentru cercetătorul limbii literare din acea perioadă, pentru specialistul în dialectologie și pentru cel interesat de istoria limbii române și evoluția ei, în general. Din punctul de vedere al istoriei limbii, al dialectologiei, al sintaxei, al lexicografiei, numărul de fapte de limbă în primă atestare este considerabil, bogăția exemplelor are atestă diferite fenomene este cu totul ieșită din comun față de orice altă gramatică din epocă, sistemul descriptiv și taxonomic este extrem de amplu și de elaborat. Din punctul de vedere al concepției gramaticale, demersul este, evident, desuet, la nivelul de cunoaștere de începutul secolului al XIX-lea, criteriile de descriere sunt deseori amestecate (descrierea nu se păstrează la nivel exclusiv gramatical, ci intervin și criterii lexicografice, de exemplu).

Structura lucrării

Lucrarea cuprinde Studiul introductiv, Nota asupra ediției și textul *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul lordache Golescu* redat cu caractere latine.

În *Studiul introductiv* al lucrării se discută aspectele esențiale ale acestei lucrări (i) plasarea gramaticii în contextul epocii, (ii) problematica gramaticii – care urmărește modelul, concepția și terminologia, (iii) limba gramaticii și (iv) concluzii.

Nota asupra ediției cuprinde principiile de transpunere a textului cu caractere chirilice, în caractere latine, motivația metodei alese, anume transliterația, având la bază concepția autorului asupra modului de redare fidelă a anumitor particularități fonetice, în primul rând, ale limbii. Transliterația, oferă, în această situație, avantajul de a nu masca aceste particularități care redau, în esență modul în care autorul concepe și soluționează diferitele probleme de normare a limbii.

Textul propriu-zis al lucrării *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul lordache Golescu* conține integral, cu caractere latine, textul redactat la 1840, inclusiv anexele extrem de elaborate pe care autorul le atașează textului principal.

Studiu introductiv

1. Gramatica lui Iordache Golescu în contextul epocii

Gramatica publicată de Vornicul Iordache Golescu în anul 1840, rămasă până astăzi în ediția originală, nu a atins, nici în epocă, nici ulterior, prestigiul pe care l-au cunoscut alte lucrări din același domeniu. Motivul principal al acestui destin nedrept depinde, neîndoienic, de contextul socio-cultural al perioadei și este în strânsă legătură cu destinul personal al autorului.

Contextul socio-cultural este cel specific jumătății secolului al XIX-lea, momentul de turnură al culturii românești – și al întregii societăți în ansamblu – de la vechi spre nou, de la Orient spre Occident. Termenul care surprinde cel mai bine caracteristicile acestei perioade este „tranziție”, iar sciziunea se reflectă în percepțiile unui trăitor al veacului¹.

Destinul autorului, sau mai propriu spus al lucrării, a făcut ca între momentul în care pare a fi fost redactată și cel în care a fost tipărită să se scurgă mai bine de un deceniu, ceea ce, în ritmul accelerat de modernizare specific acelei epoci, a făcut ca această operă să fie, în ciuda dimensiunilor ei impresionante, deja depășită, în momentul în care s-a putut difuza prin tipar, din punctul de vedere al concepției și al terminologiei.

Primul indiciu asupra existenței acestei gramatici, într-un anumit stadiu de elaborare, datează din anul 1828 – anul apariției *Gramaticii românești* a lui Heliade Rădulescu. Heliade își dedică opera unor personalități printre care se numără și Iordache Golescu, ca unul vrednic de pomenit pentru „osteneala” de a „desăvârși și lumina limba” cu gramatica și cu dicționarul său (Heliade Rădulescu [1828]/1982: 9-11). Manuscrisul gramaticii lui Iordache Golescu trebuie să fi fost destul de aproape de forma din varianta tipărită, dacă ținem seama că singura trimitere bibliografică pe care Heliade Rădulescu o face în lucrarea sa este la gramatica lui Golescu, la care apelează pentru completarea datelor referitoare la paradigma verbală în română² (Heliade Rădulescu [1828]/1982: 203).

Un alt reper temporal din destinul *Gramaticii* este anul 1832, când Golescu o prezintă Eforiei Școalelor, de la care solicită tipărirea – din păcate fără efect, dată fiind lipsa resurselor pentru asemenea cheltuială (Bănescu 1910: 89-90). Nici generalul Kiseleff, căruia i se adresează ulterior, nu-l ajută (Bănescu 1910: 90-91), astfel încât autorul o publică, cu cheltuială proprie, abia în anul 1840.

Această temporizare face ca, la o analiză amănunțită a lucrării, Șăineanu ([1892]/1990: 390) să dea verdictul dur de „anacronism” și „regres în raport cu Gramatica lui Eliad”.

¹ „Ca în orice țară pe cale de regenerare, sânt la noi două principii care stau în luptă, o luptă înăbușită, însă uriașă și neconținută, între bătrân și tânăr, între obiceiul căzut și veșted și inovația cutezătoare, plină de putere și de viață; o luptă pe moarte între vechi și nou, în care biruința greu câștigată va fi a celui din urmă” (A. Russo, *Iașii și locuitorii lui în 1840*).

² Într-o notă de subsol din secțiunea dedicată conjugării verbului, Heliade Rădulescu notează: „Asupra conjugării verburilor, vezi Gramatica Dumnealui Vornicului Gheorghe Golescu, unde poți avea destulă deslușire și pentru cele regulate și pentru cele neregulate.”

Alt element care a făcut ca *Gramatica* lui Golescu să nu aibă rezonanță în momentul apariției, și, implicit, nici ulterior, a fost acela că Golescu nu făcea parte din învățământ – nu era profesor, spre deosebire de toți ceilalți autori de gramatici ai vremii, care, în calitate de profesori, se bucurau de popularizarea lucrărilor lor în mediul școlar (Avram 1978: 49, 57). Deși nu a activat în mod direct în învățământ, lordache Golescu a fost, în calitate de efor, un susținător și un militant pentru dezvoltarea învățământului românesc în perioada sa de început³.

2. Problematica gramaticii – model, concepție, terminologie

Aparută în serie cu mai multe lucrări similare prin conținut și scop, într-o epocă în care preocupările pentru modernizarea limbii române le implicau pe cele pentru normarea ei, gramatica lui lordache Golescu rămâne o operă aparte prin tipul de informații care depășesc cadrul noțiunii moderne de „gramatică” (= morfologie și sintaxă). Deși cuprinderea în „gramatică” a unor elemente care aparțin și altor compartimente ale limbii în afară de morfologie și sintaxă este ceea ce s-ar putea numi o particularitate terminologică a gramaticilor vechi, gramatica de care ne ocupăm are relevanță pentru două domenii lingvistice din afara morfo-sintaxei: cel dialectal și cel fonetic.

2.1. Incongruențele regionale în viziunea lui lordache Golescu

2.1.1. Incongruențe lingvistice (dialectale)

Ca mulți alți scriitori care au fost preocupați de ceea ce se numește astăzi *limbă literară supradialectală* – începând de la celebrul exemplu al mitropolitului Simion Ștefan –, lordache Golescu remarcă diversitatea variantelor geografice ale limbii române: „Am băgat de seamă că una din înpiedecările spre înaintarea limbii rumânești, este și aceasta, adică această limbă vorbindu-să în Țara Rumânească, în Moldova, în Basarabia, în Bucovina, în multe părți ale Transilvaniei, și în Banat, nu se grăiește p-în toate părțile tot într-un fel, ci cu oare ce deosebire ...” (Golescu 1840: 6-7); din faptul că vede în această diversitate o „înpiedecare spre înaintarea limbii rumânești” reiese cu claritate că în concepția sa o limbă literară ideală este o limbă supradialectală.

2.1.2. Incongruențe în sistemele de scriere

Pe lângă diferențele *reale* corespunzătoare diferențelor dialectale care se reflectau în modul de a scrie al contemporanilor săi, lordache Golescu a remarcat și diferențele *convenționale*, rezultate din adoptarea unor sisteme diferite de redare în scris a limbii române: „Cum și la scrisoare fac oare ce deosebire, scriind uni cu slovele cele vechi rumânești, alții cu slove latinești, și alții prefăcându-le în chipul slovelor rusești, iar cei mai mulți, o amestecătură din toate” (Golescu 1840: 6-7).

Critica utilizării iusului mare fără notarea consoanei nazale

Una din deprinderile recurente în scrisul vechi românesc, aceea a suprimării grafice a consoanelor nazale după TM – mult mai rar după alte slove care notează vocale centrale (în poziție nazală) (Vârtosu

³ Prin efortul său, Gheorghe Lazăr începe activitatea la școala „Sf. Sava” și se ocupă de trimiterea în străinătate a primilor bursieri români (DLitR, s.v)

1968) – pare a se fi transmis până în pragul epocii moderne, deoarece lordache Goleescu îi dezaproabă pe cei care „obișnuiesc dă scriu, în loc dă *în*, numai *î*, ca când ar avea putere o slovă glasnică să însemneze dooă slove, una glasnică, șâ alta neglasnică, lucru cu totul înpotriva firei slovelor, căci o slovă un glas numai are cu o glăsuire, or glasnică, sau neglasnică, iar nu dooă, una glasnică șâ alta neglasnică, care aceasta șâ d-in tiparul cel vechiu, să cunoaște curat, că unde iera trebuință dă *n*, după *î*, să șâ punea, cu atâta dăosebire, că-l punea d-asupra, iar nu în rând, cum în loc să scrie *înștiințare*, *înduplecare*, scriia *îștiințare*, *îduplecare* arătând că *î*, singur, n-are glasul șî al lui *n*, ci numai al său, dă aceia trebuie ca la câte cuvinte să cere *n*, după *î*, la toate să-l șî punem în rând, ádică să scrim *înștiințare*, *înduplecare*, iar nu *îștiințare*, *îduplecare* (Goleescu 1840: 199).

Această observație arată că, deși legat încă de vechiul scris românesc prin adoptarea alfabetului de tranziție – și, în particular, prin adoptarea unei slove foarte asemănătoare cu iusul mare chirilic (J) pentru notarea vocalei centrale închise –, lordache Goleescu a pus mai presus de aceste tradiții principiul fidelității față de rostire (v. 2.1.3.2.).

2.2. Soluții întrevăzute de lordache Goleescu

2.2.1. Unificarea prin consens

În fața acestor constatări, lordache Goleescu a încercat – ca mulți alții cu preocupări similare – să schițeze niște soluții de suprimare a diferențelor în care vedea o stavilă serioasă în calea modernizării limbi române. În acest sens, el a afirmat necesitatea constituirii unor reguli și a unui sistem ortografic unitar la nivel supradialectal, printr-un *consens al scriitorilor reprezentativi* din diferitele provincii românești: „din fieș-care țară (unde să grăiește această limbă) s-ar aduna la un loc câte unul sau doi, din cei mai învățați profesori ai școalelor, de știința canoanelor grămătești, și cu toții într-o glăsuire, ar canonisi șî grămatică, șî slove obștești, silindu-să ca șî cuvintele să le aducă, cât va fi prin putință, la o regulă, a lipsi neregularitatea lor, șî slovele să le asemeneze, cu cele latinești, ce sânt slove obștești” (Goleescu 1840: 6-7).

2.2.2. Unificarea prin adoptarea „grafiei fonetice”

lordache Goleescu este convins că redarea cu fidelitate a pronunțării și renunțarea la anumite reguli de notare, neconforme cu realitatea fonetică, ar degreva sistemul ortografic (inclus de el în noțiunea de „gramatică”) de complicații inutile: „mai cu cuviință socotesc a fi, dă s-ar scri precum să glăsuiește, căci atunci ne lipsește acest canon dă la gramatică, șî gramatica cu cât mai puține canoane are, cu atâta ieste șî mai lesne” (Goleescu 1840: 189). Acest deziderat nu este singular în epocă, ci se regăsește și la Heliade – care îl va fi și influențat, probabil, pe Goleescu – formulat în *Prefața gramaticii* din 1828: „Pentru ortografia însă care voiesc să o întruducă scriind cu litere latinești, bine ar fi fost să urmeze duhului italianesc, ádică a scri după cum vorbim ... pentru ce să nu scrim după cum pronunțăm...? ... Fieștece limbă își are ortografia sa și aceea sa stătut mai norocită, care s-a supus la mai puține reguli” (Heliade Rădulescu [1828]/1980: 547).

Acest principiu este – spre deosebire de acela al renunțării la elemente regionale – aplicat de vornicul lordache cu o consecvență remarcabilă; el poate fi considerat emblematic pentru ceea ce s-ar putea socoti un realism lingvistic, în sensul independenței de orice prejudecăți teoretice și de transcriere a limbii cu fidelitatea unui aparat de înregistrare. Întregul conținut lingvistic al lucrării lui lordache Golescu constă dintr-o descriere empirică a faptelor.

2.2.2.1. Notarea preiotării

În dezacord atât cu normele limbii române actuale, cât și cu tradiția scrisului vechi românesc (cu slove chirilice), vornicul lordache notează consecvent preiotarea lui *e* inițial – fenomen inedit în raport cu tradiția și, probabil, singular în scrisul epocii – în forma de persoana III sg. a indicativului prezent al verbului *a fi* (*ieste*) și în pronumele personale de persoana I (*ieu*) și a III-a (*ia, iel, ieî*). În celelalte cazuri de notare a preiotării, modul de a proceda al lui lordache Golescu este inovator în raport cu tradiția scrisului românesc (în care preiotarea lui *e* inițial de cuvânt sau de silabă nu era notată niciodată, indiferent de tipul etimologic), dar coincide cu norma literară actuală: *iepure, ied, a ierna, trebuie(ște)* (189).

În interiorul cuvântului, vornicul lordache îl notează pe *i* semivocalic din secvențele constituite din *i* + vocală, în diferite tipuri etimologice. De această dată, procedeul diferă de normele actuale ale scrisului românesc, dar concordă în mare măsură cu deprinderile de scriere din româna veche, unde *i* urmat de vocală este notat printr-o slovă specifică, *ii*. În afară de cuvântul *viiăță*, în care grafia cu doi *i* poate corespunde radicalului etimologic bisilabic, secvența fonetică [i~], corespunzătoare în grafia limbii literare actuale unui singur *i*, este notată de lordache Golescu prin *ii* în următoarele situații:

- în interiorul cuvintelor vechi care au un radical conținând un hiat⁴ *i* + vocală: *liliiac*- în derivatele vechi cu sufixul moștenit *-ie* (< lat. *-ia*): *datorii* < *dator* (< *detoriu* < lat. *debitorius*) + suf. *-ie*

- în neologisme care provin din derivate latinești cu suf. *-ia* (inclusiv nume proprii și derivate de la ele): *interjeție*, *italian*

- în împrumuturile slave în *-anie*: *cazaniie*

- în hiaturile dezvoltate târziu în română prin diereză⁵, de tipul *butie* (< v. rom. *bute* < lat. *buttis*).

lordache Golescu, care notează consecvent *ii* în tipurile descrise mai sus, este conștient de existența unei norme care presupune grafii cu un singur *i* (*liliiac, viață*), dar consideră că este potrivită o redare în scris conformă cu rostirea.

Simțul etimologic al vornicului lordache se vede a fi depășit însă principiile sale simplificatoare, deoarece *e* inițial din neologisme nu este niciodată confundat cu *e* inițial din cuvintele vechi, iar forme ca *evanghelie, episcop, edem* sunt scrise consecvent fără *i* – ceea ce se poate explica fie prin influența modelului de scriere a cuvintelor respective în limbile occidentale, fie prin faptul că tendința preiotării lui *e*-

⁴ Hiaturile de acest tip sunt de fapt suprimate în mod aproape regulat în română, în urma „dublării” vocalei *i* printr-un ~.

⁵ Succesiunea *-i* + vocală nu este primară în seria căreia îi aparține *butie* și care cuprinde mai multe tipuri morfofonetice – în funcție de consoana de la finala radicalului etimologic: *așchie, unghie; muchie; prăpastie, primejdie*. Extinderea acestui tip de diereză constituie o tendință specifică graiurilor muntenești – unde s-au dezvoltat forme neliterare (Marin 2014 ms.)

inițial nu va fi atins, la data respectivă, cuvintele din această serie (așa cum se întâmplă în faza actuală a limbii române, în pronunțarea vorbitorilor neinstruiți).

2.2.2.2 Notarea lui *h* inițial

Fenomenul extrem de specific muntenesc al căderii lui *h* inițial (tipurile *aide*, *oț* < *haide*, *hoț*, v. și Pușcariu 1994:61) este extrem de bine reprezentat în gramatica lui lordache Golescu, care dă și lista termenilor unde *h* etimologic poate să nu apară: '*alva*', '*arac*', '*arvat*', '*oră*', *a* '*orcăi*', '*orbotă*', *a* '*odorogi*', '*ârâiesc*', '*âțâiesc*', '*ârdău*'. Este interesant că sunt cuprinse în această serie cazurile în care dispare *h* ajuns în poziție medială prin prefixare: *a în'ama* [= *a înhăma*], *a dă'ama* [= *a dehăma*], ca și *h* medial din numele propriu *Ma'omet* (v. și Pușcariu 1994:61)

2.3. Problema normării rostirii (normele fonetice)

2.3.1. Serii consonantice dure

lordache Golescu consideră că rostirea dură a anumitor serii consonantice – reflectată în modificarea *e*, *i* > *ă*, *î* – este o „normă”, iar rostirea moale a consoanelor respective o pune pe seama influenței străine, a incapacității străinilor de a pronunța vocalele centrale: „Aceste schimbări socotesc că curg d-in pricina streinilor, ce nu pot glăsui, nici *ă*, nici *â*, șâ rumânii luându-să după iei, au schimbat o slovă într-alta.” (Golescu 1840: 199).

În seria durificărilor considerate normă de vornicul lordache intră două tipuri istoric și funcțional diferite, dar ambele neadmise de norma literară actuală:

i. durificarea șuierătoarei surde, care la lordache Golescu este aproape regulată în forma conjuncției *și* > *șâ* (= [șî])

ii. durificarea din *dă* (prepoziție și conjuncție) și *pă*.

În tipul i., trebuie remarcat, pe de o parte, că transformarea *i* > *î* nu este un fenomen specific zonei Munteniei nici în cursul istoriei (Gheție 1975: 326) și nici în faza actuală (TDR 169-172). Pentru acest motiv, consecvența cu care lordache Golescu notează *șî* este o trăsătură deconcertantă a scrisului său, greu de explicat în contextul abundenței particularităților evident muntenești.

Tipul ii., durificarea din *dă* și *pă* este un fenomen cu tradiție în graiurile muntenești (mai veche în cazul lui *dă* și ceva mai târzie în cazul lui *pă*), dar este un fenomen limitat, exclusiv la prepoziția *pe* în cazul consoanei labiale și, în cazul consoanei dentale afectează doar prepoziția *de* și derivatele cu prefixul *dăs-*/*dăz-*.

„Normarea” cazurilor de durificare discutate mai sus reprezintă în mod evident o tendință orientată exact invers în raport cu direcția care s-a impus în limba română în privința durificărilor consonantice.

2.2. Problema lui *-u* final

Rezistența lui *-u* final după sunet palatal (fenomen în privința căruia mărturia textelor vechi românești se întâlnește cu situația din graiurile dacoromâne actuale, v. Zamfir 2014: 346) se reflectă și în notarea lui consecventă de către lordache Golescu; la multe exemple de forme cu *-u* după sunet palatal, care se întâlnesc pe tot parcursul textului său, autorul adaugă remarca explicită că în cuvinte de tipul

întâiu, mălaiu, graiu, războiu, roiu, bordeiu, copaciu, bâlcu există o vocală finală care „să glăsuiește cu glas scurt”.

Statutul lui *-u* final din celelalte tipuri de contexte este și el adus în discuție, dar separarea de tipurile *graiu* și *copaciu* este evidentă: semnul grafic folosit pentru redarea lui este altul decât *u*, și anume (*y*); remarca lui Golescu despre acest sunet confirmă dispariția lui în epoca respectivă („care s-a lăpădat, ne mai fiind trebuincios”) și reactualizarea lui în situațiile în care se adaugă „încheietură” sau „pronume”.

3. Limba gramaticii – expunere și exemple

Autorul este conștient de diferențele dialectale ale românei și de faptul că norma trebuie constituită în mod deliberat și dirijat, de către persoane specializate, oameni de cultură capabili să discearnă și să ia decizii în această direcție. Deși își plasează, cu modestie, demersul în linia altor lucrări de același tip, Golescu afirmă că numai efortul colectiv al mai multor autori poate duce la realizarea unor „canoane” ale limbii, ca urmare, fiecare contribuție de acest fel are rolul său și nu se poate afirma cu bună știință că precedența altora atarge după sine inutilitatea altor demersuri similare.

Constituirea normei presupune, într-o primă etapă, consemnarea formelor aflate în variație liberă și apoi, operațiunea de eliminare – realizată în spiritul ideilor și concepției lingvistice a promotorului – treptată a formelor sau construcțiilor simțite ca regionale. Ulterior, formele se impun și se consolidează, devenind, treptat normă.

Deși este tipărită la mijlocul secolului al XIX-lea, într-o perioadă de profunde schimbări și dispute conceptuale cu privire la direcția de modernizare și unificare a limbii literare (Diaconescu 1974: 12-13, Costinescu 1979: 13), *Gramatica* lui lordache Golescu ilustrează încă faza incipientă a acestui proces, cea de consemnare primară a variantelor, fără ca autorul să-și exprime direct opțiunea pentru una dintre ele.

Textul *Gramaticii* este sugestiv pentru tranziția prin care trecea limba la toate nivelurile ei, de la grafie la morfologie – apar alternativ grafeme diferite care notează același sunet (*ε* și *e* –pentru *e*, Σ și Σ^m pentru *â/î*), la nivel morfologic sunt foarte numeroase formele duble (*însănătoșesc/însănătoșez*, *dau/dă* (3pl), *stau/stă* (3 pl), *pier/pieiu* (1 sg) etc.), la nivel fonetic apar, în variație liberă, rostiri regionale și „literare” (*să se vorbească/ să să vorbească* etc.), terminologia oscilează între vechi și modern, între calc și împrumut (cel mai adesea un concept este ilustrat prin două sau trei sintagme echivalente, ex. *discors adică vorbă*, *genetivă adică nemuitoare sau dă neam* etc.).

4. Concluzii

Cu toate preocupările sale pentru normare și modernizare, aspectul gramaticii vornicului lordache arată o dată în plus că între idealul de limbă al unui scriitor și limba în care el scrie de fapt este o distanță considerabilă. Este evident că – în ciuda a ceea ce se susține de obicei despre istoria constituirii normei

literare românești – în faza în care scria lordache Golescu normele literare locale erau încă extrem de puternice și că nu puteau fi abandonate prin simpla adoptare a idealului unificării: limba lui lordache Golescu este atât de plină de muntenisme – nu numai de acelea care țin de tradiția scrisului în Țara Românească, ci de inovații dialectale muntenesti, unele destul de târzii și neatestate în surse anterioare –, încât trebuie considerată încă, la jumătatea secolului al XIX-lea, un model de normă *dialectală*, extrem de departe de ceea ce este limba literară actuală.

Spre deosebire de gramaticile românești anterioare (Eustatievici 1757; Micu-Șincai 1780) sau (relativ) contemporane (Heliade-Rădulescu 1829; Săulescu 1836), gramatica tipărită la 1840 sub titlul *Băgări de seamă asupra canoanelor grămătițești* este ceea ce s-ar putea deduce din însăși citirea atentă a acestui titlu, în care trebuie văzut ceva mai mult decât o simplă variație de formulare. În raport cu gramaticile citate și cu altele asemenea lor, *Băgările de seamă* ale vornicului lordache Golescu reprezintă un mare pas înainte, de la simpla prezentare a „canoanelor grămătițești” la îmbogățirea considerabilă a diverselor modele de *prezentare a structurii gramaticale* a limbii române cu un *material lingvistic concret*, pe care vornicul lordache se străduiește să-l organizeze în modele paradigmatic.

Pentru lingvistul de astăzi – și în special pentru cel preocupat de istoria limbii române literare și a variantelor ei dialectale –, lucrările de gramatică de tipul celor pe care le-am pus în contrast cu *Băgările de seamă* de la 1840 sunt interesante, pe de o parte, pentru trăsăturile de limbă ale textelor respective (adică pentru ceea ce s-ar putea numi, în cazul fiecăruia, registrul autorului), iar pe de altă parte pentru anumite fapte gramaticale de serie (formele auxiliarelor, ale flectivelor specifice anumitor moduri și timpuri verbale, formele desinențelor nominale sau anumite elemente instabile istoric ale paradigmelor pronominale); pentru lingvistul care urmărește evoluția științei gramaticii în țările române, ele sunt interesante ca modele de prezentare a sistemului gramatical, sub diferite aspecte: intuiție, aplicare automată sau cu discernământ a modelelor gramaticale străine etc. Textul lui lordache Golescu este mult mai mult decât atât – este o sursă care oferă o bogăție nebănuită de material, relevantă nu numai pentru gramatica, ci și pentru fonetica și chiar pentru lexicografia istorică; el ilustrează, cel dintâi dintre textele de genul căruia îi aparține, modele particulare de paradigme, cu toate problemele lor: tipuri de alternanțe fonetice, tipuri de modificări a structurii silabice a radicalului etc. Modificări istorice destul de greu de urmărit ca urmare a faptului că anumite cuvinte sunt rar întrebuițate în texte – și încă și mai rar în acele forme din paradigmă în care s-au produs schimbări – se pot stabili, grație observațiilor de amănunt pe care vornicul lordache le face pe tot parcursul textului său, dar mai ales sistematizărilor din tabelele anexate în diverse porțiuni ale cărții, în stadiul pe care îl atinseseră în Țara Românească cu puțin înainte de jumătatea secolului al XIX-lea. Iar opozițiile gramaticale fictive cu care vornicul lordache încearcă să coreleze anumite variații în radical sau în flectiv atestă caracterul fluctuant pe care îl aveau în perioada respectivă multe fenomene. Admiterea variantelor, uneori ca dublete (cum este cazul formelor de pers. III pl. la indicativul prezent, unde omonimia cu pers. III sg. este acceptată atât în tipul livresc de la conjugarea I – *aceia adună, și adun* –, cât și în tipul dialectal muntenesc de la conjugările II-IV – *rupe, și rup* –, ambele în „tabla 7, la fața 32”), alteori sub

etichete gramaticale diferite (cum se întâmplă în tabelul de la p. 60, unde conjunctivul lui *a împăca* este dat în forma *înpăce* la „modul poruncitor” și în forma astăzi dialectală *să înpece* la „modul voitor”) este specifică acestui stadiu istoric al limbii române, în care forme vechi coexistă cu inovații care aveau să devină literare sau care, dimpotrivă, sunt fapte dialectale munteneste; sub acest din urmă aspect, *Băgările de seamă* pot fi considerate una din cele mai valoroase surse pentru istoria subdialectului muntean în epoca modernă.

Notă asupra ediției

Ediția redă în caractere latine *Gramatica* lui Iordache Golescu, tipărită⁶ la 1840, cu alfabet chirilic simplificat (numit și alfabet de tranziție – amestec de slove chirilice, caractere latine, forme intermediare). Pentru transpunere, am utilizat metoda transliterației, pe care am considerat-o cea mai potrivită tipului de text și concepției, implicite sau explicite asupra grafiei (v. 2.2.2.1, 2.2.2.2.). În contextul notării în cvasitotalitate fonetice, corelate cu expunerea propriei concepții asupra acestui mod de redare grafică, adoptarea metodei transcrierii interpretative s-ar fi redus aproape exclusiv la actualizarea grafiei și ar fi prezentat, în acest fel, dezavantajul major al **mascării** particularităților textului, particularități unice, după cunoștința noastră, în epocă, și, prin aceasta, esențiale în orice demers analitic care are în vedere această perioadă a culturii românești.

În încercarea de a fi cât mai consecvenți cu textul original, am procedat după cum urmează:

- am echivalat semnele TM, respectiv ȳ cu î, respectiv â, ținând cont, că, în mare parte din situații, apar în poziții diferite – niciodată TM nu apare în poziție finală, după cum niciodată ȳ nu apare în poziție inițială. Astfel, cu riscul de a îngreuna, într-o anumită măsură, demersul lectorului modern, am ținut să marcăm și în limba actuală această distincție între slove cu aceeași valoare fonetică.
- am echivalat elementul Ĩ cu t, cu excepția numelor proprii, unde l-am redat prin th
- am echivalat elementul ȣ, urmat de e sau i cu ce, ce, dar, în situațiile în care urma altă vocală, sau o consoană, l-am redat prin ċ (ca în *feċor*)
- nu am redat valoarea semivocalică a sunetelor i și u, marcată consecvent de autor în text prin ĭ, respectiv ŭ
- din notarea unităților suprasegmentale – accentul și spiritul aspru – curentă în text – nu am păstrat decât situațiile accentuale diferite de limba actuală (exemplu cu frecvența cea mai mare *ădică*, sau situațiile în care accentul era fluctuant *néutru/neútru*)

⁶ Ediția de față nu corelează și nu se raportează la manuscrisul *Gramaticii*, disponibil la Biblioteca Academiei, cota ms. 843.

- cratima nu pare în text, fiind folosit apostroful – care apare nesistematic, inconsecvent chiar în cadrul aceluiași complex grafic în locuri diferite – prin umare, nu am actualizat ortografia, ci am marcat exact, dar prin virgulă, nu prin apostrof, locurile unde autorul notează apostroful
- am păstrat în majoritatea cazurilor sistemul de punctuație, în special virgula, pentru că ilustrează, de asemenea, perioada de ezitări în fixarea normei la acest nivel (apare consecvent, de pildă, virgula înaintea conjuncției *și* în enumerări)
- am păstrat spațiul grafic, respectiv semnul grafic existent în cuvinte care în limba literară actuală sunt sudate – ca un indiciu al caracterului analizabil al grupării la acel moment: *nici o dată, fiind că, vre un, fieș care, d-a casă, dă a casă, că-ci, d-o cam dată*
- față de alte lucrări de același tip din epocă, sistemul taxonomic este extrem de complex, elaborat și riguros marcat – notarea paragrafelor și subparagrafelor se face prin cifre și litere, acestea din urmă respectând ordinea din alfabetul chirilic, ordine pe care am păstrat-o, redând însă corespondentul slovei cu caracter latin.

BĂGĂRI DE SEAMĂ
ASUPRA
CANOANELOR GRAMĂTICEȘTI
de
D. VORNICUL IORDACHE GOLESCU
fiiul
Răposatului Banului RADUL GOLESCUL
În zilele Prea-înălțatului nostru Dómnă ALECSANDRU DIM. GHICA VOEVOD
și tipărită cu însuși cheltuiála a Dluí Vórnicului
București
În Tipografia lui Eliad
1840

CĂTRE CITITORI

Iatămă și ieu cu acest plocon, către iubirea vóastră de învățătură, plocon ce póate fi fóarte folositor la lipsa canóanelor grămăticești, în care ne aflăm acum. Gustați, șâ nu vă veți căi, iar cine să va îndestula, încredințat sânt, că să va învrednicí, fără îndoială, a lăsa șâ el la cei din urmă, un roiu cu mult mai roditor, decât acesta. Căci la ori ce lucrare, începerea numai este cu a nevoie, iar cel din urmă, cu mare înlesnire póate urma, cărării cei arătate. Șâ fără greșală a zís oare cine «Cel ce a făcut începere la o lucrare, a șâ săvârșit-o pe jumătate. Puțină silință se cere dela osârdia voastră , șâ în scurtă vreme, veți îndrepta toate cărările, ce ne duc spre învățătură. Veți vedea limba noastră împodobită întocma ca cele mai bogate limbi, după cum zice. «Puțin piste puțin, șâ-adesede de vei pune, câtă grămada va își, n-are cine-ți spune.» Nu vă leneviți dar fraților, a sluji obștii, cât vă este prin putință, la ceea ce fie-care se îndeletnicește, după darurile ce a dobândit din fire. Că cel ce viețuește în lume, fără nicí un fel de rod, fără nicí un fel de spor, să socotește în tocma ca un trântor, între albine, ce înghite d-a gata munca altora, cel mai urât dobitoc șâ firii șâ omenirii. A nu munci omul în lume, este cel mai mare păcat, cea mai mare zadarnică greotăte a pământului, dintr-aceasta se naște lenevirea, trândăvia, becisnicia, șâ cele lalte nenumărate răutăți. Această boleșniță vrând să o depărteze dela noi, a zis oare cine: «cel ce nu muncește, să nu mănînce.»

ÎNAINTE-CUVÎNTARE

Toate limbile, câte vedem astăzi înpodobite, șâ supuse canoanelor grămăticești, nu dar de o dată s-au născut (cum am zice) în podoaba ce le vedem acum, nici toate acele canoane ale lor, d-o dată s-au scris, șâ de unul numai, căci s-a pomenit vre o dată, ca întâiu să se alcătuiască canoane gramăticești (după care s-ar cuveni să se vorbescă, șâ să se scrie o limbă) șâ apoi să înceapă a se vorbi, șâ a se scrie acea limbă,

după acele canoane. Ci pururea întâiu să zămisleşte limba fără canoane, fără regulă, şă fără cea mai mică ştiinţă de grămatică (din care pricină să şi află la toate limbile multe cuvinte neregulate) şă în urmă se canoniseşte, în înformările ei, după vorba ce se obicinueşte, care să şă închipuieşte, ca un meşteşug învăţător către cei ce vorbesc acea limbă, cum ar trebui, să o vorbească, şă să o scrie cu mai bună înpodobire, şă mai frumoasă frumuseţe. Şi acest meşteşug se numeşte GRĂMATICĂ. Dintr-acestea să cunoaşte, că precum la toate meşteşugurile, fără de uneltele, cele trebuincioase, nu ne putem sluji, așa şă la o limbă, fără grămatică, nu ne putem înlesni spre cuvântare. Grămatica dar fiind cea mai trebuincioasă unealtă, şă la limba noastră, pre aceasta trebuie mai întâiu să o îmbrăţişăm, şă să o punem înaintea fieş-cării zidirii: dar spre a se canonisi o limbă, şă a se pune în bună orânduială, nu este îndestul, cu ceea ce va băga de seamă, şă va însemna un obraz numai, precum vedem la toate cele lalte limbi, că nu numai unul, sau doi, sau încercat a scrie pentru canoane grămaticeşti limbilor lor, ci mulţime de inşi învăţaţi, silindusă fieş-care, ca ceea ce n-a băgat de seamă cel d-întâiu, să o adaoge cel din urmă, şă într-acest chip, au ajuns limbile la cea de săvârşată canonismă şă înpodobire. De aceea şă noi n-am îndrăsnit a numi strădania ce am pus spre descoperirea canoanelor grămaticeşti, GRAMATICĂ, ci băgări de seamă asupra canoanelor grămaticeşti. Şă crez că nu ne vor vorbi de rău, nici ne vor urâ, căci am încercat a însemna aceste băgări de seamă asupra aceştii limbi rumâneşti, cu cuvânt că au alcătuit alţii mai nainte grămăticii, şă ce ne mai trebuie alta (după cum dela mulţi am auzit aceasta) pentru că oameni fiind şă aceia, mult nu vor fi băgat de seamă, la multe poate vor fi şă greşât, pentru care nici că-i putem defăima, nici a grăi de rău de ei, făcând aceia înţelegere la un lucru, ce cere multă vreme, multă silinţă, şă nu puţină bătaie de cap, până a să vedea la cea desăvârşât alcătuire. Şi noi dar înşine cunoaştem, că nu puţine greşăli vom avea la această încercare, şă multe din cele mai trebuincioase poate le vom fi şă trecut cu vederea, care cine le va cunoaşte, trebuie (dăruindune iertăciune) să le îndrepteze cu cuvânt, adăogând şă însuşi ceea ce va socoti de trebuinţă, ca cu acest mijloc în scurtă vreme să se învrednicească şă limba noastră, a se numi una din cele bogate limbi. Am băgat de seamă că un din înpiedecările spre înnaintarea limbii rumâneşti, este şă aceasta, adică această limbă vorbindusă în Țara Rumânească, în Moldova, în Basarabia, în Bucovina, în multe părţi ale Transilvaniei, şă în Banat, nu se grăieşte p-în toate părţile tot într-un fel, ci cu oare ce deosebire, cum, cei din Transilvania multe cuvinte neregulate, le fac regulate, zicând «mânc, mânici, mâncă» în loc de «mănânc, mănânci, mănâncă», cum zicem noi. Şă moldovenii zic «chicior, chept» în loc de «picior, piept», şă şapte în loc de şapte, şă alte asemenea, la multe părţi. Cum şi la scrisoare fac oare ce deosebire, scriind unii cu slovele cele vechi rumâneşti, alţii cu slove latineşti, şă alţii prefăcându-le în chipul slovelor ruseşti, iar cei mai mulţi, o amestecătură din toate. Şă dintr-această pricină socotesc, că o carte tipăritusă cu închipuire de slove, şă cu o deosebită însuşire, nu să poate trece, în toate aceste părţi, în câte să cuvântează limba rumânească, ca când ar fi de altă limbă streină. De aceea, şă ştiinţele scrise cu acest mijloc, nu să pot publicui de obşte la toţi cei ce înţeleg această limbă, făcând şă un folos foarte mic. Oare când la un neam de atâtea milioane de suflete, s-ar canonisi o grămatică de obşte pentru toţi, şă o închipuire de slove, după care toţi să vorbească, şi să scrie, mai ales când şi

stăpânitorii acestor țări, ar vrea, ca după o asemenea canonisită grămatică, șâ slove, să se întrebuințeze șâ la canțelariile divanurilor lor, oare cu ce înaintare în treapăd va alerga înlesnirea spre un asemenea obștesc folos! Aceasta socotesc că cu mare înlesnire s-ar săvârșă, când din fieș-care țară (unde să grăiește această limbă) s-ar aduna la un loc câte unul sau doi, din cei mai învățați profesori ai școalelor, de știința canoanelor grămăticești, și cu toții într-o glăsuire, ar canonisi șâ grămatică, șâ slove obștești, silindusă ca șâ cuvintele să le aducă, cât va fi prin puțină, la o regulă, a lipsi neregularitatea lor, șâ slovele să le asemeneze, cu cele latinești, ce sânt slove obștești. Șâ așa în scurtă vreme, ne vom înțelege, unii cu alții, toți cei ce grăim această limbă, șâ ce vom scrie într-un colț de loc, să va auzi, în toată întinderea aceștii limbi. Însă la o asemenea lucrare; de trebuință este, șâ nu puțină cheltuială, de aceea din toate aceste părți, socotesc în țara Rumânească, șâ în țara Moldovii, s-ar putea înlesni mai cu îndemnare, fiind multe mijloace spre ajutorință. Când o soțietate dă câte va obraze, ce sânt în stare a înlesni această jertfă către patria lor, vor vrea să jărtfească spre acest obștesc folos, o prea mică părticică din prisoasele lor. Ce mare dar înlesnire sprre un foolos obștesc, țâ în veci pomenit, când am avea șâ voință, după cum avem mijloace, fiind o dată pentru tot d-auna! O ce coloson vor lăsa spre pomenirea lor, cei ce se vor întrece, a înbrățișa o asemenea lucrare, pentru patria lor!

Înpărțeala aceștii Grămatici.

Această închipuire de grămatică, o am împărțit-o în șapte părți: una coprinzătoare de toate regulile grămăticești, după care se cuvine a îndupleca numele, graiurile șâ cele lalte părți ale vorbei, fără a arăta oare ce băgări de seamă assupra lor, șâ cum am zice, fără a da vre un cuvânt, fiind o asemenea închipuire foarte înlesnitoare, la cei ce încep la grămatică; alta coprinzătoare de multe băgări de seamă, asupra acestor reguli; alta de câte privesc la glăsuire; alta de ortografie, adică de buna scriere; alta de sindacsis, adică de înclinare, șâ alta de sintesis, adică de ntocmire, șâ cea din urmă de poezie pe scurt.

TÂLCUIREA CUVINTELOR CELOR PRESCURTATE

Arătăt.

arătător

păr.

părtășare

Aduc.	aducător	pătim.	Pătimitoare
Adăog.	adăogat adăogător	pricin.	Pricinuitoare
Urm.	următor	râvnit.	Râvnitoare
Înmulț.	înmulțatic	sing.	Singuratic
Înjg.	înjugare	săvârș.	săvârșător
Înc.	încheitură	slobod.	Slobodă
Închip.	închipuire	timp.	Timpul
Însuș.	însușit	trecăt.	Trecător
Înf.	înființat	form.	Formă
Îndoit. Înd.	îndoitoare	famil.	familie
Îndupl.	înduplecare	faț.	față
Vez	vezî	feț.	fețe
Viit.	viitor	fem.	femeesc
Voit.	voitor	hotăr.	hotărâtoare
Chem.	chemătoare	bărb.	bărbătesc
Covârșăt	covârșător	deoseb	deosebitor
Căd.	cădere	dăt.	dătătoare
Leg.	legare		
Lucr.	lucrătoare		
Mod.	Modul. moda		
Neam.	neamul		
Nemuit.	nemuitoare		
Ner.	neregulat		
Nesăv.	nesăvârșător		
Nehot.	nehotărâtor		
Num.	număr		
Numer.	numernic		
Numit.	numitoare		
Număr.	numărător		
Part.	parte		
Porunc.	poruncitoare		

Partea I

Cap I

PENTRU SLOVE, SLOMNIRI, CUVINTE șâ VORBE

§1. La limba românească ne putem sluji cu aceste 24 de litere, ádică slove:

§2. Aceste slove sâ pot împărți în dooă. În slove vocale, ádică glasnice, sau sunătoare, șâ în slove consonante, ádică neglasnice, sau nesunătoare.

a §. Glasnice sâ zic aceste șapte.

v §. Neglasnice sâ zic aceste șapte spre zece.

§. 3. Din slovele cele glasnice sâ fac difthongi, ádică dooă sunătoare, sau dooă glasnice. Imidifthongii, ádică pã jumătate dooă sunătoare, sau pã jumătate dooă glasnice. Trifthongi, ádică trei sunătoare, sau trei glasnice. Imitrifthongii, ádică pã jumătate trei sunătoare, sau pã jumătate trei glasnice. Șâ imitetraifthongii, ádică pã jumătate patru sunătoare, sau pã jumătate patru glasnice. Cum:

a §. Difthongii

ea, ca la sãtean, mirean

eo ca la pleopã

eã ca la dãocheãrãm, privireãrã,

ia sau ia ca la bãiat

ie ca la miel

io ca la fuior

iu ca la iute

oa ca la oalã

oo ca la o pioo

oã ca zioã, pioã

a §. Imidifthongii

ai ca la maicã

au ca la dau

ei ca la vei

eu ca la seu

ii ca la vii

iu ca la viũu

oi ca la moinã

ou ca la bou

ui ca la puicã

ãi ca la dãfãimare,ãiți

ãu ca la rãu

âi ca la pâine, câine
 âu ca la râu, frâu, brâu
 g §. Trifthongii
 eoá ca la ocheoasă
 ioa ca la azimioară
 ieb ca la muieb, tăieă
 oai ca la leoaică, zmeoaică
 d §. Imitrifthongii
 áiű ca la apucaiu, mâncaiu
 éiű ca la merseiu, aleseiu
 iiű ca la veniű, azvârliű
 óiű ca la voiú, moiú
 uiú ca la băuiú, lăuiú
 âiű, ca la vâriű, târiű
 e §. Imitetraifthongii
 ioăi ca la bragacioaică, arabacioaică
 ieiú ca la întârziieiű, întemeieiű

§ 4. D-in slovele cele neglasnice să mai fac șâ alte șapte slove, care să pot numi îndoite, pentru că d-in dooă slove iese una. Șâ sânt acestea:

b din m șâ p
 d din n șâ t
 ț din t șâ s
 șt din ș șâ t sau din s.s. șâ t
 x din c șâ s
 ps din p șâ s

§ 5 Dintr-aceste slove să fac silabele, ádică slomnirile. Cum din d șâ u să face du, o slomnire. Șâ din m, n, șâ e să face mne, altă slomnire, șâ din z, ă șâ u să face zău, altă slomnire.

§ 6 Din slomniri să fac termenul, ádică zicerile, cuvintele. Cum din du șâ mne șâ zău, să face Dumnezău, un cuvânt.

§ 7 Din cuvinte să face discorsul, ádică vorba. Cum din Dumnezău, șâ din iubește, șâ din pre, șâ din făcători, șâ din i, șâ din dă șâ din bine să face: Dumnezău iubește pre făcătorii dă bine, o vorbă.

Cap II

Pentru părțile vorbei

§ 7 La vorbă sânt următoarele nooă semne, ádică vorba să înparte în nooă părți. Care sânt acestea:

1. Articol sau încheiere, încheietură
2. Nume
3. Pronume
4. Verb sau graiu
5. Partiție saŭ părtășâre
6. Prepoziție sau propunere
7. Adverbiu saŭ spre graiu
8. Congiunție sau legare șâ
9. Intergeție

Cap III

Pentru încheietură

§ 9. Încheietura să înparte în trei chipuri: Adică cel d'întâiu chip. Cel dă al doilea șâ cel dă al treilea.

§ 10. La încheietură sânt următoare trei semne, ádică: Gener sau Neam. Număr șâ Caz, sau cădere.

a §. Neamuri sau încheieturi sânt trei, bărbătesc, femeesc șâ neutr.

v §. Numere sânt dooă, ádică: singuratic sau singurit șâ înmulțatic sau înmulțit.

g §. Căderi sânt trei: Nominativă, ádică Numitoare sau dă numire. Dativă, ádică Dătătoare sau dă dare. Șâ Vocativă, ádică Chemătoare. Sau dă Chemare.

§ II Încheieturile chipului d'întâiu

Cele bărbătești

Cele femești

Numărul singuratic

Căd: num: ul, cum ban-ul

a, cum zestre-a, voie-a

l, cum bou-l

oa, cum oca-oa

le, cum cărbune-le

a, cum pop-a

Căd: dăt: ului, cum banu-ului

î, cum zestre-î, voi-î, datorii-î, case-î, ocale-î

lui, cum bou-lui, copaciu-lui

î, cum popi-î

Căd: chem: o! cum o-cărbune

o, cum o-zestre

o-e, cum o-ban-e!

o-ule, cum o-moș-ule

o-le, cum o-bou-le!, o-copaciu-le

Numărul înm:

Căd: num: ȳ, cum ban-ȳ
Căd: dat: lor, cum bani-lor
Căd: kem: o, cum o-banȳ șâ
o-lor, cum o-bani-lor

le, cum zestre le
lor, cum zestre-lor
o, cum o-case șâ
o lor cum o-case-lor.

§ 12. Încheieturile chipului de al doilea

Cele bărbătești

Cele femeeești

Num sing:

Căd: num: cel, cum cel-d'întâiu, șâ
ăl, cum ăl-d'întâiu
Căd: dăt: celui, cum celui-d'întâiu, șâ
ălui, cum ălui-d'întâiu
Căd: chem: o cel, cum cel-d'întâiu, șâ
o ăl, cum ăl-d'întâiu

cea, cum cea-d'întâiu, șâ
a, cum a-d'întâiu
ceȳ, cum ceȳ-d'întâiu, șâ
ăi, cum ăi-d'întâiu
o cea!, cum cea-d'întâiu, șâ
o a! cum a-d'întâiu

Numărul înm:

Căd: num: ceȳ, cum ceȳ-d'întâiu, șâ
ăi, cum ăi-d'întâiu
Căd: dat: celor, cum celor-d'întâiu, șâ
ălor, cum ălor-d'întâiu
Căd: kem: o ceȳ, cum o ceȳ-d'întâiu, șâ
o-ăi, cum o ăi-d'întâiu

cele, cum cele-d'întâiu, șâ
ale, cum ale-d'întâiu
celor, cum celor-d'întâiu, șâ
alor, cum alor-d'întâiu
o cele! cum o-cele-d'întâiu, șâ
o ale, cum o ale-d'întâiu

§ 13 Încheieturile chipului al treilea

Cele bărbătești

Cele femeeești

Num sing:

Căd: num: al, cum: al meu
Căd: chem: o al, cum: o al-mieu

a, cum, a mea
o a, cum a mea!

Numărul înm:

Căd: num: ai, cum: ai-mieȳ
Căd: chem: o ai, cum: o ai-mieȳ

ále, cum ale-mele
o ale, cum o ale-mele

Însemnare. Pentru neutre în neamuri să vorbește la partea a dooă § 102.3

Partea I

Cap IV.

Pentru nume

§ 14. La Nume sânt următoare șase semne, ádică: Neam, Chip, Formă, Număr, Cădere șâ declinație sau înduplecare.

a §. Neamuri la nume sânt cinci, ádică: Bărbătesc, Femeiesc, Neútr, comun sau obștesc, șâ confuz, ádică întunecat.

v §. Chipul numelor să poate împărți mai prescurt în dooă: ádică în Nume sostantive, ádică înființate, și în nume agetive, ádică adăogate.

Înființate nume să zic acelea ce pot sta singure, cum: om, cer, pământ, pom, oraș.

Adăogate nume să zic acelea ce nu pot sta singure, fără cele înființate, cum: alb, negru, frumos, bun, rău.

g §. Forme la nume sânt dooă, ádică: neînbinat, cum pus, lung, nepot, șâ înbinate, cum: su-pus, pre-lung, stră-nepot, doo-spre-zece.

d §. Numer la nume sânt ca și la încheietură (§ 10, v §)

e §. Căderi la nume sânt ca și la încheietură (§ 10, g §)

f §. Înduplecări la nume sânt dooă, ádică cea d'întâi înduplecare șâ cea dă adooă.

§ 15. Înduplecarea d'întâi are înformări, la cele bărbătești nume, trei, la cele fămeiești, patru, șâ la cele néutre, cinci.

a §. La cele bărbătești nume, înformarea d'întâi are dooă forme, cea dă adooă, patru, șâ cea dă atreia, dooă.

v §. La cele fămeiești, înformarea d'întâi are dooă forme, cea dă adooă, una, cea dă atreia, una, șâ cea dă apatra, dooă.

g §. La cele Néutre, înformarea d'întâi are o formă, cea dă adooă, una, cea dă atreia, trei, cea dă a patra, una, șâ cea dă a cincea, dooă.

§ 16. Numele toate la înduplecări, unele sânt regulate, șâ altele neregulate.

(Vezi Anexa 1.)

§ 23. Înduplecarea numelor adăogate, celor dă obște.

a §. Înformarea celor Regulate

numărul singuratic

numărul înmulțatic

☞ , num: marele șâ cel mare

mariș șâ cei mari

Căderi	dăt: marelui șâ celui mare	marilor șâ celor mari	} bărbătești
	chem: o mare le! șâ o cel mare!	o marilor! șâ o cei mari	
	num: marea șâ cea mare	marile, șâ cele mari	
	dăt: marei, șâ cei mare	marilor, șâ celor mari	} fămeiești
	chem: o marea! șâ o cea mare!	o marilor! șâ o cele mari	

v §. Înformarea celor Neregulate

1 { num: sing. căd: num călarele șâ cel
călare

num: înm. căd: num călări șâ cei călări }

2 { num: sing. căd: num verdele șâ cel verde

num: înm. căd: num verzii șâ cei verzi

3 { num: sing. căd: num moalele șâ cel
moale

num: înm. căd: num moi șâ cei moi

Cele bărbătești

1 { num: sing. căd: { num: călarea, șâ cea călare
dăt: călării, șâ cei călări

num: înm. căd: num: călările șâ cele călări }

2 { num: sing. căd: { num: verdea șâ cea verde

dăt: verzii șâ cei verzi

num: înm. căd: num: verzile șâ cele verzi

3 { num: sing. căd: { num: moalea, șâ cea moale
dăt: moii, moalei, șâ cei moi

num: înm. căd: num moile șâ cele moi

Cele fămeiești

§ 24. Înduplecarea numelor adăogate împreună cu cele înființate

a § Înformarea celor bărbătești

Căderi	num: omul bun..... șâ omul cel bun	numărul
	dăt: omului bun șâ omului celui bun	singuratic
	chem: o om bun! șâ o omule cel bun! ...	
Căderi	num: oameni buni șâ oamenii cei buni	numărul
	dăt: oamenilor buni .. șâ oamenilor celor buni	înmulțatic
	chem: o oameni buni! ... șâ o oamenii cei buni!	

Căderi	num: bunul omșâ cel bun om	numărul
	dăt: bunului omșâ celui bun om	singuratic
	chem: o bunule om!șâ o cel bun om!	
Căderi	num: bunii oamenișâ cei buni oameni	numărul
	dăt: bunilor oameni șâ celor buni oameni	înmulțatic
	chem: o buni oameni! .. șâ o cei buni oameni!	
Căderi	num: tot omul omul tot	numărul
	dăt: totului om omului tot	singuratic
	chem: o tu tot omule! o omule tot!	
Căderi	num: toți oamenii oamenii toți	numărul înmulț.
	dăt: tutulor oamenilor oamenilor tutulor	
	chem: o voi toți oamenii! o voi oamenii toți!	

vș. Informarea celor fămeiești

Căderi	num: muiera bună șâ muiera cea bună ...	numărul singurat.
	dăt: muierii bunișâ muierii cei buni	
	chem: o muiera bună! ... șâ o muiera cea bună!	
Căderi	num: muierile bune șâ muierile cele bune	numărul înmulț.
	dăt: muierilor bune șâ muierilor celor bune	
	chem: o muieri bune! ... șâ o muierile cele bune!	
Căderi	num: buna muierașâ cea bună muiera	numărul singurat.
	dăt: bunei muierișâ cei bunei muieri	
	chem: o bună muiera! șâ o cea bună muiera!	
Căderi	num: bunele muieri șâ cele bune muieri	numărul înmulț.
	dăt: bunelor muieri ... șâ celor biune muieri	
	chem: o bune muieri! șâ o cele bune muieri!	
Căderi	num: toată muiera ... șâ muiera toată	numărul singurat.
	dăt: toatei muieri ... muierii toate	
	chem: o tu toată muiera! o tu muiera toată!	
Căderi	num: toate muierile muierile toate	numărul înmulț.
	dăt: toatelor muieri muierilor toate	
	chem: o voi toate muierile o voi muierilor toate	

§ 25. Înduplecarea a dóoă are dóoă înformări.

aș Informarea d-ântâiu are dooă forme.

vș. Informarea a dooă are cinci forme.

§28. Din cele trei căderi putem scoate alte trei, care şâ acestea sânt trebuincioase la vorbă, ádică:

aş. La căderea dătătoare adăogând şâ încheietura chipului al treilea, înaintea numelui să iveşte o cădere, ce o putem numi Genetivă, ádică Nemuitoare sau dă neam, sau Născătoare, sau stăpânitoare, cum
al – domn – ului, a – domn – ului

vş. Adăogând şâ la căderea numitoare propunerea *pă*, sau *pre*, să mai iveşte altă cădere, ce o putem numi Acuzativă, ádică pricinuitoare, sau să pricină, cum *pă – omul*, *pă – Gheorghie*, *pă – Maria*.

gş. Mai adăogând tot la căderea numitoare propunerea *dăla*, să mai iveşte altă cădere ce o putem numi acuzativă, ádică Aducătoare sau dă aducere, sau luătoare sau dă luare, cum: *dăla – domn – ul*, *dăla – Gheorghe*, *dăla – Maria*.

dş. Căderea dătătoare să poate alcătui, şâ într-alt chip, ádică adăogând la căderea numitoare propunerea *la*, înaintea numelui, putem zice *la – domn – ul*, *la – Gheorghe*, *la – Maria*.

Şâ așa căderile toate să însumează în număr dă şase, ádică: Numitoare, Dătătoare, Nemuitoare, Pricinuitoare, Aducătoare şâ Chemătoare. Iar înduplecarea lor să aşterne într-acest chip:

num.	sing.	Căderi	num. ban-ul	Bărbăteşti
			dăt. ban-ului, şâ la-ban-ul	
			nem. al-ban-ului, a-ban-ului, ai-ban-ului, ale-ban-ului	
			pric. pă-ban-ul	
			aduc. dăla-ban-ul	
num.	sing.	Căderi	chem. o ban-e! şâ o ban-ule!	Bărbăteşti
			num. bani-i	
			dăt. bani-lor, şâ la-bani-i	
			nem. al-bani-lor, a-bani-lor, ai-bani-lor, ale-bani-lor	
			pric. pă-bani-i	
num.	sing.	Căderi	aduc. dăla-bani-i	Fămeieşti
			chem. o ban-i! şâ o bani-lor!	
			num. zeste-a	
			dăt. zeste-i, şâ la-zeste-a	
			nem. al-zeste-i, a-zeste-i, ai-zeste-i, ale-zeste-i	
num.	sing.	Căderi	pric. pă-zeste-a	Fămei
			aduc. dăla-zeste-a	
			chem. o zeste-e!	
			num. zeste-le	
			dăt. zeste-lor, şâ la-zeste-le	

num.	nem. al-zeste-lor, a-zeste-lor, ai-zeste-lor, ale-zeste-lor
sing.	prič. pă-zeste-le
	aduc. dăla-zeste-le
	chem. o zeste-lor!

§29. Înduplecarea unelor închipuri (vez. § 108, §109, §110) ce privesc spre înduplecarea cea d-ântâiu.

aș. Nume Numărătoare

		Bărbătești	Fămeiești
num.		num. unul, din un	o, șâ una
sing.	Căderi	dăt. unui, șâ unia	unei, șâ uneia
		chem. o unule!	o una!
num.		num. unii, din uni	unele, din une
înm.	Căderi	dăt. unilor, șâ unor, șâ unora	unelor, șâ unor, șâ unora
		chem. o unii!	o unele!
num.		num. cei doi, cei trei, ș.l.l.	cele dooă, cele trei, șâ c.l.l.
înm.	Căderi	dăt. celor doi, șâ c.l.l.	celor dooă, șâ c.l.l.
		chem. o cei doi! șâ c.l.l.	o cele dooă! șâ c.l.l.

Înduplecarea numelor Numărătoare, împreună cu alte nume

	Bărbătești	Fămeiești	
Căd.	num. un om	o muiere	num.
	dăt. unui om	unei muieri	sing.
Căd.	num. unii oameni	unele muieri	num.
	dăt. unilor oameni	unelor muieri	înmulț.

Iată șâ cum numărărm, șâ semnele numărăturii

Bărbătești	Fămeești	Semne	
unul	una	1	a I
doi	dooă	2	v II
trei		3	g III
patru		4	d IV
cinci		5	e V
șase		6	j VI
șapte		7	z VII
opt		8	n VIII

nooă		9	t	IX
zece		10	ĩ	X
un spre zece		11	aiĩ	XI
doi spre zece	dooă spre zece	12	viĩ	XII
trei spre zece		13	giĩ	XIII
patru spre zece		14	diĩ	XIV
cinci spre zece, sau cinsprezece (1)		15	eiĩ	XV
şase spre zece, şâ şaisprezece (1)		16	jiĩ	XVI
şapte spre zece		17	ziĩ	XVII
opt spre zece		18	niĩ	XVIII
nooă spre zece		19	tiĩ	XIX
dooă zeci		20	kĩ	XX
dooă zeci şâ unul	dooă zeci şâ una	21	kĩa	XXI
dooă zeci şâ doi	dooă zeci şâ dooă	22	kĩb	XXII
trei zeci		30	ĩ	XXX
patru zeci		40	mĩ	XL
cinci zeci, şâ cinzeci (1)		50	nĩ	L
şase zeci, şâ şaizeci (1)		60	xĩ	LX
şapte zeci		70	oĩ	LXX
opt zeci		80	pĩ	LXXX
nooă zeci		90	ćĩ	XC
o sută (2)		100	rĩ	C
dooă sute		200	sĩ	CC
trei sute		300	tĩ	CCC
patru sute		400	uĩ	CD sau CCCC
cinci sute		500	fĩ	D
şase sute		600	hĩ	DC
şapte sute		700	ψĩ	DCC
opt sute		800	Ωĩ	DCCC
nooă sute		900	ťĩ	DM
o mie (1)		1 000	aĩ	M
dooă mii		2 000	vĩ	II
trei mii		3 000	gĩ	III
patru mii		4 000	dĩ	IV
cinci mii		5 000	eĩ	V

şase mii	6 000	s̃	VI
şapte mii	7 000	z̃	VII
opt mii	8 000	ñ	VIII
nooă mii	9 000	t̃	IX
zece mii	10 000	ĩ	X sau CCICD
dooă zeci dă mii	20 000	k̃	XX
trei zeco dă mii	30 000	l̃	XXX
patru zeci dă mii	40 000	m̃	XL
cinzeci dă mii	50 000	ñ	L
şai zeci dă mii	60 000	x̃	LX
şapte zeci dă mii	70 000	õ	LXX
opt zeci dă mii	80 000	p̃	LXXX
nooă zeci dă mii	90 000	č̃	XCCCCICD
o sută dă mii	100 000	r̃	CCCCICD
dooă sute dă mii	200 000	s̃	CCCCICD
trei sute dă mii	300 000	t̃	CCCCCICD
patru sute dă mii	400 000	ũ	CDCCICD
cinci sute dă mii	500 000	f̃	DCCICD
şase sute dă mii	600 000	h̃	DCCCCICD
şapte sute dă mii	700 000	ψ̃	DCCCCICD
opt sute dă mii	800 000	Ω̃	DCCCCCICD
nooă sute dă mii	900 000	ț̃	DMCCICD
un milion (2)	1,000	...	M

(1) după scurtare

(2) care sută să înduplecă ca: casă

vş. Nume orânduitoare

Bărbăteşti

num.	căderi	num. cel d-întâiu	
sing.		dăt. celui d-întâiu	dă al doilea – dă al treilea şa c.l.l.
num.	căderi	num. cei d-întâiu	
înm.		dăt. celor d-întâiu	dă ai doilea – dă ai treilea şa c.l.l.
num.	căderi	num. cea d-întâiu	
sing.		dăt. cei d-întâiu	dă a doolea – dă al treilea, şa c.l.l.

num.	căderi	num. cele d-întâiu	
înm.		dăt. celor d-întâiu	dă ai doolea – dă a treilea, șâ c.l.l.

gș. Nume dăspărțitoare

Bărbătești

num.	căderi	num. unul d-in doi – d-in trei, șâ c.l.l. unul d-inrânșii (1)
sing.		dăt. unuia d-in doi – d-in trei, șâ c.l.l. unuia d-inrânșii
num.	căderi	num. unii d-intr-ânșii
înm.		dăt. unor d-intr-ânșii

Fămeiești

num.	căderi	num. una d-in dooă – d-in trei, șâ c.l.l. una d-inrânsele (1)
sing.		dăt. unei d-in dooă – d-in trei, șâ c.l.l. unei d-inrânsele
num.	căderi	num. unele d-intr-ânsele
înm.		dăt. unelor d-intr-ânsele

num.	căderi		num. cei câte unul – câte doi, șâ c.l.l.		bărbătești
sing.			dăt. celor câte unul – câte doi, șâ c.l.l.		
num.	căderi		num. cele câte una – câte dooă, șâ c.l.l.		fămeiești
înm.			dăt. celor câte una – câte dooă, șâ c.l.l.		

num.	căderi		num. amândoi	bărbătești		amândooă	fămeiești
sing.			dăt. amândurora			amândurora	

dș. Nume dăosebitoare

Bărbătești

Fămeiești

Căd.		num. altul, d-in alt	alta, d-in altă		num. singur.
		dăt. altui, șâ altuia	altei, șâ alteia		
Căd.		num. alții, d-in alții	alte d-in altele		num. înmulț.
		dăt. altor, șâ altora	altelor, șâ altor, șâ altora		
Căd.		num. cel-l-alt	ceia-l-altă		num. singr.

		dăt. celui-l-alt	cei-l-alte		
Căd.		num. cei-l-alți	cele-l-alte		num. înmulț.
		dăt. celor-l-alți	celor-l-alte		

eș. Nume întrebătoare

Bărbătești

Fămeiești

Căd.		num. cine? șâ ce?	ce?		num. singur.
		dăt. cui?	cării?		
Căd.		num. ce?	ce?		num. înmulț.
		dăt. cărora?	cărora?		
Căd.		num. carele? d-in care?	care? d-in care?		num. singr.
		dăt. cărui? șâ căruia?	cării? șâ căria?		
Căd.		num. carii? d-in carii?	carele? d-in care?		num. înmulț.
		dăt. căror? șâ cărora?	căror? șâ cărora?		
Căd.		num. cât?	cât?		num. singur.
		dăt. câți?	câte?		num. înmulț.

sș. Nume dă câtățime

num.sing.		căd.		num. un alt	o altă
				dăt. unui altui, șâ unui altuia	unei altei, șâ unei alteia
num. înmulț.		căd.		num. unii alții, d-in uni ați	unele altele, d-in une alte
				dăt. unor altora	unor altora
num.sing.		căd.		num. nimeni, șâ nimenea	nimeni, șâ nimenea
				dăt. nimănu, șâ nimănuia	nimănu, șâ nimănuia
num. înmulț.		căd.		num. nici unul	nici una șâ nici o
				dăt. nici unui, șâ nici unuia	nici unei, șâ nici uneia
num.sing.		căd.		num. nici unii	nici unele

				dăt. nici unora	nici unora
num. înmulț.		căd.		num. vre unul	vre una, șâ vre o
				dăt. vre unui, șâ vre unuia	vre unei, șâ vre uneia
num.sing.		căd.		num. vre unii	vre unele
				dăt. vre unor	vre unor
num. înmulț.		căd.		num. un	o
				dăt. unui	unei
num.sing.		căd.		num. niște	niște
				dăt. niștelor	niștelor
num. înmulț.		căd.		num. cineva, șâ cinevaș	
				dăt. cuiva, șâ cuivaș	căriiva

zș. Nume dă felurime

num.sing.		căd.		num. acest fel dă	alt fel dă	la amândooă neamurile
				dăt. acestui fel dă	altui fel dă	
num.înmulț.		căd.		dăt. acestor fel dă, altor fel dă,		
				în dooă feluri, în multe feluri		

CAP V.

Pentru pronume

§30. La pronume sânt următóare șase semne, ádică Neam, Număr, Cădere, Persoană, ádică Față, Chip șâ Înduplecare.

aș. Neamuri, Numere șâ Căderi la Pronume sânt ca șâ la încheietură (§10, aș, vș, gș)

vș. Fețe la Pronume sânt trei, ádică fața d-întâiu, cum *ieu*, fața a dooă, cum *tu*, fața a treia, cum *acela*, *iel*.

gș. Chipul pronomelor să înparte în opt închipuiri, cum

1ș. Primitivă, ádică Persoană, cum *ieu*, *tu*.

2ș. Dimonstrativă, ádică Arătătoare sau dă arătare, cum *acesta*, *acela*.

3ș. Relativă, ádică Aducătoare sau dă aducere, cum *iel*, *care*.

4ș. Pătimitoare, cum *mă*, *te*, *să*.

5§. Cojuctivă, ádică Căştigătoare sau Dobânditoare, cum *ăm, ăţi, ăş*.

6§. Îndoite, cum *mie ăm, ție ăţi, luiş ăş*.

7§. Derivativă, sau Posesivă, ádică Stăpânitoare, sau dá stăpânire, cum *al mieu, al tău, al lui, al său*.

8§. Adeveritoare, cum însu-m, însuţi, însu-ş (1), dá sine-ş, dá sine-ţi, dá sine-ş (2)

(1) Din îns-ăm-ăţi-ăş (2) din sine-ăş-ăţi-ăş

§31. Înduplecarea pronumelor Personale

Forma d-întâiu

Forma a dooă

			faţa d-ântâiu	faţa a dooă	faţa d-întâiu	faţa a dooă	faţa a treia
num.	căderi		num. <i>ieu</i>	<i>tu</i>			
sing.			dăt. <i>mie</i>	<i>ție</i>			
			chem.	<i>o tu!</i>	mi	ţi	i
num.	căderi		num. <i>noi</i>	<i>voi</i>			
înm.			dăt. <i>nooă</i>	<i>vooă</i>	ni	vi	li
			chem.	<i>o voi!</i>			

§32. Înduplecarea pronumelor Arătătoare

Faţa d-ântâiu, bărbăteşti

num.		căd.	num. acesta (3) şâ cesta (4) şâ ăsta (5)
sing.			dăt. acestui, acestuia, şâ cestui, cestuia (6) şâ ăstui, ăstua
num.		căd.	num. aceştii, aceştia (7) şâ ceştii, ceştia (6) şâ ăştii, ăştia (8)
înm.			dăt. acestor, acestora, şâ cestor, cestora (6) şâ ăstor, ăstora

Faţa d-ântâiu, fămeieşti

num.		căd.	num. aceasta (9) şâ ceasta (10) şâ asta (11)
sing.			dăt. aceştii, aceştia, şâ aceştii, ceştia (6) şâ ăştii, ăştia
num.		căd.	num. acestea (12), şâ cestea (13) şâ astea (14)
înm.			dăt. acestor, acestora, şâ cestor, cestora (6) şâ ăstor, ăstora

Fața a treia, bărbătești

num.		cād.	num. acela (15) șâ cela (16) șâ ăla (17)
sing.			dăt. acelui, aceluia, șâ celui, celuia (6) șâ ălui, ăluia
num.		cād.	num. aceia (18), șâ ceia (6) șâ ăia (19)
înm.			dăt. acelor, acelora, șâ celor, celor(6) șâ ălor, ălora

Fața a treia, femeiești

num.		cād.	num. aceea (20) șâ ceea (16) șâ a, șâ áea (6)
sing.			dăt. acei, aceea, șâ cei, ceia (6) șâ ăi, ăia
num.		cād.	num. acelea (21), șâ celea, ălea (6)
înm.			dăt. acelor, acelora, șâ celor, celor(6) șâ ălor, ălora

Aceste Pronume Arătătoare primesc une ori șâ un ș, la sfârșit, ca când ar fi un adaos dă adevărea arătării. Cum *acestaș, acelaș, șâ c.l.l.*

(3) d-in acest (4) d-in cest după scurtare (5) d-in ăst (6) după scurtare (7) d-in acești (8) d-in ăști (9) d-in această (10) d-in ceastă, după scurtare (11) d-in astă după scurtare (12) d-in aceste (13) d-in ceste, după scurtare (14) d-in aste, după scurtare (15) d-in acel (16) d-in cel după scurtare (17) d-in ăl, (18) d-in acei (19) d-in ăi, (20) d-in acea (21) d-in acele

§33. Înduplecarea pronomelor Aducătoare

num.		cād.	num. iel	ia	
sing.			dăt. lui	iei	
num.		cād.	num. iei	iele	
înm.			dăt. lor	lor	
num.		cād.	num. cutare	cutare	
sing.			dăt. cutărui, șâ cutăruia	cutării, cutăriia	
num.		cād.	num. d-ânsul (22)	d-ânsa	
înm.			dăt. d-ânsului	d-ânsei	
num.		c	num. d-ânșii (23)	d-ânsele (27)	

sing.			dăt. d-ânșilor	d-ânselor	
num. sing. căder. num. într-ânsul (24)				într-ânsa (28)	
num. înm. căder. num. într-ânșii (25)				într-ânsele (29)	

Care să înduplecă ca numele întrebător *care?* (vezi §29, eș).

Ce să zice la toate neamurile șâ la amândooă numere, fără a să îndupleca.

§34. Înduplecarea pronomelor Pătimitoare

aș. Celor dă către sineș Pătimitoare

Fața d-ântâiu	fața a dooă	fața a treia
num. sing. căd. num. mă	tă, șâ te	
num. înm. căd. num. ne-	vă	să

vș. Celor dă către altul Pătimitoare

Fața d-ântâiu				Fața a dooă				bărbătești șâ fămeiești
Numărul	sing.	căderi		dăt. la mine	la tine			
				prič. mă, șâ pă mine	te, șâ pă tine			
				aduc. dăla mine	dăla tine			
	în.	căderi		dăt. la noi	la voi			
				prič. ne, șâ pe noi	vă, șâ v'(30) șâ pă voi			
				aduc. dăla noi	dăla voi			

(22) d-in dă, șâ înc. (23) d-in dă, șâ își (24) d-in între, șâ înc (25) d-in între șâ înși (26) d-in dă șâ însă (27) d-in dă șâ înse (28) d-in înre șâ însă (29) d-in între șâ înse (3) după scurtare

Fața a treia

Bărbătești

fămeiești

Numărul	sing.	căderi		dăt. la iel	la ia	
				prič. ăi, șâ 'l (30) șâ pă iel	o, șâ pă ia	
				aduc. dăla iel	dăla ia	
	în.	căderi		dăt. la iei	la iele	
				prič. ăi, șâ i (3) șâ pă iei	le, șâ pă iele	
				aduc. dăla iei	dăla iele	

§35. Înduplecarea Pronumelor dobânditoare, sau câștigătoare

aș. Celor dă sineș dobânditoare

Forma d-ântâiu

		fața d-ântâiu	fața a dooă	fața a treia	
num.		sing. căd. dăt. ăm șâ 'm (31)	ăț, șâ 'ți (31)	ăș	
		înm. căd. dăt. ne	vă, șâ v' (31)	ăși	

		foma a dooă	forma a treia			
		fața d-ântâiu	fața a dooă	f. 3	fața a treia	
		sing. căd. dăt. mi	țe, șâ ț' (31)		luiș	
				ș	bărb.	făm.
		înm. căd. dăt. ne	vă, șâ v' (31)		loruș	

vș. Celor dă către altul dobânditoare

Forma d-ântâiu

num.		sing. căd. dăt. ăm șâ 'm (31)	ăți, șâ 'ți (31)	ăi și i(31)	
		înm. căd. dăt. ne șâ 'n (31)	vă, șâ v' (31)	le șâ l'(31)	

Forma a dooă

Fața d-ântâiu

fața a dooă

fața a treia

num.		sing. căd. dăt. mi	țe șâ 'ț (31)	i	
		înm. căd. dăt. ne șâ 'n (31)	vă, șâ v' (31)	le șâ l'(31)	

§36. Înduplecarea pronumelor celor îndoite

Fața d-ântâiu

Numărul singuratic

Numărul înmulțatic

căd. prič. pă mine mă, șâ mă, pă mine	pă noi ne șâ ne pă noi
căd. dăt. mie ăm șâ ăm mie	nooă ne, șâ ne nooă

Fața a dooă

căd. prič. pă tine te, șâ te, pă tine	pă voi vă șâ vă pă voi
---------------------------------------	------------------------

căd. dăt. ție ăți șâ ăți ție	vooă vă, șâ vă vooă
------------------------------	---------------------

Fața a treia

Căderi			pă iel să șâ să pă iel	pă iei să, șâ să pă iei		bărbătești
	prič.		pă iel ăl șâ ăl pă iel	pă iei ăi, șâ ăi pă iei		
	dăt.		lui ăi, șâ ăi-lui	lor le șâ le lor		
			luiă ăș șâ ăș luiș	loruș ăși, șâ ăș loruș		

Căderi			pă ia să șâ să pă ia	pă iele să, șâ să pă iele		fămești
	prič.		pă ia o șâ o pă ia	pă iele le, șâ le pă iele		
	dăt.		iei ăi șâ ăi iei	lor le șâ le lor		
			ieiș ăș șâ ăș ieiș	loruș ăși, șâ ăși loruș		

§37. Înduplecarea pronumelor stăpânitoare

Num. sing.	Căderi	num.	al meu fečor	șâ fečorul meu	șâ fečoru'm	bărbătești
			al nostru fečor	șâ fečorul nostru	șâ fečoru'ne	
		dăt.	fečorului meu	șâ fečorului nostru		
		chem.	o al meu fečor!	șâ o fečorul meu!	șâ o fečorum!	
			o al nostru fečor!	șâ o fečorul nostru!	șâ fečorune!	
Num. înm.	Căderi	num.	ai miei fečori	șâ fečorii miei		
			ai noștrii fečori	șâ fečorii noștrii	șâ fečorine	
		dăt.	fečorilor miei	șâ fečorilor noștrii		
		chem.	o ai miei fečori!	șâ o fečorii miei!	șâ o fečorim	
			o ai noștrii fečori!	șâ o fečorii noștrii!	șâ o fečorine!	

a	C	num.	a mea fată	șâ fata mea	ă	ă
---	---	------	------------	-------------	---	---

			a noastră (1) fată	șâ fata noastră		
		dăt.	fetei mele	șâ fetei noastre		
		chem.	o a mea fată!	șâ o fata mea!		
			o a noastră fată!	șâ o fata noastră!		
Num. înm. Căderi		num.	ale mele fete	șâ fetele mele		
			ale noastre fete	șâ fetele noastre		
		dăt.	fetelor mele	șâ fetelor noastre		
		chem.	o ale mele fete!	șâ o fetele mele!		
			o ale noastre fete!	șâ o fetele noastre!		

Num. sing. Căderi		num.	al tău fechor	șâ fechorul tău	șâ fechoruți		bărbătești
			al vostru fechor	șâ fechorul vostru	șâ fechoruvă		
		dăt.	fechorului tău	șâ fechorului vostru			
Num. înm. Căderi		num.	ai tăi fechori	șâ fechorii tăi			
			ai voștrii fechori	șâ fechorii voștrii	șâ fechorivă		
		dăt.	fechorilor tăi	șâ fechorilor voștri			

Num. sing. Căderi		num.	a ta fată	șâ fata ta		fămeiești
			a voastră (1) fată	șâ fata voastră		
		dăt.	fetei tale	șâ fetei voastre		
Num. înm. Căderi		num.	ale tale fete	șâ fetele tale		
			ale voastre fete	șâ fetele voastre		
		dăt.	fetelor tale	șâ fetelor voastre		

Fața a treia

num. sing.	căderi	num.	al lui fečor	șâ fečorul lui		bărbăiești
			al său fečor	șâ fečorul său		
			al iei fečor	șâ fečorul iei		
			al lor fečor	șâ fečorul lor		
		dăt.	fečorului lui-său-iei-lor			

num. înm.	căderi	nu m	al lui	feçori	șâ feçorii	lui		bărbătești
			al săi			săi		
			al iei			iei		
			al lor			lor		
		dăt.	feçorilor lui-săi-iei-lor					

num. sing.	căderi	nu m	a lui	fată	șâ fata	lui		fămeiești
			a sa			sa		
			al iei			iei		
			a lor			lor		
		dăt.	fetei lui-sale-iei-lor					

num.	căderi	nu m	ale lui	fete	șâ fetele	lui		fămeiești
înm.			ale sale			sale		
			ale iei			iei		
			ale lor			lor		
		dăt.	fetelor lui-sale-iei-lor					

§38. Înduplecarea pronomelor adeveritoare

Fața d-ântâiu

num. sing.	num. ieu însum dă sinem	șâ însum ieu dă sinem
	dăt. însum mie	șâ la însum mie șâ la sinem

	prič. pă însum mine	șâ pă sinem
	aduc. dăla însum mine	șâ dăla sinem

num. înm. căderi	num. noi înșine dă sinene	șâ înșine noi dă sinene
	dăt. înșine noă	șâ la înșine noi și la sinene
	prič. pă înșin noi	șâ pă sinene
	aduc. dăla înșine noi	șâ dăla sinene

Fața adooă

num. sing. căderi	num. tu însuți dă sineți	șâ însuți tu dă sineți
	dăt. însuți ție	șâ la însuți tine șâ la sineți
	prič. pă însuți tine	șâ pă sineți
	aduc. dăla însuți tine	șâ dăla sineți

num. înm. căderi	num. voi înșivă dă dinevă	șâ înșivă voi dă sinevă
	dăt. înșivă vooă	șâ la înșivă voi șâ la sinevă
	prič. pă înșivă voi	șâ pă sinevă
	aduc. dăla înșivă voi	șâ dăla sinevă

Fața a treia

num. sing. căderi	num. iel însuș dă sineș	șâ însuș iel dă sineș	bărbătești
	dăt. însuș lui	șâ la însuș iel șâ la sineș	
	prič. pă însuș iel	șâ pă sineș	
	aduc. dăla însuș iel	șâ dăla sineș	

num. înm. căderi	num. iei însuși dă sineși	șâ însuși ieu dă sineși	bărbătești
	dăt. însuși lor	șâ la însuși iei șâ la sineși	
	prič. pă însuși iei	șâ pă sineși	
	aduc. dăla însuși iei	șâ dăla sineși	

num. sing. căderi	num. ia însuș dă sineș	șâ însuș iel dă sineș	fămești
	dăt. însuș iei	șâ la însuș iel șâ la sineș	
	prič. pă însuș ia	șâ pă sineș	
	aduc. dăla însuș ia	șâ dăla sineș	

num. înm. căderi	num. iale însuși dă sineși	șâ însuși iale dă sineși	tămiești
	dăt. însuși lor	șâ la însuși iele șâ la sineși	
	prič. pă însuși iele	șâ pă sineși	
	aduc. dăla însuși iele	șâ dăla sineși	

CAP VI

Pentru graiu

§39. La Graiu sânt următoare opt semne, ádică cuget, chip, formă, număr, față, mod sau modă, timp și conjugăție, sau conjugare.

§40. Cugetul să înțelege dă dooă feluri, ádică personal, șâ fără persoană.

aș. Cugetul personal să înparte în trei, în activ, ádică următor, sau lucrător, în pasiv, ádică pătimitor, șâ în neútru.

1ș. Următor, cum *bat, iubesc, sărut*.

2ș. Pătimitor, cum *mă bat, te bați, sânt bătut, iești bătut*.

3ș. Néutru, cum *trăiesc, mor dorm*.

vș. Cugetul fără persoană să înparte în dooă, ádică în ca un următor șâ, în ca un pătimitor.

1ș. Ca un următor, cum *plooă, tună, fulgeră, ninge*.

2ș. Ca un pătimitor, cum *să aude, să zice, să vorbește*.

§41. Chipul graiului să înparte în dooă, ádică în chip după înțelegere șâ în chip după glas.

aș. La chipul după înțelegere privesc

1ș. Cele sufletești graiuri, cum *iubesc, mie dor*.

2ș. Cele trupesti, cum *bat, fac, mă lupt*.

3ș. Cele dă fapte bune, cum *învăt, sfătuiesc*

Și alte multe asemenea

vș. Chipul după glas iese dă dooă feluri, ádică chipernic șâ tras.

1ș. Chipernic, cum *fac, mănânc*

2ș. Cel tras are dooă închipuiri, ádică

Cuvântelnică, cum *a afuma* (din cuântul *fum*) a asupra (d-in cuvântul *asupra*)

Glăsernică, cum *a vâjâi*, d-in glasul *vâj, vâj* (ce scoate apa când curge) șâ *a cârcărăți*, d-in *câr, câr*, ce strigă găina când ooă.

§ 42. Forme la graiu sânt dooă, ca șâ la nume (§14, gș) ádică

aș. Neânbinată, cum *puii*, șâ vș. înbinată, cum *supuii*, d-in *supt puii*.

§43. Numere la graiu sânt dooă, ca șâ la nume, §14, dș, ádică

aș. Singuratic, cum *iubesc, mănânc*.
vș. Și înmulțatic, cum *iubim, mâncăm*.
§44. Cele la graiu sânt trei, ca șâ la pronume (§30, vș) ádică
aș. Fața d-ântâtiu, cum *iubesc, mănânc*
vș. Fața a dooă, cum *iubești, mănânci*
gș. Și fața a treia, cum *iubește, mănâncă*
§45. Moduri, sau mode la graiuri dăsânt nooă, ádică
aș. Indicativă, ádică Hotărâtoare, cum *fac, mă fac*.
vș. Imperativă, sau Comandativă, ádică Poruncitoare, cum *fă, făte*
gș. Desiderativă sau Condicionelă, ádică Râvnitoare, cum *aș mânca*.
dș. Otativă, ádică Urătoare, cum *mâncareăș!*
eș. Îndoitoare, cum *voi fi, mâncat*
sș. Voitoare, cum *să mănânc*.
zș. Pricinuitoare, cum *ca săs mănânc*.
nș. Congiuntivă, ádică Supuitoare, cum *dă aș mânca*.
tș. Și Infinită, ádică nehotărâtoare, cum *a mânca*.
§46. Timpi la graiu sânt șapte, ádică
aș. Prezent, ádică Următor sau dă față, cum *mănânc*.
vș. Pasatoferfet, sau preterit perfet, ádică săvârșât, cum *mâncaiu*.
gș. Pasatoiperfet, sau preteritimperfet, ádică Nesăvârșât, cum *mâncam*.
dș. Trapasatperfet, sau Pluscvamperfet, ádică covârșât, cum *mâncasem*.
eș. Nehotărât, cum *am mâncat*.
sș. Trecut, cum *am fost mâncat*.
zș. Și Futur, ádică Viitor, cum *voiu mânca*.
§47. Conjugpri la graiu sânt patru, ádică
aș. Cea d-ântâtiu, ce să sfârșește în *a*, ádică Conjugarea lui *a*, cum *a mânca, a aduna*.
vș. cea dă adooă, ce să sfârșește în *e*, ádică Conjugarea lui *e*, cum *a merge. a rupe*.
gș. Cea dă a treia, ce să sfârșește în *i*, ádică Conjugarea lui *i*, cum *aiubi, a azvârli*.
dș. Cea dă a patra, ce să sfârșește în *â*, ádică Conjugarea lui *â*, cum *a târâ, a vârâ*.

(Vezi Anexa 2.)

CAP VII.

Pentru înduplecările graiurilor după conjugările lor

§48. Graiurile toate la înduplecări sânt unele Regulate șâ altele Neregulate.

§49. La toate înduplecările graiurilor ne slujâm cu patru graiuri, ce le putem numi Auziliare, ádică

Ajutătoare, cum *a avea, a fi, a putea, șâ a vrea*, dá aceia arătăm mai întâiu înduplecările acestor graiuri ajutoare, șâ în urmă cele lalte. (vezi §50 șâ 51 în tablele din protivă)

§ 52. Înduplecarea graiurilor pătimitoare.

aș. Celor ce priimesc pronumele cele dá către sineș pătimitoare (§34, aș).

Moda hotărâtoare

T. urm.	fețe	a. mă bat,	șâ mă bat ieu,	șâ ieu mă bat		num.
		v. te bați,	șâ te bați tu,	șâ tu te bați		sing.
		g. să bate,	șâ să bate iel,	șâ iel să bate		
		a. ne bătem,	șâ ne bătem noi,	șâ noi ne bătem		num.
		v. vă băteți,	șâ vă băteți voi,	șâ voi vă băteți		înm.
		g. să bat,	șâ să bat iei,	șâ iei să bat		

Tim. săvârș. *mă bătui*

Tim. nesăvâr. *mă băteam*

Tim. covâr. *mă bătuesem, șâ mă fusesem bătut*

T. neh.	fețe	a.	m-am bătut,	șâ bătutum-am	șâ bătutum-am ieu	
			m-am bătui ieu,	șâ ieu m-am bătut ,		
		v. teai bătut,	șâ bătututeai	șâ cele lalte ca la fața, a.		
		c. s-au bătut,	șâ bătutus-au			
		a. neam bătut,	șâ bătutuneam			
		v. v-ați bătut,	șâ bătutuv-ați			
		g. s-au bătut,	șâ bătutus-au			

Tim. trec. *m-am fost bătut, șâ fostum-am bătut*

Tim. viit. *mă voi* *bate, șâ batemăvoiu*

Moda Poruncitoare

T. urm.	fețe	v. batete,	șâ batete tu		
		g. batăsă,	șâ batăsă iel – ia		
		v. batețivă,	șâ batețivă voi		
		g. batăsă,	șâ batăsă iei – eale		

Moda Râvnitoare

T. urm.	fețe	a. m-aș bate	num.	neam bate	num.
		v. teai bate	sâng.	v-ați bate	înm.
		g. s-ar bate		s-ar bate	

Tim. nehot. *m-aș fi bătut, șâ m-aș putea fi bătut*

Tim. trec. *m-aș fi fost bătut*

Tim. covâr. *m-aș fi putut bate*

Moda urătoare

T. urm.	fețe	a. batemaș!	num.	bateneam!	num.
		v. bateteai!	sing.	batev-ați!	înm.
		g. batesar!		bates-ar!	

Tim. nehot. *fireaș mă bătut! șâ fi-maș (*) bătut!*

Tim. trec. *fireaș fost mă bătut! și fim-aș fost bătut!*

fireaș fi fost mă bătut! și fim-aș fi fost bătut!

Tim. covâr. *fostum-aș bătut! șâ fostum-aș fi bătut! șâ fostum-aș fi fost bătut!*

Timp. nesăv. *fostum-aș bătând! șâ fostum-aș fi bătând! șâ fostum-aș fi putut bate!*

Moda Indoitoare

Tim. nesăv. *mă puteam bate.*

Tim. covâr. *mă voi fi putu bate, șâ fimăvoiu putut bate.*

Tim. nehot. *mă voi fi bătut, șâ fimăvoiu bătut.*

Tim. trec. *mă voi fi fost bătut, șâ fimăvoiu fost bătut.*

Tim. viit. *mă voi putea bate, șâ puteamăvoiu bate.*

Moda Voitoare

T. urm.	fețe	a. să mă bat	num.	să ne bătem	num.
		v. să te bați	sing.	să vă băteți	înm.
		g. să ăi bată		să ăi bată	

T. nehot. *să mă fi bătut*

T. trec. *să mă fi fost bătut*

T. nesăv. *să mă fi putut bate*

T. viit. *să mă pociu bate*

Moda Pricinuitoare

Tim. următ. *ca să mă bat*

Tim. nehot. *ca să mă fi bătut*

Tim. trec. *ca să mă fi fost bătut*

Tim. nesăv. *ca să mă fi putut bate*

Tim. viit. *ca să mă pociu bate*

Moda Supuitoare

Tim. următ. <i>dă mă bat</i>	asemenea şâ la Moda râvnitoare, şâ ca îndoitoare, puindusă leg. de înnaintea Modelor
Tim. săvâr. <i>dă mă bătuiu</i>	
Tim. nesăv. <i>dă mă băteam</i>	
Tim. covâr. <i>dă mă bătusem</i>	
Tim. nehot. <i>dă m-am bătut</i>	
Tim. trec. <i>dă m-aş fi bătut</i>	
Tim. viit. <i>dă mă voiu bate</i>	

Moda Nehotărătoare

T. urm.	fele	a. a mă bate	num. sing.	a ne bate	num. înm.
		v. a te bate		a vă bate	
		g. a să bate		a să bată	

T. nehot. *a mă fi bătut*

Părtăşare

Lucrăt.	cel ce să bate	num. sing.	neam. bărb.
	cei ce să bat	num. înm.	
	ceia ce să bate	num. sing.	neam. făm.
	cele ce să bat	num. înm	

Pătimit.	cel ce s-a bătut	num. sing.	neam. bărb.
	cei ce s-au bătut	num. înm.	
	ceia ce s-a bătut	num. sing.	neam. făm.
	cele ce s-au bătut	num. înm	

a	fe	ş	a. bătândumă	num.	bătândune	num.
---	----	---	--------------	------	-----------	------

		v. bătândute	sing.	bătânduvă	înm.
		g. bătândusă		bătândusă	
	fele	a. cu a mă bate	num.	cu a ne bate	num.
		v. cu a te bate	sing.	cu a vă bate	înm.
		g. cu a să bate		cu a să bate	
		șâ cu a	mă-te-să	putea bate	
			ne-vă-să		
		șâ, cu a putea	mă-te-să	bate	
			ne-vă-să		
		șâ, întru a	mă-te-să	bate	
			ne-vă-să		

		șâ întru a putea	mă-te-să	bate	
			ne-vă-să		
		șâ, întru a	mă-te-să	putea bate	
			ne-vă-să		
		șâ	fiindumă-te-să bătut	num. sing.	
			fiindune-vă-să bătuți	num. înm.	
			fiindumă-te-să bătută	num. sing.	
			fiindune-vă-să bătute	num. înm.	

vș. Celor ce priimesc graiul ajutor *a fi*.

Moda hotărâtoare

T. urm.	fele	a. sânt bătut/ă	num.	sântem bătuți – te	num.
		v. iești – –	sing.	sânțeți – –	înm.
		g. ieste – –		sânt – –	

Tim. săvâr. *fuseiu bătut* – ă.

Asemene șâ cei lalți toți timpi, șâ la toate Modele, puindusă ádică graiul ajutor *a fi* înainte.

§53. Înduplecarea graiurilor Lucrătoare, ce priimesc pronumele cele dá către altul pătimitoare (§ 34, vș) șâ d-in cele îndoite, căder. pricinuitoare (§36).

Moda hotărâtoare

T. urm.	fele	a. mă bate, șâ mă bate pă mine, șâ pă mine mă bate	num.	
		v. te bate, șâ te bate pă tine, șâ pă tine te bate		

		g. ăl bate, șâ ăl bate pă iel, șâ pă iel ăl bate	sing.	
		o bate, șâ o bate pă ia, șâ pă ia o bate		
		a. ne bate, șâ ne bate pă noi, șâ pă noi ne bate	num. înm.	
		v. vă bate, șâ vă bate pă voi, șâ pă voi vă bate		
		g. ăi bate, șâ ăi bate pă iei, șâ pă iei ăi bate		
		le bate, șâ le bate pă iele, șâ pă iele le bate		

Tim. săvârș. *mă bătu*

Tim. nesăv. *mă bătea*

Tim. covâr. *mă bătuse, șâ mă fusese bătut*

T. neh.	fețe	a. m-au bătut, șâ bătutum-au	num.	
		v. te-au bătut, șâ bătututeau		
		g. l-au bătut	sing.	
		o au bătut șâ bătutu-lau, bătutuoau au bătuto		
		a. neau bătut, șâ bătutuneau	num.	
		v. v-au bătut, șâ bătutuv-au		
		g. i-au bătut, leau bătut, șâ bătutuiau, bătutuleau	înm.	

Tim. trec. m-au fost bătut, șâ fostum-au bătut

T. urm.	fețe	a. mă va bate, șâ batemăva	num.	
		v. te va bate, șâ bateva		
		g. ăl va bate, o va bate, șâ batelva, bateova	sing.	
		a. ne va bate, șâ bateneva		
		v. vă va bate, șâ batevăva	num.	
		g. ăi va bate, le va bate, șâ bateiva, bateleva		

Moda poruncitoare

T. urm.	fețe	a. bată-mă	num. sing.	batăne	num. înm.
		v. batăte		batăvă	
		g. bată-l, bat-o		bată-i, batăle	

Moda Răvnitoare

T. urm.	fețe	a. m-ar bate șâ m-ar putea bate	num.	near bate	num.
		v. tear bate	sing.	v-ar bate	înm.

		g. lar bate, ar bateo, ar pteao bate		ia-r bate, lear bate	
--	--	--------------------------------------	--	----------------------	--

T. nehot. *m-ar fi bătut, șâ m-ar putea fi bătut, ar fi bătuto, șâ ar puteao fi bătut.*

Tim. trec. *m-ar fi fost bătut, o ar fi fost bătut, șâ ar fi fost bătuto.*

Tim. covâr. *m-ar fi putut bate, o ar fi putut bate, șâ ar fi pututo bate.*

Moda Urătóare

T. urm.	fețe	a. batem-ar!	num. sing.	batănear!	num. înm.
		v. batetear!		batev-ăr!	
		g. bate-lar!, bateoar!		bateiar!, batelear!	

Moda Îndoitóare

Tim. nesăv. *mă putea bate*

Tim. covâr. *mă va fi putut bate, șâ fimăva putut bate*

Tim. nehot. *mă va fi bătut, șâ fimăva fost bătut*

Tim. viit. *mă va putea bate, șâ puteamăva bate.*

Moda Voitóare

Tim. următ. *să mă bată*

Tim. nehot. *să mă fi bătut*

Tim. trec. *să mă fi fost bătut*

Tim. nesăv. *să mă fi putut bate*

Tim. viit. *să mă poată bate*

Moda Pricinuitóare

Tim. următ. *ca să mă bată*

Tim. nehot. *ca să mă fi bătut*

Tim. trec. *ca să mă fi fost bătut*

Tim. nesăv. *ca să mă fi putut bate*

Tim. viit. *ca să mă poată bate*

Tim. urm. <i>dă mă bate</i>	asemene șâ la Moda Râvnit, șâ la Moda Îndoit. puindusă legar. dă înnaintea Modelor
Tim. săvâr. <i>dă mă bătu</i>	
Tim. nesăv. <i>dă mă bătea</i>	
Tim. covâr. <i>dă mă bătuse</i>	
Tim. nehot. <i>dă m-a bătut</i>	
Tim. trec. <i>dă m-a fost bătut</i>	
Tim. viit. <i>dă mă va bate</i>	

Moda nehotărătoare

T. urm.	fețe	a. a mă bate	num. sing.	a ne bate	num. înm.
		v. a te bate		a vă bate	
		g. a-l bate, a o bate		ai bate, a le bate	

Tim. nehot. *a mă fi bătut*

Părtășare

Lucrăt. cel ce-l bate

ceia ce o bate

Pătim. cel ce l-au bătut

ceia ce o au bătut, o au bătuto

Slobodă	fețe	a. bătândumă	num. sing.	bătândune	num. înm.
		v. bătândute		bătânduvă	
		g. bătându-! bătându-o!		bătândui, bătândule	
		cu a mă bate, cu a putea mă bate			
		întru a mă bate, întru a putea mă bate			
		fiindumă bătut			

§54. Înduplecarea graiurilor lucrătoare, ce primesc d-in pronumele cele îndoite, căder. dătăt. (§36)

a. Celor ce încep cu slovă glasnică

Moda hotărătoare

T. urm.	fețe	a.	ăm mi-adun mie-m, șâ mi-adun mie-m, șâ mie-m ăm miadun, șâ mie-m miadun	num. sing.	neadunăm nooă, șâ nooă neadunăm	num. înm.
		v.	ăți țeaduni țieți, șâ țeaduni țieți, șâ țieți ăți țe-aduni, șâ țieți țeaduni		v-adunați vooă, șâ vooă v-adunați	
		g.	ăș adună luiș – ieış, șâ șadună luiș – ieış, șâ luiș-ieışăș adună, șâ luiș-ieışșadună		ăși adună loruş, șâ ș-adună loruş, șâ loruşăși adună, șâ loruşșadună	

T. săvâr.	ăm miadunaiu mie-m, șâ miadunaiu mie-m, șâ mie ăm miadunaiu, șâ mie-m miadunaiu	num. sing.	neadunarăm nooă, șâ nooă neadunarăm	num. înm.
--------------	--	---------------	--	--------------

T. nesăvâ.	ăm miadunam mie-m, șâ miadunam mie-m, șâ mie-m ăm miadunam, șâ mie-m miadunam	num. sing.	neadunam nooă, șâ nooă neadunam	num. înm.
---------------	--	---------------	------------------------------------	--------------

T. cov.	ăm miadunasem mie-m, șâ miadunasem mie-m, șâ mie-m ăm miadunasem, șâ mie-m miadunasem	num.	neadunasem nooă, șâ nooă neadunasem	num.
	ăm fusesem miadunat mie-m fusesem miadunat mie-m mie-m ăm fusesem miadunat mie-m fusesem miadunat	sing.	ne fusesem adunat nooă nooă ne fusesem adunat	înm.

T. neh.	fețe	a.	ăm miam adunat mie-m, mi-am adunat mie-m adunatumiam mie-m mie-m ăm miam adunat mie-m adunatumiam	num. sing.	neam adunat nooă, nooă neam adunat adunatuneam nooă nooă adunatuneam	num. înm.
		v.	ăți țeai adunat țieți, țeai adunat țieți, adunatuțeai țieți țieți ăți țeai adunat țieți țeai adunat țieți adunatuțeai		v-ați adunat vooă, voă v-ați adunat adunatuv-ați vooă vooă adunatuv-ați	
		g.	ăș a adunat luiș – ieış, ș a adunat luiș – ieış, adunatușau luiș-ieış luiș-ieışăș a adunat luiș-ieış ș a adunat		ăși au adunat loruș, ș-au adunat loruș, adunatușau loruș lorușăși au adunat, loruș șau adunat	

			luiș-ieiș adunatușau		loruș adunatușau	
--	--	--	----------------------	--	------------------	--

T. trec.	ăm miam fost adunat mie-m, mi-am fost adunat mie-m fostumiam adunat mie-m mie-m ăm miam fost adunat mie-m miam fost adunat mie-m fostumiam adunat	num. sing.	neam fost adunat nooă, nooă ne-am fost adunat, fostuneam adunat nooă nooă fostuneam adunat	num. înm.
----------	--	---------------	---	--------------

T. viit.	fețe	a.	ăm voi aduna mie-m, aduna-m voi mie-m mie-m ămvoi aduna mie-m aduna-mvoi	num. sing.	ne vom aduna nooă adunanevom nooă nooă ne vom aduna nooă adunanevom	num. înm.
		v.	ăți vei aduna țieți, adunației țieți, țieți ăți vei aduna țieți adunației		vă veți aduna vooă adunanvăveți vooă vooă vă veți aduna vooă adunavăveți	
		g.	ăș va aduna luiș – ieș, adunașva luiș – ieș, luiș-ieișăș va aduna luiș-ieiș adunașva		ăși vor aduna loruș, adunașvor loruș, lorușăși vor aduna, loruș adunașvor	

Moda Poruncitoare

T. urm.	fețe	a. adunăți ție țieți adunăți	num. sing.	adunațivă vooă vooă adunațivă	num. înm.
		g. adunăș luiș – ieș luiș-ieiș adunăș		adunăș loruș loruș adunăș	

T. urm.	fele	a.	ăm miaș aduna mie-m, miaș aduna mie-m mie-m ăm mi-aș aduna mie-m mi-aș aduna	num. sing.	neam aduna nooă nooă ne-am aduna	num. înm.
		v.	ăți țeai aduna țieți, țeai aduna țieți, țieți ăți țeai aduna țieți țeai aduna		v-ați aduna vooă vooă v-ați aduna	
		g.	ăș ar aduna luiș – ieış, șar aduna luiș – ieış, luiș-ieışăș șar aduna luiș-ieış șar aduna		ăși vor aduna loruș, șar aduna loruș, lorușăși ar aduna, loruș șar aduna	

Șâ	ăm miaș putea aduna mie-m, miaș putea aduna mie-m, mie-m ăm miaș putea aduna, mie-m miaș putea aduna	num. sing.	neam putea aduna nooă nooă neam putea aduna	num. înm.
----	---	---------------	--	--------------

T. neh.	ăm miaș fi adunat mie-m miaș fi adunat mie-m mie-m ăm miaș fi adunat mie-m mi-aș fi adunat	num. sing.	neam fi adunat nooă nooă neam fi aduant	num. înm.
	ăm miaș putea fi adunat mie-m mi-aș putea fi adunat mie-m mie-m ăm miaș putea fi adunat mie-m miaș putea fi adunat		neam putea fi adunat nooă nooă neam putea fi adunat	

T. trec.	ăm miaș fi fost adunat mie-m, miaș fi fost adunat mie-m, mie-m ăm miaș fi fost adunat, mie-m miaș fi fost adunat	num. sing.	neam fi fost adunat nooă nooă neam fi fost adunat	num. înm.
----------	---	---------------	--	--------------

T. cov.	ăm miaș fi putut aduna mie-m, miaș fi putut aduna mie-m, mie-m ăm miaș fi fost aduna, mie-m miaș fi putut adunat	num. sing.	neam fi putut adunat nooă nooă neam fi putut adunat	num. înm.
---------	---	---------------	--	--------------

Moda Urătóare

T. urm.	fete	a. adunamias mie-m! mie-m adunamias!	num. sing.	adunaneam nooă! nooă adunaneam!	num. înm.
		v. adunațeari țieți! țieți adunațeari!		adunav-ați vooă! vooă adunav-ați!	
		g. adunașar luiș – ieș! luiș – ieș adunașar!		adunașar loruș! loruș adunașar!	

a.	fireaș ăm miadunat mie-m! fimiaș ăm adunat mie-m! fimiaș adunat mie-m! mie-m fireaș ăm miadunat! mie-m fimiaș ăm miadunat! mie-m fimiaș adunat!	num. sing.	fiream neadunat nooă! fineam neadunat nooă! fineam adunat nooă! nooă fiream neadunat! nooă fineam neadunat! nooă fineam adunat!	num. înm.
	firiaș ăm fi miadunat mie-m! fimiaș ăm fi adunat mie-m! fimiaș fi adunat mie-m! mie-m fireaș ăm fi miadunat! mie-m fimiaș ăm fi miadunat! mie-m fimiaș fi adunat!		fiream fi neadunat nooă! fineam fi neadunat nooă! fineam fi adunat nooă! nooă fiream fi neadunat! nooă fineam fi neadunat! nooă fineam fi adunat!	

T. neh.		v.	fireai ăți țeadunat țieți! fițeari ăți țeadunat țieți! fițeari adunat țieți! țieți fireai ăți țeadunat! țieți fițeari ăți țeadunat! țieți fițeari adunat!		fireați vă adunat vooă! fiv-ați vă adunat vooă! fiv-ați adunat vooă! vooă fireați vă adunat! vooă fiv-ați vă adunat! vooă fiv-ați adunat!	
			fireai ăți fi țeadunat țieți! fițeari ăți fi țeadunat țieți! fițeari fi adunat țieți! țieți fireai ăți fi țeadunat! țieți fițeari ăți fi țeadunat! țieți fițeari fi adunat!		fireați vă fi adunat vooă! fiv-ați vă fi adunat vooă! fiv-ați fi adunat vooă! vooă fireați vă fi adunat! vooă fiv-ați vă fi adunat! vooă fiv-ați fi adunat!	
		g.	firear ăș șadunat luiș – ieis! fișar ăș șadunat luiș – ieis! fișar adunat luiș-ieis! luiș-ieis firear ăș șadunat! luiș-ieis fișar ăș șadunat! luiș-ieis fișar adunat!		firear ăși șadunat loruș! fișar ăși șadunat loruș! fișar adunat loruș! loruș firear ăși șadunat! loruș fișar ăș șadunat! loruș fișar adunat!	
			firear ăș fi șadunat luiș – ieis! fișar ăș fi șadunat luiș – ieis! fișar fi adunat luiș-ieis! luiș-ieis firear ăș fi șadunat! luiș-ieis fișar ăș fi șadunat! luiș-ieis fișar fi adunat!		firear ăși fi șadunat loruș! fișar ăși fi șadunat loruș! fișar fi adunat loruș! loruș firear ăși fi șadunat! loruș fișar ăș fi șadunat! loruș fișar fi adunat!	

T. trec.	fireaș ăm fost miadunat mie-m!	num.	șâ cele lalte asemenea ca la timpul neht.
	fireaș ăm fi fost miadunat mie-m!	sing.	
	fiream ne fost adunat nooă!	num.	
	fiream ne fi fost adunat nooă!	înm.	

T. cov.	feie	a.	fostumiaș adunat mie-m! șâ mie-m fostumiaș adunat fostumiaș fi adunat mie-m! șâ mie-m fostumiaș fi adunat fostumiaș fi fost adunat mie-m! mie-m fostumiaș fi fost adunat	num. singularic
		v.	fostuțeari adunat țieți! șâ țieți fostuțeari adunat! fostuțeari fi adunat țieți! șâ țieți fostuțeari fi adunat! fostuțeari fi fost adunat țieți! șâ țieți fostuțeari fi fost adunat!	
		g.	fostușar adunat luiș-ieș! șâ luiș-ieș fostușar adunat! fostușar fi adunat luiș-ieș! șâ luiș-ieș fostușar fi adunat! fostușar fi fost adunat luiș-ieș! luiș-ieș fostușar fi fost adunat!	
		a.	fostuneam adunat nooă! șâ fostuneam fi adunat nooă! fostuneam fi fost adunat nooă! nooă fostuneam adunat! șâ nooă fostuneam fi adunat! nooă fostuneam fi fost adunat!	num. imulțatic
		v.	fostuv-ați adunat vooă! fostuv-ați fi adunat vooă! fostuv-ați fi fost adunat vooă! vooă fostuv-ați adunat! vooă fostuv-ați fi adunat! vooă fostuv-ați fi fost adunat!	
		g.	fostușar adunat loruș! fostușar fi adunat loruș! fostușar fi fost adunat loruș!	

		loruș fostușar adunat!	
		loruș fostușar fi adunat!	
		loruș fostușar fi fost adunat!	

T. nesăv.	fostumiaș adunând mie-m! șâ mie-m fostumiaș adunând! fostumiaș fi adunând mie-m! șâ mie-m fostumiaș fi adunând! fostumiaș fi putu adunând mie-m! șâ mie-m fostumiaș fi putut adunând!		și cele lalte asemenea ca la timpul covârș.
--------------	--	--	--

Moda Îndoitoare

T. nesăv.	fețe	a. ăm puteam miaduna mie-m puteam miaduna mie-m mie-m ăm puteam miaduna mie-m puteam miaduna		ne puteam aduna nooă	
		v. ăți puteai țiaduna țieți!		vă puteați aduna vooă	
		g. ăș putea șaduna luiș-ieiš!		ăși putea aduna loruș	

T. covârș.	ăm voi fi putut miaduna mie-m, șâ
	fimvoiu putut miaduna mie-m
	mie-m ăm voi fi putut miaduna, șâ
	mie-m fimvoiu putut aduna

T. neht.	ăm voi fi miadunat mie-m, șâ
	fimvoiu miadunat mie-m
	mie-m ăm voi fi miadunat, șâ
	mie-m fimvoiu miadunat

	ăm voi fi fost miadunat mie-m, șâ
--	-----------------------------------

T. trec.	fimvoiu fost miadunat mie-m
	mie-m ăm voiu fi fost miadunat, șâ
	mie-m fimvoiu fost adunat

T. viit.	ăm voiu putea miaduna mie-m, șâ
	puteam voiu miaduna mie-m
	mie-m ăm voiu putea miaduna, șâ
	mie-m putea-m voiu miaduna

Moda Voitoare

T. urm.	fețe	a. să-m miadun mie-m, șâ mie-m s-ăm miadun	num. sing.	să neadunăm nooă, șâ nooă să neadunăm	num. înm.
		v. să-ți țeaduni țieți, șâ țieți să-ăți țiaduni		să v-adunați vooă, șâ vooă să v-adunați	
		g. să-ș șadune luiș – ieș! luiș – ieș să-ș șadune!		să-și șadune loruș, șâ loruș să-și șadune	

T. neh.	fețe	să-m fi mi-adunat mie-m, șâ mie-m să-m fi miadunat	num. sing.	să ne fi neadunat nooă, șâ nooă să ne fi neadunat	num. înm.
---------	------	---	---------------	--	--------------

T. trec.	fețe	să-m fi fost mi-adunat mie-m, șâ mie-m să-m fi fost miadunat	num. sing.	să ne fi fost neadunat nooă, șâ nooă să ne fi fost neadunat	num. înm.
----------	------	---	---------------	--	--------------

T. nes.	fețe	să-m fi putu miaduna mie-m, șâ mie-m să-m fi putut miaduna	num. sing.	să ne fi putut aduna nooă, șâ nooă să ne fi putut aduna	num. înm.
---------	------	---	---------------	--	--------------

T. viit.	fețe	să-m pociu miaduna mie-m, șâ mie-m să-m pociu miaduna	num. sing.	să ne putem neaduna nooă, șâ nooă să ne putem neaduna	num. înm.
----------	------	--	---------------	--	--------------

Moda Pricinuitoare

Tim. urm. ca să-m miadun mie-m

Tim. neh. ca să-m fi miadunat mie-m
 Tim. trec. ca să-m fi fost miadunat mie-m
 Tim. nesăv. ca să-m fi putut miaduna mie-m
 Tim. viit. ca să-m pociu miaduna mie-m

Moda Supuitoare

T. urm.	dă-m miadun mie-m, șâ	
	mie-m dăm miadun	
T. săvâr.	d-ăm miadunaiu mie-m, șâ	
	mie-m d-ăm miadunaiu	
T. nes.	d-ăm miadunam mie-m, șâ	
	mie-m d-ăm miadunam	
T. covâr.	dă-m miadunasem mie-m, șâ	asemenea șâ la Moda Râvnit., șâ la Moda îndoit. puindusă leg. dă, înaintea Modelor.
	mie-m d-ăm miadunasem	
T. neh.	d-ăm miam adunat mie-m, șâ	
	mie-m d-ăm miam adunat	
T. trec.	d-ăm miam fost adunat mie-m, șâ	
	mie-m d-ăm miam fost adunat	
T. viit.	d-ăm voiu adduna mie-m, șâ	
	mie-m d-ăm voiu aduna	

Moda Nehotărătoare

T. urm.	fețe	a.	a-m aduna mie-m, șâ mie-m a-m aduna	num. sing.	a neaduna nooă, șâ nooă a neaduna	num. înm.
		v.	ați aduna țieți, șâ țieți ați aduna		a v-aduna vooă, șâ vooă a v-aduna	
		g.	aș aduna luiș – ieș, șâ luiș-ieș aș aduna		ași aduna loruș, șâ loruș ași aduna	

T.		a.	a-m fi miadunat mie-m, șâ mie-m a-m fi miadunat	num. sing.	a ne fi neadunat nooă, șâ nooă a ne fi neadunat	num. înm.
		v.	ați fi țeadunat țieți, șâ		a vă fi v-adunat vooă, șâ	

urm.			țieți ați fi țieadunat		vooă a vă fi v-adunat	
		g.	aș fi șadunat luiș – ieış, șâ luiș-ieış aș fi șadunat		ași fi șadunat loruș, șâ loruș ași fi șadunat	

Părtășăre

Lucrăt.	cel ceș adună luiș ceia ceș adună ieış	n. sing.	cei ceși adună loruș cele ceși adună loruș	n. înm.
Pătim.	cel ce șa adunat luiș ceia ce șa adunat ieış		cei ceși șau adunat loruș cele ce șau adunat loruș	

Slobodă	fețe	a.	adunândum mie-m, șâ mie-m adunându-m	num. sing.	adunândune nooă, șâ nooă adunândune	num. înm.
		v.	adunânduți țieți, șâ țieți adunânduți		adunânduvă vooă, șâ vooă adunânduvă	
		g.	adunânduș luiș – ieış, șâ luiș-ieış adunânduș		adunânduș loruș, șâ loruș adunânduș	
			cu a-m miaduna mie-m cu a-m putea miaduna mie-m Întru a-m miaduna mie-m Întru a-m putea miaduna mie-m Fiindu-m adunat mie-m, șâ mie-m fiindu-m adunat		Cu a ne neaduna nooă Cu a ne putea neaduna nooă Întru a ne neaduna nooă Întru a putea neaduna nooă Fiindune adunat nooă, șâ Nooă fiindune adunat	

vș. Celor ce ncep cu slovă neglasnică. Însă să însemnează numai timpii modelor ce au dăosebire la priimirea pronumelor. dă graiurile ce încep cu slovă glasnică, căci cei lalți timpii sânt asemenea, ca timpii graiurilor ce încep cu slovă neglasnică.

Moda hotărătoare

T. urm.	fețe	a.	ăm fac mie-m, șâ mie-m ăm fac	num. sing.	ne facem nooă, șâ nooă ne facem	num. înm.
		v.	ăți faci țieți, șâ țieți ăți faci		vă faceți vooă, șâ vooă vă faceți	

		g.	ăș face luiș – ieış, șâ luiș-ieış ăș face		ăși fac loruș, șâ loruș ăși fac	
--	--	----	--	--	------------------------------------	--

T. săv.	ăm făcuiu mie-m, șâ mie-m ăm făcuiu	num. sing.	ne făcurăm nooă, șâ nooă ne făcurăm	num. înm.
---------	--	---------------	--	--------------

T. nes.	ăm făceam mie-m, șâ mie-m ăm făceam	num. sing.	ne făceam nooă, șâ nooă ne făceam	num. înm.
---------	--	---------------	--------------------------------------	--------------

T. săv.	ăm făcusem mie-m, șâ mie-m ăm făcusem ăm fusesem făcut mie-m, șâ mie-m ăm fusesem făcut	num. sing.	ne făcusem nooă, șâ nooă ne făcusem ne fusesem făcut nooă, șâ nooă ne fusesem făcut	num. înm.
---------	--	---------------	--	--------------

T. viit.	ăm voi face mie-m, șâ mie-m ăm voi face	num. sing.	ne vom face nooă, șâ nooă ne vom face	num. înm.
----------	--	---------------	--	--------------

Moda Urătóare

T. nehot.	fireaș ăm făcut mie-m! șâ fimeaș ăm făcut miem!	șâ c.l.l. asemenea
T. trec.	fireaș ăm fost făcut mie-m! șâ fimiaș ăm fost făcut mie-m!	șâ c.l.l.
T. covâr.	fostumiam ăm făcut mie-m!	șâ c.l.l.
T. nesăv.	fostumiam ăm făcând mie-m!	șâ c.l.l.

Moda Îndoitóare

T. nesăv. ăm puteam face mie-m, șâ c.l.l.

Moda Voitoare

T. urm. să-m fac mie-m

T. neh. să-m fi făcut mie-m

T. trec. să-m fi fost făcut mie-m șâ c.l.l. asemenea

T. nesăv. săm fi putu face mie-m

T. viit. săm pociu face mie-m

Moda Pricinuitoare

T. urm. ca să-m fac mie-m

T. nehot. ca să-m fi făcut mie-m

T. trec. ca să-m fi fost făcut mie-m șâ c.l.l. asemenea

T. nesăv. ca să-m fi putut face mie-m

T. viit. ca să-m pociu face mie-m

Moda Supuitoare

T. urm. d-ăm fac mie-m

T. săvăr. d-m făcuiu mie-m șâ c.l.l.

T. nesăv. d-ăm făceam mie-m

T. covâr. d-ăm făcusem mie-m

Moda Nehotărâtore

T. neh.	a-m fi făcut mie-m, șâ mie-m a-m fi făcut	num. sing.	a ne fi făcut nooă, șâ nooă a ne fi făcut	num. înm.
---------	--	---------------	--	--------------

Părtășare

Slobod.	cu a-m putea face mie-m, șâ întu a-m putea face mie-m	num. sing.	cu a ne putea face nooă, șâ nooă a ne fi făcut	num. înm.
---------	--	---------------	---	--------------

§55. Înduplecarea graiurilor lucrătoare , ce primesc pronumele cele dă către sineș dobânditoare (§ 35, aș) cum *am face*.

Moda Hotărâtore

T. urm.	fețe	a.	ăm fac	num. sing.	ne facem	num. înm.
		v.	ăți faci		vă faceți	
		g.	ăș face		ăși fac	

Tim. săvâr: ăm făcuiu

Tim. nesăv. ăm făceam

Tim. covâr. ăm făcusem, șâ ăm fusesem făcut

T. nehot.	fețe	a.	miam făcut, șâ făcutumiam	num.
		v.	ței făcut, șâ făcutuței	sing.
		g.	ș a făcut, șâ făcutuș a	
		a.	neam făcut, șâ făcutuneam	num.
		v.	v-ați făcut, șâ făcutuv-ați	înm.
		g.	ș au făcut, șâ făcutuș au	

T. trec. miam fost făcut, șâ fostumiam făcut

T. viit.	fețe	a.	ăm voi face, șâ face-mvoi	num.
		v.	ăți vei face, șâ facețivei	sing.
		g.	ăș va face, șâ faceș va	
		a.	ne vom face, șâ facenevom	num.
		v.	vă veți face, șâ facevăveți	înm.
		g.	ăși vor face, șâ faceșivor	

Moda Poruncitoare

T. urm.	fețe	v.	făți	num. sing.	făcevăți	num. înm.
		g.	facăș		făcăși	

Moda Răvnitoare

T. urm.	fețe	a.	miaș face	num. sing.	neam face	num. înm.
		v.	ței ----		v-ați face	
		g.	șar ----		șar face	

Șa miaș putea face

Tim. nehot. miaș fi făcut, șa miaș putea fi făcut

Tim. trec. miaș fi fost făcut

Tim. covâr. miaș fi putut face

Moda Urătore

T. urm.	fețe	a.	facemiaș!	num. sing.	faceneam!	num. înm.
		v.	faceței!		facev-ați!	
		g.	faceșar!		faceșar!	

T. neh.	fețe	a.	fimiaș făcut!	num. sing.	fineam făcut!	num. înm.
		v.	fiței ---- !		fiv-ați ----!	
		g.	fișar -----!		fișar ---- !	

T. trec. fimiaș făcut! șa fimiaș fi fost făcut!

T. cov. fostumiaș făcut! șa fostumiaș fi făcut! șa fostumiaș fi fost făcut!

T. nes. fostumiaș făcând! șa fostumiaș fi făcând! șa fostumiaș fi putut face!

Moda Îndoitore

Tim. nesăv. ăm puteam face

Tim. covâr. ăm voiu fi putut face

Tim. nehot. ăm voiu fi făcut.

Tim. trec. ăm voiu fi fost făcut.

Tim. viit. ăm voiu putea face.

Moda Voitóare

T. urm.	fețe	a.	să-m fac	num. sing.	să ne facem	num. îm.
		v.	să-ți faci		să vă faceți	
		g.	să-m facă		s-ăși facă	

Tim. nehot. să-m fi făcut

Tim. trec. s-ăm fi fost trecut

Tim. nesăv. s-ăm fi putut face

Tim. viit. s-m pociu face

Moda Pricinuitóare

Tim. urm. ca s-ăm fac

Tim. nehot. ca s-ăm fi făcut

Tim. trec. ca s-ăm fi fost făcut

Tim. nesăv. ca s-ăm fi putut face

Tim. viit. ca s-ăm pociu face

Moda Supuitóare

T. urm.	d-ăm fac	asemenea șâ la Moda Râvnit., șâ la Moda îndoit. puindusă leg. <i>dă</i> , înaintea Modelor.
T. săvâr.	d-ăm făcuiu	
T. nes.	d-ăm făceam	
T. covâr.	dă-m făcusem	
T. neh.	d-ăm miam făcut	
T. trec.	d-ăm miam fost făcut	
T. viit.	d-ăm voiu face	

Moda Nehotărătoare

T. urm.	fețe	a.	a-m face	num. sing.	a ne face	num. înm.
		v.	ați face		a vă face	
		g.	aș face		ași face	

Tim. nehot. a-m fi făcut

Părtășare

Lucrăt.	cel ceș face ceia ceș face	n. sing.	cei ceși fac cele ceși fac	n. înm.
Pătim.	cel ce șa făcut ceia ce șa făcut		cei ce șau făcut cele ce șau făcut	

Slobodă	fețe	făcându-m	num. sing.	făcândune	num. înm.	
		făcânduți		făcânduvă		
		făcânduș		făcânduși		
		șâ cu a-m face, cu a ne face				șâ c.l.l.
		șâ cu a-m putea face, cu a ne putea face				fețe
		șâ întru a-m face, întru a ne face				asemenea
		șâ întru a-m putea face, întru a ne putea face				
	fețe	fiindu-m făcut	num. sing.	fiindune făcut	num. înm.	
		fiindu-ți -----		fiinduvă -----		
		fiinduș -----		fiinduși -----		

§56. Înduplecarea graiurilor ce săzic numai la fața a treia.

aș. Celor ce primesc pronumele cele dă către altul pătimitoare (§34, vș) cum *a-l durea*

Aceste graiuri să înduplecă ca șâ graiurile lucrătoare, ce primesc ce primesc pronumele cele dă către altul pătimitoare (§53) zicândușă la fața a treia.

vș. Celor ce primesc pronumele cele dă către altul dobânditoare (§35, vș) cum *a-i păsa*

Moda hotărâtoare

T. urm.	fețe	a. ăm pasă, șâ ăm pasă mie, șâ mie ăm pasă	num.
		v. ăți pasă, șâ ăți pasă ție, șâ ție ăți pasă	sing.
		g. ăi pasă, șâ ăi pasă lui-iei, șâ lui-iei ăi pasă	
		a. ne pasă, șâ ne pasă nooă, șâ nooă ne pasă	num.
		v. vă pasă, șâ vă pasă vooă, șâ vooă vă pasă	înm.
		g. le pasă, șâ le pasă lor, șâ lor le pasă	

Tim. săvâr. ăm păsă

Tim. nesăv. ăm păsá

Tim. covâr. ăm păsáse, șâ ăm fusese păsát

T. nehot.	fețe	a. miau păsát, șâ păsatumiau	num.
		v. țeau ----- șâ păsatuțeau	sing.
		g. iau ----- șâ păsatuiau	
		a. neau ----- șâ păsatuneau	num.
		v. v-au ----- șâ păsatuv-au	înm.
		g. leau ----- șâ păsatuleau	

Tim. trec. mia fost păsát, șâ fostumia păsát

T. viit.	fețe	a. ăm va păsa, șâ păsa-mva	num.
		v. ăți va păsa, șâ păsa-țiva	sing.
		g. ăi va păsa, șâ păsaiva	
		a. ne va păsa, șâ păsaneva	num.
		v. vă va păsa, șâ păsavăva	înm.
		g. le va păsa, șâ păsaleva	

Moda Poruncitoare

T. urm.	fețe	a.	pese-m	num. sing.	pesene	înm. num.
		v.	peseți		pesevă	
		g.	pesei		pesele	

Moda Râvnitoare

T. urm.	fele	a.	miar păsa	num. sing.	near păsa	num. înm.
		v.	țear -----		v-ar -----	
		g.	iar -----		lear -----	

Șâ miar putea păsa.

Tim. nehot. miar fi păsat, șâ miar putea fi păsat.

Tim. trec. miar fi fost păsat.

Tim. covâr. miar fi putut păsa.

Moda Urătore

T. urm.	fele	a.	păsamiar!	num. sing.	păsanear!	num. înm.
		v.	păsațear!		păsavar!	
		g.	păsaia!		păsalea!	

T. nehot. fimiar păsat! șâ fimiar fi păsat!

T. trec. fimiar fost păsat! și fimiar fi fost păsat!

T. covâr. fostumiar păsat! șâ fostumiar fi păsat! șâ fostumiar fi fost păsat!

T. nesăv. fostumiar pășând! șâ fostumiar fi pășând! șâ fostumiar fi putut păsa!

Moda Îndoitoare

Tim. nesăv. ăm putea păsa

Tim. covâr. ăm va fi putut păsa, șâ fi-mva putut păsa.

Tim. nehot. ăm va fi păsat, șâ fimva păsat.

Tim. trec. ăm va fi fost păsat, șâ fi-mva fost păsat.

Tim. viit. ăm va putea păsa! șâ putea-mva păsa.

Moda Voitore

Tim. urmăț. s-ăm pese.

Tim. nehot. s-ăm fi păsat.

Tim. trec. s-ăm fi fost păsat.

Tim. nesăv. s-ăm fi putut păsa.

Tim. viit. s-ăm poată păsa.

Moda Pricinuitoare

Tim. urm. ca s-ăm pese

Tim. nehot. ca s-ăm fi păsat

Tim. trec. ca s-ăm fost păsat

Tim. nesăv. ca s-ăm fi putut păsa

Tim. viit. ca s-ăm poată păsa.

Moda Supuitoare

Tim. urm. d-ăm pasă

Tim. săvâr. d-ăm pășă

Tim. nesăv. d-ăm păsa.

Tim. covâr. d-ăm păsase

Tim. nehot. dă mia păsat

Tim. trec. dă mia fost păsat

Tim. viit. d-ăm va păsa

T. urm.	fele	a.	a-m păsa	num. sing.	a ne păsa	num. înm.
		v.	ați păsa		a vă păsa	
		g.	ai păsa		a le păsa	

Tim. nehot. a-m fi păsat

Părtășare

Lucrăt.	celui cei pasă cei cei pasă	n. sing.	celor ce le pasă	n. înm.
Pătim.	celui ce ia păsat cei ce ia păsat		ceilor ce leau păsat	

Slobodă	fete	păsându-m	num. sing.	păsândune	num. înm.
		păsânduți		păsânduvă	
		păsându		păsându	
		cu a-m păsa, cu a ne păsa		cu a-m putea păsa cu a ne putea păsa	num. înm.
		întru a-m păsa întru a ne păsa		șâ întru a-m putea păsa întru a ne putea face	
		fiindu-m păsat	num. sing.	fiindune păsat	

gș. Celor ce primesc Pronumele personale, forma a dooă (§31) cum *a i să cuveni*

T. urm.	fete	a. mi să cuvine șâ cuvinemisă mi să cuvine mie șâ mie mi să cuvine mie mi să cuvine șâ cuvinemisă mie	num. sing.
		v. ți să cuvine șâ cuvinețisă și să cuvine șâ șâ ție ți să cuvine ție cuvinețisă șâ cuvinețisă ție	
		g. i să cuvine șâ cuvineisă i să cuvine lui – iei șâ lui – iei i să cuvine lui – iei cuvineisă șâ cuvineisă lui – iei	
		a. ni să cuvine șâ cuvinenisă ni să cuvine nooă șâ nooă ni să cuvine nooă cuvinenisă șâ cuvinenisă nooă	num. înm.
		v. vi să cuvine șâ cuvinevisă vi să cuvine vooă șâ vooă vi să cuvine vooă cuvinevisă șâ cuvinevisă vooă	
		g. li să cuvine șâ cuvinelisă li să cuvine lor șâ lor li să cuvine lor cuvinelisă șâ cuvinelisă lor	

Tim. săvâr. mi să cuvine, șâ cuvinimisă

Tim. nesăv. mi să cuvenea, șâ cuveneamisă

Tim. covâr. mi să cuvenise, șâ mi să fusese cuvenit

Tim. nehot.	fețe	a. mi s-a cuvenit, șâ cuvenitumis-a	num. sing.
		v. ți s-a cuvenit, șâ cuvenituțis-a	
		g. i s-a cuvenit, șâ cuvenitus-a	
		a. ni s-au cuvenit, șâ cuvenitunis-au	num. înm.
		v. vi s-au cuvenit, șâ cuvenituvis-a	
		g. li s-a cuvenit, șâ cuvenitulis-a	

Tim. trec. mi s-a fost cuvenit, șâ fostumisaa cuvenit

Tim. viit. mi să va cuveni, șâ cuvenimisăva

Moda Poruncitoare

T. urm.	fețe	a.	cuvînemisă	num. sing.	cuvînenisă	num. înm.
		v.	cuvînețisă		cuvînevisă	
		g.	cuvîneisă		cuvînelisă	

Moda Râvnitoare

T. urm.	fețe	a.	mi s-ar cuveni	num. sing.	ni s-ar cuveni	num. înm.
		v.	ți s-ar cuveni		ți s-ar cuveni	
		g.	i s-ar cuveni		li s-ar cuveni	

Șâ mi s-ar putea cuveni, șâ puteamis-ar cuveni.

Tim. nehot. mi s-ar fi cuvenit, șâ mi s-ar putea fi cuvenit, șâ puteamis-ar fi cuvenit.

Tim. trec. mi s-ar fi fost cuvenit.

Tim. covâr. mi s-ar fi putut cuveni, șâ puteamis-ar fi cuvenit.

Moda Urătoare

T. urm.	fețe	a.	cuenimis-ar!	num. sing.	cueninis-ar!	num. înm.
		v.	cuenițis-ar!		cuenivis-ar!	
		g.	cueniis-ar!		cuenilis-ar!	

Tim. nehot. fimis-ar cuvenit! șâ fimis-ar fi cuvenit!

Tim. trec. fimis-ar fost cuvenit! șâ fimis-ar fi fost cuvenit!

Tim. covâr. fostumis-ar cuvenit! șâ fostumis-ar fi cuvenit! șâ fostumis-ar fi fost cuvenit!

Tim. nesăv. fostumis-ar cuvenind! șâ fostumis-ar fi cuvenind! șâ fostumis-ar fi putut cuveni!

Moda Îndoitoare

Tim. nesăv. mi să putea cuveni șâ puteamisă cuveni

Tim. covâr. mi să va fi putut cuveni, șâ fimisăva putut cuveni

Tim. nehot. mi să va fi cuvenit, șâ fimisăva cuvenit.

Tim. trec. mi să va fi fostt cuvenit

Tim. viit. mi să va putea cuveni, șâ puteamisăva cuveni

Moda Voitoare

Tim. urmât. să mi să cuvine

Tim. nehot. să mi să fi cuvenit

Tim. trec. să mi să fi fost cuvenit

Tim, nesăv. să mi să fi putut cuveni

Tim. viit. să mi să póată cuveni

Moda Pricinuitoare

Tim. urm. ca să mi să cuvine

Tim. nehot. ca să mi să fi cuvenit

Tim. trec. ca să mi să fi fost cuvenit

Tim. nesăv. caa să mi să fi putut cuveni

Tim. viit. ca să mi să póată cuveni

Moda Supuitoare

T. urm.	dă mi să cuvine	asemenea șâ la Moda Râvnit., șâ la Moda îndoit. puindusă leg. <i>dă</i> , înaintea Modelor.
T. săvâr.	dă mi să cuveni	
T. nes.	dă mi să cuvenea	
T. covâr.	dă mi să cuvenise	
T. neh.	dă mi s-a cuvenit	
T. trec.	dă mi s-a fost cuvenit	
T. viit.	dă mi să va cuveni	

Moda Nehotărătoare

T. urm.	fețe	a.	a mi să cuveni	num. sing.	a ni să cuveni	num. înm.
		v.	a și să cuveni		a vi să cuveni	
		g.	a l să cuveni		a l să cuveni	

Tim. nehot. a mi să fi cuvenit.

Părtășare

Lucrăt.	celui ce i să cuvine cei ce i să cuvine	celor ce li să cuvine
Pătim.	celui ce i s-a cuvenit cei ce i s-a cuvenit	celor ce li s-a cuvenit

Slobodă	cuenindumisă	num. sing.	cuenindunisă	num. înm.
	cueninduțisă		cueninduvisă	
	cuenindulisă		cuenindulisă	
	cu a mi să cuveni, cu a mi să putea cuveni		cu a ni să cuveni cu a ni să putea cuveni	
	întru a mi să cuveni întru mi să putea cuveni		întru a ni să cuveni întru a ni să putea cuveni	
	fiindumisă cuvenit		fiindunisă cuvenit	

dș. Celor ce primesc graiul ajutor a fi, șâ Pronumele cele dă către altul dobânditoare (§ 35, vș) cum *ai fi frică*.

Moda hotărâtoare

T. urm.	a.	mié frică, șâ frică mié mié frică mié, șâ frică mié mié, șâ mié mié frică	num. sing.	n-e frică, șâ frică n-e n-e frică nooă, șâ frică n-e nooă, șâ nooă n-e frică	num. înm.
	v.	ț-e frică ție, șâ frică ț-e ție ție ț-e frică		v-ă frică, șâ frică v-ă v- frică vooă, șâ	

					frică v-ă vooă, șâ vooă v-ă frică	
		g.	ie frică, șâ frică ié ie frică lui-iei, șâ frică ie lui-iei, șâ lui – iei ie frică		l-e frică lor, șâ frică l-e lor, șâ lor l-e frică	
			șâ ăm ieste frică ăți ieste frică ăi ieste frică		ne ieste frică șâ c.l.l. vă ieste frică le ieste frică	

T. urm.	fețe	a.	ăm fu frică șâ frică-m fu	num. sing.	ne fu frică, șâ frică ne fu	num. înm.
		v.	ăți ----- șâ frică-ți fu		vă -----, șâ frică vă fu	
		g.	ăi ----- șâ frică-i fu		le -----, șâ frică le fu	

Tim. nesăv. ăm ierea frică, șâ frică-m ierea

Tim. cov. ăm fusese frică, șâ frică-m fusese

ăm fusese fost frică, șâ frică-m fusese fost

Tim. nehot.	fețe	a.	mia fost frică, șâ fostumia frică	num. sing.
		v.	țe-a fost frică, șâ fostuțea ----	
		g.	ia fost frică, șâ fostuia ----	
		a.	nea fost frică, șâ fostunea ----	num. înm.
		v.	va fost frică, șâ fostuva ----	
		g.	lea fost frică, șâ fostulea ----	

T. viit. ăm va fi fost frică, șâ frică-m va fi fost

Moda Poruncitoare

Tim. nehot.	fețe	a.	fie-m frică, șâ frică-m fie	num. sing.
		v.	fie-ț frică, șâ fricăți ----	
		g.	fiei frică, șâ fricăi ----	
		a.	fiene frică, șâ fricăne ----	num. înm.
		v.	fievă frică, șâ fricăvă -----	

		g. fiele frică, șâ fricăle -----	
--	--	---------------------------------------	--

Moda Râvnitoare

T. urm.	fele	a.	miar fi frică	num. sing.	near fi frică	num. înm.
		v.	țear -----		v-ar -----	
		g.	iar -----		lear -----	

Șâ miar putea fi frică

Tim. trec. miar fi fost frică, șâ miar putea fi fost frică

Tim. covâr. miar fi putut fi frică

Moda Urătoare

T. urm.	fele	a.	fimiar frică!	num. sing.	finear frică	num. înm.
		v.	fițear -----!		fiv-ar -----	
		g.	fiiar -----!		filear -----	

Tim. nehot. fimiar fost frică!

Tim. trec. fimiar fi fost frică!

Tim. covâr. fostumiar fi fost frică!

Tim. nesăv. fostumiar fi fiind frică! șâ fostumiar iar fi putut fi frică!

Moda Îndoitoare

Tim. nesăv. ăm putea fi frică, șâ frică-m putea fi

Tim. covâr. ăm va fi putut fi frică, șâ frică-m va fi putut fi

Tim. trec. ăm va fi fost frică, șâ frică-m va fi fost

Tim. viit. ăm va putea fi frică, șâ frică-m v putea fi

Moda Voitoare

Tim. următ. s-ăm fie frică

Tim. trec. s-ăm fi fost frică

Tim. nesăv. s-ăm fi putut fi frică

Tim. viit. s-ăm póată fi frică

Moda Pricinuitoare

Tim. următ. ca s-m fie frică

Tim. trec. ca s-ăm fi fost frică

Tim. nesăv. ca s-ăm fi putut fi frică

Tim. viit. ca s-ăm póată fi frică

Moda Supuitoare

T. urm.	d-ăm ieste frică, şâ d-ăm ie frică	asemenea şâ la Moda Râvnit., şâ la Moda îndoit. puindusă leg. dă, înaintea Modelor.
T. săvâr.	d-ăm fu frică	
T. nes.	d-ăm ierea frică	
T. covâr.	d-ăm fusese frică	
T. neh.	d-ă mia fost frică	
T. viit.	d-ăm va fi frică	

Moda Nehotărătoare

T. urm.	fețe	a.	a-m fi frică	num. sing.	a ne fi frică	num. înm.
		v.	a-ți -----		a vă -----	
		g.	ai -----		a le -----	

Tim. nehot. a-m fi fost frică

Părtășare

Lucrăt.	celui ce ie frică cei ce ie frică	celor ce l-e frică
Pătim.	celui ce i-a fost frică cei ce i-a fost frică	celor ce leau fost frică

Slobodă	fiindu-m frică	num. sing.	fiindune frică	num. înm.
	fiinduți -----		fiinduvă -----	
	fiindui -----		fiindule -----	
	cu a-mi fi frică, șâ cu a-mi putea fi frică		cu a ne fi frică cu a ne putea fi frică	
	șâ întru a-mi fi frică șâ întru a-mi putea fi frică		întru a ne fi frică întru a ne putea fi frică	
	șâ fiindu-m fost frică		fiindune frică	

§57. Înduplecarea graiurilor Neregulate, la care timpii celor lalte Mode, ce să fac din Moda Nehotărătoare, șâ din părtășârea pătimitoare, urmează acelor, dă aceia spre pildă iam însemnat numai la Moda Hotărătoare. Cum șâ cei lalți timp, șâ Mode ce lipsesc dăla aceste alăturate patru icoane aș, vș, gș, dș, să înțeleg că sânt regulate.

(Vezi Anexa 3.)

Cap VIII

Pentru părtășâre

§ 58. La Părtășâre sânt următoare cinci semne, ádică Neam, Formă, Număr, Cădere, șâ Înduplecare aș. Neamuri la părtășâre sânt ca șâ la încheietură (§10, aș)

vș. Forme, numere, șâ căderi la Părtășâre sânt ca șâ la Nume (§ 14, gș, dș, șâ eș)

gș. Înduplecare la părtășâre una ieste: ádică cea d-ântâiu an numelui (§ 14, sș)

§ 59. Părtășârea să împarte în trei, în activă, ádică următoare sau lucrătoare, cum *iubitor, iubitoare*. În pasivă, sau pțtimitoare. Cum *iubit, iubită*, șâ în comună, sau slobodă, sau dă obște. Cum *iubind*.

Cap IX

Pentru propunere.

§60. Propunerile sânt unele ca acestea

a, cum a casă

dă șâ dă a, cum dă păr, dă d-âncolo, d-a casă

asupră, asupra, cum asuprăi, asupra casei, asupra pământului

la, cum la noi, la târg, la început

dăla, cum dăla noi, dăla voi, dăla târg,

în, cum în casă

între, cum între noi, între doi,
întru, cum ntru toate acestea, într-acest fel, într-o zi
d-ân, cum d-ân noi, d-ân voi
d-ântre, cum d-ântre noi, d-ântre voi, d-ântr-aceia
d-ântru, cum d-ântru început
p-ân, cum p-ân casă
p-ântre, cum p-ântre oameni
pă, șâ pre, cum pă casă, pre lângă iel, pă alătura
spre, cum spre noi, spre casă
dă spre, cum dăspre noi, dăspre târg
către, cum către noi, către curte
dă către, cum dă către noi
pr-in (ădică pre, în) cum p-rin cine? p-rin mine
după, cum după iel, după toate acestea
cu, cum cu noi, cu voi
împreună cu, cum împreună cu mine - cu tine
lângă, cum lângă mine, lângă masă
pentru, cum pentru cine?, pentru mine, pentru ce?
piste, cum piste mine, piste tine
până, cum până la mine, până mâine
supt, cum supt mine, supt tine
fără, șâ fără dă cum fără mine, făr-d-a merge
drept, cum drept atâtea bani

CAP X

Pentru spre graiu

§ 61. Spre graiurile sânt unele Întrebătoare, altele Răspunzătoare, altele Poruncitoare, altele arătătoare, altele Tăgăduitoare, șâ alte multe asemenea, ceș iau numirea lor după a lor înțelegere. Cum aș. ale Întrebării

1§. Când întrebăm unde? ne răspunde

aici, ici, aicea, acolo, acoloa, colo, colea, încoace, d-âncoace, încolo, d-âncolo, d-âncoalea, înaintea, d-ânaia, îndărăt, d-ândărăt, înapoi, d-ânapoi, aproape, aproape dă, dăparte, dăparte dă, sus, jos,
înnăuntru, înlăuntru, afară, d-inafară, d-asupra, dă dă supt, alături, alătura, d-alătura, în dreapta, d-a dreapta, în stânga, d-a stânga, împotriva, în preajmă, în prejur, or unde! ver unde! măcar unde! în dreptul, nicăiri, undeva, în vileag, aiurea.

2§. Când întrebăm *dă unde?* ne răspunde

d-aici, d-acolo, dă d-âncolo, dă d-ânainte, șâ c.l.l. puindusă ádică propuner. *dă* înaintea răspunsurilor ce facem la întrebarea *unde?*

3§. Când întrebăm *pă unde? p-ân cotro?* ne răspunde *p-aici, p-acolo, pă d-âncolo, p-aiurea, șâ c.l.l.*

puindusă ádică propuner. *pă* înaintea răspunsurilor ce dăm la întrebarea *unde?*

4§. Când întrebăm *Încotre?* ne răspunde

încolo, încoace, înainte, îndărăt, în apoi, în sus, în jos, innăuntru, în dreapta, în stânga, or încotro, măcar încotro.

5§. Când întrebăm *Până unde?* ne răspunde

pân-aici, până p-aici, pân-acolo, până p-acolo, până d-âncolo, până pă d-âncolo, șâ c.l.l. puindusă ádică propuner. *până* înaintea răspunsurilor ce facem la întrebarea *unde?* *șâ Pă unde?*

6§. Când întrebăm *când? oare când?* ne răspunde

acum, acumă, acuș, acușă, azi, astăzi, adinioară, mâine, poimăine, ieri, alaltăieri, mai nainte, dimineață, dă dimineață, dâz dă dimineață, aseară, diseară, astă seară, mâine seară, poimăine seară, în dă seară, ieri seară, alaltăieri seară, în răvărsatul zorilor, într-o zi, dăună zi, amiazi, în amiazi, an, anțărt, iestimp, întâiu, mai întâiu, întâiaș dată, apoi, mai apoi, în urmă, pă urmă, atunci, atuncea, atunci când, după ce, până a nu, când va, peșin, dă loc, pă loc, numai dă cât, în dată, numai în dată, astă dată, altă dată, vre o dată, câte o dată, nici o dată, mai nici o dată, o dinioară, pururea, apururea, d-apururea, tot deauna, dă vreme, târziu, or când, măcar când, în veci, în vecii vecilor napristan.

7§. Când întrebăm *dă când?* ne răspunde

dă acum, dă dămurt, d-ân vechime, șâ c.l.l. puindusă ádică propuner. *dă* înaintea înaintea răspunsurilor ce dăm la întrebarea *când?*

8§. Când întrebăm *Până când?* ne răspunde

până ce, până acum, până mâine, șâ c.l.l. puindusă ádică propuner. *până* înaintea răspunsurilor ce facem la întrebarea *când?*

9§. Când întrebăm *câte?* ne răspunde

atât, atâta, atâta cât, cât va, tocma, tocm-atât, încă p-atât, dă tot, nimic, nimica, mult, puțin, pre cât, fără numai

10§. Când întrebăm *în cât?* ne răspunde

într-atât, într-atâta, în nimic, în zece bani, șâ c.l.l.

11§. Când întrebăm *dă câte ori?* ne răspunde

o dată, d-o dată, dă dooă ori, dă multe ori, d-atâtea ori, adese ori, mai tot deauna

12§. Când întrebăm *ce? dă ce? pentru ce?* ne răspunde

dă acea, pentru acea, pentru că, căci

13§. Când întrebăm *nu cumva? au nu?* ne răspunde

da, dară

14§. Când întrebăm *cum? cum dar? în ce chip?* ne răspunde

adăvăr, în adăvăr, așa, așa dar, chiar așa, cam aminterea, într-acest chip, într-alt chip, or în ce chip, aminterea, așâjderea, chiar, pă jos, călare, abia, d-abia, anevoie, lesne, bine, binișor, rău, dă grab, curând, cât mai curând, rar, des, repede, încet, încitinel, tare, tăricel, mereu, oblu, dă olac, dă rost, în scurt, pă scurt, frumos (cântă), răgușât (vorbește), grozav (să uită), cu grămada, cu țârâita, cu rădicata, cu orânduială, cu binișorul, cu greu, cu sila, cu d-asila, cu dreptate, cu dănadinsul, cuamăruntul, înțelepțește, bărbătește, grăcește, rumânește, în curmeziș, d-acurmezișu, d-a chiuitele, d-a-nsăritele, d-a repezișu, d-a petrecu, d-avalma, pă lovite, pă bătute, pă chiuite, geaba, geaba surda, în zadar, în dășărt, neconținut, neâncetat, necurmat, bucuros, gata, dă mirare, a nume, în rând, dă rând, pă rând, drept, dă-adins, dă d-ânddins, într-adins, cu dă-nadinsul, fără veste, făr-dă veste, asemenea, tocma, întocma, ca, aievea, în brânci, pă brânci, pă spate, costis, pă burtă, pă față, pă dos, pieziș, dă obște, dă o potrivă, furiș, în ascuns, într-ascuns, p-ântr-ascuns, dă față, tot d-o dată, dăstul, în dăstul, dă ajuns, dă prisos, dă lipsă, mult, puțin, dă râs, dă lepădat, dă purtat, d-ân toate zilele, dă frunte, dă mijloc, dă coadă, dă treabă, dă ispravă, dulce, amar, trufanda, d-ân nou, dă dă ochiu, pă dă plin, pă sponci, dăoseb, baca, șâ alte multe asemenea

v§. Cele Poruncitoare. Cum

cea, ă'îți! dé! păzește, la o parte, fă loc, ia aminte, săriți, alergați, áide! aideți!

g§. Cele Arătătoare. Cum

iată, na, iacă, iaca, vezi

d§. Cele Tăgăduitoare. Cum

ba, nu, ba nu, ne, nici, nici dă cum

e§. Cele dă jurământ. Cum

zău, zău da, zău nu, pre viul dumnezău, adăvărat, în adăvăr, ănr-adăvăr, cu adăvărat

s§. Cele Chemătoare. Cum

mă, măi! bre! fa

z§. Cele Gonitoare. Cum

uidio, ni, fugi!

n§. Cele Rugătoare. Cum *poftim!*

th§. Cele Înșălătoare. Cum *iadeș!*

i§. Mai sânt șâ alte multe părțile sârbești ce să întrebuințează la Vistierie, șâ caree privesc tot la spre graiu. Cum

vel, biv, biv vel, sin, brat, zet, vnuc, bez, sud, ot, otam, za, prez.

Cap. XI

Pentru legare

§62. Legările sânt unele ca acestea

însă, ádică, încă, ba încă, șâ, i, ia, iară, iarăș, dă, dă șâ, dă d-ar, dă nu, dă cumva, dă care cum va, dă să va, dă cât, să, ca, ca să, ca să nu, ca nu cum va, ca când n-ar, că, că șâ, șâ că, cum va, cum că, necum, măcar, măcar că, măcar șâ dă, cât nu, în cât, or, oare, oareș sau, sau că, doară, dacă, ver, dă vreme ce, fiind, fiind că, căci, pentru că, pentru căci, dar, deci, deci dar, drept, drept acea, încaleai, numai, fără numai, afară, afară dă, afară numai, mai, prea-foarte, mai vârtos, cu cât mai vârtos, mai ales, pre scurt, mai spre scurt, poate, poate fi, pote că, să zic că, au, au nu, au doară, bunioară, apoi de, fie, a (cum la a mânca), ci, iproci, încai, încaleai, bine că, șâ alte multe asemenea.

Cap. XII

Pentru intergeție

§ 63. Intergețiile sânt unele rugătoare, altele mulțămitoare, altele văitătoare, altele blestemătoare, altele dă răs, șâ alte multe asemenea.

1§. Cele rugătoare. Cum o *Dóamne!*, să dea *Dumnezeu*, pentru numele lui *Dumnezău!*, *aliluia*, *amin*.

2§. Cele mulțămitoare. Cum *bugda proste!*, *slavă domnului*, *laudă celui Ceresc*.

3§. Cele văitătoare! Cum *vai! vai miie! o vai dă mine! amar mie! aolió! ah! oh domnul mieu!*

4§. Cele blăstemătoare. Cum *anathema*

5§. Cele dă răs. Cum *a! haha ha! bravo!*

6§. Cele popritoare. Cum *oo! stăi!*

7§. Cele dă mirare. Cum *bre bre bre! o ce minune!*

8§. Cele scârboase. Cum *uf! aide!*

9§. Cele dă spaimă. Cum *a!*

Partea II

Cap 1

Pentru slove: slomniri, cuvinte șâ vorbă

§ 64. Spre a putea or cine să cuvânteze gândul său mutește (cum am zice) avem trebuință dă oare ce semne. Care semne numindu-le cu numiri dăosebite, șâ împreunându-le unul cu altul, înțelegem p-rin împreunarea lor (ce să zicce scrisoare) ceia ce vrem să grăim. Aceste semne s-au numit pă limba rumânească Slove sau Litere după limba latinească.

§ 65. Meșteșugul cu care ne învățăm a alcătui, șâ a înpreuna slovă cu slovă, șâ cuvânt cu cuvânt, spre a vorbi, a scri, șâ a citi după canoanele unei limbi (ce iese chiar d-in obșteasca obișnuită vorbă a ieî) s-a numit Grămatică (a – notă de subsol D-in cuvântul greci: *Γραμματική*)

§ 66. Limba rumânească adunătură fiind d-in multe alte limbi, ale neamurilor, ce după vremi au intrat în Țara Rumânească, s-a împărțășat dăla toate cu slove, șâ așa ș-a căștigat îndăstule slove.

§ 67. D-intr-aceste slove pentru înlesnirea învățaturii, am lepădat aceste mai jos însemnate: ádică pă η șâ pă v pentru că câte treile i. η șâ v având un glas, dă prisos ieste a ne sluji cu trei slove în loc dă una. Căci unde ieste mijloc a ne slujă cu puține slove: dă ce să ne întrebuițăm cu mai multe? Pricinuind cu aceasta mai multă pierdere dă vreme la învățătură. Însă pă η ăl păzim numai la număr. Ca un semn de număr însemnând 8.

pă ω pentru asemenea cuvânt (fiind că să aseamănă la glas cu o) pă care ăl păzim iarăși numai la număr, cu un semn dă număr ce însemnează 800.

pă oy. Ce ieste tot u. Cu dăosăbită formă; ca când ar fi u șâ pă y. ce ieste un u mut. Însă pă oy îl păzim iarăș numai la număr însemnând 400.

pă ăi ce numai la pashale se întrebuițează. ca un semn trebuincios. numai acolo, șâ pă ă ce ieste un ă mut. șâ nu mai ieste de trebuință

pă s. ce nu intră la nici o scrisoare. Ci iarăș numai la număr să păzește însemnând 6

Am dăosebit d-in slovele cele glasnice pă iu, ea și ia, fiind îmbinate fieș care d-in câte dooă slove, spre scurtarea șâ înlesnirea scrisorii: ádică

iu din i și u care șâ luat formă de iu

ea, din e și a, asemenea

ia, din i șâ a, asemenea

Am dăosebit șâ d-in slovele cele neglasnice pă b, d, ț, ș, șt, ks, șâ ps fiind șâ acestea înbinate d-in dooă slove una. Tot pentru scurtarea șâ înlesnirea scrierii: ádică

b din m șâ p

d din n șâ t

ț din t șâ s

ș din dooă s s

șt din ș șâ t

Ξ din k șâ s

Ψ din p șâ s

Șâ așa slove dă căpetenie, cu care ne puteam sluji, să pot înțelege dooă zeci șâ patru: ádică

a, e, i, o, u, ă, â v, g, j, z, c, l, m, n, p, r, s, t, Θ, f, h, č, ț

Dar pentru înlesnirea, șâ spre scurtarea scrisului să întrebuițează după cuviință, șâ aceste mai sus arătate, ce să înbinează d-in câte dooă slove una, atât d-in cele glasnice, cât șâ d-in cele neglasnice, fiind mai înlesnitoare, șâ la scris, șâ la citire.

§ 67. Aceste slove să glăsuiesc

a. Cu gura dășchisă, asemănândusă glasul, cu glasul ce scoatem când râdem. Ca șâ a la Greci, la Latini, la Italieni, la Francezi, șâ la Nemți, șâ să zice az.

e. Cu gura dășchisă, eșind glasul, ca când ar fi cineva mânios. Ca șâ e la Greci. Șâ e. la Latini, la Italieni, la Francezi, șâ la Nemți, șâ să zice iest.

i. Cu buzele dăşchise, eşind un glas dulce p-ân vârful limbii, p-ântre dinţi cum strigăm când mânăm caii d-in gură. Ca şâ i la Greci, la Latini, la Italiani, la Francezi, şâ la Nemţi, şâ să zice ije

o. Cu gura dăşchisă eşind eşind glasul rătund d-in buze, cum strigăm când poprim boii d-in gură. Ca şâ o. La Greci, la Latini, la Italiani, la Francezi, şâ la Nemţi, şâ să zice on.

u Cu gura dăşchisă, eşind glasul prin buze prelung. Cum fac lupii când urlă însă glasul d-in urmă al urlatului. Sau cum facem când zgornim păsările, însă glasul cel d-ântâiu al sunetului. Ca şâ u. La Greci, şâ u, la Italiani, şâ ou, la Francezi, şâ ũ la Nemţi, şâ să zice uc.

ă Cu gura dăşchisă, suflând d-in gâtlej un glas gros, cum strigăm când cârmim boii d-in gură la o parte în dreapta, înboldindui cu boldul, însă glasul cel d-ântâiu al strigării şâ să zice ior.

â Asemene ca ă. Însă cu glas mai gros, cum face praştia când o învârtim. Şâ cum face boul când zbiară. Şâ să zice iuz şâ în.

Acesată slovă â iese o slovă, iar nu dooă. Ádică â şâ n după cum s-a înţeles dă către unii. Căci cu un semn nu să poate arăta dooă slove, una glasnică şâ alta neglasnică. Şâ dă şâ să găseşte pă la cărţi vechi â, în loc dă în. Însă sî bage dă seamă că asupra ei iese aruncat un n mic, ádică â. Rău dar obişnuiesc la tipar, scriind drept în sau â numai â. De aceia şâ înnoiesc nu să cuvine a să scri înnoiesc, ci înnoiesc cu doi nn, nici înalţi, ci înnalţi, iarăşi cu doi nn. Pentru că sânt înbinate d-in în şâ noiesc, şâ d-in în şâ nalt. Şâ c.l.l. asemenea.

v Cu buzele puţinţel dăşchise, şâ ca când ar vâjâi glasul pântre buze, ca şâ ... la Greci, şâ v la Latini, la Italiani, şâ w la Nemţi şâ să zice vide.

g Cu buzele dăşchise izbind glasul în cerul gurii, ca când ar gâfâi cineva d-in gâtlej, ca şâ γ la Greci, şâ g la Latini, la Italiani, la Francezi, şâ la Nemţi. şâ să zice glagóre.

j Cu buzele dăşchise şâ cu dinţii închişi, eşind glasul ca când ar sufla oare cine gros pântre dinţi, şâ pântre buze. Ca şâ j la francezi. Şâ să zice juvite.

z Asemene ca j însă glasul lui să aude mai dulce, iar nu gros ca al lui j. Ca şi ζ la greci, şâ z la italieni, şâ să zice zémlea.

k Cu buzăle dăşchise, şâ ca când ar sufla cineva d-in gâtlej pântre dinţi, însă mai dulce dă cât la g. Ca şâ κ la Greci, şâ c la Latini, şâ la Italiani, şâ să zice caco.

l Cu buzele şâ cu dinţii dăşchişi, şâ cu limba în cerul gurii, suflând pă lângă limbă. Ca şâ λ la Greci, şâ l la Latini, Italiani, francezi şâ Nemţi şâ să zice lude.

m Cu buzele lipite, şâ dulce, ca şâ μ la Greci, şâ m la Latini, Italiani, Francezi, şâ m la Nemţi şâ să zice misléte.

N Cu buzele dăşchise, şâ ca când ar sufla oare cine pă nas izbind cu vârful limbii în cerul gurii cum strigăm când zgornim câinii d-in gură. Ca şâ ν la Greci, şâ n la Latini, la Italiani, la Francezi, şâ la Nemţi, şâ să zice naş.

P Asemene ca m cu buzele lipite. Ca șâ mla Greci șâ p la Latini, La Italiani, la Francezi, șâ la Nemți. Șâ să zice pocoii.

R Cu gura dăschise, șâ limba să joace în gură, cum cântă roata la torsul bumbacului, când să învârtește. Ca șâ p la Greci, șâ r la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ r la Nemți. Șâ să zice râțe.

C Cu buzele dăschise, șâ cu dinții închiși. Șâ ca când ar sufla cineva pântre dinți, ca șapele. Ca șâ σ la Greci, șâ s la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ β la Nemți. Șâ să zice slóvo.

T Cu buzele dăschise, șâ cu dinții închiși la început, iar apoi dăschisă gura dă tot, șâ cam apăsă: ádică apăsând glasul la dăschiderea gurii, ca șâ τ la Greci, șâ t la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ la Nemți. Șâ să zice tvrdo.

θ Cu buzele dăschise, șâ cu limba între dinți, ca când ar sufla cineva pântre dinți asupra limbii, ca șâ θ la Greci. Șâ să zice θita.

φ Cu buzele șâ dinții puțințel dăschisi, ca când ar sufla cineva p-ântre buze, ca șâ φ la Greci, șâ f la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ la nemți, șâ să zice fita.

χ Cu buzele șâ dinții puțințel dăschisi, ca șâ φ însă ca când ar găfui cineva d-in gâtej p-ântre dinți, ca șâ χ la Greci, șâ ch la nemți, șâ să zice her.

Ч Cu buzele dăschise, șâ cu dinții închiși, ișind glasul dulce p-ântre dinți. cum strigăm când cârmim boii la o parte în stânga înboldindu-i cu boldul ca șâ t\$ ch la Nemți, șâ să zice cerf.

Љ Cu buzele dăschise, ca j, însă mai dulce, ca șâ țim la turci, șâ să zice țea.

Б Cu buzele lipite și ca când ar fi m șâ p ádică mp fiind înbinat d-in m șâ p ca șâ μπ la Greci, ca șâ b la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ la Nemți, șâ să zice buche.

Д Cu buzele dăschise, șâ cu limba p-ântre dinți, șâ ca când ar fi n șâ t, ádică nt, fiind înbinat d-intr-aceste dooă slove, ca șâ vt la Greci, șâ d la Latini, la Italiani, la Francezi, șâ la nemți, șâ să zice dobro.

Ў Cu buzele dăschise, șâ cu dinții închiși, șâ ca când ar fi t șâ s ádică ts ișind un glas apăsă d-in dooă glasuri, ádică d-in glasul lui t șâ al lui s fiind înbinat d-intr-aceste dooă slove, șâ i să aude glasul precum strigăm când gonim caprele d-in gură, ca șâ τζ la Greci, șâ ti la Latini, șâ z la Nemți, șâ să zice ți.

Ш Cu buzele dăschise, șâ cu dinții închiși, ca când ar sufla cineva gros p-ântre dinți, șâ ca când ar fi dooă ss fiind înbinat d-in dooă ss ca șâ șa la Slovani, șâ iji la Turci, șâ ich la Nemți, șâ să zice șa.

Șt Asemene ca ș însă mai apăsă, ca când ar fi ș șâ t, ádică șt, ișind un glas d-in dooă glasuri, ádică d-in glasul lui ș șâ al lui t dar mai apăsă dă cât glasul lui ș fiind înbinat d-intr-aceste dooă slove ș șâ t ca șâ șt la Slovani șâ să zice ștea.

Ξ Asemene ca șt însă ca când ar fi c șâ s, ádică ck, ișind un glas d-in dooă glasuri d-in glasul lui k șâ al lui s fiind înbinat d-intr-aceste dooă slove, ca șâ ξ la Greci, șâ h la Francezi șâ ch\$ șâ tz la Nemți șâ să zice ξα.

Ψ Cu buzele lipite, șâ apăsate, ca când ar fi p șâ s ádică ps, ișind un glas d-in dooă glasuri, ádică d-in glasul lui p șâ al lui s, fiind înbinat d-intr-aceste dooă slove, ca șâ Ψ șa Greci, șâ să zice Ψα.

§ 69. Din glăsuirea slovelor înțelegem că cinci slove, ádică a, e, i, o șâ u să glăsuiesc cu gura dășchisă, șâ patru, ádică b, m, p șâ ps cu buzele lipite șâ șaisprezece, ádică v, g, j, z, c, s, t, f, h, č, ț, d, g, ș, șt, șâ x cu buzele dășchise, șâ dooă, ádică ă șâ â d-in gâtlej, șâ una, ádică l cu limba în cerul gurii șâ iarăș una, ádică 0 cu limba p-ântre dinți, șâ iarăș una ádică r cu limba jucând în gură, șâ iarăș una, ádică n, cam pă nas.

§ 70. Pentru înlesnirea învățaturii socotesc că s-ar cuveni să se puie la rând, mai întâi slovele cele glasnice, fiind firește mai lesne la nvățătură, apoi cele neglasnice, fiind acelea mai grele la învățătură, șâ d-in cele neglasnice, iarăș mai întâi neândoie, șâ apoi cele îndoite, fiind acelea mai lesne la glăsuire, dá cât acestea, ádică

a, e, i, o, u, ă, â, v, g, j, z, c, l, m, n, p, r, s, t, 0, f, h, č, ģ, b, d, ț, ș, șt, x, ps

Iară glăsuirea lor, iarăș pentru înlesnirea învățaturii, s-ar cuveni a să cuvânta mai prescurt într-acest chip, ádică

A, e, i, o, u, ă, â, v (ve), g (ghe), z (ze), c (ca), l (le), m (me), n (ne), r (re), s (se), t (te), th (tha), f (fe), h (ha), č (ci), ģ (gi), b (be), d (de), ț (ța), ș (șa), șt (șta), x (xa), ps (psa).

§ 71. La această schimbare dá rândueala slovelor, șâ a glăsuirii lor, mi s-au înpotrivit unii, că strămutăm rânduiala numărului, și schimonosim slomnirea slovelor, dar la o asemenea înpotrivire pociu zice, că cât pentru număr, stricat, șâ strămutat să înțelegea, șâ după cum ierea până acum rândueala slovelor, căci B. ce ierea la rând a treia slovă, la număr însemna dooă, șâ d. ce la rând ierea a cincea slovă, la număr însemna patru, șâ ȋ ce la rând iera a noolea slovă slovă, la număr însemna opt, 0 ce unii o punea la al 38-lea rând, alții la al 39-lea, șâ alții la al 40-lea, la număr însemnează numai nooă, iar B. ce la rând iera a dooălea slovă, la număr nu însemnează nimic, acest număr rumânesc în slove, s-a luat după numărul grecesc, însă șâ la greci iarăș nu să păzește numărul cu rândul slovelor. Căci ȋ ce la rând iese a șaptea slovă, la număr însemnează opt, șâ 0 ce la rând iese a optulea, la număr însemnează nooă, șâ numărul 6 îl arată grecii cu ot închipuind ζ ce iese mult dăpărtat dá rândul al șaselea, șâ alte asemenea. Asemenea șâ pentru slomnirea slovelor zicem, că mai lesne iese a zice oare cine be a ba dá cât buche az ba șâ ge u gu dá cât glagore uk gu șâ c.l.l.

§ 72. Aceste slove după glăsuirea lor, vedem că să pot dăosebi firește în dooă, ádică în glasnice, sau Sunătoare, șâ Neglasnice, sau nesunătoare.

a § . Glasnice să zic acestea: a, e, i, o, u, ă șâ â.

Le numim glasnice, pentru că fieș cae d-intrânsele, fără a acea înaintea lor, sau după iele, altă slovă, pot face, pot da (singure stând) un glas, un sunet.

v § . Neglasnice să zic acestea: v, g, j, z, c, l, m, n, p, r, s, t, 0, f, h, č, ģ, b, d, ț, ș, șt, x, ps

Le numim neglasnice, pentru că ne având vre o slovă d-in cele glasnice cu iele, nu pot da glas, șâ sunet dá sineș, cum am zice, b tot să ții buzele lipite, nu să poate auzi glas dăslușât, până nu vei înpreunao cu vre o slovă d-in cele glasnice, cum am zice cu a. ádică ba șâ r tot să joci limba în gură nu i să dăslușășate glăsuirea, până ce nu vei adăuga o glasnică slovă, cum am zice o, ádică ro. Șâ l, tot să pui limba încetul gurii, până nu vei pune înaintea iei o slovă gla<s>nică, cum am zice a, ádică la nui dăslușăști glăsuirea.

§ 73. D-in slovele cele glasnice, împreunând câte dooă, șâ glăsuindule ca când ar fi una, să mai fc alte slove ce le numim difthongi (a) după limba grecească, ce însemnează dooă glasuri, căci dooă glasuri împreunândușă într-o glăsuire, să aude amândooă glasurile d-o dată. Cum la groapă nu poți glăsui pă o, dăoseb, șâ pă a, iarăș dăoseb, ci amândooă d-o dată, ca când ar fi o slovă, iar nu dooă: adică groapă iar nu gro-apă, asemenea și iad, iar nu i-ad, care difthongi să pot numi pă rumâniie, dooă glasnice, din dooă glasnice sau dooă sunătoare.

Șâ difthongi să pot numi aceste slove

ea, eo, eă, ia, ie, io, iu, oa, oo șâ oă carii să fac

ea d-in e șâ a. ce-șă căștigat dăosebită formă, cum sătean, mirean, însă ăl putem, scri șâ dăosebit, ea, cum sătean, mirean.

eo d-in e șâ o căruia îi putem da această formă eo cum pleopă

eă d-in e șâ ă căruia ăi putem da această formă eă cum dăocheărăm privigheărăm

ia d-in i șâ a ce-șă căștigat dăosebită formă, cum băiat ăl putem scri, șâ dăosebi, ia, cum băiat

ie d-in i șâ e ce-șă căștigat dăosebită formă, cum miel ăl putem scri, șâ dăosebi, ia, cum miel

(a) D-in cuvântul grecesc *δίφθογγος*

io d-in i șâ o ce-șă căștigat dăosebită formă, cum fuior putem scri șâ dăosebit, io cum fuior.

iu d-in i șâ u, ce-șă căștigat dăosebită formă; cum iubesc însă ăl putem scri șâ dăosebit, iu cum iubesc

oa d-in o șâ a căruia ăi putem da această formă, o-a cum bó-ală, ó-ală sau această formă, oa cum bóală, óală

oo d-in dooă o-o căruia ăi putem da această formă, o-o cum o pio-o! sau această formă oo cum o pioo!

oă d-in o șâ ă căruia ăi putemda această formă o-ă cum pio-ă, zio-ă, sau oă cum pioă, zioă

§ 74. Șâ alte slove glasnice câte dooă luândușă într-o glăsuire să aseamănă difthongilor, căci un glas să aude dă plin, iar cel lalt mai pă scurt. Cum la maică a să aude dă plin iar i scurt, șâ la dau a să aude dă plin, iar u, scurt. Care să pot numi imidifthongi (a) ádică jumătăți dă difthongi, șâ sânt aceștia

aĩ, aũ, eĩ, iĩ, iũ, oĩ, oũ, ăĩ, ăũ, carii să fac

aĩ, d-in a întreg șâ ĩ, scurt cum dai! maică

aũ, d-in a întreg, șâ ũ, scurt cum daũ, laũ

(a) D-in cuvântul grecesc *ήμιδίφθογγος*

eĩ d-in e întreg șâ ĩ, scurt cum veĩ, beĩ

eũ d-in e întreg, șâ ũ, scurt, cum greũ, seũ

iĩ d-in i întreg, șâ ĩ scurt cum biĩ, țiĩ

iũ, d-in i întreg, șâ ũ scurt cum viu, burghiu

oĩ d-in o întreg șâ ĩ scurt cum boi, moină

oũ d-in o întreg șâ ũ scurt cum cuib, puică

ăĩ, d-in ă întreg șâ ĩ scurt cum ăici, dăfăimare

ău, d-in ă întreg șâ ũ scurt cum rău, zău

âi d-in â întreg șâ ȳ, scurt cum mâine, pâine, câine

ău d-in â întreg șâ ũ, scurt cum frâu, brâu, râu

§ 75. Atât difthongii, cât șâ imidifthongii une ori să glăsuiesc dăoseb, șâ atunci nu să mai pot numi nici difthongi, nici imidifthongi cum:

ea la sătean, mirean, ocean	să glăsuiesc ca difth	șâ la ocheán, neapolitán, neaurit	să glăsuiesc dăoseb
eo la pléopă ocheós Gheórghe		șâ la greutate, preot	
ia la băiat		șâ la alilűia	
ie la miel, piele		șâ la viețuire	
io la fuior		șâ șa lóan ghionóae	
iu la iute		șâ la chiuit	
oa la óală, gróapă, bóală		șâ la loán	

Partea II

ai la dai maică	să glăsuiesc ca difth	șâ la gaiță, cais	să glăsuiesc dăoseb
au la dau, lau		șâ la auz, laud	
ei la bei, vei		șâ la cheiță, leiță	
eu la greu, seu, leu		șâ la zmeuleț, greuleț	
ii la bii, ști		șâ la știință, cuviință	

iu la viu, burghiu	șâ la chiuitul
oi la boi, moină	șâ la învoire, îndoire
oŭ la bou, ou	șâ la boulet
uî la cuib, puică	șâ la cuișor, viețuire
ăi la aici, dăfăimare	șâ la găinușă, copăiță
ău la rău, zău	șâ la găunos, răutate
âi la pâine, câine	șâ la vâșâire
ău la râu, frâu, brâu	șâ la frâulet, brâulet, râurel

Dă aceia pururea la difthongi trebuie să se pue semnul d-o dată ꝛ (part 3, § 169, § g.) iar la imidifthongi, la adooa slovă să se pue semnul supsirea v (part 3, § 169, v §) spre a putea or cine înțelege când trebuie a citi aceste slove ca difthongi, când ca imidifthongi șâ când dăoseb.

§ . 76 Înpreunând șâ trei slove glasnice, șâ glăsuindule drept una, să pot numi trifthongi (g) pentru că câte treile slove glasnice să aud la glăsuirea lor d-o dată, șâ întregi, ca când ar fi o slovă, cum
ioa la azimióară, șchioapă, că-ci nu putem zice azimi-o-ără ci azimióară, nici șchi-o-apă, ci șchióapă

ieă la muieă', tăieă' că-ci nu putem zice mui-e-ă' ci muieă', tăieă'

(g) D-in cuvântul grecesc τρίφθογγος

Ș . Cum azimióară, tăieă' pentru a cunoaște or cine că iéste trifthong șâ că trebue s-ăl glăsuiască într-o glăsuire.

§ . 77 Adăogând șâ lângă o slovă glasnică un difthong, să poate numi imittrifthong (d) pentru că slova glasnică să aude întreagă, iar difthongul pă scurt cum

aiŭ, ca la apucáiŭ, mâncáiŭ	óiŭ ca la vóiŭ, móiŭ
-----------------------------	----------------------

eiű ca la merséiű, aleséiű	uiű ca la băúiű, lăúiű
iiű ca la veníiű, asvârlíiű	âiű ca la vâr ¹ / ₂ iű, târ ¹ / ₂ iű

Sau adăogând la un difthong, a treia slovă glasnică pentru că atunci înpotrivă difthongul să aude întreg, iar atreia slovă pă scurt. Cum oaí la leóaică, zmeóaică, arăpóaică.

Șa la imitrífthongi trebue să se pue semnul v

§ . 78 Adăogând lângă un trífthong a patra slovă glasnică, șa glăsuindusă drept una, să poate numi imitetráfthong (e) pentru că trífthongul să aude întreg, șa pă deplin la glăsuire, iar a patra slovă pă scurt. Cum

ioaí ca la bragagióaică, arabacióaică

Sau împreunând doi difthongi șa glăsuindui drept unul, penbtru că atunci un difthong, ádică cel d-ântâiu să aude întreg, iar cel nalt pă scurt. Cum

ieiű ca la întârziieiű, întemeiieiű, saű întârziieiű, întemeiieiű

Șa la imitetrafthongi trebue să se pue semnul v spre înțelegerea glăsuirii.

(d) D-in cuvântul grecesc $\eta \mu ι τ ρ ι φ θ ο Υ γ ο σ$ (e) d-in cuv. grecesc $\acute{\eta} \mu ι τ ε τ ρ α φ θ ο Υ γ ο σ$

§ . 79 Atât Dífthongii, cât și lmidífthongii, i Trífthongii, șa lmitrífthongii, șa lmitetráfthongii, să zămislesc șa să pricinuiesc d-in pripirea glăsuirii.

§ . 80 Tot d-in slovele cele glasnice, trei, ádică a, o șa â sânt une ori groase și alte ori supsiri, cum

groase ca la bo-ár, o-rcăiésc, â-rd²u, â-râiésc

le numim groase, că-ci la glăsuirea lor, li să aude un glas gros, ca când ar avea un h înaintea lor: ádică bo-ar, ca când ar fi scris bohar, șa o-rcăiesc, ca când ar fi horcăiesc, șa â-râiesc ca când ar fi hârâiesc, șa c.l.l.

Supsiri, ca la abur, oblăduiesc, înnoiesc.

le numim supsiri, că-ci la glăsuirea lor li să aude un glas curat, iar nu gros ca la cele groase.

la cele groase trebuie să se puie semnul groasa c. (par. 3, § . 169, a § .) ca să înțelegem că cu glas gros trebuie să glăsuim acele slove. Iar când înaintea lor să va pune slova h, atunci nu mai face trebuință dă acest semn, cum, scriind bohar, horcăiesc, hârd²u nu să cuvine a să mai pune șâ semnul groasa, îndăstul fiind slova h să ne arate glasul lor.

iar la cele supsiri nu punem nici un semn, pentri că cele mai multe sânt supsiri, iar cele groase sânt puține, șâ puind semnul groasa, sau h, la cele groase, putem înțelege că câte n-au acest semn, toate sânt supsiri.

§ . 81 Tot d-in slovele cele glasnice, trei ádică i, u șâ difthongul iu une ori sânt lungi șâ alte ori scurte la glăsuire, cum:

lungi ca la liliac, ființă, auz, legiuire, măiuș

le numim lungi pentru că la glăsuirea lor li să aude sunetul întreg

scurte, ca la bani, boi, cai, rău, ou, graiu, mălaiu

le numim scurte pentru că la glăsuirea lor li să aude sunetul cam pă jumătate.

Spre a cunoaște când trebuie să se glăsuească cu glas lung, șâ când cu glas scurt, s-a orânduit a să pune la i lung semnul (.) punctului (part. 3 § . 169, d § .)

(part. 3, § . 169, v § .)

la ũ scurt, semnul supsirii, iar la cel lung, nici un semn

la iũ scurt, asemenea semnului supsirii, iar la cel lung nici un semn

§ . 82 D-in slovele cele neglasnice, șapte, ádică b, d, č, ș, șt șâ ps să numesc îndoite, sau înbinate, pentru că sânt înbinate d-in dooă slove una (§ . 67) iar cele lalte să pot numi neândoite sau neânbinat sau simple.

§ . 83 Átât d-in slovele cele glasnice, cât șâ d-in cele neglasnice, unele să schimbă la înduplecări într-alte slove, dă aceia să pot numi schimbátice cum

CELE GLASNICE

a să schimă în e, ca la masă, mese

..... în ă ca la șarpe, șărpi
 e să schimbă în a ca la zbier, zbiară
 în i ca la cărbune, cărbuni
 ă să schimbă în a ca la burduș²l, burdușále
 în e ca la măr, meri
 în i ca la popă, popi
 â să schimbă în i ca la sfânt, sfinți

o să	{	îu ca la soră, surori	schimbă
		în e, ca la foiór, fuiére	

u să schimbă	{	în e ca la heleșteu, heleștee
		în i ca a bou, boi
		în oă, ca la ou, ooă
		în o ca la a zbura, zbor
		în oa ca la a zbura, zboară

oa să schimbă în ă ca la vâlboare, vâlvări

iu să schimbă	{	în e ca la bordeiu, borde
		în ae ca la războiu, războae

ău să schimbă în ae, ca la herăstrău, herestrae

âu să schimbă în ae ca a pârau, pârae

CELE NEGLASNICE

g se schimbă în ă ca la covrig, covrigi

z să schimbă	{	în d ca la auz, aude
		în j ca la viteaz, viteji

k să schimbă în ă ca la melc, melci

l în i ca la cal, cai

s în ș ca la urs, urși

sc în șt ca la bărbătesc, bărbătești

st în șt ca la prost, proști
t în ț ca la bărbat, bărbați
f în ș ca la burdúf, burdúșe
h în ș ca la patriarh, patriarși
ț în t ca la minți, minte
č în c ca la a aduce, aduc
ș în s ca la își, ies
șt în sc ca la naște, nasc
ğ în g ca la a plânge, plâng
d { în g ca la a ucide, ucig
 în z ca la brad, brazi

iar i. din cele glasnice șâ b, j, m, n, p, r, șâ th din cele neglasnice nu suferă nici o schimbare, dă aceia să șâ pot numi Neschimbatice.

§ . 84 Înpreunând aceste slove, sau, cum am zice, legând una cu alta, să nasc slominirile, precum am văzut (§ . 5)

slomnirea să poate face șâ d-intr-o slovă numai, d-in cele glasnice, cum o-á-ri-ie șâ d-in dooă, d-in trei, șâ mai multe slove glasnice, șâ neglasnice, cum Du-mne-zău, gâ-tlej, prunc, strâng, strâmt

unde vedem că slomnirea o șâ a la cuvântul o árie să face d-in câte o slovă, iar slomnirea ri șâ ie d-in dooă, șâ mne din trei, șâ tlej, d-in patru, șâ prunc, d-in cinci, șâ strâng, din șase, șâ strâmt, d-in șapte

§ . 85 D-in slomniri să nasc cuvintele, cum am văzut (§ . 6)

a § . un cuvânt să facee șâ d-in puține, șâ d-in multe slomniri. Cum șarpe, d-in dooă, Du-mne-zău, d-in trei, fă-că-toa-re, d-in patru, pre-fă-că-toa-re, d-in cinci, șâ a-de-ve-ri-toa-re, din șase.

b § . slomniurea să numără la un cuvânt, începând d-in urmă a număra, șâ zicând cea d-in urmă slomnire, cea dă a dooă, cea dă a treia, șâ c.l.l. cum la cuvântul adeveritoare, re să zice, cea d-in urmă slomnire, toa, cea dă a dooă, ri, cea dă a treia, ve, cea dă a patra, de, cea dă a cincelea, șâ a, cea dă a șaselea.

§ . 86 D-in cuvinte să naște vorba. Cum am văzut (§ . 7)

Șâ d-intr-un cuvânt numai să face vorbă dăslușată, cum zicând vorbesc, să înțelege, ca când am zice ieu vorbesc.

§ . 87 D-in câte s-au zis până acum, cunoaștem că slova ieste cea mai mică parte a vorbei, d-in care nu înțelegem nimic, iar slomnirea ieste o înpreunare dă slove, d-in care o începere dă înțelegere câștigăm, iar cuvântul, o înpreunare dă slomniri, d-in care putem înțelege mai multe lucruri, dar nehotărâte, șâ vorba, o

adunare dă multe cuvinte, cel puțin dă două, d-in care înțelegem multe lucruri dă săvârșat. Cum la vorba aceasta <<Dumnez[u iubește pre făcătorii dă bine]>> sânt slove 31 d-in care, dăoseb luândusă, nu înțelegem nimic, iar slomniri 14 d-in care puțin începem a înțelege (cum d-in pre șâ dă înțelegem că acestea sânt părți a le vorbei șâ arată pă oare cine) șâ cuvinte sânt șase, d-in care înțelegem oare ce mai mult: ádică că Dumnezău ieste un obraz, șâ făcătorii dă bine, alt obraz, șâ iubește, arată o dragoste ce trece dăla un obraz la altul, iar d-in toată vorba înțelegem multe lucruri: ádică șâ pre Dumnezău, șâ pre făcătorii dă bine, șâ ccă aceștia să iubesc dă către Dumnezău (+ +)

(+ +)					
Icoană prescurtătoare dă cele coprinzătoare la capul d-ântăiu					
{ { } }					
slovele să înpart	în glasnice,				
	care să	în groase	d-in	díftongii	
	suptânpart	șâ suptiri	care	imidíftongii	
		în lungi șâ	să	tríftongii	} d-in care
		scurte	fac	imitríftongii	să fac
				șâ	slomniril
				imitetráftongii	e, șâ d-
	șâ în	{ în îndoite }			in
	neglasnice,	șâ			slomniri,
	care să	neândoite			cuvintele
	suptânpart				, șâ d-in
					cuvinte
					vorba

Cap II.

PENTRU VORBĂ, ÎN CÂTE PĂRȚI SĂ ÎNPARTE; șâ CELE CEI SĂNT URMĂTOARE IEI

§ . 88 Vorba să cercetează în trei chipuri: ádică

a § . Or fieș care parte a iei dăoseb, șâ cum am zice, ce dăosebire are una dă alta, șâ câte lucruri sânt următoare la fieș care parte, care cercetare să zice Etimologie, șâ Tehnologie (a) ádică iscodirea șâ cercetarea vorbei.

v § . Sau toate părțile împreună: ádică împreunarea, șâ alcătuirea lor, în ce chip să face una cu alta, care să zice síndaxis (v) ádică înclinarea unei părți, cu ceia laltă.

(a) D-in cuvântul grecesc *ἐτυμολογία, τεχνολογία* (v) D-in cuvântul grecesc *σύνταξις*

g § . Sau așázarea acestor părți, ádică ca la ce loc s-ar cuveni mai bine a șâ pune fieș care parte, care să zice sínthesis (g) ádică întocmirea părților.

§ . 89 Tehnologia, sau Etimologia: ádică iscodirea vorbei să poate împărți în trei, ádică în Înformare, în Glăsuire șâ în Orthografie (d) ádică bună scrisoare.

a § . Înformarea ne arată schimbările ce pătimesc la înduplecări, atât numele, cât șâ graiurile, i toate cele lalte părți ale vorbei, câte sânt supuse la schimbări.

v § . Glăsuirea ne învață cum să citim cele scrise.

g § . Orthografia ne învață cum să scrim după canóanele grămăticești.

§ . 90 La Vorbă am văzut căi sânt următoare nooă semne (§ . 8) ádică Vorba să împarte în nooă părți, sau mai bine a zice, Vorba să cercetetză în nooă chipuri: ádică

a § . În Încheietură, v § . în Nume, g § . în Pronume, d § . în Graiu, e § . în Părtășăre, s § . în Propunere, z § . în Spre graiu, n § . în Legare, t § . Interjeție

§ . 91 Nume să zice o parte a vorbei, care ne arată un lucrui nedăslușât, ádică fără a artăta al cui ieste acest lucru? ce face? în ce fel? șâ c.l.l. cum când zicem Ghéorghe, om milostenie, dar ce face Ghéorghe? sau care ieste omul acela, șâ a cui ieste milostenia, nu ne arată aceste nume.

§ . 92 Încheietură să zice o parte a vorbei care dăslușăste închipuirea acestui nume, ádică om-ul, zicând, încheietura ul ce să adaogă lângă numele om, ne arată că știm pă acel om, șâ milosteni-a-lui Gheorghe, zicând, încheietura a ne arată că știm ce fel de dă milostenie ieste, șâ încheietura lui ne arată că știm cum că milostenia aceia ieste urmată dă către Gheorghe.

§ . 93 Pronume să zice o parte a vorbei care arată obrazu numelui șâ coprinde locul lui, ádică să pune în locul numelui, șâ mai dă multe ori, sau mai bine a zice, după cuviință, să pune înaintea numelui, dă aceia s-a șâ numit Pronume. Cum ieu Gheorghe, zicând, acest pronume ieu arată obrazul mieu, ádică pă însuș mine, șâ că Gheorghe nu ieste altul, ci ieu, șâ tu Marine, zicând, acest pronume, tu arată obrazul tău, ádică pă însuș tine, șâ că Marin nu sânt ieu, nici altul, ci tu însuș, șâ când ne slujâm numai cu pronumele zicând ieu, să înțelege șâ numele mieu în pronume, ca când am zice ieu Gheorghe, șâ iel, zicând, să înțelege ca când am zice iel Marin, sau alt cineva, pentru care să vorbește, dă aceia s-au zis că să pune în locul numelui.

§ . 94 Graiu să zice o parte a vorbei, ce arată fapta, urmarea unei lucrări, în ce chip șâ ce lucrează, ádică bat, stau, vorbesc, iubesc, zicând, graiul bat arată că lucrez oare ce, iar nu stau fără treabă, șâ că acel oare ce, ce lucrez, trece dăla mine către altul, șâ graiul, stau, arată că nu umblu, cum șâ graiurile vorbesc, iubesc, arată că vorba șâ iubirea purcezând dăla mine, merge către altul.

§ . 95 Părtășâre să zice o parte a vorbei ce arată fapta șâ patima lucrării â, ca șâ graiul, dar să împărtășaște să dă la nume, șâ dă la graiu, dă aceia s-a numit Părtășâre. Cum iubit, iubitor zicând, părtășârea iubit arată pă oare coine ce iaste iubit, șâ atunci privește la nume, arată șâ patima lui, ádică că iaste iubit, șâ atunci să împărtășaște dă puterea graiului iubesc șâ părtășârea iubitor, asemenea arată pă oare cine, ce iubește, arată șâ fapta lui, ádică că iubește.

§ . 96 Propunere să zice o parte a vorbei ce să adaogă lângă altă parte, spre mai bună dăslușâre, șâ înțelegere a vorbei, șâ să pune înaintea cuvintelor, dă aceia s-a șâ numit Propunere. Cum merg la târg zicând, această propunere la, ce să adaogă lângă numele târg, puindusă înaintea lui, dăslușâște înțelegerea vorbei, ádică că mergerea mea ieste către târg, iar nu într-altă parte, șâ viu d-a casă, zicând această propunere dă a arată că venirea mea ieste dă a casă, că-ci într-alt fel zicând, ádică fără a pune propunerile la șâ dă a cum merg târg șâ viu casă, nu înțelegem precum înțelegem cu punerea propunerilor.

§ . 97 Spre graiu să zice o parte a vorbei ce să adaogă la graiu spre a arăta felurimea lucrării, șâ puterii lui, ádică în ce chip să urmează, dă aceia s-a șâ numit spre graiu, ádică către graiu, cum Gheorghe merge încet, zicând, acest spre graiu încet arată ce fel ieste mergerea lui Gheorghe, șâ Stoica bate prea tare, zicând, acest spre graiu prea tare arată puterea bătăii.

§ . 98 Legare să zice o parte a vorbei ce înpreunează, sau mai bine a zice, leagă cele lalte părți ale vorbei, dă aceia s-a șâ numit Legare. Cum Gheorghe șâ Marin, zicând, această legare șâ înpreunează pă Gheorghe cu Marin, șâ au bătut pă Gheorghe, pentru că a urmat rău, zicând, această legare, pentru că leagă partea vorbei a urmat rău, dă ceia laltă parte, ádică dă au bătut.

§ . 99 Interjeție să zice o parte a vorbei ce intră în cele lalte părți, spre a arăta unele d-in pătimile sufletești. Cum dă bucurie, dă întristare, șâ altele, ádică vaiu dă mine! zicând, această interjeție vaiu dă mine! arată că sufletul meu pătimește, șâ slavă Domnului! zicând, această interjeție slavă Domnului! ne arată că sufletul meu ieste mulțumit.

§ . 100 Prescurtarătoare pentru toate părțile vorbei.

Dumnezău iubește pă făcătorii dă bine, șâ<i> ascultă cu blândețe, șâ le dăruiește viață îndelungată, șâ bătrânețe cinstite, împărtășându-i șâ dă viața cea veșnică, fericiți sânteți, cei ce vă învredniciți dă această milă!

Băgând dă seamă la această arătare, găsim

Încheietură, cum pă, i, a la pă făcătorii viața

Nume cum Dumnezău, viață, bătrânețe

Pronume cum i la șâi le la le dăruiește vă la vă învredniciți!

Graiuri cum iubește, ascultă, dăruiește

Părtășări cum făcători, îndelungată

Propunere cum dă la dă bine

Spre graiu cum cu blândețe

Legare cum șâ

Interjeție cum fericiți sânteți!

CAP III

PENTRU ÎNFORMAREA ÎNCHEIETURILOR

§ . 101 La încheietură am văzut (§ . 10) căi sânt următoare trei semne, ádică Neam, Număr șâ Cădere.

§ . 102 Neam să zice acela ce ne arată firea lucrului șâ cu care dăosebim obrazele, șâ neamuri la încheietură am văzut (§ . 10, a § .) că sânt trei, ádică Bărbătesc, Fămeiesc șâ Neútru.

a § . Bărbătesc să zice acela cu care ne slujâm când vrem să arătăm ființa sau partea cea bărbătească a omului, șâ a celor lalte dobitoace, cum bou-l, domn-ul, șarpe-le, Stoic-a, zicând, aceste încheieturi l, ul, le șâ a ce să pun în urma numelor, ne arată că aceste obraze sânt bărbătești.

v. § Fămeiesc să zic acela cu care ne slujâm, când vrem să arătăm ființa sau partea cea fămeiască, cum Mari-ia, cățea-oa, zicând aceste încheieturi a șâ oa ne arată că aceste obraze sunt fămeiești.

g § . Neútru să zice acela, cu care ne slujâm când vrem să arătăm ființa sau o parte dă nici un fel, ádică nici bărbătesc, nici fămeiesc, șâ cum am zice străină dă tot, cum lucru-l, lemn-ul, bine-le, zicând, aceste încheieturi l, ul, șâ le măcar că să aseamănă cu cele bărbătești încheieturi, dar ne arată că aceste lucruri nu sânt nici parte bărbătescă, nici fămeiască.

d § . Încheieturile neamului neútru sânt tot ca la neamul bărbătesc, șâ neamul fămeiesc, ádică încheieturile numărului singuratic al neamului bărbătesc sânt încheieturi singuratice la neamul neutru șâ încheieturile numărului înmulțatic al neamului fămeiesc, sânt încheieturi înmulțatice la neamul neútru, ádică d-in numărul singuratic al neamului bărbătesc, șâ d-in numărul înmulțatic al neamului fămeiesc, să naște neamul neutru, drept aceia, ca să nu să întunece ucenicul văzând mulțime dă încheieturi înșărate înzadar nu neam pus dăoseb, fiind scris fieș care număr la locul său, șâ lesne ieste a lua numărul singuratic dăla cele bărbătești încheieturi, șâ numărul înmulțatic ddăla cele fămeiești șâ înpreunându-i pă amândoi să facem încheieturile cele neútre.

e § . Încheietura ul putem zice că ieste tot o încheietură, cu încheietura l șâ fiind că toate cuvintele ce să ce să sfârșăsc în slovă neglasnică, cum ban, stan, cal șâ c.l.l. să înțelege că au la sfârșât un u mut șâ atât dă întunecat în cât d-abea să aude, dă aceia s-a șâ lepădat dăla scrisoare. Iar când la acele cuvinte să adaogă încheietură, atunci acel u mut aș dobândește glas întreg, ca când ar fi u șâ dă aceia ni să pare că încheietura ul ieste dăosebită încheietură dă l asemenea șâ la încheietura ului șâ lui. Cum la cuvintele acest alt, adăogându-să încheietura i să zice acestui, altui, precum ca când la vre un cuvânt să adaogă altă parte

a vorbei ăș dobândește șâ atunci acel u mut glas întreg. Cum la părășărea slobodă făcând adăogând pronumele ne să zice făcândune șâ la graiul rog, adăogând pronumele te să zice rogute șâ c.l.l. pentru scurtare.

§ . 103 Număr să zice cel ce ne arată singurătatea șâ înmulțirea lucrurilor șâ numere la încheietură am văzut (§ . 10, b § .) că sânt dooă, ádică singuratic șâ înmulțatic.

a § . Singuratic să zice acela cu care ne slujâm când vrem să arătăm un obraz numai sau un lucru numai. Cum om-ul, bo-ul, lemnu-l, zicând, aceste încheieturi ul, l ne arată un om numai șâ un bou, șâ un lemn.

v § . Înmulțatic să zice acela cu care ne slujâm când vrem să arătăm multe obraze șâ multe lucruri. Cum oameni-i, cai-i, lemne-le, zicând aceste încheieturi i, le ne arată mulți oameni mulți cai, șâ multe lemne.

§ . 104 Cădere să zice ceia ce ne arată în câte chipuri să shimbă un obraz sau un lucru la înduplecarea lui, șâ căderi la încheietură am văzut (§ . 10 v § .) că sânt trei, ádică Numitoare, Dădătoare șâ chemătoare.

a § . Numitoare să zice ceia ce ne arată un obraz sau un lucru ce-l știm cum om-ul vreme-a, zicând aceste încheieturi ul, șâ a ale aceștii căderi ne arată că știm pă acel om, șâ pă acea vreme, pentru care vorbim.

v § . Dădătoare să zice ceia ce ne arată o trecere a unei fapte dăla un obraz la altul. Cum om-ului dau, domn-ului spui, zicând, această încheietură ului a aceștii căderi ne arată că darea, șâ spunerea purcezând dăla un obraz merge către altul: ádică dăla mine către domnul.

g § . Chemătoare să zice ceia ce ne arată pă cel ce chemăm șâ pă cel cu care vorbim. Cum ó ó-m-ule! șâ o-Doamn-e! zicând aceste încheieturi ó-ule! șâ o-e! ale aceștii căderi, ne arată că cu omul șâ cu Domnul vorbim, șâ pă iei chemăm.

d § . Pă lângă aceste trei căderi, mai putem face d-intrânsele alte trei căderi: ádică

e § . LA căderea dădătoare adăogând șâ încheietura chipului al treilea, înaintea numelui, cum al-domn-ului zicând, să naște o cădere, ce o putem numi nemuitoare sau născătoare, sau stăpânitoare, pentru că ne arată neamul, cum am zice, șâ stăpânirea lucrului, căci zicând al-lui Gheorghe copil, șâ al mieu copil, această încheietură al, a aceștii căderi arată că copilul lui Gheorghe ieste dă neamul lui șâ că Gheorghe la născut, șâ copilul mieu ieste dă neamul mieu șâ că ieu lam născut, cum șâ al-domn-ului scaun șâ a-domn-ului casă zicând, înțelegem că Domnul ieste stăpân pă scaunul acela, șâ pă acea casă.

a § . Adăogând șâ la căderea numitoare propunerea pă sau pre să mai naște altă cădere, ce o putem numi pricinuitoare, pentru că ne arată pă cel cu pricina, pă cel ce pătimește, cum pă-om-ul bate, pă-Gheorghe dojânește zicând, această propunere pă, ce să adaogă la această cădere, ne arată că omul este dă pricină șâ că iel pătimește.

z § . Mai adăogând tot la căderea numitoare propunerea dăla, să mai ivește altă cădere, ce o putem numi aducătoare, șâ luătoare, pentru că ne arată dă unde am luat, dă unde ni sau adus oare ce cum dăla Domn-ul am luat, dăla Domnu-ul mi s-a dat, zicând, această propunere dăla ce să adaogă la această cădere, ne arată că dăla Domnul am luat, ceia ce am luat, șâ dăla Domnul mi s-a dat, ceia ce mi s-a dat.

n § . Căderea dădătoare să poate zice șâ într-alt chip, ádică adăogând la căderea numitoare propunerea la înaintea numelui cum Domnului șâ la Domn-ul căci în loc dă Domn-ului dăm, putem zice șâ la Domn-ul

dăm, șâ în loc dă Domn-ului dăm, putem zice șâ la-Domn-ul dăm, șâ în loc dă Domn-ului i să cuvine, putem zice șâ la-Domn-ul să cuvine.

t § . La unele nume să mai adaogă pă lângă încheieturi șâ părticica a, spre mai bună adevărire, ca când n-ar fi îndăstul încheieturile lor, cum ace-stu-i-a, acelu-i-a, acești-i-a, altu-i-a, alt-or-a, un-or-a.

i § . Șâ mai pă scurt a zice

Cu căderea numitoare arătăm însuș lucrul-obrazul.

Cu cea dătătoare arătăm cui să cuvine un lucru.

Cu cea nemuitoare arătăm al cui iese acel lucru.

Cu cea pricinuitoare arătăm pă cine d-in obraze –d-in lucruri.

Cu cea aducătoare aătăm dăla cine d-in obraze-din lucruri.

Cu cea chemătoare arătăm cu ce obraz vorbim.

ai § . Spre mai bună înțelegere a încheieturilor șâ a căderilor, vez înduplecarea lor, la part. 1 § . 28.

(***) Icoană prescurt arătătoare dă cele cuprinse la capul al treilea

la încheietură sânt următoare trei semne	neam	Care să înparte în trei	bărbătesc
			fămeiesc
			șâ néutru
	număr	Care să înparte în dooă	singuratic
			șâ înmulțatic
		Care să înparte în șase	numitoare
șâ cădere			dătătoare
			nemuitoare
			pricinuitoare
			aducătoare
			șâ chemătoare

Cap IV

Informarea numelui

§ . 105 La nume am văzut (§ . 14) că sânt următoare șase semne, ádică neam, chip, formă, număr, cădere, șâ înduplecăre, sau aplecăre, sau declinare.

§ . 106 Ce iese neamul, s-a arătat (§ . 102)

Neamul numelor să poate înpărți în două, ádică în neam după înțelegere, șâ în neam după glăsuire.

a § . Neam după înțelegere să zice, cel ce șâ la înduplecăre ăș păzește neamul, șâ firește să înțelege că iese dă acea fire, ce o arată neamul, cum bărbat, fămeie.

v § . Neam după glăsuire să zice cel ce la înduplecăre iese dă un neam, șâ la înțelegere dă alt neam, cum casă, masă, oglindă, care la înduplecăre să văd că sânt fămeiești, fiind că să înduplecă, ca cele fămeiești, iar la înțelegere, șâ firește, nici bărbătești sânt, nici fămeiești, ci cum am zice néutre, asemenea șâ copaciu, fîcat, ce la înduplecăre sânt bărbătești, iar la înțelegere, șâ firește sânt néutre.

§ . 107 Neamuri la nume să pot înțelege a fi cinci, ádică Bărbătesc, Fămeiesc, Néutru, Obștesc, șâ Întunecat.

a § . Neam Bărbătesc, s-a văzut (§ . 102 a § .) că iese cel ce arată partea bărbătească, cum bărbat, voinic.

b § . Neam fămeiesc s-a văzut (§ . 102 b § .) că iese cel ce arată partea fămeiască, cum femeie, muier.

g § . Neam néutru s-a văzut (§ . 102 g § .) că iese cel ce arată o prte nici bărbătească, nici femeiască, cum lemn, lucru.

d § . Neam Obștesc să poate numi cel ce cu o numire arată două firi, ádică șâ firea bărbătească, șâ firea femeiască, cum am zice vită, gazdă; căci zicând v i t ă, înțelegem șâ bou, șâ vacă, șâ gazdă, zicând, înțelegem, șâ pă stăpânul, șâ stăpâna casei.

e § . Neam Întunecat, sau Amestecat să poate numi, cel ce cu o numire bărbătească, arată și partea bărbătească șâ partea femeiască, sau cu o numire femeiască, arată șâ partea femeiască, șâ cea bărbătească. Cum am zice vultur, tântar, privighetoare, muscă. Căci zicând vultur, înțelegem șâ partea bărbătească, șâ partea femeiască a vulturului, șâ privighetoare, zicând, înțelegem șâ partea fămeiască, șâ cea bărbătească a privighetorii, șâ c.l.l. asemenea.

s § . Fiind că neamul Obștesc, șâ cel Întunecat iese după glăsuire or bărbătesc, or fămeiesc, sau néutru, dă aceia șâ înduplecarea lor iese or bărbătească, or femeiască, sau neutră șâ pentru aceia n-a mai făcut trebuință a așterne deosebită înduplecăre șâ pentru aceste nume. Căci cele bărbătești putem le îndupleca, ca neamul bărbătesc, șâ cele fămeiești, ca neamul fămeiesc, șâ cele néutre, ca neamul néutru.

§ . 108. Chip, sau fel se zice cel ce arată, cum am zice, firea lucrului, ca șâ neamul, care arătare o face în multe închipuiri, arătând:

Când înțelegerea numai a lucrului, cum când zicem sfânt, sfințenie, înțelegem că sfânt să zice cel ce are asupra lui sfințenie, șâ sfințenie iese o faptă ce urmează sfântul.

Când șâ dăsluțarea numelui, ádică cercetând numele *adunare*, ca să aflăm, acest nume iese d-in graiul a aduna, iese d-in numele adunare, găsim că adunare să naște d-in a aduna; asemenea șâ sfințenie, d-in sfânt, șâ a afuma d-in fum șâ c.l.l.

Șa alte multe asemenea cercetări putem face cuvintelor, după cum să vede mai jos, la fieș care închipuire dăoseb. Drept aceia șa putem împărți chipul numelor mai pă scurt în dooă. În Cercetare, ádică, după înțelegerea numelui șa în Cer cereare după dăslușârea lui.

§ . 109 Șa Cercetarea după înțelegere să poate împărți

Întâi § . În nume înființate, în nume Adăogate, șa în nume ca niște adăogate.

a § . Înființat, sau ființatic, sau dă ființă nume numim pre cel ce dă sineș ne arată ființa unui lucru, fără a avea trebuință dă alt nume, spre această arătare, cum când zicem *om*, *cer*, *pământ*, *ap*, *Gheorghe*., căci zicând numele *om*, acest nume șa singur fiind ne arată ființa omului. Cum șa *pământ*, zicând, acest nume ne arată ființa pământului, fără a avea trebuință dă alt nume spre aciașă arătare. Șa c.l.l. asemenea.

v § . Adăogat, sau adăogetic, sau dă adaos – dă adăogire nume numim, pre cel ce ne arată, cum am zice, închipuirea numelui înființat. Șa fără a avea împreunat pre cel înființat (la care să adaogă sau zicândusă, sau numai gândindusă) nu poate sta. Cum când zicem *înțelept*, *frumos*, *bun*, căci pururea zicem *om înțelept*, *prom* *frumos*, *cal* *bun*, șa c.l.l. iar când zicem numai *înțelept*, sau *bun*, sau *frumos*, șa c.l.l. atunci fără îndoială înțelegem că vre un om iese înțelept, sau bun, sau frumos, sau alt ceva, la care gândim când cuvântăm aceste adăogate nume.

Însușimile lor

Numele cele Adăogate să zic la toate neamurile. Cum *frumos bărbă*, *frumoasă muiere*, *frumos lemn* șa c.l.l. Unele nume din cele adăogate să zic dă obște la toate neamurile, fără vre o dăosebire la înduplecări. Cum *mare*. Căci zicem *pom mare*, *iarbă mare*, șa *lemn mare*. Dă aceia s-a pus șa înduplecarea lor dăosebită (§ . 23).

g § . Ca niște adăogate nume numi pre ele ce să zic numai la doă neamuri, șa să asemănă celor adăogate. Cum când zicem *împărat*, *împărăteasă*, *domn*, *doamnă* căci aceste nume n-au șa neam nétru.

Însușimile lor

d § . Dintr-aceste mai sus zise înțelegem, că împreunând numele cele înființate, cu cele adăogate, sau cu cele ca niște adăogate, să face întreagă vorbă. Cum când zicem *înțelept om*, șa Împăratul Alecsandru cel mare, iar când zicem numai cele adăogate, să înțelege că atunci gândim la cele înființate, ádică zicând *frumos*, învederat iese că gândim la vre un om, sau la vre un pom, sau la or ce alt să poate adăoga numele *frumos*.

e § . Numele cele înființate să înduplecă numai la un neam, ádică cele bărbătești, numai bărbăătește, șa cele fămeiești, numai fămeiește, șa cele néutre, numai néutre. Iar cele adăogate să înduplecă a câte trele neamuri. Căci putem zice *frumos bărbat*, *frumoasă muiere*, șa *frumos lemn*. Iar cele ca niște adăogate, numai la dooă neamuri, ádică la neamul bărbătesc, șa la neamul fămeiesc.

Adooălea § . În nume Proprie, ádică însușite, sau însuși; în nume Apelative, ádică Obștești șa în nume Coprinzătoare.

a § . Însușit nume numim pre cel ce cu o numire arată un fel dă obraz. Cum *Gheorghe, Radu, Marin, București, Craiova*. Căci zicând *Gheorghe*, înțelegem numai pă *Gheorghe*, iar nu pă alt cineva. Șă zicând *București*, înțelegem numai orașul Bucureștilor, iar nu șă alt oraș, șă c.l.l asemenea.

b § . Obștesc nume numim pre cel ce cu o numire arată multe obraze dă o fire. Cum *om, pom, oraș*, căci zicând *om* înțelegem șă pă *Radu*, șă pă *Gheorghe*, șă pă *Marian*, șă pă toți cei lalți oameni în parte. Șă oraș zicând înțelegem șă orașul Bucureștilor, șă al *Craiovei*, șă cele lalte orașe în parte.

g § . Coprinzător nume numim, pre cel ce cu o numire coprinde multe lucruri într-ânsul, cum *norod, pomet*, căci *norod* zicând, înțelegem mulțime dă oameni, șă *pomet*, zicând, înțelegem mulțime dă pomi.

Însușimile lor

d § . Aceste nume, atât cele însușite, cât șă cele obștești, i cele coprinzătoare să înduplecă numai la un neam, după neamul lor.

e § . Numele cele dă orașă, dă sate, dă cătune, să înduplecă numai la un număr, ádică unele numai la numărul singuratic, șă altele numai la numărul înmulțatic. cum *Craiova, Râmnic*, numai la numărul singuratic. Șă *București, Ploiești, Pitești*, numai la numărul înmulțatic.

Atreilea § . În nume Legate, în nume Înpotrivoare, șă în nume Dăopotrivă:

a § . Legate nume numim pre cele ce arată unul pă altul, șă să șine unul dă altul, șă cum am zice, caa când ar fi legate un nume dă cel lalt. Cum *tată, fiuu, stăpân, slugă* pentru că zicând *tată* trebuie să înțelegem că a dobândit fiuu. Șă *fiuu*, zicând, înțelegem că are tată, sau a avut, din care s-a născut; asemenea șă *stăpân*, zicând, înțelegem că are slugă, pre care stăpânește, șă din care stăpânire șa dobândit numire dă stăpân. Șă *slugă*, zicând, înțelegem, asemenea, că are stăpân, căruia slujaște, șă d-ântr-aceasta i s-a dat șă numele dă slugă.

v § . Înpotrivoare nume numim pre cele ce să înpotrivesc unul altuia. Căci unul fiind, nu poate fi cel lalt dă odată. Cum *moarte, viață; lumină, întunerec*. Pentru că unde ieste moarte, nu poate fi d-o dată șă viață. Nici unde ieste lumină nu poate fi d-o dată șă întunerec șă aminterea.

g § . Dăopotrivă nume numim â, pre cel ce câtă putere are unul, atâta are șă cel lalt. Cum *prieten, vecin*; căci un prieten cu altul dă o potrivă prieteni sânt, asemenea șă un vecin cu altul dă o potrivă vecini sânt.

Însușimile lor

d § . Aceste nume ale atreilea închipuiri, să înduplecă fieș care la neamul său.

A patrulea § . În nume Numerale, ádică Numărătoare, sau dă număr; în nume Ordinale, Ordinate, ádică Orânduitoare, sau dă rând; în nume înmulțitoare, sau dă înmulțire; în nume dăspărțitoare, sau dă dăspărțire, șă în nume dăosebitoare, sau dă dăosebire, sau Alegătoare.

a § . Numărător nume numim, pre cel ce arată suma lucrurilor, ádică cel cu care numărăm. Cum *unul, doi, trei*, șă c.l.l.

v § . Orânduitor nume numim pre cel ce arată treptile stării. Cum *întâiu, al doilea, al treilea*, șă c.l.l.

g § . Înmulțitor nume numim, pre cele ce arată înmulțirea lucrului. Cum *îndoit, întreit, înzecit, dă cinci ori atât, dă șase ori atât, dă multe ori atât* șâ c.l.l.

d § . Dăspărțitor nume numim, pre cel ce dăsparte, sau alege lucrurile. Cum *câte unul, câte doi; unul din doi, unul dintrânșii, amândoi; câte trei*.

e § . Dăosebitor nume numim, pre cel ce dăosebește un obraz dă altul, cum *altul, cel lalt*.

Însușimile lor

1 § . D-in numele cele Numărătoare, numai numele unul, să înduplecă la amândooă neamurile, după cum să vede la înduplecarea lui (§ . 29, a § .) iar *doi* are dooă neamuri neînduplicate, ádică *doi*, să zice la neamul bărbătesc, șâ *dooă* la neamul fămeiesc. Iar cele lalte rămân neînduplicate, zicândusă asemenea la amândooă neamurile, dă cât li să pune încheieturile chipului al doilea (§ . 12) când le sânt dă trebuință, cum *cei doi, celor doi, cele dooă, celor dooă*, șâ c.l.l. asemenea.

Numele cele Numărătoare, dăla *unul* până la *zece* să zic cu numiri dăosebite; iar dăla *zece*, până la *nooăsprezece*, să zic puindusă între numele numărătoare șâ între *zece* o propunere *spre* cum *un-spre-zece*, atâta dăosebire făcândusă, că *unsprezece*, unde trebuia la neamul fămeiesc să se zică *una-spre-zece*, să zice tot *unsprezece*, ca șâ la neamul bărbătesc, lepădândusă slova *a*, poate pentru scurtarea vorbei, cum șâ *șasesprezece*, să zice mai prescurt dup tăiere *cinsprezece* șâ *șaisprezece*; iar dăla *dooă zeci*, până la *o sută*, să zice puindusă numele numărătoare înaintea, șâ *zecei, în urmă*, cum *dooăzeci, treizeci, patruzeci*, cum șâ dăla *o sută*, până la *o mie*, să pune asemenea numele numărătoare înaintea, șâ *sută*, în urmă, cum *o sută, dooă sute, trei sute* șâ dăla *o mie*, înaintea, șâ dăla *un milion* înaintea asemenea, puindusă tot deauna numele numărătoare înaintea, șâ *mia*, i *milionul*, în urmă, cum *dooă mii, dooă milioane*.

D-in numele cele Numărătoare, unele să zic numai Bărbătește, șâ altele numai femeiește, precum să vede la înduplecarea lor (§ . 29, a § .).

Numele cele numărătoare să citesc începând pururea dăla cel mai mare număr, șâ mergând spre cel mai mic, cum 1 002 564, citim *un milion, dooă mii, cinci sute, șaizeci, șâ patru*.

Numele cele Numărătoare să scriu șâ cu semne arăpești, cum 1,2,3, șâ c.l.l. care să obișnuiesc mai dă obște.

Șâ cu semne dă slove, cum *a, v, g*, șâ c.l.l.

Șâ cu semne dă ale Romanilor, cum *I, II, III, IV*, șâ c.l.l. precum șâ văd la § . 29 a § .

La numele Numărătoare fămeiești *o*, șâ *una*, trebuie să avem marea băgare dă seamă, când ne întrebuințăm cu *iele*; căci nu putem sluji tot deauna cu amândooă, ádică când zicem *una ieste bună, șâ alta rea*, nu putem zice șâ *o ieste bună, șâ alta rea*, ci pururea zicem *una ieste bună, șâ alta rea șâ o muiere*, iar nu *una muiere*. Șâ *umblă ca o mireasă*, iar nu *ca una mireasă*, șâ alte asemenea.

2 § . Numele cele Orânduitoare să înduplecă cu încheieturile chipului al doilea, șâ al treilea. Puindusă între încheietrui o propunere d ă, șâ încheieturile chipului al doilea să pun înnaitea propunerii; iar încheieturile chipului al treilea să pun după propunere, șâ înnaitea numărului, cum *cel dă al doilea, cea dă a dooălea*. Aceste încheieturi ale chipului al treilea să pun dă la numărul *doi*, înnaite, iar la numărul *întâiu*, numai încheieturile chipului al doilea să pun, cum *cel d-ântâiu, cea d-ântâiu*.

Aceste nume Orânduitoare să zic șâ fără încheieturile chipului al treilea, cum *cel dă doi, cel dă patru; cea dă dooă, ce dă patru*.

Să zic șâ fără încheieturile chipului al doilea, cum *capul d-ântâiu, capul dă al doilea; partea d-ântâiu, partea dă a dooă*.

Să zic șâ fără propunerea d ă, cum *întâiu, al doilea, al treilea*.

D-intr-aceste pilde vedem că, când să pun încheieturile chipului al doilea, trebuie să se pui șâ propunerea dă, cum *capul cel dă al doilea, partea cea dă a dooă lea*. Iar când nu să pun aceste încheieturi, atunci nici propunerea dă nu să pune, cum *capul aldoilea; partea a dooă lea*; însă aceasta la toate cele lalte numere să păzește, iar la numărul *întâiu*, nu; ci or să se puie încheieturile chipului al doilea, or nu, trebuie propunerea dă să se puie cum *capul d-ântâiu, partea d-ântâiu*.

3 § . Numele cele înmulțitoare, dăla *doi*, până la *patru*, să zic ca când ar fi părtășări pătimitoare, cum *îndoit, îndoită; întreit, întreită; împătrit, împătrită*; asemenea șâ *zece*, cum *înzecit, înzecită*, iar cele lalte toate să zic cu propunerea dă, care să pune înnaite, adăogândușă în urma numărului cuvântul *atât*, cum *dă cinci ori atât, dă șase ori atât, dă multe ori atât*.

Numele Înmulțitoare ce să zic cu propunerea dă, să zic șâ cu propunerea pă, puindusă această propunere înnaitea cuvântului *atât*, cum *încă o dată p-atât; dă cinci ori p-atât. dă șase ori p-atât; dă multe ori p-atât*.

Numele Înmulțitoare ce să zic ca părtășările pătimitoare, să zic cu toate încheieturile, cum *îndoitul, îndoita; cel îndoit, cea îndoită, al îndoitului, a îndoitei*, dă aceia să șâ înduplecă ca părtășările pătimitoare, când li să pune încheieturile chipului d-ântâiu, șâ dă al treilea; iar când li să pune încheieturile chipului al doilea, atunci numai încheieturile să înduplecă, cum *cel îndoit, celui îndoit, cei îndoiți, celor îndoiți; cea îndoită, cei îndoită, cele îndoite, celor îndoite*, iar cele ce să zic cu propunerea dă, nu să înduplecă.

4 § . D-in numele cele dăspărțitoare, unele înduplecă numai numărul cel d-ântâiu (§ . 29, g § .) cum *unul d-in doi, unuia dd-in doi, una d-in dooă, une<ia> d-in dooă, unul d-intr-ânșâi, unora d-intr-ânșii*.

Aletele rămâne ne înduplecate, cum *doi d-intr-ânșii, dooă d-intr-ânsele*, care să zic numai la numărul înmulț.

Altele priimind încheieturile chipului al doilea, înduplecă numai încheieturile, cum *cei câte unul, celor câte unul, cei câte doi, celor câte doi, cele câte una, celor câte una, cele câte dooă, celor câte dooă*; care șâ acestea să zic numai la numărul înmulț.

Altele să înduplecă ca un nume, cum *amândoi, amândooă, amândurora, la amândoi, pă amândoi, câte trei, câte treile, la câte trei, la câte treile*; care șâ acestea iarăș numai la numărul înmulț. să zic.

5 § . D-in numele cele dăosebitoare, unele să înduplecă cu încheieturile chipului d-ântâiu (§ . 29 d § .) cum *altul, altui, alta, altei*.

Altele cu încheieturile chipului aldoilea, vârând între încheietură, şâ între nume un *l*, or ca o altă încheietură, sau mai bine a zice, pentru mai frumoasă glăsuire, cum *cel lalt, celui lalt; ceila laltă, cei lalte*.
A cincilea § . În nume interogative, ádică întrebătoare sau dá întrebare. În nume ne definite, sau dá Generalită, în nume dá cătăţime, şâ în nume dá felurime.

a § . Nume întrebător numim pre cel cu care ne slujim când întrebăm pă oare cine dá oare ce, cum *cine? ce? care? oare cine? oare ce? oare care? ce fel? în ce chip?*

Însuşimile lor

1 § . D-in numele întrebătoare, unele să înduplecă (§ . 29 e § .) şâ cu încheieturi, şâ fără încheieturi, cum *cine? ce?* Nu priimesc la toate căderile încheieturi; şâ numărul înmulţ. într-un fel iese la toate neamurile.

2 § . *Ce?* să zice la toate neamurile, ca când ar fi un neam obştesc, cum *ce om? ce muiere? ce lucru?*
Şâ la amândooă numerele, cum *ce om? ce oameni? ce muiere? ce muieri?*

Şâ la toate căderile, cum *ce om? la ce om? pă ce om? dăla ce om?* afară la căderea nemuit, la care să zice *cui?* ca şâ la *cine?*

Să mai zice şâ fără a i să adăoga alt nume, cum *ce zici?*, însă atunci învederat iese, că gândim la vre un lucru, ca când am zice *ce lucru zici? ce vorbă zici?*

3 § . *Cine?* să zice singur fără a i să adăoga alt nume cum *cine a venit?* căci *cine om a venit?* nu putem zice, ci atunci ne slujim cu *ce?* în loc dá *cine?* cum *ce om a venit?*

4 § . *Care?* să înduplecă ca un nume regulat, şâ când i să adaogă câte un spre-graiu, sau vre o legare, să pune pururea înaintea lui, cum *oare care?*

5 § . *Cât?* nu să înduplecă la numărul sing., iar la numărul înmulţ. să înduplecă la amândooă neamurile.

6 § . *Cât dá mare? cât dá mic?* să zice la amândooă numerele. Însă numai la o cădere; şâ pururea să zice cu propunerea *dă* ce să pune în mijloc.

v § . Nume de Generalită numim pre cel ce arată o voinţă nemărginită, cum *ver cine, ver care, fie care ver ce, or ce, or cine, tot*. Căci zicând *ver cine fie*, dăm voie la toţi, arătând că voinţa noastră este dá o potrivă pentru toţi.

Însuşimile lor

1 § . Numele dá Generalită sânt tot cele întrebătoare, cu atâta dăosebire că la toate li să adaogă oare ce, cum *ver, or, care* pururea să pun înaintea numelui.

2 § . Tot să înduplecă ca un nume regulat.

g § . Nume dá Cătăţime numim pe cel ce arată o voinţă mărginită, ádică înpotriva numelui dá Generalită, cum *un, o, cineva, oare cine, un altul, o altă, nimeni, nici unul, vre unul;* căci zicând *un om să vie*, arătăm

că voința noastră iese numai pentru unul, șâ *nimeni să nu vie, zicând*, arătăm că voința noastră iese pentru nici unul.

Însușimile lor

1 § . *Un, o*, să înduplecă ca numele numărător (§ . 29 a § .) la numărul sing. iar la numărul înmulț. să zice *niște*, la amândooă neamurile (§ . 29 s § .)

2 § . Un alt, o altă, să zimislește d-in numele numărător, șâ d-in numele dăosebitor, șâ să înduplecă puindusă numele numărător înaintea, șâ numele dăosebitor în urmă.

3 § . *Nimeni*, să zice la amândooă neamurile, șâ numai la numărul sing.

4 § . *Nici unul, nici una, vre un, vre o*, să face puindusă înaintea numelui numărător, câte o legare, cum *nici, vre* șâ să înduplecă ca numele numărător.

5 § . *Cineva*, să înbinează d-in *cine?* nume întrebător, șâ d-in *va*, graiu ajutor, șâ să zice la amândooă neamurile neînduplecat, addăogândușă numai încheieturile, care la căderea nemuit. să zice *cuiva*, cum când întrebăm *a dat cuiva, ceva*. La acest nume să adaogă uneori un *ș*, dă prisos, cum *cinevaș, cuivaș*. *Niște* să zice la amândooă neamurile.

Nici car va, asemenea, cum *nici car ba oameni, nici car va femei*.

d § . Nume dă felurime numim pre cel ce arată felurimea lucrului, cum *acest fel, alt fel, într-acest fel, într-alt fel, în dooă feluri, în multe feluri*.

Însușimile lor

1 § . Aceste nume, văzut iese, că să fac d-in pronumele *acest*, șâ d-in numele dăosebitor *alt*, puindusă cuvântul *fel*, pururea în urmă, șâ la înduplecare, numai pronumele, șâ numele numărător să înduplecă.

2 § . După acest nume dă felurime, pururea să adaogă propunerea *dă*, cum *acest fel dă om, alt fel dă om, într-acest fel dă pricină, într-alt fel dă treabă*.

3 § . În dooă feluri, în trei feluri, în multe feluri, să înduplecă numai la numărul înmulț. șâ să zice la amândooă neamurile.

A șaselea § . În nume *Nemuitoare*, sau *Naționale*, șâ în nume de *Meșteșug*.

a § . Nume *nemuitor* numim pre cel ce arată neamul obrazului, cum când zicem *Muscal, Neamț, Rumân*.

v § . Nume dă meșteșug numim pre cel ce arată, ce meșteșug are obrazul, cum când zicem *croitor, cojocar, bărbier*.

Însușimile lor

Aceste nume, atât cele *nemuitoare*, cât șâ cele dă meșteșug, să înduplecă fieș care după neamul său, ádică or bărbătește, sau femeiește.

A șaptelea § . La această închipuire privesc numele *Materiale*, care să zic cele ce arată materiia lucrului, d-in care iese făcut acel lucru, cum când zicem *dă lemn, dă piatră, dă pământ*.

Însușimile lor

1 § . Aceste nume materiale să fac puindusă pururea propunerea *dă*, în urma lucrului (căruia fire arată) și înaintea materiei (din care ieste făcut acel lucru) cum *masă dă lemn*, *masă pă piatră*.

2 § . Aceste nume materiale nu pot sta fără a să adăoga înaintea lor, acel lucru ce ieste făcut d-intr-acea materie, ádică zicând numai *dă lemn*, *dă piatră*, nu putem înțelege, ce lucru ieste *dă lemn* sau *dă piatră*, până nu vom zice, sau măcar nu vom gândi la *masă dă piatră*, sau la *ușă dă lemn*, sau or ce alt.

3 § . Aceste nume materiale nu să înduplecă.

110 § . Iar cercetarea după dăslușărea numelui să poate împărți.

Întâiu § . În nume Primitive, sau Chipernice, și în nume Derivative, sau Trase.

a § . Chipernic nume, sau Primitiv, numim pre cel ce arată cel d-întâiu chip al numelui, ce nu izvoraște d-in alt nume, cum când zicem *sfânt*, *bun*.

v § . Tras, sau Derivat, numim pre cel ce arată că un nume să trage d-in alt nume, și cum am zice să naște unul d-in altul, cum când zicem *sfințenie*, *omenire*, căci cercetând aflăm că numele, *sfințenie*, să face d-in numele *sfânt*, și numele *omenire*, d-in numele *om*.

Însușimile lor

Aceste nume, atât cele chipernice, cât și cele trase, să înduplecă fieș care după neamul său.

Adooă lea § . În nume Părintești, sau dă familie, în nume Pământești, și în nume Stăpânești.

a § . Nume Părintesc numim pre cel ce arată numele părintelui, ádică când copiii să numesc cu numele părinților lor, cum am zice copiii Radului să numesc Rădulești, și copiii lui Ștefan, Ștefănești.

v § . Nume Pământesc numim pre cel ce arată, că un nume să trage d-in numele pământului, ádică când oare cine să numește după numele moșăei sale, cum am zice *dudesc* ce să numește după numele moșăei sale Dudești, și Crețulesc după numele moșăei sale *Crețulești*.

g § . Numele Stăpânesc numim pre cel ce arată pă stăpânul lucrului, cum când zicem *domnesc*, *înpărătesc*, *boeresc*, căci zicând *domnesc*, înțelegem că domnul ieste stăpân pă acel lucru ce să numește *domnesc*, cum și *înpărătesc*, zicând, înțelegem pă împăratul dă stăpân acelui lucru, cei zicem *înpărătesc*, și c.l.l. asemenea.

Însușimile lor

1 § . Aceste nume stăpânești să pot zice și cu legarea *dă*, asemănândușă cu numele materiale (§ . 109, așaptelea § .) cum *pat dă domn*, în loc dă *pat domnesc*, și *casă dă domn*, în loc dă *casă domnească*.

2 § . Numele cele stăpânești, ca și cele materiale (§ . 109 a șaptelea § .) nu pot sta fără a să zice, sau a gândi la acel lucru ce arată pă stăpân. Căci zicând *domnesc*, înțelegem că vre un drum, sau pod sau alt ceva ieste domnesc.

3 § . Aceste nume stăpânești la slomnirea d-in urmă priimesc:

Cele bărbătești.

Esc. Cum *englez-esc*, d-in *englez*, *arhier-esc*, d-in *arhieru*, *ag-esc*, d-in *agă*, *brașovenesc*, d-in *brașovean*, *sfinț-esc*, d-in *sfânt*, *omen-esc*, d-in *om*.

Ulesc. Cum *loc-ulesc* din *loc*, *ste-ulesc* d-in *stea*.

Ăsc. Cum *armăș-ăsc*, d-in *armaș*, *meimarbăș-ăsc*, d-in *meimarbașă*, *vitej-ăsc*, d-in *viteji*, *comiș-ăsc*, d-in *comiși*, *patriarhiș-ăsc*, d-in *patriarh*, sau d-in *patriarși*.

Cesc. Cum *arithmeticesc*, d-in *arithmetic*, *biseri-cesc*, d-in *biserică*, *evangelic-esc*, d-in *evangeliei*, *apostolic-esc*, d-in *apostoli*.

Câte nume au la slovnira din urmă *k*, șâ *ie*, fac pă cele stăpânești în cesc. D-intr-aceste nume, unele priimesc șâ schimbări dă slove, cum *agesc*, d-in *agă*, schimbând pă *g* în *ğ*, sau că să fac d-in numărul înmulț. ádică d-in *agi*, *agesc*, altele lepădând șâ slove, cum *arhieresc*, d-in *arhieru*, lepădând pă *u*, *brașovenesc*, d-in *brașovean*, lepădând pă *a*.

Cele fâmiești să fac d-in cele bărbătești, priimind câte o slovă glasnică mai mult, sau schimbând o slovă glasnică într-alta, cum *englezească*, d-in *englezesc*, șâ *loculească*, d-in *loculesc*, *bisericească*, d-in *bisericesc*, priimind un *a*, mai mult.

Armășască, d-in *armășăsc*, *comișască*, d-in *comișăsc*, schimbând pă *ă*, în *a*.

4 §. Toate aceste nume stăpânești, numărul înmulț. ăl sfârșăsc în *șt*, atât cele bărbătești, cât șâ cele fâmiești, cum *englezești*, *loculești*, *armășăști*.

5 §. Toate numele aceștii închipuiri, ádică șâ cele părintești, șâ cele pământești, șâ cele stăpânești, să înduplecă fieș care după neamul său.

A treilea §. În nume Numernice, șâ în nume Grainice.

a §. Numernic nume numim pre cel ce arată, că un nume să naște d-in alt nume, cum când zicem *sfințeniie*, *datorii*, *pomet*; căci *sfințeniie*, să face d-in numele *sfânt*, șâ *datorii*, d-in numele *dator*, șâ *pomet* d-in numele *pom*.

v §. Grainic nume numim pre cel ce arată, că un nume să naște d-in graiu, cum când zicem *mâncare*, *facere*, *iubire*; căci *mâncare*, să face d-in graiu, *a mânca*, șâ *facere*, d-in graiul *a face*, șâ *iubire*, d-in graiul *iubi*.

Însușimile lor

1 §. Aceste nume grainice, să fac d-in timpul următor al módii nehotărătoare, adogândușă la toate graiurile.

La unele, *re*, cum *adunare*, d-in *a aduna*, *durere*, d-in *a durea*, lepădând pă *a*, încheiere, schimbând pă *a* în *e*, *ardere*, din *a arde*, *auzire*, d-in *a auzi*, *dăslușăre*, d-in *a dăslușă*.

La altele, *me*, cum *usturime*, d-in *a ustura*, prefecând pă *a*, în *i*, mărire, d-in *a mări*.

La altele, ciune, cum uscăciune, d-in a usca, schimbând pă a, în ă, golăciune, d-in a goli, schimbând pă l în ă, amărăciune, d-in a amără.

La altele, jiune, cum repejiune, d-in a repezi, lepădând pă zi.

La altele, tură, cum dăspicătură, d-in a dăspica, schimbând pă a în ă, băatură, d-in a bea, schimbând pă e în î lâ pă a în u, căzătură d-in a cădea, schimbând pă d, în z, șâ pă e în ă, șâ lepădând pă a, ascunzătură, d-in a ascunde, schimbând pă d, în z, șâ pă e în ă, chilălăitură, d-in a chilălăi, mânjătură, d-in a mânjă.

Aceste nume putem zice că să pot face șâ d-in părtășărea pătimitoare, cum d-in *dăspicat*, *dăspicătură*, d-in *băut*, *băatură*, d-in *mânjât*, *mânjătură* șâ c.l.l. adăogând numai *ură*.

La altele, *ală*, cum *greșală*, d-in a *greși*, lepădând pă *ă*.

La altele, *eală*, cum *amețeală*, d-in a *ameți*, lepădând pă *i*.

La altele, *ială*, cum *bănuială*, d-in a *bănuî*, lepădând pă *i*.

La altele, *lă*, cum *dăspuială*, d-in a *dăspuia*.

La altele, *minte*, cum încălțămîne, d-in a *încălța*, schimbând pă a în ă.

La altele, *mânt*, cum *jurământ*, d-in a *jura*, schimbând pă a, în ă, *crezământ*, d-in a *crede*, schimbând pă d în z, șâ pă e în ă.

La altele, *ie*, cum domniie, d-in a domni, vrăjmășăie, d-in a vrăjmășă.

La altele, *aniie*, cum grijaniie, d-in a grijă, lepădând pă *ă*.

La altele, *ință*, cum ușurință, d-in a ușura, lepădând pă a, credință, d-in a crede, lepădând pă e, biruință, d-in a birui, lepădând pă *i*.

La altele, oare, cum strâmtoare, d-in a strâmta, lepădând pă a, închisoare, d-in a închide, schimbând pă d în s, șâ lepădând pă e.

Aceste nume, putem zice, că să pot face șâ dîn părtășărea pătimitoare, cum d-in strâmt, strâmtoare, șâ d-in închis, închisoare.

La altele, t, cum zbieret, d-in azbiera, schimbând pă a în e, răcnet, d-in a răcni, schimbând pă i în e, gemet, d-in a geme, schimbând pă e în ă.

La altele, te, cum scremete, d-in a să screme.

La altele, tă, cum judecată, d-in a judeca.

La altele, os, cum întunecos, d-in întuneca, lepădând pă a, lenevos, d-in a să lenevi. lepădând pă *i*.

La altele čos, cum mâncăčos, d-in a mânca scchimbând pă a în ă.

La altele ciu, cum cutremurıcıu, d-in a cutremura, schimbând pă a, în i.

La altele, ț, cum glumeț d-in a glumi, schimbând pă i, în e.

La altele ș, cum seceriș d-in a secera, schimbând pă a, în l, alăturaș, d-in alătura, pâraș, d-in a pâra, culcuș, d-in a să culca, schimbând pă a, în u.

Șâ alte asemenea părticele ca acestea poate să să mai găsească, spre arătarea numelor celor grainice.

2 § . Șa nume adăogate să pot face d-in graiuri, i d-in părtășări, cum d-in a îndemna, îndemnelnic, ádică cel ce îndeamnă, ca șa părtășărea lucrătoare, îndemnător, șa d-in îndemnat, îndemnatic, îndemnetic, ádică cel ce să îndeamnă, să poate îndemna ca o părtășăre pătimitoare.

D-in a apropiia, apropiielnic, ádică cel ce apropiie, ca șa părtăș. lucrăt. apr<o>piietor șa d-in apropiat, apropietic, ádică ce ce să apropiie, ca o părăș. pătimit.

D-in a frânge, frângelnic, ádică cel ce frânge, ca șa părtăș. lucrăt. frângător, șa d-in frânt frângetic, ádică cel ce să frânge, ca o părtăș. pătim.

D-in a mulge, mulgelnic, ádică cel ce mulge, ca șa părtăș. lucrăt. mulgător, șa d-in muls, mulgetic, ádică cel ce să mulge, ca o părtăș. pătim.

D-in a încovăi, încovăielnic, ádică cel ce încovoaie, ca șa părtăș. lucrăt. încovăitor, șa d-in încovăiat, încovăietic, ádică cel ce să încovoaie, ca o părtăș. pătim.

D-in a altui, altuielnic, ádică cel ce altuiește, ca șa părtăș. lucrăt. altuitor, șa d-in altuit, altuietic, ádică cel ce altuiește, ca o părtăș. pătimit.

D-in a târâ, târâlnic, ádică cel ce târaște, ca șa părtăș. lucrăt. târător, șa d-in târât, târâtic, ádică cel ce să târaște, ca o părtăș. pătimit.

D-in a mânjâ, mânjâlnic, ádică cel ce mânjaște, ca șa părtăș. lucrăt. mânjător, șa d-in mânjât mânjetic, ádică cel ce să mânjaște, ca o părtăș. pătimit.

Numele ce să aseamănă cu părtășărea pătimitoare să pot face d-in graiurile cele pătimitoare, cum d-in a îndemna îndemnat, să poate face îndemnatic, îndemnetic, iar d-in graiurile cele néutre, ce nu priimesc pronumele mă (§ 37, 3 § .) nu putem face; cum d-in a dormi dormit, nu putem zice dormitic; căci părtăș. lucrăt. dormitor, împlinește această înțelegere; însemnând pă cel ce doarme, șa d-in a trăi, trăit, nu putem zice trăietic, căci părtăș. lucrăt. trăitor, împlinește această înțelegere, însemnând pre cel ce trăiește.

3 § . D-intr-aceste pilde vedem că aceste nume grainice să fac șa cu lepădări dă slove, șa cu schimbări, d-intr-o slovă într-alta, șa fără lepădări șa schimbări, ci numai cu adăogirea părțicelor.

4 § . D-in toate aceste părțicele, părțica *re* arată o urmare neisprăvită, ádică o urmare ce iese în fapta lucrării, iar părțica *tură* arată o urmare isprăvită, cum când zicem adunarea lor înțelegem că această adunare nu iese isprăvită, ci în fapta urmării să află, ádică să urmează această adunare, iar nu că s-a urmat, iar când zicem adunătura lor, atunci înțelegem că această adunătură s-a urmat, ádică arătăm pre cei ce – pre cele ce s-au adunat, iar nu pre cei ce – pre cele ce să adună. Asemene șa tăiere, zicând, înțelegem ceia ce taie; iar tăitură zicând înțelegem ceia ce s-au tăiat, șa în scurt, cu părțica *re*, arătăm ceia ce să urează, iar cu prtica *tură*, arătăm ceia ce s-au urmat.

Cu părțica *ială*, înțelegem ceia ce împlinește acea urmare, sau alt oare ce, cum zeciuală zicând înțelegem ceia ce împlinește a zecea parte, chezășuală, ceia ce împlinește o chezășie. Cheltuială, ceia ce împlinește cele dă cheltuit, șa č.I.I. asemenea.

Cu părțica *čos*, arătăm râvna unui obraz ce are spre oare ce, cum când zicem mâncăčos înțelegem pre un om sau alt dobitoc ce are râvnă a mânca.

Cu părțica os arătăm oare ce, ce ieste asupra unui obraz, cum când zicem întunescos, înțelegem un obraz ce are într-ânsul întunericime; șâ lenevos, zicând, înțelegem pre cel ce are asupra lui lene. Părțica me, adăogândușă la nume, însemnează mulțime, cum când zicem boerime, înțelegem o mulțime dă boeri; șâ când zicem muierime, înțelegem mulțime dă muieri. Această părțică ca să facă un nume grainic, să adaogă la numărul înmulț. ádică la numele boeri, adăogândușă me să face boerime, șâ la baboi, baboime, șâ la baroni, baronime; ânsă unele nume în prefacerea lor priimesc șâ schimbări; șâ lepădări la la slovele cele glasnice, cum d-in arapi, arăpime, d-in arșâce, arșâcime, d-in barbe bărbime, d-in borcane, borcănime, d-in broboane, brobonime, șâ d-in soroace, sorocime; iar adăogândușă la graiu, arată firea graiului, cum usturime, zicând arată firea graiului a ustura șâ mărimă zicând arată firea graiului a mări. Iar cele lalte părțicele arată ființa faptelor, șâ a lucrurilor, șâ pă obrazy ce lucrează, cum zicând greșală, înțelegem ființa faptei greșăliilor; șâ încălțăminte zicând, înțelegem ființa lucrurilor cu care ne încălțăm; șâ glumeț zicând înțelegem pre cel ce glumește, șâ pârâș zicând înțelegem pre cel ce pârăște.

5 § . Numele bărbătești, ce priimesc os șâ čos, prefăcândușă în fămeiești priimesc oasă în loc dă osă, cum întunecoasă, în loc dă întunecosă, d-in întunecos, șâ mâncăčosă, în loc dă mâncăčosă, d-in mâncăčos.

g § . Toate aceste nume numerinice șâ grainice, să înduplecă fieș care dup ăneamul său.

d § . Numele închipuirii a dooă, șâ a treia sânt a niște părți ale numelui tras, fiind că șâ acestea să fac trăgândușă d-in alte nume, ca numele trase.

A patrulea § . În nume pozitive, sau șăzătoare, în nume comparative, sau cumpănitoare; în nume suprative, sau covârșătoare, șâ în nume diminutive, ádică mângâietoare, sau răsfățătoare, sau micșorătoare.

a § . Șăzător sau pozitiv nume numim pre cel ce arată un lucru stând în starea lui cea d-ântâiu, șâ cum am zice în treapta cea d-ântâiu, cum când zicem bun, rău, mare, mic.

Însușimile lor

Acește nume șăzătoare să înduplecă fieș care după neamul lor.

v § . Cumpănitor nume numim pre cel ce arată un adaos, sau o scădere d-in numele șăzător, șâ cum am zice cumpănează o treaptă, or mai sus, sau mai jos precum când cercetând dooă lucruri, zicem mai bun, mai rău, mai mare, mai mic.

Însușimile lor

1 § . Aceste nume cumpănitoare să fac adăogândușă înaintea numelor șăzătoare, legarea mai.

2 § . Grăind nume cumpănitor, pururea gândim la dooă lucruri ce sânt subt cumpănire, ádică când zicem mai bun negreșât trebuie să zicem mai bun Gheorghe dă cât Marin, sau alt cineva; șâ zicând mai alb, înțelegem mai alb acest lucru dă cât acela.

g § . Covârșător nume numim pre cel ce arată toată râvna adăogării sau a scăderii, la cea mai mare treaptă, precum când zicem ce mai bun, cel mai mare, cel mai mic; șâ prea bun, prea mare, prea mic, șâ foarte mare, foarte mic, foarte înțelept.

Însușimile lor

1 § . Numele cele covârșătoare să fac, adăogândușă înaintea numelor șăzătoare, încheieturile chipului al doilea, sau legările prea șâ foarte.

2 § . Aceste nume covârșătoare, când să fac cu încheieturi, priimesc la înduplecările lor, încheieturile chipului al doilea, înduplecândușă numai încheieturile, ca șâ numele cumpănitoare, iar când să fac cu legările prea șâ foarte, atunci priimesc încheieturi.

d § . Mângâietor nume numim pre cel ce arată, că un nume să trage d-in alt nume, după mângâierea ce i să face spre adaos, sau spre scădere, precum când zicem măricel, ce să face d-in numele mare, mitutel d-in mic, bunișor, d-in bun, călușăl, d-in cal, omenaș, d-in om, nevestică, d-in nevestă, părticică, d-in parte, doвлеcoiu, d-in doвлеac, măgăroi, d-in măgar.

Însușimile lor

1 § . Unele nume atât să schimb<ă>, făcândușă mângâietoare, în cât nu să mai pot cunoaște d-in ce nume să trag, cum lordache d-in Gheorghe, schimbândușă d-in Gheorghe Gheorgache, d-in Gheorgache Gheordache, d-in Gheordache lordache, șâ Cănuță d-in Radu, prefăcândușă d-in Radu, Răducanu, d-in Răducanu Răducănuță d-in Răducănuță, Cănuță, în cât la numele Cănuță, nici o slovă au mai rămas d-in Radu dă unde să trage, șâ alte multe asemenea, care sânt la voința omului să le schimbe, după mângâierea șâ răsfățarea ce va face numelui. D-in numele Ioan, am găsit nume mângâietoare cinsprezece, ádică Ion, Ionică, Ioniță, Niță, Ionașco, Ianache, Iancu, Iene, Ienciu, Ienăchel, Ienăchiță, Ivan, Iváncea, Oáncea, Oncea.

2 § . Aceste nume mângâietoare să înduplecă fie care după neamul său.

3 § . Aceste nume să pot preface șâ în cumpănitoare, șâ în covârșătoare, cum mai măricel, cel mai măricel, prea măricel, mai bunișor, cel mai bunișor, foarte bunișor, prea bunișor, șâ atunci să înduplecă ca acelea.

nume	{ Șăzător, cum bun, tare, frumos.
	Cumpănitor, cum mai bun, mai tare, mai frumos
	Covârșător, cum cel mai bun, cel mai tare, cel mai frumos; șâ prea bun, prea tare, foarte frumos
	Mângâietor, cum bunișor, mai bunișor, cel mai bunișor, prea bunișor

4 § .Numele cele mângâietoare primesc la slomnirea d-in urmă, șâ la adooă, aceste mai jos însemnate
părțicele, ádică
Cele bărbătești
Aș. cum vecinaș d-in vecin, iepuraș d-in iepure, argintăraș d-in argintar
Andru. cum copilandru d-in copil.
Iaș. cum baboiaș d-in baboiu, vizitiiaș d-in vizitiu.
Laș. cum drăgălaș d-in drag.
Naș. cum boerenaș d-in boer.
Șan. cum crăpșan d-in crap.
L. cum șoricel d-in șoarice, răcorel d-in răcoare.
El. cum vecinel d-in vecin, grăurel d-in graur, voevozul din voevod.
Rel. cum greurel d-in greu.
Tel. cum puțințel d-in puțin.
Tutel. cum mitutel d-in mic.
Iel. cum porumbiel d-in porumb, neghiobiel d-in neghiob.
Cel. cum gândăcel, d-in gândac, blândicel, d-in blând, groznicel, d-in groaznec, măricel, d-in mare, golăcel,
d-in gol, amărâcel, d-in amar.
Gel. cum covrigel d-in covrig.
Țel. cum bărbățel d-in bărbat, dăpărțel d-in dăparte, băiețel d-in băiat.
Leț. cum bouleț d-in bou, albuleț d-in alb, grăsuțel d-in gras, viermuleț d-in vierme.
Oiu. cum băiețoiu d-in băiat, pietroi d-in piatră.
Or. cum gălbeor, d-in galben, roșâor, d-in roșu.
Ior. cum păstrăvior d-in păstrăv, frățior d-in frate, bolnăvior, d-in bólnav.
Jor. cum rătunjor d-in rătund.
Čor. cum grosčor d-in gros.
Șor. cum acșor, d-in ac, boușor d-in bou, grăfșor d-in graf, albișor, d-in alb, bunișor d-in bun, bănișor d-in
ban, verzișor d-in verde, acrișor d-in acru, dințișor d-in dinte, drăgușor, d-in drag.
Ciu. cum dăscălécui d-in dascăl.
Uț. cum drăguț d-in drag, săracuț d-in sărac.
Uș. cum vițeluș d-in vițel, armăsăruș d-in armăsar, viermuș d-in vierme.
Ăl. cum armășăl d-in armaș, vămășăl d-in vameș, comișăl d-in comis, frumușăl, d-in frumos.
Șăl. cum mielușăl, călușăl d-in cal.
Că. cum Dincă d-in Dinu, Petrică d-in Petre, Dumitrică, d-in Dumitru, taică d-in tată.
Nă. cum tătână d-in tată.
Ță. cum Stoichișă, d-in Stoica, Gheorghiță d-in Gheorghe, Bădiță din Badea.
Liță. cum tăiculiță d-in taică, tătuliță d-in tată.

Cele fămeiești.

A. cum pasărea d-in pasăre.

Cea. cum pielcea d-in piele.

Ie. cum livezuie d-in livede, grămăjuie d-in grămadă, cetățuie d-in cetate.

Che. cum mazăriche d-in mazăre.

Ce. cum pădurece d-in pădure, găurice d-in gaură.

Ioară. cum azimioară d-in azimă, vrăbiiară d-in vrăbie.

Oară. cum gălbeoară d-in galbenă, bărbioară d-in bărbie.

Țoară. cum cășcoară d-in casă, băniçoară d-in baniță, groscoară d-in groasă.

Șoară. cum apșoară d-in apă, băcșoară d-in bacă, grecșoară d-in greacă, acrișoară d-in acră, viișoară d-in vie, verișoară d-in vară.

Uică. cum băbuică d-in babă, livezuică d-in livede.

Ușă. cum găinușă d-in găină.

Iuță. cum bățaiuță d-in bătaie, tigă<i>uță d-in tigaie

Lașă. cum drăgălașă d-in dragă.

Leață. cum albuleață d-in albă, greuleață d-in grea.

Lică. cum vâlcică d-in vâlcea.

Liță. cum șăuliță d-in șa, bubuliță d-in bubă, greuliță d-in grea, cruciuliță d-in cruce.

Tică cum puțintică d-in puțină, mitutică d-in mică.

Cică. cum acricică d-in acră, bobocică d-in boboc, verdică d-in verde, vetricică d-in vatră, viică d-in vie, voinică d-in voinică.

Gică. cum veștegică d-in veștedă.

Țică. cum bărbățică d-in bărbată, dăpățică d-in dăparte, vinețică d-in vânăță.

Șică. cum frumușică d-in frumoasă, vârtoșică d-in vâr<toas>ă.

Iuță. cum mucheluță d-in multe, băsmăluță d-in basma, vâlceluță d-in vâlcia.

Iușă. cum cățelușă d-in cățea.

Iuță. cum cășuță d-in casă.

Că. cum alunică d-in alună, dovezică d-in dovadă, Anastasică d-in Anastasii, Bălășacă d-in Bălășă, arândășacă d-in arândășoae.

Șcă. cum morișcă d-in moară.

Șă. cum golașă d-in goală.

Ță. cum mariță d-in mariie, aluniță d-in alună, broboniță d-in broboană, băieșiță d-in băieșoară, bălțiță d-in baltă, broșchiță d-in broască, mariuță d-in mariie, băliguță d-in baligă.

Cele neutre

Am. cum bastonaş d-in baston, borcănaş d-in borcan, buştenaş d-in buştean.
 Iaş. cum butoiaş d-in butoiu, vătrăiaş d-in vătraiu, anterias d-in anteriu.
 El. cum brânişorel d-in brânişor, atlăzel d-in atlaz, blăsturel d-in blastru.
 Ior. cum postăvior d-in postav.
 Luş. cum păiuş, d-in paie.
 Uş. cum ineluş d-in inel, briceguş d-in briceag.
 Uţ cum ambăruţ d-in ambar, deluţ d-in deal.
 Ăl. cum argeşăl d-in argeş, răvăşăl d-in răvaş.
 Ceac. cum cărucean d-in car
 Şan. cum căpşan d-in cap.
 Leţ. cum brăuleţ d-in brâu, bliduleţ d-in blid, băsnuleţ d-in basn, văguleţ d-in văgaş, bâlculeţ d-in bâlcu, sânghiuleţ d-in sânge.
 Rel. cum moşorel d-in moşoroiu.
 Cel. cum olăcel d-in olac, ciubucel d-in cibuc, dărârcel d-in darac, firicel d-i fir, băricel d-in bar.
 Gel. cum toiegel d-in toiag, dârlogel d-in dârlog, bricegel d-in briciu.
 Ţel. cum căruţel d-in car, cuvântel d-in cuvânt, diimântel d-in diamant, degeţel d-in deget.
 Şor. cum arcşor d-in arc, boldişor d-in bold, delişor d-in deal, cleştişor d-in cleşte, măluşor d-in mal.
 Şăl. cum burduşăl d-in burduf, catastişăl d-in catastih.
 Ş. cum măiuş d-in maiu.
 Ţ. cum plăiuţ d-in plaiu.

5 § .Toate aceste nume mângâietoare să fac şâ cu schimbări dă slove, şâ fără schimbări, la mângâierea lor, cum vecinaş d-in vecin, bastonaş d-in baston, fără schimbare şâ drăgălaş d-in drag, cu schimbare, schimbând pă a în ă, şâ băieţel d-in băiat schimbând pă ia în ie, şâ voevozel în voevod, schimbând pă d în z, şâ bărbăţel d-in bărbat, schimbând pă t în ţ.

Altele leapădă d-in slove la mângâiere, cum iepuraş d-in iepure, lepădând pe e dela slomnirea din urmă, şâ gălbeor d-in galben lepădând pă n. Şâ alte multe asemenea poate să mai vor găsi.

Deosebite însuşiimi

§ . 111. Unele nume cu o numire să zic la amândooă neamurile. Cum împărat, împărăteasă, domn, doamnă, cocon, cocoană, altele cu dăosebite numiri, ca când ar fi mândre şâ nu voiesc să aibă o numire la amândooă neamurile. Cum boer, cocoană, bărbat, nevastă, bou, vacă, armăsar, iapă.

§ . 112. Formă ieste ceia ce arată d-in câte prăţi ale vorbei ieste alcătuit sau împreunat un nume; şâ forme la nume am văzut (§ . 14 g § .) că sânt dooă, ádică neînbinată şâ înbinată.

a § . Neînbinată numim pre ceia ce arată un nume în starea lui, ádică ce nu ieste împreunat cu alt nume, cu altă parte a vorbei. Cum pus, lung, nepot.

v § . Înbinată numim pre ceia ce arată că un nume iese împreună din mai multe părți ale vorbei. Cum supus. Ce iese înbinat din două părți ale vorbei, adică din *supt*, ce iese propunere și din *pus*, ce iese părtășare și supat, din *supt*, și din *pat*, și prelung, din *pre*, și lung, și strănepot, din *stră* și nepotșă daravere, din *dare* și avere.

Numele cele înbinate să pot face și din mai multe părți ale vorbei, iar nu numai din două. Cum prea supus, din *prea* și *supus*, și *supus*, douăsprezece, din *dooă*, și *spre*, și *zece*, și alte asemenea.

§ . 113. Numere la nume sânt două, ca și la încheietură (§ . 103.)

§ . 114. Căderi la nume sânt șase, ca și la încheietură (§ . 104, d § .)

§ . 115. Înduplecă să numește ceia ce arată în câte chipuri să schimbă numele la căderi, priimind încheieturile, și dintr-aceste schimbări vedem că la nume să alege două înduplecări, pe care le numim una *cea dântăiu*, și alta *cea dă adooă*.

a § . Cea dântăiu înduplecă iese aceia, la care să înduplecă toate acele nume, câte priimesc încheietură la căderea numitoare a numărului singuratic, cum *ban-ul*, *bou-l*, *cărbune-le*, ce priimesc încheieturile *ul*, *l* și *ă*.

v § . Cea dă adooă înduplecă iese aceia, la care să înduplecă toate acele nume, câte nu priimesc încheietură la căderea numitoare a numărului singurat: cum sânt aceste nume însușite. Ioan, Gheorghe, Temeli, Pană, și alte asemenea, căci nici o încheietură nu priimesc la căderea numitoare.

Numele ce să înduplecă la această înduplecă, sânt cele mai multe nume însușite bărbătești.

§ . 116. Fiind că la fieș care înduplecă asemenea schimbări fac numele înduplecândușă, dă aceea fieș care înduplecă și dobândit dăosebite înformări, după schimbările ce priimesc.

§ 117. Înduplecarea d-ântăiu are înformări:

a § . La cele bărbătești nume, trei.

1 § . La înformarea d-ântăiu, să înduplică toate acele nume, ce priimesc la numărul înmulț. un *î*, mai mult, dă cât slovele ce au la numărul singurat. cum *moș*, *moși*, *ban*, *banî*, *bivol*, *bivolî*.

Această înformare are două dăosebiri, ce să pot numi forme, și cea d-ântăiu formă priimește la căder. chemăt. a numărului singurat. numai o încheietură, adică *ule*, cum *moșule!*, iar cea dă adooă încheieturi, adică *ule*, și e cum *ban-ule!* și *ban-e!*

2 § . La înformarea adooă să înduplecă toate acele nume, câte la numărul înmulț., schimbă slova din urmă a numărului singur. în *î*, cum *cal*, *caî*, *copil*, *copiî*, *bou*, *boî*, *copaciû*, *copaciî*, *cărbune*, *cărbunî*.

Această înformare are patru forme, una ce priimește încheietura *ul*, cum *cal-ul*, *copil-ul*, alta ce priimește încheietura *le*, cum *cărbune-le*, și alta ce priimește încheietura *a*, cum *pârsle-a*, *nene-a*.

3 § . La înformarea a treia să înduplecă toate numele câte să sfârșesc în *ă*, la numărul singur. care *ă*, la numărul înmulț. *ăl* schimbă în *î*, cum *popă*, *popî*.

Această înformare priimește încheietura *a*, lăpădând pe *ă*, la numărul singurat., cum *popă*, *pop-a*, afară din numele *tată*, ce să înduplică și ca *bădiță*, și are și dăosebită înduplecă, la care priimește încheietura *l*, nelepădându-l pe *ă*, cum *tată-l*.

Această înformare are două forme, cea d-ântâiu priimește la căderea chemătoare încheietura *o*, șâ înainte, șâ în urmă, cum *o-pop-o!* cea dă adooă priimește această încheietură numai înaintea, cum *o-bădiță!*
v § . La cele fămeiești, patru:

1 § . La înformarea d-ântâiu să înduplecă toate numele, câte aș păzasc toate slovele, șâ priimind încheieturi, nu leapădă nici o slovă, cum *zestre-a*, *vreme-a*.

Această înformare are două forme, una cce nu schimbă la numărul înmulț. nici o slovă d-in câte are la numărul singurat. ci iese asemenea ca acela, cum *zestre-a*, *zestre-le*, alta ce schimbă la numărul înmulț. slova d-in urmă ce are la numărul singurat. în ȳ, ádică pă e, cum *vreme-a*, *vremi-le*.

Această înformare priimește încheietura *a*.

2 § . La înformarea a dooă, să înduplecă toate numele câte priimind încheieturi, leapădă slova d-in urmă, cum *datoriia*, d-in *datoriie*, șâ *voia*, d-in *voie*, ce leapădă slova *e*.

Această înformare la numărul înmulț. leapădă slova d-in urmă, ádică pă e, cum *datoriie*, *datorii*, *voie*, *voi*.

Această înformare priimește încheietura *a*.

3 § . La înformarea atreia să înduplecă toate numele, câte la numărul înmulț. priimesc *le*, mai mult dă cât slovele ce au la numărul singurat. cum *oca*, *ocale*.

Această înformare priimește încheietura *oa*.

4 § . La înformarea a patra să înduplecă toate numele, câte să sfârșasc în ă, șâ priimind încheieturi, leapădă pă acest, cum *cas-a*, d-in *casă*, șâ arătura d-in arătură.

Această înformare are două forme, una ce numărul înmulț. ăl sfârșaste în e, ádiă pă ă cel are la numărul singurat. ăl schimbă la numărul înmulț. în e, cum *casă*, *case*, care formă priimește încheietura *a*; alta ce numărul înmulț. ăl sfârșaste în ȳ, ádică pă ă, ce are la numărul singurat. ăl schimbă în ȳ, la numărul înmulț. cum *arătură*, *arături*, șâ priimește tot încheietura *a*.

g § . La cele neutre cinci:

1 § . La înformarea d-ântâiu să înduplecă toate acele nume, câte la numărul înmulț. priimesc *e*, mai mult dă cât slovele ce au la numărul singurat. cum *lemn*, *lemne*.

Această înformare are numai o formă, șâ priimește încheietura *ul*.

2 § . La înformarea a dooă să înduplecă toate acele nume, câte slova d-in urmă, ce au la numărul singurat. la slomnirea d-in urmă, o schimbă în e la numărul înmulț. cum *bordeiu*, *bordee*.

Această înformare are numai o formă, șâ priimește încheietura *l*.

3 § . La înformarea a treia să înduplecă toate acele nume, câte la numărul înmulț. priimesc slove mai multe, dă cât cele ce au la numărul singurat. cum *cutremur*, *cutremuri*, *bâlcu*, *bâlcuiri*, *deal*, *dealuri*, *lucru*, *lucruri*.

Această înformare are trei forme, una ce priimește ȳ, mai mult, cum *cutremur*, *cutremuri*, care formă priimește încheietura *ul*, alta ce priimește *ri*, mai mult, cum *bâlcu*, *bâlcuiri*, *lucru*, *lucruri*, *graiu*, *graiuri*, care formă priimește încheietura *l*, șâ alta ce priimește *uri*, mai mult, cum *deal*, *dealuri*, care formă priimește încheietura *ul*.

4 § . La înformarea a patra să înduplecă toate acele nume, câte aş păzască toate slovele la amândooă numerile, fără a priimi alte slove mai multe, sau a face o schimbare, cum *nume*, căci nume să zice şi la numărul singurat. şi la numărul înmulţ.

Această înformare are numai o formă, şâ priimeşte încheietura *le*.

5 § . La a cincilea înformare să înduplecă toate acele nume, câte numărul înmulţ. ăl sfârşăsc în *ă*, cum *car*, *cară*, *ou*, *ooă*.

Această înformare are dooă forme, una ce priimeşte un *ă*, mai mult la numărul înmulţ. cum *car*, *cară*, care forme priimeşte încheietura *ul*, alta ce schimbă în *oă*, la numărul înmulţ. slova d-in urmă ca are la numărul singurat. cum *ou*, *ooă*, care formă priimeşte încheietura *l*.

§ 118. Înduplicarea a dooă are două înformări.

a § . La cea d-ântâiu înformare să înduplecă toate acele nume însuţite bărbăteşti, câte la numărul înmulţ. priimesc un *î*, mai mult dă cât slovele ce au la numărul singurat. cum *Ioan*, *Ioani*, *Petrişor*, *Petrişori*, *Themeli*, *Themelii*.

Această înformare are dooă forme, sau deosebiri, una ce să sfârşaşte în slovă neglasnică, cum *Ioan*, *Petrişor*, şâ alte ce să sfârşaşte în slovă glasnică, cum *Themeli*.

b § . La cea dă dooă înformare să înduplecă toate acele nume însuşite bărbăteşti, câte slova d-in urmă ce au la numărul singurat. o schimbă în *î*, la numărul înmulţ. cum *Pană*, *Panî*, *Gheorghe*, *Gheorghî* şâ *č. l. l.*

Această înformare are cinci forme, una ce să sfârşaşte în *ă*, cum *Pană*, alta ce să sfârşaşte în *e*, legat, cum *Gheorghe*, alta ce să sfârşaşte n *e*, alobod, cum *Anatolie*, alta ce să afârşaşte în *în* *a*, legat, şâ slobod, cum *Zaharia*, *Ilina*, şâ alta ce să afârşaşte în *iu*, şâ *u*, cum *Mihaiu*, *Pătru*.

Unele d-in numele însuşie să înduplecă numai la numărul singurat. cum *Iona*, *Foca* şâ altele.

§ 119. Măcar că toate numele închipuirilor chipului (§ 108, § 109, şâ § 110) să pot îndupleca la înduplicarea d-ântâiu, dar fiind că unile nume au oare ce deosebire, dă aceia câte nume dă ale închipuirilor au dăosebiri la înduplicări, leam aşternut înduplicările lor dăoseb (§ 29.) spre mai bună dăsluşare şâ înţelegere.

CANOANE DĂ OBŞTE PENTRU ÎNDUPLECĂRILE NUMELOR

a § . Pentru cele bărbăteşti

Cele ce să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu.

Toate părtaşările lucrătoare bărbăteşti, cum *avutor*, *aducător*, *mângâietor* şâ *č.l.l.*, să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu, ca *moş*.

Toate numele bărbăteşti, şâ toate părtaşările bărbăteşti, ce să sfârşăsc ân *s*, cum *albiços*, *adus*, *ajuns*, *ales*, şâ *č.l.l.* să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu, ca *urs*, afară dă cele ce sfârşândusă în *os*, au înaintea lor slovă glasnică, cum *voios*, *văpăios*, *mânios*, şâ *č.l.l.*, care să înduplecă ca *cuvios*.

Toate numele bărbătești cele dă stăpânire, ce să sfârșască în *esc*, șâ *ăsc*, cum *armenesc*, *brutăresc*, *armășăsc*, *băieșăsc*, șâ č.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu ca *bărbătesc*.

Toate numele bărbătești ce să sfârșesc în *st*, cum *evangelist*, *prefust*, șâ č.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu, ca *prost*, afară d-in aceste nume adăogate *îngust*, șâ *trist*, ce să înduplecă după forma a dooă, ca *ban*.

Cele ce să înduplică tot la această înformare, după forma a dooă.

Toate numele mângâietoare bărbătești, ce să sfârșască în *aș*, *iaș*, *laș*, *naș*, *eș*, *leș*, *reș*, *uș*, *uș*, șâ *șan*, cum *boeraș*, *baboiăș*, *boerenș*, *blândeș*, *bouleș*, *lungăreș*, *vițeluș*, *bă<r>becuș*, *boulăn*, *crăpșan*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *ban*.

Toate numele bărbătești ce să sfârșască în *ian*, cum *buzuian*, *italiian*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *comediian*.

Toate numele bărbătești ce să sfârșască în *ean*, cum *mirean*, *muntean*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *moșnean*.

Toate numele bărbătești mângâietoare, ce să sfârșască în *șor*, *jor*, *čor*, *ior*, șâ *or*, cum *merișor*, *rătuňor*, *grășcor*, *păstrăvior*, *frățior*, *țepeor*, șâ č.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *cocon*.

Toate numele bărbătești ce să sfârșască în *os*, șâ au înaintea lui slovă glasnică, cum *văpăios*, *mângaios*, *țățios*, șâ č.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *cuvios*.

Toate numele bărbătești adăogate, ce să fac d-in graiuri, șâ părtășări (§ 110., v § ., 2 § .) cum *îndemnelnic*, *îndemnatic*, *cheltuinelnic*, *cheltuetic*, șâ č.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *voinic*.

Toate părtășările pătimitoare bărbătești, cum *adăpat*, *dăzbrăcat*, șâ č.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca bărbat, afară d-in cele ce la slomnirea d-in urmă au *ia*, cum apropiat, dăspuiat, șâ č.l.l. care să înduplecă ca *băiat*.

Toate părtășările pătimitoare bărbătești ce la slomnirea d-in urmă au *ia*, cum *dăspuiat*, *zgâriat*, *apropiat*, șâ č.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca băiat.

Toate numele bărbătești ce să sfârșască în *g*, cum *murg*, *grug*, *vitreg*, șcl. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *covrig*.

Toate numele bărbătești ce să sfârșesc în *eag*, cum *boșneag*, *briceag*, șâ č.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *beteag*.

Cele ce să înduplecă la înformarea adooă, după forma d-ântâiu.

Toate numele bărbătești mângâietoare, ce să sfârșască în *șăl*, cum *armășăl*, *vămeșăl*, *călușăl*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a dooă, după forma d-ântâiu, ca *cal*.

Toate numele bărbătești mângâietoare, ce să sfârșască în *el*, cum *brutărel*, *adâncel*, *porumbiel* șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a dooă, după forma d-ântâiu, ca copil.

Cele ce să înduplecă tot la această înformare, după forma a dooă.

Toate numele bărbătești, ce să sfârșesc în *u*, șâ *iu*, cum *acru*, *zmeu*, *baboiu*, *vechiu*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a dooă, după forma a dooă ca *bou*, afară d-intr-aceste nume *astru*, *tigru*, *sihastru* șâ *haldeu*, ce să înduplecă ca *albastru*.

Cele ce să înduplecă tot la această înformare, după forma a patra.

Toate numele bărbătești însușite, ce să sfârșesc în *e*, cum *alde a Voine-a*, *Cârstea-a*, *Oance-a*, *Rize-a*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a dooă, după forma a patra, ca *pârslea*.

Cele ce să înduplecă la înformarea a treia, după forma d-ântâiu, toate numele bărbătești însușite, ce să sfârșăsc în *ă*, cum *Dimă*, *Predă*, *Tomă* șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a treia, după forma d-ântâiu, ca *popă*, afară dă cele ce să înduplecă ca *pană*, vez. acolo.

Cele ce să înduplecă tot la această înformare, după forma a dooă.

Toate numele bărbătești, ce să sfârșesc în *șă*, cum *cafegibașă*, *portarbașă*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a treia, după forma a dooă, ca *bădiță*.

Șâ toate numele bărbătești, cele mângâietoare ce să sfârșăsc în *ă*, cum *lencuță*, *tăicuță*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *bădiță*, afară d-in cele ce să înduplecă ca *pană*, vez. acolo.

3 § . Pentru cele fămeiești.

Cele ce să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma d-ântâiu.

Toate părțășările fămeiești cele lucrătoare, cum *aducătoare*, *adunătoareviitoare*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după d-ântâiu, ca *zestre*.

Șâ toate numele fămeiești, ce să sfârșesc în *oae*, *te*, *ste*, *ște*, *ce șâ țe* cum *armășoae*, *gheonoae*, *vârtute*, *veste*, *siliște*, *pădurice*, *tinerețe*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *zeste*, afară de numele cele neregulate, precum să văd la locul lor, șâ afară dă *cruce*, *minge*, ce să înduplecă ca *vreme*, șâ dă *pacei*, *năpaste*, *prăpaste*, ce să înduplecă ca *căldare*, și dă *găoace*, ce să înduplecă ca *chiitoare*, după forma a dooă.

Cele ce să înduplecă tot la această înformare, după forma a dooă, toate numele grainice ce să fac cu părțicile *re*, *me*, *ciune*, șâ *june*, cum *adeverire*, *adâncime*, *golăciune*, *putrejune*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *vreme*, afară dă cele neregulate după cum să văd la locul lor.

Șâ toate numele numernice, ce să fac cu prțicica *me*, cum *boerime*, *armenime*, șâ c.l.l., să înduplecă tot ca *vreme*.

Toate numele grainice ce să fac cu părțicica *re*, d-in conjugarea lui *a*, cum *adunare*, *adăpare*, *mâncare*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *căldare*.

Toate numele fămeiești ce să aseamănă părțășărilor fămeiești celor lucrătoare, cum *adăpătoare*, *apărătoare*, *ghicitoare*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *chiitoare*.

Toate numele fămeiești neregulate, ce să sfârșăsc în *tate*, cum *bunățate*, *dreptate*, *jumătate*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, după forma a dooă, ca *carte*.

Cele ce să înduplecă la înformarea a dooă.

Toate numele fămeiești, ce să sfârșăsc în *ie*, cum *domniie*, *voie*, *fămeie*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a dooă, ca *datorie*, afară dă cele neregulate, după cum să văd la locul lor.

Cele ce să înduplecă la înformarea a treia.

Toate numele fămeiești ce să sfârșesc în *a*, cum *aba*, *basma*, *pará*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a treia ca *oca*, afară de cele neregulate, după cum să văd la locul lor.

Toate numele fămeiești ce să sfârșesc în *ea*, cum *argea*, *curea*, *stea*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a treia, ca *vălcea*.

Toate numele fămeiești, ce să sfârșesc în *ia* cum *boia*, *porumbia* șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a treia, ca *nuia*.

Cele ce să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu.

Toate numele fămeiești, cele adăogate ce să sfârșesc în *oasă*, șâ *cioasă* cum *voioasă*, *friguroasă*, *mâncăcioasă*, *alunecoasă*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *casă*.

Șâ toate numele fămeiești cele mângâietoare, cum *azimioară*, *acrișoară*, *aluniță*, *drăgălașă*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *casă*.

Șâ toate părtaşările fămeiești, cele pătimitoare, cum *adunată*, *mâncată*, *făcută*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *casă*, afară de cele ce la slomnirea a dooă, au *ia*, cum *încheiată*, *înbăiată*, șâ c.l.l., care să înduplecă la *piatră*.

Toate părtaşările fămeiești cele pătimitoare, ce la slomnirea a dooă au *ia*, cum *periată*, *muiată*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *piatră*.

Toate numele fămeiești ce să sfârșesc în *easă*, șâ *eață*, cum *viereasă*, *chelăreasă*, *albeață*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *mireasă*, afară de *dulceață* și *verdeață* ce să înduplecă ca *zeamă*.

Șâ toate părtaşările fămeiești pătimitoare, ce la slomnirea a dooă au *ea*, cum *aleasă*, *culeasă*, *dăocheată*, *dășteaptă* șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *mireasă*.

Toate numele fămeiești, ce la slomnirea a treia au *ea*, cum *țepănă*, să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu ca *geamănă*.

Toate numele fămeiești însușite, cele mângâietoare, ce să sfârșesc în *că*, cum *Anică*, *Zincă*, *Ilincă*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *săracă*.

Șâ toate numele cele adăogate ce să sfârșesc în *ică*, *nică*, șâ *necă*, nefiind însă mângâietoare, cum *mojică*, *grabnică*, *groasnică*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *săracă*.

Șâ toate numele cele adăogate, ce să fac d-in numele bărbătești, d-in cele grainice, cum *cheltuielnică*, din *cheltuielnic*, *îndemnatică*, d-in *îndemnat*, *iernatică*, d-in *iernatic*, *grainică* d-in *grainic*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *săracă*.

Șâ toate numele că să sfârșesc în *oacă*, *oaică* cum *bondoacă*, *bolboacă*, *ćoroaică*, *bragagioaică*, șâ c.l.l. să înduplecă tot ca *săracă*, afară de numele *ćoacă*, șâ de cele ce să înduplecă ca *ćoacă*, vez. acolo.

Toate numele fămeiești ce să sfârșesc în *eancă*, cum *mireancă*, *vlašceancă*, *arameancă*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *moșneancă*.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *iancă*, cum *boemiiancă*, *prusiiiancă*, *indiiiancă*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca Buzuiiancă.

Toate numele fâmeiești, cele mângâietoare ce să sfârșesc în *ică* cum adâncică, alunică, ochesică, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca turturică, afară dă numele *frumușică*, șâ *porumbică*, șâ cele ce să înduplecă ca iele, vezi, acolo.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *oagă*, cum *doagă*, *odoroagă*, *slăbănoagă*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *oloagă*.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *eagă*, cum *boșneagă*, *teleagă*, *neagă*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma d-ântâiu, ca *beteagă*, afară dă numele întreagă, șâ dă cele ce să înduplecă ca iel, vezi, acolo.

Cele ce să înduplecă tot la această înformare, după forma a dooă.

Toate numele ce să sfârșască în *tură*, șâ *sură*, cum azvârlitură, apucătură, mătură, arsură, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă, ca *arătură*.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *jală*, șâ *șală*, cum *tânjală*, *betejală*, *căptușală*, *nădușală* șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra după forma a dooă, ca *scară*.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *ială* cum altuială, bănuială, croială, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă, ca *zeciuială*.

Toate numele fâmeiești ce să sfârșască în *eală*, cum *ameșeală*, *argeală*, *beteală*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă ca treabă, afară dă numele *cheală*, șâ *momeală*, ce să înduplecă ca *mireasă*.

Toate numele fâmeiești cele dă stăpânire, ce să sfârșască în *ască*, cum *osteșască*, *strămoșască*, *tătărască*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă, ca *leșască*.

Toate numele fâmeiești, cele dă stăpânire, ce să sfârșască în *iască*, cum *crăiască*, *fiiască*, să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă, ca *femeiască*.

Toate numele femeiești, cele dă stăpânire, ce să sfârșască în *ească*, cum *mojâcească*, *arăpească*, *brașovenească*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea a patra, după forma a dooă, ca *domnească*.

g § . Pentru cele neutre.

Cele ce să înduplecă la înformarea d-ântâiu.

Toate numele neutre, cele mângâietoare, ce să sfârșască în *aș*, *iaș*, *uț*, *uș*, *el*, *eț*, șâ *iuș*, cum *bastonaș*, *malaiăș*, *căruț*, *lănțuș*, *cojocel*, *bolduleț*, *păiuș*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu ca *lemn*.

Toate numele neutre cele mângâietoare, ce să sfârșască în *ior*, *čor*, șâ *șor*, cum *dulăpior*, *fusčor*, *acșor*, șâ c.l.l. să înduplecă la înformarea d-ântâiu, ca *răboj*.

Toate numele neutre cele mângâietoare, ce să sfârșască în *șăl*, cum *burdușăl*, *orășăl*, șâ c.l.l., să înduplecă la înformarea d-ântâiu, ca *găvășăl*.

Cele ce să înduplecă la înformarea a treia, după forma a treia.

Toate numele înființate neutre, ce să aseamănă cu părtășările pătimitoare, sau mai bine a zice, toate toate părtășările pătimitoare ce să iau drept nume neutre (vez. la § . 157, d § .) cum *clănțănitul*, *strănutatul*, *culesul*, *vânatul*, șâ c.l.l., șâ îndupelcaă la înformarea a treia, după forma a traia, ca *deal*.

d § . Numele cele înbinate sî înduplecă ca cele neînbinat, cu care să înbinează, cum *nebun*, ca *bun*, *supus*, ca *pus*, *strănepot*, ca *nepot*, *coprindere*, ca *prindere*, *prepusă*, ca *pusă*, *preînnoită*, ca *înnoită*, șâ c.l.l.

121. Băgări dă seamă asupra încheieturilor

a § . Încheieturile putem zicce să sânt pronume prescurtate, cum d-in *acel om* să face *cel om*, șâ *om-ul* (102, e § .) d-in *acea muiere*, să face *cea muiere*, șâ *a muiere*, șâ *muiere-a*, șâ d-in *acelui om*, șâ *om-ului* (102, e § .) d-in *acei muieri*, să face *cei muieri*, *ăi muieri*, șâ *muieri-i*, șâ c.l.l.

v § . D-in înduplecările numelor (§ 17., § 19., § 21, § 26, șâ § 29) vedem că încheieturile chipului d-ântâiu (§ 11.) să pun:

La căderea numit. pururea la urma numelui, cum *moș-ul*, *bou-l*.

La căder. dătăt. șâ nemuit. une ori în urmă, cum *Dumnezău-lui*, *lancu-lui*, *al Dumnezău-lui*, șâ alte ori înaint, cum *lui Dumnezău*, *lui lancu*, *al lui Dumnezău*.

La căder. dătăt., pricin. șâ aducăt. părticelele *la*, *pă*, șâ *dăla*, tot înaint să pun, iar încheieturile în urmă, cum *la ban-ul*, *pă ban-ul*, *dăla ban-ul*.

La căder. chemăt. încheietura *o*, pururea înaint, iar cele lalte, în urmă, cum *o ban-e!*, *o ban-ule!*

Încheietura *o*, c căderii chemăt. une ori să pune îndoiă, ádică șâ înaintea numelor, șâ în urmă, cum *o pop-o!* *o pârsle-o!* *o gâde-o!*

Câte nume la căder. numit. priimesc încheietura *ul*, la căder. dătăt. priimesc încheietura *ului*, șâ la cea chemăt. *o ule!* șâ *o e!*

Iar câte la căder. numit. priimesc încheietura *l*, la căder. dătăt. priimesc încheiet. *lui*, șâ la cea chemăt. *o le!*

Șâ câte la căder. numit. priimesc încheietura *le*, la căder. dătăt. priimesc încheiet. *lui*, șâ la cea chemăt. *o!*

Șâ câte la căder. numit. priimesc încheietura *a*, la căder. dătăt. priimesc încheiet. *i*, șâ la cea chemăt. *o!*

Acestea cu înlesnire să vād la icoana orânduiei încheieturilor (§ 13.) fiind puse în rând după priimirea să rânduiala lor.

v § . Încheieturile chipului al doilea (§ 12.) să pun pururea înaintea numelor, cum *cel d-ântâiu*, *celui d-ântâiu*.

g § . Încheieturile chipului al treilea (§ 13.) să pun pururea înaint, iar părticica *lea* (ce șâ aceasta, ca o altă încheietură să adaogă) pururea în urma numelor să pune la toate căderile, cum *al doi-lea*, *la al doi-lea*, *pă al doi-lea*, șâ c.l.l.

Încheieturile chipului al treilea, puindusă la or ce nume, la căder. nemuit. să înduplecă numai încheieturile, iar numele rămâne înduplecarea căderii nemuit. șâ această să umrează când vorbim dă un lucru arătând pă stăpânul lui, cum *al cutăruia*, *la al cutăruia*, *pă al cutăruia*, *a cutăruia*, *la a cutăruia*, *pă a cutăruia*, șâ

c.l.l., dă aceia aceste încheieturi ale acestui chip, arătând pururea o stăpânire către un lucru, s-ar putea socoti ca niște pronume stăpânitoare (§ 30., șâ § 37., șâ § 133., § 135, z § .)

d § . La numele cele înființate să pun încheieturile chipului d-ântâiu, cum *ban-ul*, *bou-l*, *cărbune-le*, *pop-a*, iar la numele cele addăogate să pun șâ încheieturile chipului al doilea, cum *cel bun*, șâ *bun-ul*, *cel negru*, șâ *negru-l*, *cel alb*, șâ *alb-ul*.

e § . La căderea dătăt. a numărului singurat. încheietura fămeiască *i*, une ori să taie, pentru scurtarea vorbei, cum *datorii*, în loc dă *datorii*, șâ *vremi*, în loc dă *vremii*, asemenea șâ la căder. numit. a numărului înmulț. încheietura bărbătească *i*, cum *copii*, în loc dă *copiii*, șâ *cai* în loc dă *caii*.

§ 122. Băgări dă seamă asupra numelor.

a § . D-in schimbările ce fan numele la înduplecări (§ 17, § 18, § 19, § 20, § 21, § 22, § 26, șâ § 27) vedem că unele numeăș păzască toate slovele lor la înduplecări, la amândooă numerile, dă aceia să pot numi regulate (§ 17, § 19, § 21, șâ § 26) alteleăș schimbă unele d-in slove la numărul înmulț. cum șâ la unele căderi ale numărului singurat. precum *liliiac*, o *liliecel*!, *lilieci*, slova *a*, ce are la numărul singurat. o schimbă în *e*, la numărul înmulț. șâ pă *c*, în *č*, asemenea șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. șâ *bărbat*, *bărbați*, slova *t* ce are la numărul singurat o schimbă în *ț*, la numărul înmulț. șâ c.l.l. dă aceia să pot numi neregulate (§ 18, § 20, § 22, șâ § 27).

Aceste schimbări dă slove să fac în multe feluri, la fieș care neam, șâ la fieș caree înformare, șâ spre a le cunoaște or cine cu înlesnire, am am însemnat la toate înformările câte o pildă la fieș care dăosebire, ce să pricinuieste d-in schimbarea slovelor (§ 18, § 20, § 22, șâ § 27).

La numele cele neregulate, numărul înmulț tot iese neregulat, șâ urmează căderii numitoare, dă aceia căder. numit. am însemnat, iar la numărul singurat., câte căderi au dăosebire dă cele regulate (afară dă căderea numit., ce s-a pus spre cunoștința dăosebirilor celor lalte căderi) acele căderi numai am însemnat, iar câte nu sânt însemnate, acelea urmează celor regulate.

v § . D-in numele cele femeiești, la numărul singurat. unele să sfârșască în slovă neglasnică, altele în slove glasnice, ádică în *u*, *iu*, *e*, șâ *ă*, iar la numărul înmulț., toate să sfârșască în *i*.

g § . D-in numele cele femeiești, la numărul singurat, unele să sfârșască în *e*, altele în *a*, șâ altele în *ă*, iar la numărul înmulț., unele în *e* șâ altele în *i*.

d § . D-in numele cele neútre, la numărul singurat. unele să sfârșască în slovă neglasnică, altele în slove glasnice, ádică în *u*, *iu*, *e*, iar la numărul înmulț, unele în *e*, altele în *i*, șâ altele în *ă*.

e § . Aceste mai sus arătate (§ 122, v § ., g § ., d § .) să înțeleg pentru înduplecarea d-ântâiu, iar ala a dooă, unele nume la numărul singurat. să sfârșască în slovă neglasnică, altele în slove glasnice, ádică în *i*, *ă*, *e*, *a*, *iu* șâ *u*, iar la numărul înmulț. toate numele ce să sfârșască în *i*.

§ 123. Băgări dă seamă asupra căderilor.

a § . Băgând dă seamă la dăosebirile ce fac căderile, una dă către alta, vedem că toate dăosebirile lor să pricinuiesc d-in încheieturile ce să adaogă la fieș care cădere, la unele în urma numelui, la altele înaintea,

șâ la altele șâ înaintea șâ în urmă, iar numele rămân neschimbate (afară de cele neregulate, ce au oare ce dăosebire cădere de cădere, la unele slove, cum s-a arătat la § 122.)

v § . La înduplecarea d-ântâiu, la numele bărbătești, forma a patra a înformării a dooă, șâ înformarea a treia, căder. dătăt. șâ căder. nemuit. (pentru că se face d-in cea dătăt., § 28.) să aseamănă numărului înmulț. sau mai bine a zice, ieste întocmai ca numărul înmulț. cum numele *popă*, la numărul înmulț face *popi*, asemenea șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. să zice *popi*, la care adăogândușă încheietura *i*, să zice *popii*, șâ la numărul înmulț. șâ la căder. dătăt. a numărului singurat., asemenea șâ *pârsle*, *nene*, *bădiță* șâ c.l.l.

Această asemănare să păzește șâ la toate numele fămeiești, cum *datorii*, șâ la numărul înmulț. să zice, șâ la căder. dătăt. a numărului singurat., la care adăogându-să încheieturile, să zice, la numărul înmulț. *datoriile*, iar la căder. dătăt. a numărului singurat. *datorii*, unde să adaogă încheietura *i*, a căderii dătăt. însă pentru ane de glăsuirea a trei *iii*, putem a ne întrebuița cu *e*, în loc de *i*, la căderea dătăt., adică să zicem *datorie*, în loc de *datorii*, care aceasta să poate păzi șâ la toate cele lalte nume, ce să înduplecă ca *datorii*.

g § . Băgând de seamă șâ asupra căderilor încheieturilor, vedem că căder. numit., șâ dătăt. să pot numi cele d-ântâiu, șâ singure căderi, având dăosebire una de alta în faptă, iar căder. nemuit. să face d-in căder. dătăt. cu adăogirea încheieturilor propunerilor *pă*, șâ *dăla* (§ 28.) de aceea pururea să șâ pun înaintea numelor, aceste propuneri la aceste căderi, iar la căder. chemăt. încheietura *o*, ieste intergeția chemătoare *o*!

§ 125. D-in înduplecările încheieturilor, șâ ale numelor vedem că orânduiala încheieturilor să urmează după cum s-au așăzat la icoana cea prescurtată a încheieturilor (§ 13) adică câte nume priimesc la căder. numit. a numărului singurat. încheietura *ul*, la cele lalte căderi priimesc cele în josul lui însemnate încheieturi, șâ câte priimesc încheietura *i*, la cele lalte căderi priimesc cele în josul lui însemnate încheieturi, asemenea șâ cele lalte, la câte treile chipuri ale încheieturilor, precum s-a arătat, șâ la (§ 121) iar la numărul înmulț. toate încheieturile d-un fel sânt la toate numele.

§ 125. Băgări de seamă asupra înduplecărilor numelor adăogate, celor de obște.

a § . Aceste nume să aseamănă ca când ar fi de o fire de obște, de aceea o înduplecare au la toate neamurile fără dăosebire. Cum *cel mare bărbat*, *cea mare muiere*, șâ *cel mare lemn*.

v § . Priimesc încheieturi ca toate cele lalte nume adăogate.

g § . Pentru cele neutre n-am pus înduplecare dăosebită, căci înduplecarea lor fiind înbinată d-in cele lalte dooă neamuri (§ 102, d § .) lesne putem înforma această înduplecare, luând numărul singurat. de la cele bărbătești nume, șâ numărul înmulț. de la cele fămeiești.

§ 126. Băgări de seamă asupra înduplecărilor numelor adăogate, împreună cu cele înființate.

a § . Când să pune un nume înființat înaintea, atunci să înduplecă numai numele cel înființat, iar numele cel adăogat rămâne neînduplecă, cum *banul bun*, și *banul cel bun*, *banului bun*, și *bului celui bun*, afară de cele fămeiești ce să înduplecă la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *vremii buni*, șâ *vremii cei buni*.

v § . Când să pune numele cel adăogat înaintea, atunci să înduplecă numai numele cel adăogat, iar cel înființat rămâne neînduplecat, cum *bunul ban, bunului ban*, afară de cele fămeiești, ce să înduplecă la căderea dătăt. a numărului singurat. cum *bunei vremi*. Iar când să pune înaintea numelui adăogat, încheieturile chipului al doilea, atunci numai încheieturile să înduplecă, iar numele amândouă, șâ cel înființat, șâ cel adăogat rămân neînduplecate, cum *cel bun ban, celui bun ban* afară iarăș de cele fămeiești, ce să înduplecă la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *ce buni vremi*.

g § . Numele adăogat *tot*, nu să supune acestor regule, mândru fiind, ci are dăosebită înduplecare, precum să vede la § 24, a § ., v § .

§ 127. Băgări dă seamă asupra numărului înmulț. cum să înformează d-in numărul singurat.

a § . Pentru înduplecarea d-ântâiu.

Din câte s-au arătat la înformările înduplecării d-ântâiu (§ 116. șâ § 117.) să înțelege că numărul înmulț. la unele nume iese întocmai ca numărul singurat. iar la altele să face d-in numărul singurat or cu adăogiri dă slove, cum *ban, bani, oca, ocale, lemn, lemne, car, cară, cutremur, cutremuri*, bâlcu, bâlcuiri, deal, dealuri, or cu schimbări dă slove, cum *bou, boi, cal, cai, copil, copii, cărbune, cărbuni, popă, popi, vreme, vremi, casă, case, briciu, brice*, sau cu lepădări dă slove, cum *datorii, datorii, voie, voi*.

Din înduplecările numelor vedem că

1 § . La cele bărbătești nume.

Câte nume la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au ea șâ privesc cu înduplecarea lor la forma d-ântâiu a înformării d-ântâiu, toate acele nume la numărul înmulț. leapădă pă a, cum *breaz, brezi, zead, zmezi, beat, beți, leah, leși*, iar cele ce privesc la forma adooă a aceștii înformări, această lepădare dă a, o păzește șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *moșnean, moșnene!, moșneni, beteag, betege!, betegi, viteaz, viteje!, viteji, dovleac, dovlece!, dovleci*.

Câte nume la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au ia, șâ privesc cu înduplecarea lor la forma a dooă, a înformării d-ântâiu, schimbă pă ia în ie la numărul înmulț. păzind această schiumbare șâ la căderea chemăt. a numărului singurat. cum *comediian, comediene!, comediieni, liliac, liliiece!, liliieți, băiat, băiete!, băieți*, afară de *chiriaș, mariaș, mejiaș, nevoiaș, simbriaș, familiaș, băiaș*.

Câte nume la slomnirea a dooă a numărului singurat au ea, șâ privesc cu înduplecare alor la forma a dooă a înformării d-ântâiu, leapădă pă a, la numărul înmulț. care lepădare o păzește șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *geamă, gemene!, gemeni, țeapăn, țepene!, țepeni*, afară de *ceauș, gearah*.

D-in numele ce la slomnirea a dooă a numărului singurat. au a, șâ privesc cu înduplecarea lor, la forma a dooă a înformării d-ântâiu, numele *păragin* schimbă pă a, în ă, la numărul înmulț. cum *păragin, păragini*, șâ numele *zdravăn*, schimbă pă a în e, cum *zdravăn, zdraveni*.

D-in numele ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au o, șâ privesc cu înduplecarea lor, la forma d-ântâiu a înformării d-ântâiu, unele priimesc un a, mai mult la numărul înmulț. cum *om, oameni*, iar d-ân cele ce priimesc la forma a dooă, a aceștii înformări, unile priimesc un a, mai mult la căder. chemăt. a acestui număr, cum *cocon, cocoane!, nerod, neroade!*

Câte nume la slomnirea d-in urmă a numărului singurat au *ă*, *ș*â privesc cu înduplecarea lor la forma d-ântâiu a înformării d-ântâiu, schimbă pă *ă*, în *e*, la numărul înmulț. cum *făt, feți*, afară dă *mesteacăn, cearcăn*, iar cele ce privesc la forma a dooă a aceștii înformări, această schimbare o păzește *ș*â la căderea chemăt. a acestui număr, *ș*â la numărul înmulț. cum *măr, mere!, meri, zdravăn, zdevene!, zdreveni, geamăn, ăamene!, gemeni, tânăr, tinere! tineri, logofăt, logofete! logofeți, vânăt, vinete!, vineți*, afară dă *zarzăr, călugăr, păstrăv, dascăl*.

D-in numele ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au *â*, numai numele *sfânt* schimbă pă *â* în *i*, la numărul înmulț. cum *sfânt, sfinți*.

D-in numele ce la slomnirea a dooă, a numărului singurat. au *â*, numai numele *tânăr* *ș*â *vânăt*, schimbă pă *â* în *i*, la numărul înmulț. cum *tânăr, tinere, vânăt, vineți*.

Câte nume la numărul singurat. să sfârșăsc în *d*, schimbă pă *d*, în *z*, la numărul înmulț. cum *brad, brazi, zmead, zmezi, nerod, nerozi, blând, blânzi*.

Câte nume la numărul singurat. să sfârșăsc în *t*, schimbă pă *t*, în *ț*, la numărul înmulț. cum *beat, beți, bărbat, bărbați, băiat, băieți, logofăt, logofeți, sfânt, sfinți, ș*â c.l.l.

D-in numele ce la numărul singurat. să sfârșăsc în *z*, aceste nume *stacoz, gorji, dolji, trânji* (ce numai la numărul înmulț. să zic) *viteaz*, schimbă pă *z* în *j*, la numărul înmulț. cum *stacoji, viteji*.

D-in numele ce la numărul singurat. să sfârșăsc în *s*, schimbă pă *s* în *ș*, la numărul înmulț. cum *urs, urși, cuvios, cuvioși*.

Câte nume la numărul singurat să sfârșăsc în *k*, schimbă pă *k* în *č*, la numărul înmulț. cum *melc, melci, dovleac, dovleci, liliac, lilioci*.

Câte nume la numărul singurat. să sfârșăsc in *sc*, schimbă pă *sc* în *șt*, la numărul înmulț. cum *bărbătesc, bărbătești*.

D-in numele ce la numărul singurat să afârșăsc în *st*, unile schimbă pă *st*, în *șt*, la numărul înmulț. cum *prost, proști, prefust, prefuști*.

Câte nume la numărul singurat să sfârșăsc în *g*, schimbă pă *g* n *ğ*, la numărul înmulț. cum *pintenog, pintenogi, covrig, covirgi, beteag, betegi*.

2 § . La cele fămeiești nume.

Câte nume grainice să fac d-in conjugarea lui *a*, în *are*, schimbă pă *a*, în *ă*, la numărul înmulț. păzind această schimbare *ș*â la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *adunare, adunării, adunările, adăpare, adăpării, adăpările*.

Câte nume la slomnirea a treia a numărului singurat. au *a* *ș*â să lovește la acea slomnire, schimbă pă *a*, în *ă*, la numărul înmulț. păzind această schimbare *ș*â la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *pasăre, păsări, păsările, ariie, ării, ăriile, ramură, ramurii, ramurile*, afară dă *zdravăn*, ce schimbă pă *a*, în *e*, cum *zdravănă, zdravenei, zdravenele*.

Câte nume la slovnirea a dooă a numărului singurat. au *oa*, leapădă pă *a*, la numărul înmulț. păzind această lăpădare, șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *chiotoare, chiotorii, chioturile, noapte, nopții, nopțile, groapă, gropii, gropile*, afară dă *oloagă, broască*, șâ cele ce să înduplecă ca iele șâ afară dă cele ce să înduplecă ca casă șâ afară dă toate părțășările lucrătoare, ceș păzăsc *oa*, șâ la numărul înmulț. cum *adunătoare*, la numărul singurat. *adunătoare*, șâ la numărul înmulț. șâ afară dă *vâlvoare*, ce schimbă pă *oa*, în *ă*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *vâlvoare, bălvării, bălvările*.

Câte nume la slovnirea d-in urmă, a dooă, șâ a treia au *ea*, la numărul singurat. leapădă pă *a*, la numărul înmulț. păzind această lăpădare, la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *vălcea, vâlcele, vâlcelele, vițea, vițele, vițelele, mireasă, miresei, miresele, moșneancă, moșnenței, moșnencile, geamănă, gemenei, gemenele, țepănă, țepenei, țepenele*.

Câte nume la slovnirea d-in urmă, șâ a dooă a numărului singurat. au *ia* schimbă pă *a*, în *e*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căderea dătăt. a numărului singurat. cum *nuia, nuielii, nuiielele, porumbea, porumbelii, porumbelile, periată, perietei, perii<e>tele, piatră, pietrei, pietrele*.

Câte nume la slovnirea a dooă a numărului singurat. au *ă*, șâ să lovesc la a treia slovnire, a cele nume schimbă pă *ă*, în *e*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *geamănă, gemenei, gemenele, zdravănă, drevene, drevene, șâ c.l.l. afară dă pasăre șâ mazăre*.

Câte nume la slovnirea d-in urmă a numărului singuratic au *d*, schimbă pă *d*, în *z*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *live, livezii, livezile, ladă, lăzii, lăzile, dovadă, dovezii, dovezile*, afară dă aceste nume adăogate, *limpede șâ repede*.

Câte nume la slovnirea a dooă a numărului singurat. au *ğ*, șâ privesc cu înduplecarea lor, la forma a dooă a înformării d-ântăiu, a cele nume schimbă pă *ğ*, în *g*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. dătăt. a numărului singurat. cum *ajungere, ajungării, ajungările, fugere, fugării, fugările*.

Câte nume la slovnirea d-in urmă a numărului singurat au *te*, șâ *tă*, șâ privesc cu înduplecarea lor, cele în *te*, la forma a dooă a înformării d-ântăiu, iar cele în *ș*, la forma a dooă a înformării d-ântăiu, iar cele în *tă*, la forma a dooă, a înformării a patra, acele nume schimbă pă *t*, în *ț*, păzind această schimbare șâ căderea dătăt. a numărului singurat. cum *curte, curți, curțile, carte, cărți, cărțile, baltă, bălți, bălțile, nuntă, nunți, nunțile*.

Câte nume să sfârșăsc în *că*, la numărul singurat. schimbă pă *c* în *č*, la numărul înmulț. cum *săracă, săracei, săracele, nucă, nucii, nucile*, șâ c.l.l., afară dă numele cele mângâietoare, cum *frumușică, turturică, porumbică*, șâ c.l.l., căci asemenea nume mângâietoare, numărul înmulț. șâ căder. dătăt. a numărului singurat. le fac împrumutândușă dăla numele mângâietoare ce n-au *c*, adică *frumușalei, frumușalele, d-in frumușă*, iar nu d-in *frumușică*, șâ *turturelei, turturelele, d-in turturea*, iar nu d-in *turturică*, șâ c.l.l., asemenea.

Câte nume să sfârșască în *hă*, la numărul singurat. schimbă pă *h*, în *ș*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. dătat. a numărului singurat. cum *leahă*, *leșei*, *leșele*.

Câte nume să sfârșască în *gă*, la numărul singurat. schimbă pă *g* în *ğ*, la numărul înmulț. păzind această schimbare, șâ la căder. dătat. a numărului singurat. cum *oloagă*, *oloagei*, *oloagele*, *slugă*, *slugii*, *slugile*, șâ c.l.l.

Câte nume să sfârșască în *scă*, la numărul singurat. schimbă pă *scă*, în *șt* la numărul înmulț. păzind această schimbare, șâ la căder. dătat. a numărului singurat., cum *broască*, *broaștei*, *broaștele*, *domnească*, *domneștii*, *domneștile*.

3 § . La cele neutre nume.

Unile d-in numele ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au *o*, priimesc un *a*, mai mult la numărul înmulț. păzind acest *a*, șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *răboj*, *o răboaje!*, *răboajele*, *cojoc*, *o cojocae!*, *cojoacele*.

Câte nume să sfârșască în *ean*, la numărul singurat. șâ privesc cu înduplecarea lor la înformarea d-ântâiu, acele nume leapădă pă *a*, la numărul înmulț. păzind această lepădare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *ocean*, *o ochene!*, *lighean*, *o lighene!*, *lighenele*.

Câte nume la slomnirea d-in urmă a numărului singurat. au *ia*, șâ privesc cu înduplecarea lor la înformarea d-ântâiu, acele nume schimbă pă *a*, în *e*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *toiag*, *o toiege!*, *toiegele*.

Unile d-in numele ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat au *â*, schimbă pă *â*, în *i*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *cuvânt*, *o cuvinte!*, *cuvintele!*, *vășmânt*, *o vășminte*, *vășmintele*.

Câte nume să sfârșască în *k*, la numărul singurat. șâ privesc cu înduplecarea lor, la înformarea d-ântâiu, acele nume schimbă pă *k*, în *č*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *ac*, *o ace!*, *acele*, *cojoc*, *o cojoace!*, *cojoacele*, *dobitoc*, *o dobitoace!*, *dobitoacele*.

Câte nume să sfârșască în *g*, la numărul singurat. șâ privesc cu înduplecarea lor, la înformarea d-ântâiu, acele nume schimbă pă *g*, în *ğ*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *cârlig*, *o cârlige!*, *cârligele*, *toiag*, *o toiege!*, *toiegele*.

v § . Pentru înduplecarea a dooă.

D-in câte s-au arătat la înformările înduplecării a dooă (§ 118.) să înțelege că numărul înmulț. s- face d-in numărul singurat. or cu adăogiri dă slove, cum *loan*, *loani*, *temeli*, *temelii*, sau cu schimbări dă slove, cum *Pană*, *Pani*, *Gheorghe*, *Gheorghi*, *Mihaiu*, *Mihai*.

D-in înduplecarea numelor vedem că <:>

Câte nume bărbătești însușite să sfârșască în *ian*, la numărul singurat. schimbă pă *a*, în *e*, la numărul înmulț. păzind această schimbare șâ la căder. chemăt. a numărului singurat. cum *Stoian*, *o Stoiene!*, *Stoienii*.

Câte nume bărbătești însușite la slomnirea d-in urmă a numărului singurat au *t*, schimbă pă *t*, în *ț*, la numărul înmulț. cum *mușat*, *mușați*, *stamate*, *stamați*, *bratu*, *brați*.

Unele d-in numele bărbătești, ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat au *d*, schimbă pă *d*, în *z*, la numărul înmulț. cum *nevrod*, *nevrozi*, *vodă*, *vozi*, *Bladu*, *Blazi*.

Unele d-in numele bărbătești, ce la slomnirea d-in urmă a numărului singurat au *c*, schimbă pă *c*, în *č*, la numărul înmulț. cum *Mirică*, *Miricii*, *Voicu*, *Voicii*, *Iancu*, *Iencii*.

Numele însușite fămeiești fiind că să înduplecă la înduplecarea d-ântâiu, urmează celor zise pentru numele fămeiești la § 127., 2 § .

§ 128. Băgări dă seamă asupra neamurilor.

Câte nume priimesc încheieturi bărbătești, la amândooă numerele, toate acele nume să numesc *nume bărbătești*.

Câte nume priimesc încheieturi fămeiești, iarăș la amândooă numele, toate acele nume să numesc *nume fămeiești*.

Iar câte nume priimesc la numărul singurat. încheieturi bărbătești, șâ la numărul înmulț. încheieturi fămeiești, acele nume să numesc *nume neutre* (§ 102, d §).

Lesne putem dăosebi neamurile, șâ a le cunoaște, dă vom băga dă seamă, că <:>

Câte nume priimesc la numărul singurat numărul *un*, iar la cel înmulț. numărul *doi* <,> acele nume sânt dă neam bărbătesc<,> cum *un bărbat*, *doi bărbați*.

Câte nume priimesc la numărul singurat. numărul *o*, sau *una*, șâ la cel înmulț. numărul *dooă*<,> acele nume sânt să neam fămeiesc<,> cum *o fămeie*, *două fămei*.

Câte nume priimesc la numărul singurat. unărul *un*, iar la cel înmulț. numărul *dooă*, acele nume sânt dă neam néutru, cum *un lemn*, *dooă lemne*.

§ 129. Numele ce s-au pus drept pildă la grămatică, asupra căroră să înduplecă toate cele lalte nume.

Ale înduplecării d-ântâiu <:>

Ară, *ajungere*, *ac*, *albastru*, *aprinde*, *árie*, *arătură*, *arhanghel*, *așternere*, *iarbă*, *iadă*, *iudă*, *izvor*, *oaste*, *ou*, *oca*, *ocean*, *oloagă*, *om*, *oroșancă*, *urs*, *ucidere*, *ușure*, *întreagă*, *vale*, *vargă*, *verde*, *viteaz*, *voinic*, *vălcea*, *vătaf*, *vășmânt*, *vâlvoare*, *vână*, *vânăță*, *vlădică*, *vreme*, *gheneralită*, *gâde*, *gratiie*, *grindă*, *groapă*, *grăunte*, *zară*, *zeamă*, *zestre*, *zeciuială*, *zioă*, *zălog*, *zgâie*, *zmead*, *zdravăn-ă*, *cazaniie*, *cal*, *cap*, *car*, *carte*, *casă*, *cataramă*, *catastih*, *chiotoare*, *covrig*, *cojoc*, *cocon*, *comedián*, *copil*, *copită*, *coronă*, *cuvios*, *cuvânt*, *cumpănă*, *curte*, *cutremur*, *căldare*, *călare*, *cărbune.*, *cârlig*, *ladă*, *lapte*, *leah-ă*, *lemn*, *leșască*, *livede*, *liliiac*, *limpede*, *logofăt*, *mare*, *mariie*, *martă*, *marfă*, *masă*, *melc*, *metoh*, *mireasă*, *moale*, *moș*, *moșnean-că*, *măzărice*, *măr*, *mătase*, *mădular*, *mână*, *neică*, *nene*, *nerod*, *noapte*, *nuia*, *nucă*, *nume*, *nuntă*, *palașcă*, *paparună*, *pasăre*, *patriarh*, *piatră*, *piele*, *pioă*, *pintenog*, *poartă*, *pomană*, *popă*, *porumbică*, *păiagine*, *păragin*, *pârâu*, *pârsle*, *plasă*, *platcă*, *ploaie*, *ploscă*, *prost*, *ramură*, *radere*, *roadere*, *rău*, *răvășăl*, *războiu*, *răboj*, *sárică*, *sálátă*, *saftián*, *sóare*, *sóarbere*, *soră*, *săracă*, *săgeată*, *sânge*, *scaiete*, *scară*, *slugă*, *stacoz*, *sfânt*, *tată*, *tabără*, *teacă*, *toiag*, *turturică*, *tânăr-ă*, *treabă*, *treapăd*, *falangă*, *fedeleș*, *fuior*, *fămeiască*, *făt*,

frumușică, frâu, heleșteu, herăstrău, cireadă, čoacă, čomag, geamăn-ă, baligă, baltă, ban, basarabiie, beat, beteag

<->gă, bou, bondoc, bordeiu, buzuiancă, burduf, butiie, băiat, bărbat, bărbătesc, bătaie, bădiță, bălciu, blând, brad, breaz, briciu, broască, danimarcă, datorii, deal, diiată, dijmă, dinte, dovadă, dovleac, domnească, șa, șarpe.

Ale înduplecării a dooă<:>

Alecsandru, Anatolie, Iancu, Ióan, Ioná, Voicu, Vodă, Vladu, Gheorghe, Zaharia, Machedon, Mirică, Mihaiu, Mușat, Nevrod, Pană, Petrișor, Pătru, Racoviță, Stamate, Stoian, Themeli, Bratu.

Cap V. PENTRU PRONUME

§ 130. La pronume am văzut (§ 30) că sânt următoare șase semne, ádică: *neam, număr, cădere, față, chip, șâ înduplecare*.

§ 131. Neamuri, numere, șâ căderi, la pronume am văzut (§ 30, a§) că sânt ca șâ la încheietură.

§ 132. Față să zice aceia, ce arată persoana, ádică obrazul omului, șâ fețe la pronume sânt trei:

a §. Fața d-ântâiu, să zice aceia, cu care ne slujâm când vrem să arătăm pă ânșine noi, cum *ieu, noi*, zicând, arătăm pă ânșine noi, iar nu pă alții.

v §. Fața a dooă, să zice aceia, cu care ne slujâm când vrem să arătăm pre cel dă aldoilea obraz, ádică cu care vorbim, cum *tu, voi*, zicând, arătăm obrazy voastre, ádică pă ânșivă voi.

g §. Fața a treia să zice aceia, cu care ne slujâm, când vrem să arătăm pă cel dă al treilea obraz, ádică pentru care vorbim, cum *acela, aceia, acele*, zicând, arătăm nici pă noi, nici pă voi, ci pă alții.

§ 133. Chip la pronume să zice acela, ce arată dăosebirile persoanei șâ să înparte în opt dăosebiri, sau închipuiri, ádică în persoană, arătătoare, aducătoare, pătimitoare, căștigătoare sau dobânditoare, îndoită, stăpânitoare șâ adevăritoare.

a §. Pronume personal să zice acela cu care ne slujâm, când vrem să arătăm obrazul perso<a>nei, ádică *ieu* zicând, acest *ieu* arată obrazul meu, șâ *tu*, zicând, acest *tu*, arată obrazul tău.

v §. Pronume arătător să zice acela, cu care ne slujâm, când vrem să arătăm un lucru, o perso<a>nă, ce or iese dă față, ádică *acesta*, zicând, acest *acesta*, arată un lucru, o perso<a>nă ce iese dă față cu noi, șâ *acela* zicând, arată o perso<a>nă, pentru care vorbim, șâ ne fiind dă față.

g §. Pronume aducător să zice acela cu care ne slujâm, când vrem să arătăm perso<a>na pentru care, s-a vorbit, ca când near aduce aminte dă acea perso<a>nă, făr-d-apomenio, șâ ne slujâm cu acest pronume, ca să nu pomenim dă dooă ori tot acel obraz, pentru care să vorbește, ci cu alt nume mai pre scurt arătăm acel obraz, prescurtând vorba, fiind dă mare ajutor, căci cu cât mai prescurtă iese, cu atâta mai lesne, șâ mai curând ne aducem aminte dă cele ce s-au vorbit, cum *domnului tău te vei închina, șâ pre el numai, ă*

vei proslăvi, zicând, acest *iel* ce să coprinde într-această vorbă, ne arată pă domnul, dă care să vorbește, șâ ne slujâm cu dânsul ca să nu zicem *domnului tău te vei închina*, șâ *pre domnul tău, ăl vei proslăvi*, ádică să nu pomenim dă dooă ori numele *domnul*, căci pomenindul dă dooă ori, arătăm ca când am vorbi dă doi domni, iar nu dă unul, șâ *iubesc pă Gheorghe*, șâ *mie milă dă iel*, ca să nu zicem *iubesc pă Gheorghe șâ mie milă dă Gheorghe*.

d §. Pronume pătimitor să zice acela, cu care ne slujâm, când vrem să arătăm pă ânșine noi, ca când am pătimi, sau munci, cum *mă bat* zicând, acest *mă* arată că urmarea bății, o fac ânsu ieu asupr-âm.

e §. Pronume căștigător, sau dobânditor, să zice acela, cu care ne slujâm când vrem să arătăm ceea ce căștigăm pă obrazul nostru, cum *ăm dă, ăți dăruiește, ăș căștigă*, zicând, aceste pronume *am, ăți, ăș*, arată la ce obraze merge darea, dăruire, șâ câștigul.

s §. Pronume îndoit să zice cel ce să face d-in dooă pronume, sau d-in mai multe spre mai bună încredințare, cum când zicem *mie ăm poruncește*, să vede că credem mai bine cui poruncește, dă cât când am zice *mie* poruncește, sau *ăm poruncește*, ádică numai cu un pronume, ca când zicem *pă mine mă bate*, înțelegem mai bine pă cine bate, dă cât când am zice *pă mine bate*, sau *mă bate*.

z §. Pronumele stăpânitor să zice acela, cu care ne slujâm, când vrem să arătăm pă stăpânul unui lucru, cum *al mieu scaun*, zicând, acest *mieu*, mă arată pă mine dă stăpân scaunului, șâ *a a ta casă*, zicând, acest *ta*, arată că tu iești stăpânul casei.

n §. Pronume adevător să zice acela, cu care ne slujâm, când vrem să adevărim mai mult obrazul, pentru care să vorbește, ca la cele îndoite pronume, cum *ânsu eu am fost*, zicând, acest *ânsu*, adevărează mai mult obrazul mieu, ca când n-aș fi fost crezut, dă aș fi zis numai *ieu am fost*, ci spre mai bună adevărire mai adăogăm *ânsu*.

§ 134. Fieș care închipuire a prunumelor, dăosebită înduplecăre are, precum să vede la înduplecările lor (§ 31, § 32, § 33, § 34, § 35, § 36, § 37, § 38).

§ 135. Băgări dă seamă asupra prunumelor.

a§. Pentru pronumele personale.

1§. Au dooă forme.

2§. Forma d-ântâiu are dooă fețe, ádică cea d-ântâiu, șâ cea dă adooă.

3§. Forma a dooă are câte treile fețe.

4§. Forma a dooă are numai o cădere, atât la numărul singurat. cât și la numărul înmulț., ádică căder. dătătoare.

5§. Să pun șâ înaintea graiului, șâ în urmă, cum *ieu merg*, șâ *merg ieu*, *mi să cuvine*, *și să cuvine*, *i să cuvine*, șâ *cuvinemisă*, *cuvineșisă*, *cuvineisă*, (§56, g§).

6§. Să zic la toate neamurile.

v§. Pentru pronumele arătătoare.

1§. Au dooă fețe, ádică cea d-ântâiu șâ cea dă atreilea .

2§. Au dooă neamuri, ádică bărbătesc șâ fâmeiesc, căci cel néutru iese d-intr-acesta dooă.

3§. Să pun *șâ* înaintea numelui, *șâ* în urmă, cum *acest om*, *șâ omul acesta*.

4§. Când vrem să arătăm stăpânirea unui lucru, atunci ne slujâm pururea cu încheieturile chipului al treilea, zicândușă pronumele la căder. nemuitoare cum *al acestui*, *a acestui*, *ai acestui*, *ale acestui*, *la al acestui*, *șâ c.l.l.* (§104., e§.).

5§. Aceste pronume priimesc uneori, *șâ* câte un *ș*, ca un alt pronume, spre mai bună încredințare a arătării, cum *acestaș*, *acelaș*, ca când nar fi îndăstul spre încredințare a zice numai *acesta*, *acela*, care *ș*, pururea în urma pronumelui să pune.

g§. Pentru pronumele aducătoare.

1§. Au numai fața a treia.

2§. Au dooă neamuri, ca *șâ* cele arătătoare.

3§. Să pun *șâ* înaintea graiului, *șâ* în urmă, cum *iel a venit*, *șâ o venit iel*, *lui au dat șâ au dat lui*.

4§. Asemenea *șâ dânsul*, cum *știi pă cutare om? ăl știi că dă dânsul să vorbește*, *șâ știi pă cutare om? ...*

Dar că să vorbește de dânsul știi?

5§. Asemene *șâ într-ânsul*, *șâ cutare*.

6§. Iar *care* pururea în urma numelui (pentru *care* să vorbește) să pune cum *a venit omul*, *carele meai spus*, *șâ am mers la omul*, *la carele miai poruncit*, *șâ fericit bărbatul*, *carele*.

Acest pronume să înduplecă ca *șâ* numele întrebător *care?* (§29. e§) fiind tot un nume.

7§. *Ce*, cu acest pronume ne slujâm la toate neamurile *șâ* numerele, fără al îndupleca, ca *șâ ce?* întrebător (§ 109, a cincilea §., 2§.) *șâ* să pune pururea în urma numelui pentru *care* să vorbește, ca *șâ care*, cum *omul ce a venit*, *omului ce a venit*, *oamenii ce au venit*, *oamneilor ce au venit*, *mulieră ce a venit*, *pă omul ce a venit*, *șâ c.l.l.*

d §. Pentru pronumele pătimitoare.

1§. Pronumele pătimitoare sânt dă dooă feluri, ádică unele dă către sineș, pătimitoare, cum *mă bat ieu*, ce arată că urmarea băității, dă la mine purcezând, iarăș la mine vine, *șâ* că pătimesc ieu dă sine-m, altele dă către altul pătimitoare, cum *mă bate acela*, ce arată că urmarea băității, dă la altul ișind vine la mine, *șâ* că pătimesc dă către altul, iar nu dă sine.

2§. Amândooă felurile au câte treile fețe.

3§. Cele dă către sine pătimitoare să zic la toate neamurile.

4§. Cele dă către altul pătimitoare, la fața a treia, sânt unele bărbătești, *șâ* altele fămeiești.

5§. Cele dă către sineș pătimitoare, au o cădere, ádică căder. numit. iar cele dă către altul pătimitoare, au trei căderi, ádică dătăt., pricinuit., *șâ* aducăt.

6§. Cele dă către sineș pătimitoare, la fața a treia, într-un fel să zice la amândooă numerele.

e§. Pentru pronumele dobânditoare.

1§. Aceste pronume sânt dă dooă feluri, ca *șâ* cele pătimitoare, ádică unele dă către sineș dobânditoare, cum *ăm fac ieu*, ce arată că urmarea facerii purcezând dăla mine, la mine iarăș conăcește *șâ* că lucrez ieu

pentru mine, altele dă către altul dobânditoare, cum *ăm face iel* ce arată că urmarea facerii işind dăla altul vine către mine, şă că altul lucrează pentru mine, iar nu ieu ânsu.

2§. Cele dă către sineş dobânditoare, au trei forme, iar cele dă către altul dobânditoare, dooă.

3§. Să zic la toate neamurile, afară dă cele dă forma a treia, ce au dăosebite bărbăteți şă dăosebite fămeieşti.

4§. Au numai câte o cădere la amândooă numerele, ádică căderea dătăt.

5§. La graiu să pun înaintea, iar la părăşare în urmă, cum *ăm fac ieu*, *ăm face iel*, şă *făcându-m ieu*, *făcându-mi iel* (§55, şă §56, v§.).

s§. Pentru pronumele cele îndoite.

1§. Aceste pronume au câte treile feţe.

2§. Faţa d-ântăiu, şă faţa a dooă să zic a toate neamurile, iar faţa a treia are şă bărbătesc neam, şă fămeiesc.

3§. Câte dooă căderi numai au la amândooă numerele, ádică căder. dătăt. şă căder. pricinuit.

4§. Să pun şă înaintea graiului, şă în urmă.

5§. Aceste pronume atât să înmulţesc cu îndoirea lor, în cât să pun şă câte patru pronume o dă o dată, cum *ăm miaduc mie-m*, şă *mie-m ăm miadun*, ádică ca când am zice *ăm*, *mi*, *adun*, *mie*, *ăm şă mie*, *ăm*, *ăm*, *mi*, *adun*.

6§. Aceste pronume să pot împărţi în dooă, ádică pătimitoare, şă dobânditoare.

Cele pătimitoare să pot împărţi iarăş în dooă (ca şă pronumele pătimitoare, §135, d§., 1§.) ádică în pronume îndoite dă către sineş pătimitoare, cum *pă mine mă bat ieu*, şă în pronume îndoite dă către altul pătimitoare, cum *pă mine mă bate Gheorghe*.

Cele dobânditoare asemenea să pot împărţi în dooă (ca şă pronumele dobânditoare §.135, e§., 1§.) ádică în pronumele îndoite dă către sine dobânditoare, cum *mie-m ăm miadun* şă *mie-m ăm fac*, şă în pronumele îndoite dă către altul dobânditoare, cum *mie ăm dă Gheorghe*, *mie ăm porunceşte Marin*.

z§. Pentru pronumele cele stăpânitoare.

1§. Aceste pronume au câte treile feţe.

2§. Au amândooă numerele.

3§. Au amândooă numele.

4§. Căderi au ca şă neamurile.

5§. Să înduplecă cu încheieturile chipului al treilea, şă numai încheieturile să înduplecă, iar iele rămân neânduplecate, dă aceia putem zice, că aceste pronume sânt neânduplecate, căci dăosebirea lor la căderi să pricinuieste numai d-in încheieturi.

6§. Să pun şă înaintea numelui, şă în urmă, şă când să pun înaintea numelui, atunci numele rămâne fără încheieturi, cum *al mieu fečor*, *la al mieu fečor*, *pă al mieu fečor*, *amea casă*, *la amea casă*, *pă amea casă*, iar când să pun în urma numelui, atunci numele priimeşte încheietura *lui*, cum *fečorul mieu*, *fečorului mieu*, *la fečorul mieu*, *casa mea*, *casei mel (!!)*, *la casa mea*.

7§. *Ți, șâ vă, pururea în urma numelui să pun, cum fečoruți, în loc dă fečoruș ăți, șâ fečoriivă, în loc dă fečorii voștri.*

n§. Pentru pronumele cele adevărate.

1§. Au câte treile fețe.

2§. Au amândooă neamurile.

3§. Au amândooă numerele.

4§. Căderi au patru, ádică numit., dătăt., pricinuit., șâ aducătoare.

5§. Să aseamnă celor îndoite pronume, priimind ádică șâ d-in cele lalte pronume, spre mai bună încredințare, cum *ânsu-m am făcut aceasta, ânsu-mi ieu am făcut aceasta, ânsu-m ieu dă sine-m am făcut aceasta, șâ pă ânsu-mi mine m-a bătut.*

Cap VI.

Pentru graiu

Înformarea graiului

§ 136. La graiu am văzut (§39.) că dânt următoarele opt semne, ádică cuget, chip, formă, număr, față, modă, timp, și conjugare.

§ 137. Cuget iese cel ce ne arată, cum am zice, urmare voinței, și a râvnii omenești, cum când zicem *iubesc*, cu acest graiu, *iubesc*, arăt că voința șâ râvna mea este spre a iubi numai, iar nu și alt ceva a face, șâ când zicem *bat*, cu acest graiu *bat*, arăt că voința mea iese spre bătaie numai, șâ cugete la graiu am văzut (§ 40.) că sânt dooă, ádică personal, șâ fără persoană.

a§. Cuget personal să numește, cel ce să poate zice pr-in câte treile, fețe (§44.) cum am zice *iubesc*, căci putem zice *ieu iubesc, tu iubești, acela iubește*, șâ acest cuget personal am văzut (§40., a§) că să înparte în trei, ádică în cuget următor, cuget pătimitor, șâ cuget néutru.

1. Următor, sau dă urmare, sau activ să zice cel ce arată o urmare strămutătoare dă la un obraz la altul, cum *bat, iubesc, sărut*, căci zicând, *bat* arăt că urmarea bătății, strămutândușă dă la mine, merge către altul, șâ zicând, *iubesc*, arăt că urmarea iubirii purcezînd dă la mine merge către altul, asemenea șâ sărut, șâ c.l.l.

Unele d-inytr-aceste graiuri primesc la înduplecări, pronumele câștigătoare, șâ cele îndoite, cum *ăm adum*, șâ *ăm adun mie*, pentru care am pus dăosebite înduplecări (§54, §55) după care să înduplecă, șâ *ăm ar*, *ăm treer*, *ăm car*, șâ altele, șâ cele ce să aseamnă lor, la înduplecare, cum *ăm uit*, șâ c.l.l., pentru acest fel dă graiuri, șâ pentru cele ce vom arăta mai jos, la cele lalte cugete, ce priimesc pronumele în multe închipuiri, vom arăta mai pă larg la înclinare, iar d-o cam dată am pus la înduplecări pilde, după care să înduplecă toate acele graiuri, arătând cum priimesc pronumele fieș care graiu (§52, a§, v§, §53, §54, a§, v§, §55, §56, a§, v§, g§, d§).

2§. Pătimitor, sau dă pătimire, sau pasiv, să zice cel ce arată o urmare ce suferă însuș obrazul.

Șa or suferă acel obraz, dă la alt obraz, cum când zicem *mă bai ieu dă către tine, te bați tu dă către mine*, șa să bate *Gheorghe dă către Petre*, șa atunci acest cuget să poate numi *dă către altul pătimitor*, șa să face puindusă pururea pronumele cele dă către sineș pătimitoare (§34, a§) înaintea graiului, iar pronumele personale, form. 1 (§ 31) or înaintea sau în urmă, pentru care am pus dăosebită înduplecare (§52, a§) după care să înduplecă șa câte graiuri să aseamănă acestuia la înduplecare, cum *mă uit, mă mir, mă îndur, mă duc*, șa altele.

Sau suferă acel obraz dă sineș, cum când zicem *mă bat ieu ânsuș, te bați tu ânsuși, să bate iel ânsuș*, care cuget să poate numi *dă către sineș pătimitor, sau răsfrângător*, care să face ca șa cel dă către altul pătimitor.

3§. Neutr să zice cel ce nu aratăa nici o urmare strămutătoare dăla un obraz la altul, sau la sineș, șa care nu să poate face șa pătimitor, cum când zicem *dorm, mor, trăiesc, caz, intru, pățimesc*, căci zicând unele ca acestea, nu să vede vreo urmare să iasă dăla mine către altul, sau să să întoarcă iarăș cătră mine, nici putem zice *mă dorm, mă mor, mă trăiesc, mă caz, mă intru, mă pățimesc*, afară d-in acele graiuri ce numai să înduplecă ca cele pătimitoare, ne fiind ânsă pătimitoare, cum *mă mir, mă întâmpl, mă îndur*, căci nu putem zice, șa *mir, întâmpl, îndur*, care graiuri le putem numi *ca niște pătimitoare*.

v§. Cuget fără persoană, sau uni personal, să numește cel ce să zice numai la a treia față (§44, g§) care am văzut că să înparte în dooă.

(§40, v§) Adică în *ca un următor, șa ca un pătimitor*.

1§. Ca un următor să zice, cel ce să aseamănă celor următoare graiuri la înduplecare, cum *plooă, tună, ninge, fulgeră, șa ăm pasă, mi să cuvine*, pentru care am pus dăosebite înduplecări (§50, v§, g§) spre pildă.

2§. Ca un pătimitor să zice, cel ce să aseamănă la înduplecare, celor pătimitoare graiuri, zicândusă pururea cu pronumele pătimitor să, cum să *aude, să zice*.

§138. Chip la graiu ieste cel ce arată în câte feluri să poate cerceta graiul.

a§. Șa când vrem să cercetăm, ce însemnează fieș care graiu firește, fără a cerceta, dă unde să trage acest graiu, atunci, numim această cercetare *cercetare după înțelegere*, iar graiurile le numim în multe feluri, ádică.

1§. Graiuri sufletești, cele cu care arătăm lucrarea sufletului, cum *iubesc, mie dor*, căci zicând *iubesc, mie dor*, arăt o lucrare a sufletului, ce suferă pr-in urmarea iubirii, șa a dorului.

2§. Graiuri trupești, cele cu care arătăm lucrarea trupului, cum *bat, fac, mă lupt*, căci zicând *bat*, arăt o lucrare a trupului, ce să urmează pr-in urmarea bătăii, șa c.l.l., asemenea.

3§. Graiuri dă fapte bune, cele cu care slujâm altora, cum *învăț, sfătuiesc, fac dreptate, judec*.

Șa alte multe asemenea, ce după urmarea lor âș iau șa numirea.

v§. Iar când vrem să arătăm fieș care graiu, dă unde să trage, sau că nu să trage, dă nicăiri, ci ieste ca o rădăcină celorlalte graiuri, atunci acea cercetare o numim cerceatre după glas, care am văzut (§41, v§) că să înparteîn dooă, ádică în chip chipernic, sau dă rădăcină, șa în chip tras.

1§. Chipernic unul ieste, șâ să zice cel ce nu să trage d-in altul, șâ cum am zice, ieste ca o rădăcină celor lalte graiuri, cum *fac, mănânc*.

2§. Cel tras am văzut (§41, v§, 2§) că are dooă închipuiri, ádică cuvântelnică, șâ glăselnică.

Cuvântelnică să zice, ceia ce arată că un graiu să trage di-n tr-oparte a vorbei, ádică d-in tr-un cuvânt, șâ cum am zice, are o parte a vorbei ca o rădăcină d-in care odrăslește, cum graiul *a afuma* iese d-in numele *fum*, șâ graiul *a să apropia*, d-in spre graiul *aprape*, șâ graiul *a aasupri*, d-in propunerea *asupra*, șâ alte multe asemenea.

§139. Formă ieste ceia ce arată ca șâ la nume (§112) d-in câte părți ieste înpreunat un graiu, șâ forme la graiu am văzut (§42) că sânt dooă, ádică neânbinată, șâ înbinată.

a§. Neânbinată să zice, când graiul nu ieste înpreunat cu vre o altă parte a cuvântului, cum *puii, fac, sucesc*.

v§. Înbinată să zice, când graiul ieste înpreunat cu altă parte a cuvântului, cum *supuii*, ce să face d-in *supt*, șâ d-in *puii*, șâ *prefac*, d-in *pre*, șâ d-in *fac*, șâ *dăzrăsucesc*, d-in *dăz* șâ d-in *sucesc*.

§ 140. Număr ieste cel ce arată, ca șâ la încheietură (§103) singurătatea șâ înmulțirea obrazelor, șâ numere la graiu am văzut (§ 43) că sânt dooă, ádică singuratic șâ înmulțatic.

a§. Singuratic, cum *mănânc ieu*,

v§. Înmulțatic cum *mâncăm noi*.

§ 141. Față ieste ceia ce arată ca șâ la pronume (§ 132) câte treile obaze, șâ fețe la graiu am văzut (§ 44) că sânt trei, ádică.

a§ Fața d-ântâiu, cum *ieu iubesc, noi iubim*.

v§ Fața a dooă, cum *tu iubești, voi iubiți*.

g§ Fața a treia, cum *acela iubește, aceia iubesc*.

§ 142. Modă ieste ceea ce arată în câte feluri să schimbă cugetul omenesc, șâ mode la graiu am văzut (§45) că sânt nooă, ádică.

Hotărâtoare, poruncitoare, râvnitoare, urătoare, îndoitoare, voitoare, pricinuitoare, supuitoare, și nehotărâtoare.

a§. Hotărâtoare să zice aceia, cu care arătăm urmarea griului, cum când zicem *vorbesc, mănânc*.

v§. Poruncitoare să zice aceia, cu care prouncim altuia, cum când zicem *fugi, vino*.

g§. Râvnitoare să zice aceia, cu care arătăm râvna ce avem spre a lucra oare ce, cum când zicem *aș mânca, aș dormi*, arătăm că râvnim la mâncare, și la somn.

d§. Urătoare să zice aceia, cu care arătăm o rugăciune ce facem către domnul, cum când zicem *mâncareaș!<,> dormireaș!* ca când am zice *să dea dumnezeu să mănânc, să dorm*.

e§. Îndoitoare să zice aceia, cu care arătăm că avem îndoială la oare ce, cum când zicem *voiu fi mâncat, voiu fi dormit*, ca când am zice *poate voiu fi mâncat, poate că nu*, șâ *poate voiu fi dormit, poate că nu*.

s§. Voitoare să zice aceia cu care arătăm că voim a face oare ce, cum când zicem *să mănânc, să dorm*, ca când am zice *voiesc să mănânc, să dorm*.

z\$. Pricuuitoare să zice aceia, cu care arătăm pricina unei urmări, cum când zicem *ca să mănânc*, *ca să dorm* ca când am zice *merg la masă ca să mănânc*, *șă mă culc ca să dorm*.

n\$. Supuitoare să zice aceia, care să supune la alte mode, cum când zicem *dă mănânc*, să supune la moda hotărât. *mănânc*, *dă aș mânca* să supune la moda ravnitoare *aș mânca*, *dă voiui fi mâncat* să supune la moda îndoit. *voiui fi mâncat*, care modă să înțelege mai curat d-intr-aceste pilde, ádică *dă mănânc*, *ce greșăsc*, *dă n-aș fi venit*, *șă n-aș fi grăit*, *păcat n-ar avea*, *dă voiui fi greșât*, *mă va ierta*.

th\$. Nehotărătoare să zice aceia, cu care arătăm un cuget (cum am zice) slobod, cum când zicem *a greșă*, *a grăi*, ádică spre pildă *a greși cineva nu e lucru piste fire*, *șă a grăi adăvărul nu ie păcat*.

§ 143. Timp iese cel ce arată pă ce vreme să urmează o faptă, șă timpi la graiu am văzut (§46) că sânt șapte, ádică.

Următor, săvârșât, nesăvârșât, covârșât, necovârșât, trecut, șă viitor.

Însă timpii cei dă căpetenie sânt trei, cel dă acum, ádică cel următor, cel trecut șă cel viitor, șă cel următor i cel viitor, arată fieș care în parte, câte o vreme numai, ádică unul vremea dă acum, șă cel lalt vremea d-in urmă, iar cel trecut arată multe stări ale vremii trecute, dă aceia să și înparte în săvârșât, nesăvârșât, covârșât, nehotărât, șă trecut.

a\$. Următor să zice, cel cu care arătăm o faptă neisprăvită, șă ce să urmează pă vremea dă acum, cum când zicem *mănânc* arătăm că acum urmez fapta mîncării șă că n-am isprăvit până acum dă a mânca.

v\$. Săvârșât să zice acela, cu care arătăm o faptă urmată, șă isprăvită, acum dă curând, cum când zicem *mâncaiu*, arătăm că fapta mîncării, s-a urmat șă s-a isprăvit acum dă curând, ca când am zice *acum isprăvii dă a mânca*.

g\$. Nesăvârșât să zice acela, cu care arătăm o faptă neisprăvită, dar că să urma pă o vreme orânduită, cum când zicem *mâncam*, ca când am zice *pă vremea ce tu veneai*, *ieu atunci mâncam*, cu care arătăm că fapta mîncării să urma pă o vreme hotărâtă ádică pă vremea ce tu veneai.

d\$. Covârșât să zice acela, cu care arătăm o faptă urmată mai d-ănainte, pă o vreme trecută, cum când zicem *mâncasem*, ca când am zice *când ăm porunceai tu să nu mănânc*, *ieu atunci mâncasem*, cu care arătăm o faptă a mîncării, urmată pă o vreme trecută, șă înaintea poruncii.

e\$. Nehotărât să zice acela, cu care arătăm o faptă urmată șă săvârșată, însă n-arătăm șă pă ce vreme s-a urmat, cum când zicem *am mâncat*, arătăm că fapta mîncării s-a săvârșât, dar pă ce vreme s-a urmat, nu hotărâm, poate că acum, poate că șă mai nainte.

s\$. Trecut să zice acela, cu care arătăm o faptă urmată, șă hotărâtă pă o vreme trecută, iar nu cu îndoială, ca la timpul nehotărât, cum când zicem *am fost mâncat a dată*, căci nu putem zice șă *acum am fost mâncat*.

z\$. Viitor să zice acela, cu care arătăm o faptă ce va să urmeze pă vremea d-in urmă, cum când zicem *voiui mânca*, arătăm că fapta mîncării, nici să urmează acum, nici s-a urmat mai d-ănainte, ci va să urmeze în urmă, pă o vreme ce va să vie.

§144. Conjugare sau înjugare, sau aplecare ieste la graiu ceea ce înduplecarea ieste la nume (§115) ádică ceia ce arată dăosebirile graiului, ce primește la înduplecări, arătând șâ în ce slovă să sfârșăște fieș care graiu la moda nehotărătoare, șâ conjugări l agraiau (§47) am văzut că sânt patru ádică.

aș. Cea d-ântâiu, ceia ce arată că moda nehotărât. să sfârșăște în *a*, cum *a aduna*, care o putem numi *conjugarea lui a*.

vș. Cea dă a dooă, ceia ce arată că moda nehotărât. să sfârșăște în *e*, cum *a rupe*, care o putem numi *conjugarea lui e*.

gș. Cea dă a treia, ceia ce arată că moda nehotărât. să sfârșăște în *i* cum *aa azvârli*, care o putem numi *conjugarea lui i*.

dș. Șâ cea dă a patra, ceea ce arată că moda nehotărât. să sfârșăște în *â*, cum *a vârâ*, care o putem numi *conjugarea lui â*.

Capul al șaptelea, pentru înduplecările graiurilor după conjugările lor

§ 145. Băgări dă seamă asupra înduplecărilor sau dăosebirilor conjugărilor.

aș. Din înduplecările graiurilor vedem, că unele graiuri păzăsc oare ce orânduială la înduplecări, având ádică cele mai multe slove nestrămutate, cum graiul *a aduna*, să zice, *adun, aduni, adună*, șâ graiul *a ara* să zice *ar, ari, ară*, dă aceia aceste fel dă graiuri le putem, numi *graiuri regulate*, ca șâ la nume (§122., aș.) Iar alteleăș schimbă multe d-in slove, cum graiul *a arunca*, să zice *arunc, arunci*, șâ graiul *a zbura*, să zice *zbor, zbori, zboară*, dă aceia aceste fel dă graiuri le putem numi *graiuri neregulate*.

vș. Aceste graiuri neregulate au multe dăosebiri la fieș care conjugare, dar șâ fieș care dăosebire are în parte multe alte mai mici dăosebiri, precum să vede la înduplecările lor (§57, aș, vș, gș, șâ dș).

gș. La limba rumânească patru graiuri intră la toate înduplecările celor lalte graiuri, fără care nu ne putem slujă la toți timpii, ci luăm pă aceste patru graiuri drept ajutătoare, dă aceia s-au șâ numit *graiuri ajutătoare*, care sânt acestea *a avea, a fi, a putea* șâ *a vrea*, cărora înduplecările fiind cu totul neregulate, s-au șâ așternut dăosebi fieș care (§50, aș, vș, gș, șâ dș).

dș. Atât graiurile ajutătoare, cât șâ toate cele lalte, să zic șâ cu pronumele, cum *ieu am, ieu sânt, ieu adun*, șâ fără pronume, cum *am sânt, adun*, ânsă când să zice fără pronume, pururea să înțelege ca când are avea pronumele în tânsele, ádică când zicem *adun*, să înțelege ca când am zice *ieu dun*, șâ c.l.l., asemenea.

eș. Conjugarea d-ântâiu are patru dăosebiri, șâ

1ș. La cea d-ântâiu dăosebire să înduplecă toate acele graiuri, câte la câte la timp. următor. al mod. hotărât la faț. d-ântâiu a numărului singurat. leapădă sova glasnică ce au la timp. următ. al mod. nehotărât. la slomnirea d-in urmă, cum d-in *a crăpa*, iese *crap*.

2ș. La cea d-ântâiu dăosebire să înduplecă toate acele graiuri, câte la câte la timp. următor. al mod. hotărât la faț. d-ântâiu a numărului singurat. lepădând slova glasnică. ce au la timp. următ. al mod.

nehotărât la slomnirea d-in urmă, priimesc *esc*, șâ ez mai mult, cum d-in *a rușa*, iese *rușăsc*, șâ d-in *a lăcrăma*, *lăcrămez*.

3§. La cea dă a treia, să înduplecă toate acele graiuri, câte la timpul următ. al mod. hotărât. la faț. d-ântâiu a numărului singurat. priimesc *u*, mai mult dă cât slovele ce au la timp. următ. al mod. nehotărât. cum d-in *a da*, iese *dau*.

4§. La cea dă a patra să înduplecă toate acele graiuri, câte la timp. următ. al mod. nehotărât. să sfârșăsc în diftongi, cum *a încăpea*, *a ddurea*, *a tăia*, *a întârziia*.

s§. Conjugarea a dooă are dooă dăosebiri, șâ.

1§. La cea d-ântâiu dăosebire să înduplecă toate acele graiuri, câte pă timp. săvârș. șâ pă cel covârș. ai mod. hotărât. ăi înduplecă cu *e*, cum *prinseiu*, *prinsesem*.

2§. La ccea dă a dooă să înduplecă toate acele graiuri, câte pă timp. săvârș. șâ pă cel covârș. ai mod. hotărât. ăi înduplecă cu *u*, cum *ceruiu*, *cerusem*.

z§. Conjugarea a treia are trei dăosebiri, șâ.

1§. La cea d-ântâiu să înduplecă toate acele graiuri câte la timp. următ. al mod. hotărât. la faț. d-ântâiu a numărului singurat. leapădă slova glasnică ce au la timp. următ. al mod. nehotărât. la slomnirea d-in urmă, cum d-in *a dormi*, iese *dorm*.

La această dăosebire nu păzesc toate graiurile această orânduială, ci unele leapdând slova glasnică, priimesc alte slove, cum d-in *a încovăi* iese *încoviu*.

2§. La cea dă a dooă să înduplecă toate acele graiuri, câte la timp. următ. al mod. hotărât. la fața d-intâiu a numărului singurat. leapdând slova glasnică, ce au la timp. următ. al mod. nehotărât. la slomnirea d-in urmă, priimesc *esc*, *iesc*, șâ ez, cum *a vorbi*, iese *vorbesc*, șâ d-in *a birui*, *biruiesc*, șâ d-in *a adeveri*, *adeverez*.

La cea dă a treia, să înduplecă toate acele graiuri, câte la timp. următ. al mod. hotărât. la faț. d-ântâiu a numărului singurat. priimesc *u* mai mult dă cât slovele ce au la timp următ. al mod. nehotărât., la slomnirea d-in urmă, cum d-in *a scri*, iese, *scriu*.

n§. Conjugarea a patra are dooă dăosebiri, șâ.

1§. La cea d-ântâiu dăosebire, să înduplecă toate acele graiuri, câte la timp. următ. al mod. hotărât. la fața d-ântâiu a numărului singurat, leapădă slova glasnică, ce au la timp următ. al mod. nehotărât, la slomnirea d-in urmă, cum d-in *a omorâ*, iese *omor*.

2§. La cea dă a dooă, să înduplecă toate acele graiuri, câte la timp. următ. al mod. hotărât. la fața d-ântâiu a numărului singurat. leapdând slova cea glasnică, ce au la timp. următ. al mod. nehotărât. la slomnirea d-in urmă priimesc mai mult, unele *ăsc*, cum d-in *a târă*, iese *tărăsc*, șâ alte *ăz*, cum d-in *a însăătoșă*, iese, *însăătoșăsc* șâ *însăătoșăz*.

th§. La toate conjugările, legar. *a* (ce au graiurile la mod. nehotărât., la timp următ.) să leapădă dă tot la cele lalte mode, șâ timpi.

§ 146. Băgări dă seamă asupra timpilor.

aș. Timpul următ. al mod. nehotărât fiind neânduplecat, să arată ca o rădăcină tuturor celor lalți timpi, căci d-intr-acest timp să face fața d-ântâiu a timpului următ. al mod. hotărât., lepădând slova d-in urmă, ce are la mod. nehotărât., la slomnirea d-in urmă, cum d-in *a aduna*, *adun* (afară dă graiurile *a umbla*, *a umfla*, *a afla*, *a sufla*, șâ *a intra*, ce pentru reaoa glăsuire, având trei sau dooă slove neglasnice în rând, primesc *u* la sfârșăt, cum *umblu*, *umflu*, însă mai dă obște să obinuiește fără *u*, după cum să șâ cuvine) d-in *a rupe*, *rup*, d-in *a azvârli*, *azvârl*, șâ d-in *a vâra*, *vâr*, șâ d-in această fațășă fac atât cele lalte fețe ale acestui timp, cât șâ cei lalți mai mulți timpi, adăogând.

vș. La conjugarea d-ântâiu.

La moda hotărătoare.

La timpul următor.

num.	la faț. 2, <i>i</i> , cum <i>adun-i</i>	}	num.	la faț. 1, <i>ăm</i> , cum <i>adun-ăm</i>
sing.	la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>adun-ă</i>		înmulț.	la faț. 2, <i>ați</i> , cum <i>adun-ați</i>
				la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>adun-ă</i>

Fața a treia a numărului înmulț. să zice șâ ca faț. d-ântâiu a numărului singurat., ádică *adună iei* șâ *adun ie<i>*

La timpul săvârșăt.

num.	faț. 1, <i>aiu</i> , cum <i>adun-aiu</i>	}	num.	<i>arăm</i> , cum, <i>adun-arăm</i>
sing.	faț. 2, <i>ași</i> , cum <i>adun-ași</i>		înmul.	<i>arăți</i> , cum, <i>adun-arăți</i>
	faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>adun-ă</i>			<i>ară</i> , cum, <i>adun-ară</i>

La timpul nesăvârșăt.

num.	la faț. 1, <i>am</i> , cum <i>adun-am</i>	}	num.	<i>am</i> , cum, <i>adun-am</i>
sing.	la faț. 2, <i>ai</i> , cum <i>adun-ai</i>		înmul.	<i>ați</i> , cum, <i>adun-ați</i>
	la faț. 3, <i>a</i> , cum <i>adun-a</i>			<i>a</i> , cum, <i>adun-a</i>

Putem zice că la acest timp, să adaogă timpul următ. al mod. hotărât. a graiului ajutor *a avea*, ânsă cele mai prescurte ale acestui timp.

La timpul covârșât.

num.	{	la faț. 1, <i>asem</i> , cum <i>adun-asem</i>	}		{	<i>aserăm</i> , cum, <i>adun-aserăm</i>
sing.		la faț. 2, <i>aseși</i> , cum <i>adun-aseși</i>	}	num.	{	<i>aserăți</i> , cum, <i>adun-aserăți</i>
	{	la faț. 3, <i>ase</i> , cum <i>adun-ase</i>	}	înmul.	{	<i>aseră</i> , cum, <i>adun-aseră</i>

Acest timp să mai poate face șâ d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a fi*, adăogândușă la părtăș. timpul covârș. al mod. hotărâtoare, care timp pururea înaintea părtășării să pune, cum *fusesem adunat*.

Timpul nehotărât să face d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a avea*, adăogândușă la părtășare timpul urmât. al mod. hotărât. care adăogire să pune șâ înaintea părtășării, șâ în urmă, cum *am adunat*, șâ *adunatam*.

Timpul trecut să face tot d-in părtăș. pătimit. ca șâ timpul nehotăr. ânsă cu dooă graiuri ajutoare, *a avea* șâ *a fi*, adăogândușă la părtășărea griaului, *a fi*, șâ timpul urmât. al graiului, *a avea*, cum *am fost adunat*, șâ *fostam adunat*.

Timpul viitor să face d-in timpul urmât. al mod. nehotăr. cu graiul ajutor *a avea*, adăogândușă la mod. hotărât. care adogire să pune șâ înaintea timpului, șâ în urmă, cum *voiu aduna* șâ *adunavoiu*.

La moda poruncitoare.

Timpul următor să face ca timpul urmât. al mod. hotărât. adăogândușă

num.	{	la faț. 2, <i>ă</i> , cum <i>adun-ă</i>	}	num.	{	la faț. 2, <i>ați</i> , cum <i>adun-ați</i>	
sing.		la faț. 3, <i>e</i> , cum <i>adun-e</i>	}	înmulț.	{	la faț. 3, <i>e</i> , cum <i>adun-e</i>	

La moda râvnitoare.

Timpul următor să face d-in timpul urmât. al mod. nehotărât. cu graiul ajutor *a avea*, adăogândușă la mod. nehotărât., timpul urmât. al mod. râvnit. care adăogire pururea înaintea să pune, cum *aș aduna*.

Acest timp să mai poate face adăogândușă șâ timpul urmât. al mod. nehotărât. al graiului *a putea*, cum *am putea aduna*.

Timpul nehotărât să face d-in părtăș. pătimit. cu graiurile ajutoare *a avea* șâ *a fi*, adăogândușă la părtăș. timpului urmât. al mod. râvnit. a graiului *a avea* șâ timpul urmât. al mod. nehotărât. a graiului *a fi*, care adăogiri pururea în nainte să pun, cum *aș fi adunat*.

Acest timp să poate face adăogândușă șâ timpul urmât. al. mod nehotărât. a graiului ajutor *a putea*, cum *aș putea fi adunat*.

Timpul trecut să face tot ca timpul nehotărât, mai adăogândușă pă lângă cele lalte șâ părtăș. pătimit. a graiului ajutător *a fi*, cum *a fi fost adunat*.

Timpu covârșât să face d-in timpu urmât. al mod. nehotârât. cu graiurile ajutoare *a avea, a fi, șâ a putea* adăogândușă la mod. nehotârât timpu următor al mod. râvnitoare, a graiului *a avea, șâ timpu urmât. al mod. nehotârât. a graiului a fi, șâ părtăș. pătimit. a graiului a putea*, care adăogiri pururea înaintea să pun, cum *aș fi putut aduna*.

La moda următoare.

Timpu următor să face d-in numele grainic, cel cu *re* (§ 110) a treilea §, v§, 1§) *a avea*, adăogândușă în urma numelui, timpu urmât/. al mod. râvnit. cum *adunare-aș!<,> adunare-ai șâ c.l.l.*

Timpu nehotârât să face d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a fi*, cum adăogândușă la părtăș. pătimit. timpu urmât. al mod. urătoare, care adăogire pururea înaintea părtășării că pune, cum *fiream adunat*.

Acest timp să mai poate face, adăogândușă pă lângă cele lalte adăogiri, șâ timpu urmât. al mod. nehotârât tot al graiului ajutor *a fi*, cum *fireaș fi adunat!*

Timpu trecut să face ca șâ timpu nehotârât, mai adăogândușă șâ părtăș. pătimit. a graiului ajutor *a fi*, ádică să face d-in părtășârea pătimit. cu timpu nehotârât al mod. urătoare, cum *fireaș fost adunat!* șâ *fireaș fi fost adunat*.

Timpu covârșât să face d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a fi*, ca șâ timpu nehotârât, adăogândușă ânsă la părtășâre, timpu covârșât al mod. urătoare, care adogire pururea înaintea părtășării să pune, cum *fostam adunat!*

Acest timp să mai face adăogândușă, pă lângă timpu covârșât, șâ timpu urmât. al mod. nehotârât tot al graiului ajutor *a fi*, cum *fostaș fi adunat!*

Să mai face acest timp, adăogândușă pe lângă cele lalte adăogiri, șâ părtăș. pătimit. tot a graiului *a fi*, cum *fostaș fi adunat!*

Timpu nesăvârșât să face d-in părtăș slobodă, cu graiul ajutor *a fi*, adăogândușă la părtășâre timpu covârșât al modei următoare, care adăogire pururea înaintea părtășării să pune, cum *fostaș adunând!* Acest timp să mai face adăogândușă pă lângă timpu covârșât șâ timpu urmât. al mod. nehotârât. tot a graiului ajutor *a fi*, cum *fostaș fi adunând!*

Să maoi face acest timp, adăogândușă șâ părtășârea pătimit. a graiului ajutor *a putea*, șâ în loc dă părtășârea slobodă, să pune timpu urmât. al mod. nehotârât. cum *fostaș fi putut aduna!*

La moda îndoitoare.

Timpu nesăvârșât să face d-in timpu urmât. al mod. nehotârât. cu graiul ajutor *a putea*, adăogândușă la acest timp, timpu nesăvârșât al mod. hotârât. a graiului *a putea*, care adăogire pururea înaintea să pune, cum *puteam aduna*.

Timpu nehotârât să face d-in părtășârea pătimit. cu graiurile ajutoare *a vrea șâ a fi*, adăogândușă la părtășâre, timpu urmât. al mod. hotârătoare, a graiului *a vrea*, șâ timpu urmât. al mod. nehotârâta graiului ajutor *a fi*, care adăogiri âururea înaintea părtășării să pun, cum *voiu fi adunat, și fi-voiu adunat*.

Acest timp să mai poate face, adăogândușă șâ timpu viitor al mod. hotârât. a graiului ajutor *a putea*, cum, *voiu putea fi adunat șâ putea-voiu fi adunat*.

Timpul trecut să face ca *șă* timpul nehotărât, tot d-in părtășârea pătimit. *șă* cu graiurile ajutoare *a vrea*, *șă a fi*, adăogândușă *ânsă* *șă* părtășârea pătimit. a graiului ajutor *a fi*, cum *voiu fi fost adunat* *șă fi-voiu fost adunat*.

Timpul covârșât să face d-in timpul urmât. al mod. nehotărât., cu graiurile ajutoare *a vrea*, *șă a fi*, *șă a putea*, adăogândușă timpului urmât. al mod. hotărât. a graiului *a vrea*, *șă* timpul urmât. al mod. nehotărât a graiului *a fi*, i părtăș pătimit. a graiului *a putea*, care adăogiri pururea înainte să pun, cum *voiu fi putut aduna*, *șă fi-voiu putut aduna*.

Timpul viitor să face d-in timpul urmât. al mod. nehotărât cu graiurile ajutoare *a vrea* *șă a putea*, adăogândușă timpul urmât. al mod. hotărât. a graiului *a vrea*, *șă* timpul urmât. al mod. nehotărât. a graiului *a putea*, care adăogiri pururea înainte să pun, cum, *voiu putea aduna*, *șă putea-voiu aduna*.

La Moda Voitoare.

Timpul urmât. să face la timul urmât. al mod. hotărât.

Timpul nehot. să face d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a fi*, adăogândușă la părtășâre, timpul următor urmât. al mod. voitoare, care adăogire pururea înaintea părtășării să pune, cum *să fiu adunat*.

Timpul trecut să face tot ca timpul nehot. mai adăogândușă *șă* părtăș. pătimit. tot a graiului ajutor, *a fi*, sau mai pă scurt a zice, să face d-in părtăș. pătimit. cu timpul nehot. al mod. voitoare, cum *să fi fost adunat*.

Timpul nehotărât să face d-in timpul urmât. al mod. nehotărât. cu graiurile ajutoare *a fi* *șă a putea*, adăogândușă timpul urmât. al mod. voitoare a graiului *a fi*, *șă* părtăș. pătimit. a graiului *as putea* <,> care adăogiri pururea înainte să pun, cum *să fi putut aduna*.

Timpul voitor să face d-in timpul urmât. al mod. nehotărât. cu graiul ajutor *a putea*, adăogândușă la mod. nehotărât. timul urmât. al mod. voitoare, cum *să pociu aduna*.

La această modă, la toți timpii, să adaogă înainte, legarea *să*.

La moda pricinuitoare.

La această modă, toți timpii să fac ca *șă* la moda voitoare, cu atâta dă osebire, ca pă lângă legarea *să*, ce are acea modă, aceasta priimește mai mult *șă* legarea *ca*, sau în locul legării *să*, ce are moda voitoare, această mod. pricin. priimește legarea *ca să*, cum *ca să adun*, *ca să fi adunat*, *șă* c.l.l.

La moda supuitoare.

Această modă să face în tocmai ca mod hotărât. i cea râvnit. *șă* cea îndoit. cu atâta dăosebire, ca la toți timpii aceștii mode, să adaogă, înainte legarea *dă*, cum *dă aș aduna*, *dă voiu fi adunat* *șă* c.l.l.

La moda nehotărâtoare.

Timpul urmât. s-a arătat (§ 86, a§) că iese ca o rădăcină celorlalți timpi, dă aceia nici putem zice, că să face d-in alt timp, al vre o altei mode.

Acest timp priimește înainte legarea *a*.

Timpul nehotărât să face d-in părtăș. pătimit. cu graiul ajutor *a fi*, adăogândușă la părtășâre, timpul urmât. al mod. nehotărât. cum *a fi adunat*.

Acest timp priimește înainte legarea *a*, ca *șă* timpul următor.

gș. La conjugarea a două.

La moda hotărâtoare.

La timpul următor, adăogând

num.	{	la faț. 2, <i>i</i> , cum <i>rup-i</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>em</i> , cum <i>rup-em</i>	}
sing.		la faț. 3, <i>e</i> , cum <i>rup-e</i>		înmult.		la faț. 2, <i>eți</i> , cum <i>rup-eți</i>	
						la faț. 3, <i>e</i> , cum <i>rup-e</i>	

Fața a treia a numărului înmult. să zice șâ ca faț. d-ântâiu a numărului singurat., ádică *rupe iei* șâ *rup iei*.

La timpul săvârșât.

num.	{	la faț. 1, <i>seiu</i> , cum <i>rup-seiu</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>serăm</i> , cum <i>rup-serăm</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>seși</i> , cum <i>rup-seși</i>		înmult.		la faț. 2, <i>serăți</i> , cum <i>rup-serăți</i>	
		la faț. 3, <i>se</i> , cum <i>rup-se</i>				la faț. 3, <i>seră</i> , cum <i>rup-seră</i>	

La timpul nesăvârșât.

num.	{	la faț. 1, <i>eam</i> , cum <i>rup-eam</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>eam</i> , cum <i>rup-eam</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>eai</i> , cum <i>rup-eai</i>		înmult.		la faț. 2, <i>eai</i> , cum <i>rup-eați</i>	
		la faț. 3, <i>ea</i> , cum <i>rup-ea</i>				la faț. 3, <i>ea</i> , cum <i>rup-ea</i>	

Sau mai bine a zice că la fața a treia numărului singurat. a timpului urmât. să adaogă timpul urmât. al mod. hotărât. a graiului ajutor *a avea* ânsă cele mai prescurte ale acestui timp.

La timpul covârșât

num.	{	faț.1, <i>sesem</i> , cum <i>rup-sesem</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>sesserăm</i> , cum <i>rup-sesserăm</i>	}
sing.		faț.2, <i>seseși</i> , cum <i>rup-seseși</i>		înmult.		la faț. 2, <i>sesserăți</i> , cum <i>rup-sesserăți</i>	
		la faț.3, <i>sese</i> , cum <i>rup-sese</i>				la faț. 3, <i>seseră</i> , cum <i>rup-seseră</i>	

Timpul nehotărât, i cel trecut, șâ cel viitor să fac ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

La moda poruncitoare.

Timpul să face ca șâ la conjugarea d-ântâiu, adăogândusă ânsă

num.	{	la faț. 2, <i>e</i> , cum <i>rup-e</i>	}	num.	{	la faț. 2, <i>eți</i> , cum <i>rup-eți</i>	}
sing.		la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>rup-ă</i>		înmult.		la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>rup-ă</i>	

Toate cele lalte mode să fac ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

dș. La conjugarea a treia.

La moda hotărâtoare.

La timpul următor, adăogând.

num.	{	la faț. 1,	}	num.	{	la faț. 1, <i>im</i> , cum <i>azvârl-im</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>i</i> , cum <i>azvârl-i</i>		înmult.		la faț. 2, <i>iți</i> , cum <i>azvârl-iți</i>	
		la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>azvârl-ă</i>				la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>azvârl-ă</i>	

La timpul săvârșat.

num.	{	la faț. 1, <i>iiu</i> , cum <i>azvârl-iiu</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>irăm</i> , cum <i>azvârl-irăm</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>iși</i> , cum <i>azvârl-iși</i>		înmult.		la faț. 2, <i>irăți</i> , cum <i>azvârl-irăți</i>	
		la faț. 3, <i>i</i> , cum <i>azvârl-i</i>				la faț. 3, <i>iră</i> , cum <i>azvârl-iră</i>	

Timpul nesăvârșat să face ca la conjugarea a dooă, sau cu graiul ajutor, ca șâ acolo, ânsă la această conjugarea, nu să adaogă graiul ajutor la faț. a treia, ci la faț. d-ântâiu, priimind graiul ajutor înnaintea lui, un e, la toate fețele, șâ la amândooă numerele.

La timpul covârșat

num.	{	la faț. 1, <i>isem</i> , cum <i>azvârl-isem</i>	}	num.	{	<i>iserăm</i> , cum <i>azvârl-iserăm</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>iseți</i> , cum <i>azvârl-iseți</i>		înmult.		<i>iserăți</i> , cum <i>azvârl-iți</i>	
		la faț. 3, <i>ise</i> , cum <i>azvârl-ise</i>				<i>iseră</i> , cum <i>azvârl-iseră</i>	

Cei lalți timpi să fac ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

La moda poruncitoare

Timpul să face ca șâ la conjugarea d-ântâiu, adăogândusă ânsă la fața a dooă a numărulu înmult. în loc dă *ați, iți*, cum *azvârl-iți*.

Toate cele lalte mode să fac ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

eș. La conjugarea a patra.

La moda hotărătoare.

La timpul următor, adăogând

num.	{	la faț. 1,	}	num.	{	la faț. 1, <i>âm</i> , cum <i>vâr-âm</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>i</i> , cum <i>vâr-i</i>		înmult.		la faț. 2, <i>âți</i> , cum <i>vâr-âți</i>	
		la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>vâr-ă</i>				la faț. 3, <i>ă</i> , cum <i>vâr-ă</i>	

La timpul săvârșat.

num.	{	la faț. 1, <i>âiu</i> , cum <i>vâr-âiu</i>	}	num.	{	la faț. 1, <i>ârăm</i> , cum <i>vâr-ârăm</i>	}
sing.		la faț. 2, <i>âși</i> , cum <i>vâr-âși</i>		înmult.		la faț. 2, <i>ârăți</i> , cum <i>vâr-ârăți</i>	
		la faț. 3, <i>â</i> , cum <i>vâr-â</i>				la faț. 3, <i>âră</i> , cum <i>vâr-âră</i>	

La timpul nesăvârșat să face ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

La timpul covârșât.

num.	{	la faț. 1, <i>âsem</i> , cum <i>vâr-âsem</i>	}	num.	{	<i>âserăm</i> , cum <i>vâr-âserăm</i>
sing.		la faț. 2, <i>âseți</i> , cum <i>vâr-âseți</i>		înmult.		<i>âserăți</i> , cum <i>vâr-âți</i>
		la faț. 3, <i>âse</i> , cum <i>vâr-âse</i>				<i>âseră</i> , cum <i>vâr-l-âseră</i>

Ceilalți timpi să fac ca la conjugarea d-ântâiu.

La moda poruncitoare.

Timpul să face ca la conjugarea d-ântâiu, adăogândușă ânsă la faț. 2, a numărului înmult. în loc dă *ați*, *âți*, cum *vâr-âți*.

Toate celelalte mode să fac ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

D-in înduplecările graiurilor înțelegem că unii timpi sânt înbinați, șâ alții neânbinati, șâ iarăș unii primitivi, sau chipernici, șâ alții derivați sau trași.

Șâ timpi neânbinati să pot numi, cei ce n-au trebuință dă graiurile ajutoare cum ieste timpul urmât. *adun*, șâ cel săvârș. *adunaiu*, șâ c.l.l.

Iar înbinați să pot numi ce ce iau graiurile ajutoare, spre ajutor, neputând a să zice singure, cum ieste timpul nehotâr. *am adunat*, șâ cel voitor, *voiu aduna*, șâ c.l.l.

Șâ iarăș primitivi să pot numi cei ce nu să fac d-in alți timpi, ádică cei ce să arată ca o rădăcină celorlalți timpi, cum ieste cel următor al mod hotărât *adun* șâ al mod. nehotărât. *a aduna*, d-in carii să fac ceilalți timpi.

Iar derivativi să pot numi cei ce să fac d-in cei primitivi, cu ieste cel săvârșât, *adunaiu*, i cel covârșât, *adunase*, ce să fac d-in cel urmât. *adun*.

§ 147. Aceste băgări dă seamă sânt numai asupra graiurilor celor regulate, iar cele neregulate, la câți timpi, șâ la câte fețe, au dăosebire d-in cele regulate: cu schimbări dă slove, i lepădări, șâ adăogiri, fiind multe, sau însemnat fieș care la înduplecările lor (§57, aș, vș, gș, șâ dș).

§ 148. Băgări dă seamă asupra modelor.

aș. Moda hotărătoare are toți timpii, șâ toate fețele.

vș. Moda poruncitoare are numai un timp, ádică pă cel următor, șâ nuamia dooă fețe, cea dă a dooă, șâ cea dă a treia.

gș. Moda râvnitoare are patru timpi, lipsindui timpul săvârșât i cel nesăvârșât șâ timpul viitor, iar fețele le are câte treile.

dș. Moda următoare are timpi, șâ fețe, ca șâ cea râvnitoare, având mai mult, timpul nesăvârșât.

eș. Moda îndoitoare are cinci timpi ádică pă cel nesăvârșât<, > pă cel covârș. <,> pă cel nehotâr. <, > pă cel trecut, șâ pă cel viitor ânsă putem îndeplini șâ cei lalți doi timpi, ádică pă cel urmât. șâ pă cel săvârș.

adăogând înnaintea lor legarea *poate că adun*, *poate că adunaiu*, iar fețele le are câte treile.

sș. Moda voitoare are cinci timpi, lipsindui timpul săvârșât, i cel covârșât, iar fețele le are câte treile.

z\$. Moda pricinuitoare are timpi, şa feţe asemenea ca şa moda voitoare.

n\$. Moda supuitoare are timpi şa feţe, asemenea ca şa moda hotărătoare.

th\$. Moda hotărătoare are numai doi timpi, ádică timpul urmât. şa cel nehot. fără feţe şa numere, ânsă adăogându-să la această modă d-in pronume, să pare ca când şa feţe, şa numere, cum *a-m aduna, aţi aduna, aş aduna, şa a ne aduna, a vă aduna, aşi aduna*, dar aceste feţe, şa numere nu privesc la moda nehotărât. *a a duna*, ci la obrazele ce arată pronumele, căci mod. nehotărât. *a aduna* rămâne neschimbată, la toate feţele, şa numere, şa numai pronumele să schimbă în feţe şa în numere.

La timpul viitor când să pune pronumele, să pune şa înaintea graiului, şa în urmă, cum *ăl voiui arăta*, şa *arăta-ivoiu*, dar *arăta-voiu* *ăl* nu putem zice, ci *arăta-voiu pă iel*.

la moda poruncitoare, când punem spre graiul tăgăduitor *nu*, atunci în loc să ne slujâm cu această modă, ne slujâm cu cea nehotărătoare, ádică în loc să zicem *nu mănâncă, nu adună, nu fă*, zicem *nu mânca, nu aduna, nu face*, ânsă numai la numărul singurat. să urmează aceasta.

La moda râvnitoarela timpul urmât. când să pune pronumele pătimitoare, să taie *re* dă la timp, şa în locul lui, să pune pronumele, ádică în loc să zicem *mâncareaş ăl, mâncareaş te*, zicem *mânca-laş! <,> mîncateas! asemenea şa pune-laş! <,> azvârli-laş! <,> vârâ-laş! şa c.l.l.*

§ 149. Băgări dă seamă asupra conjugărilor.

a\$. Să pot cunoaşte graiurile, ale <fieş> căriia conjugări sânt, d-in numele cele grainice, lepădând ádică cele adăogate la aceste nume (§110, a treilea §, v\$, 1§) şa schimbând în slovele d-ântâiu, cele acolo schimbate, cum, d-in numele grainic *mâncare*, lepădând pă cel adăogat *re*, cunoaştem, că graiul *a mânca*, ieste al conjugării d-ântâiu, şa d-in numele *golăciune*, lepădând pă cel adăogat *ciune*, şa schimbând pă *ă* în *l*, cunoaştem că *a goli* ieste al conjugării a treia, şa c.l.l. asemenea.

v\$. Graiurile ce vin d-in limbi străine, unele să înduplecă la conjugarea d-ântâiu, ca *a lăcrăma*, cum *a a frunta*, şa altele la conjugarea a treia, ca *a vorbi*, cum *a refuzi*.

g\$. Graiurile cele înbinate să înduplecă ca cele neânbinat, cum *a dăstupa*, ca *a astupa*, ca *a încălta*, *a răsuci*, *a dăzrăsuci*, ca *a suci*, *a dăsprinde*, ca *a prinde*, şa c.l.l. afară dă *a încremeni*, ce să înduplecă ca *a vorbi*, în loc dă *ca a cremeni*, şa afară dă *a răsări*, ce în loc dă *a* să îndupleca ca *a scri*, are dăosebită înduplecare.

§ 150. Schimbările cuvintelor să fac, or cu adăogire, cum d-in *sfânt, sfinţenie*, şa *a să sfinţi*, şa d-in *rod*, *a rodi* sau cu scurtare, cum d-in *răcoare*, *a răcori* sau cu schimbare dă slove, cum d-in *rană*, *a răni*, d-in *a face*, *fac*, d-in *a rade*, *raz*.

§ 155. Graiurile ce s-au pus drept pildă la gramatică, asupra cărora să înduplecă toate cele lalte graiuri. Ale conjugării d-ântâiu.

A apăra-arunca-arăta- aduna-adăpa-adăoga-ierta-umplea-usca-uda-încheia-închega-închinga-încăleca-încăpea-înnoda-înnota-înpăca-întârziia-înfăşa-încerca-înbăta-îndesa-vedea-vârşa-guşa-juca-zbiera-zbura-căuta-căra-căsca-cădea-cânta-crăpa-la-lega-legăna-lui-lăuda-lăcrăma-lăpăda-lăsa-muia-mâna-mânea-mânca-periia-pieptăna-păduchia-plooa-ruga-rămănea-semăna-sălta-sămăna-scălta-scăpăra-scăpăta-sta-

toca-torna-tăia-tăcea-trepăda-forfeca-bea-boteza-băga-da-durea-dăochia-dăzmierda-certa-ține-a-șădea-șchiopăta.

Ale conjugării a dooă

A alege-aduce-ucide-vinde-coase-coace-cunoaște-crede-crește-naște-pierde-pune-purcede-plânge-prinde-rade-roade-rupe-soarbe-sumete-scoate-sparge-toarce-trage-trece-trimite-face-fierbe-frige-frânge-cerne-geme-bate.

Ale conjugării a treia

A auzi-azvârli-adeveri-iși-încovăi-veni-vorbi-miști-muri-peri-păți-răsări-rânchezi-sui-să repezi-sări-slobozi-fugi-birui-domoli-dormi-ști.

Ale conjugării a patra

A omorâ-vârâ-însănătoșă-târâ.

§ 152. Graiurile cele ajutoare.

A avea-vrea-putea-fi.

CAP VIII

PENTRU PĂRTĂȘĂRE

Înformarea părtășării

§ 153. La părtășăre am văzut (§58) că sânt următoare cinci semne, ádică neam, formă, număr, cădere, șâ înduplecare.

aș. Neamuri la părtășăre am văzut (§58, aș) că sânt ca șâ la încheietură.

vș. Forme, numere șâ căderi la părtășăre, am văzut (§58, vș) că sânt ca șâ la nume.

gș. Înduplecare la părtășăre am văzut (§58, gș) că una ieste, ádică cea d-ântâiu a numelui, căci părtășările toate să înduplecă ca șâ numele, afară dă părtășărea slobodă, ce ieste neânduplecăată precum să arată mai jos (§154, gș).

§ 154. Părtășărea am văzut (§58, gș) că să înparte în trei, ádică în următoare<,> pătimitoare, șâ slobodă.

aș. Părtășăre următoare să zice aceia, prin care înțelegem șâ fapta, șâ pre cel ce urmează aca faptă, cum când zicem *iubitor, băător*, înțelegem șâ fapta iubirii, i a bății, șâ pre cel ce urmează această iubire, șâ bătaie.

vș. Părtășăre pătimitoare să zice aceia, prin care înțelegem șâ patima, șâ pre cel ce suferă acea patimă, cum când zicem *iubit, bățut*, înțelegem șâ patima iubirii, șâ a bății, șâ pre cel ce suferă această patimă a iubirii, șâ a bății.

gș. Părtășăre slobodă să zice aceia, ce arată o urmare neisprăvită șâ care mai cere oare cce spre împlinire, cum când zicem *mergând am ajuns*, șâ *bătând l-am vătămat*, iată că până nu adăogăm *am ajuns*, șâ *am vătămat*, nu putem sta numai cu *mărgând* șâ *bătând*.

Această părtășare slobodă nu să înduplecă, dă aceia șâ bărbătește, șâ fămeiește, tot într-un fel să zice, șâ la amândooă numerele asemenea, ádică n-are nici neam, nici număr, căci putem zice *mergând Gheorghe*, șâ *mergând Maria* șâ *mergând ieu*, șâ *mergând noi*.

§ 155. Băgări dă seamă asupra părtășării.

a§. Părtășărea izvoraște d-in graiu, dă aceia o șâ punem peșin după graiu, cum șâ la înduplecări, toate părtășările împreunate le punem ca numele.

v§. Fiind că părtășărea să înduplecă după înduplecarea numelui, (§153, g§ câte s-au vorbit pentru nume, la capul al patrulea, part.2) să pot înțelege șâ pentru părtășări, că toate sânt ca niște nume adăogate, afară dă părtășărea slobodă.

g§. Părtășările să fac ca șâ timpii, ce să fac d-in timpul următ. al mod. hotărât. (§146, a§) ádică să fac d-in faț. a, a timpului următ. al mod. hotărât. adăogândușă,

1§. La conjugarea d-ântâiu.

la părtăș. lucr.	{	la cele bărb. <i>ător</i> , cum d-in <i>adun</i> , <i>adun-ător</i>
		la cele făm. <i>ătoare</i> , cum d-in <i>adun</i> , <i>adun-ătoare</i>

la părtăș. pătim.	{	la cele bărb. <i>at</i> , cum d-in <i>adun</i> , <i>adun-at</i>
		la cele făm. <i>ată</i> , cum d-in <i>adun</i> , <i>adun-ată</i>

La părtăș. slob. *ând*, cum d-in *adun*, *adun-ând*.

2§. La conjugarea a dooă.

La părtăș. lucrăt. ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

la părtăș. pătim.	{	la cele bărb. <i>t</i> , cum d-in <i>rup</i> , <i>rup-t</i>
		la cele făm. <i>tă</i> , cum d-in <i>rup</i> , <i>rup-tă</i>

La părtăș. slob., ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

3§. La conjugarea a treia

la părtăș. urm.	{	la cele bărb. <i>itor</i> , cum d-in <i>azvârl</i> , <i>azvârl-itor</i>
		la cele făm. <i>itoare</i> , cum d-in <i>azvârl</i> , <i>azvârl-itoare</i>

la părtăș. pătim.	{	la cele bărb. <i>it</i> , cum d-in <i>azvârl</i> , <i>azvârl-it</i>
		la cele făm. <i>ită</i> , cum d-in <i>azvârl</i> , <i>azvârl-ită</i>

La părtăș. slob. *ind*, cum d-in *azvârl*, *azvârl-ind*.

4§. La conjugarea a patra

la părtăș. urm.	{	la cele bărb. <i>âtor</i> , cum d-in <i>vâr</i> , <i>vâr-âtor</i>
-----------------	---	---

		la cele făm. <i>âtoare</i> , cum d-in <i>vâr</i> , <i>vâr-âtoare</i>
--	--	--

la părtăș. pătim.	{	la cele bărb. <i>ât</i> , cum d-in <i>vâr</i> , <i>vâr-ât</i>
		la cele făm. <i>âtă</i> , cum d-in <i>vâr</i> , <i>vâr-âtă</i>

La părtăș. slob. ca șâ la conjugarea d-ântâiu.

§ 156. Aceste băgări dă seamă să înțeleg pentru cele regulate părtășări, iar la cele neregulate, or ce dăosebire au, s-a însemnat la înduplecările lor.

§ 157. Părtășărea să poate zice șâ într-alt chip, ádică în loc dă părtășăre, ne putem slujă cu alte părți d-intr-ale vorbei cum

aș. La părtăș. urmă. în loc dă *iubitor*, putem zice *cel ce iubește* șâ în loc dă *iubitoare*, putem zice *ceia ce iubește*.

vș. La părtăș. pătimit. în loc dă *iubit*, putem zice *cel ce să iubește*, *cel ce ieste iubit*, șâ în loc dă *iubită*, putem zice *ceia ce să iubește*, *ceia ce ieste iubită*.

gș. La părtășărea slobodă, în loc dă *iubind*, putem zice *cu a iubi*, *întru a iubi*, *cu a putea iubi*, *întru a putea iubi*.

dș. Părtăș. pătimit. cea bărbătească, să poate lua șâ drept nume, cum *ascuțit*, să zăce șâ lucrul ce ieste ascuțit, șâ *ascuțitul cuțitului*, i a săbii, ádică partea cea ascuțită, cu care taie, care ascuțit luândusă drept părtășăre, să înduplecă ca *bărbat* fiind neam bărb. asemănândusă ca un nume adăogat, iar luândusă drept nume înființat, să înduplecă ca *deal*, fiind neam neutr. asemenea șâ *așternut*, *vânat*, *chiuit*, *răsărit*, șâ c.l.l.

CAPUL IX PENTRU PROPUNERE

§ 158. Propunerile vedem (§60) că nu să înduplecă, dă aceia nici neam au, nici număr, nici cădere, șâ în scurt nici una d-in cele următoare la cele lalte părți ale vorbei.

§ 159. Băgări dă seamă asupra propunerilor.

Propunerile vedem.

aș. Că unele sânt înbinate, cum *dăspre*, *dă către*, *dăla*, ce să înbinează, una d-in *dă*, șâ *spre*, alta d-in *dă*, șâ *către*, șâ cea laltă d-in *dă*, șâ *la*, șâ ltele neânbinat, cum *dă, cu*, *la*, dă aceia putem zice împotriva celor mai sus (§158) că propunerile, d-in toate cele următoare la cele lalte părți ale vorbei, numai dă formă §122 să împărtășăste.

vș. Că să pun înaintea celor lalte părți ale vorbei, pentru aceia s-a șâ numit propunere, ádică înaintea punere.

gș. Că unele sângure stând, nu însemnează nimic, cum *a, dă*, iar altele însemnează oare ce, cum *lângă, sunt, piste*, iar adăogându-se la cele lalte părți ale vorbei, sa înaintea lor puindusă, însemnează *a, stare în casă*, cum când zicem *a casă ieste – mergere spre casă*, cum când zicem *a casă merge*.

Asupră, asupra, starea – locul mai dă sus, cum *asuprăi, asupra lui, asupra casei – muntelui*, șâ c.l.l.

Dă, mișcare d-intr-un loc, cum când zicem *dă d-âncolo ia, dă d-ânnainteți a luat* – mijlocul cu care să urmează oare ce, cum când zicem *ia-lăi dă păr, dă păr l-a apucat*.

Dă a, mișcare d-intr-un loc, ca șâ *dă*, cum când zicem *d-a casă vine, d-a casă a plecat*.

La, merge spre un loc, cum când zicem *la noi vine, la târg merge*, – vreme, cum când zicem *la începutul lunii*, ca când am zice *pă vremea ce să începe luna*.

Dăla, mișcare, ca șâ *dă a*, cum când zicem *dăla noi a plecat, dăla voi a luat* – vreme, cum când zicem *dăla moși, dăla strămoși am pomenit, ádică d-in vremea moșilor, șâ a strămoșilor, d-in vremea pă care trăia moșii, șâ strămoșii*.

În locul d-in năuntru, cum când zicem *intră în casă*, ca când am zice *intră în locul cel dă d-ânnăuntru al casei* – vreme, cum când zicem *în bătrânețele mele, ádică pă vremea bătrânețelor mele*.

Între, locul d-in mijloc, cum când zicem *între noi*, ca când am zice *în locul ce ieste în mijlocul nostru*.

Întru, vreme, cum când zicem *întru toate acestea ce să zice, iel tăcea*, ca când am zice *pă vremea ce să zicea acestea, șâ când zicem într-o zi*, ca când am zice *pă vremea unei zile* – dă potrivă, cum când zicem *într-acest fel s-au urmat*, ca când am zice *dă o potrivă cu acest fel, ádică după urmarea acestui fel*.

D-ân și d-in d-ân dă, șâ *în* – parte d-ân grămadă, cum când zicem *unul d-ân noi a mărturisit, unul d-ân voi mă va vinde* – *pricină*, cum când zicem *d-ân voi s-a întâmplat aceasta*, ca când am zice *d-ân pricina voastră, ádică voi sânteți pricina aceștii urmări*.

D-ântre, d-intre (d-ân dă, șâ *între*) parte d-in grămadă, ca șâ d-ân, cum când zicem *unul dintre voi mă va vine, unul d-intr-aceștia a fost dă față*.

D-ântru, d-intru (d-ân dă, șâ *întru*) vreme, cum când zicem *d-ântr-un ceput a fost aceasta, ádică d-in vremea dă dă mult*.

P-ân (d-in *pă*, șâ *în*) *pă* d-ânlăuntru unui lucru, cum când zicem *p-ân casă umblă, p-ân grădină să plimbă*, ca când am zice *pă d-ânlăuntru casei-grădinii*.

P-ântre (d-in *pă*, șâ *între*) mijlocul, cum când zicem *p-ântre noi a trecut*, ca când am zice *p-ân mijlocul nostru a trecut*.

Pă șâ pre, locul cel d-asupra, cum când zicem *s-au urcat pă casă*, ca când am zice *s-au urcat asupra casei, șâ în cer, șâ pre pământ, ádică în cer, șâ asupra pământului*<>apropiere, cum când zicem *pă lângă iel merge*, ca când am zice *aproape dă iel merge*<>partea locului, cum când zicem *p-alătura merge, p-acolo vine*, ca când am zice *pă partea dă alătura merge, șâ pă partea dă acolo vine*.

Spre, mergere spre un loc, cum când zicem *spre noi vine, spre casă merge*.

Dăspre (d-in *dă*, șâ *spre*) mișcare d-intr-un loc, ca șâ *dăla*, cum când zicem *dăspre voi vine, dăspre târg vine, dăspre noi s-a vorbit*.

Către, mergere spre un loc, ca *șâ spre*, *șâ la*, cum când zicem *către noi vine*, *către curte merge*.

Dă către, ca *șâ dă spre*, cum când zicem *dă către noi s-a hotărât*, ca când am zice *noi am hotărât*.

Prin d-in pre șâ în, mijlocire, cum când zicem *pr-in cine s-a urmat aceasta?* *pr-in mine*, ca când am zice *pr-intr-acui mijlocire?* *pr-in mijlocirea mea*.

După, urmare dă o potrivă, cum când zicem *iată după iel*, ca când am zice *urmează precum urmează și iel*, *ădică urmează dă o potrivă cu iel*, *șâ după pilda aceasta*, ca când am zice *dă o potrivă cu pilda aceasta* – vremea d-in urmă, cum când zicem *după toate acestea*, ca când am zice *în urma tuturor acestora* – locul d-in urmă, cum când zicem *aleargă după iel*, ca când am zice *aleargă în urma lui* – locul dă d-asupra, cum când zicem *mă dau jos după cal*, ca când am zice *mă dau jos dă d-asupra calului* – partea cea d-in dos, cum când zicem *după ușă*, *ădică în dosul uși* – pricina cum când zicem *merg după apă*, *ădică pentru apă*.

Cu, *șâ împreună cu*, unire, *șâ împreunare*, cum când zicem *cu noi a vorbit*, *împreună cu noi a umblat*.

Lângă, apropiere, cum când zicem *șângă mine șade*, ca când am zice *aproape dă mine șade*.

Pentru, pricină, cum când zicem *pentru ce ai făcut aceasta?* ca când am zice *pentru ce pricină ai făcut aceasta?* *șâ pentru cine să vorbește?* *ădică a cui pricină?*

Piste, *șâ preste*, locul cel dă d-asupra, cum când zicem *piste mine*, *piste tine*, ca când am zice *asupra mea*, *asupra ta*;>vremea d-in urmă, cum când zicem *piste atâta vreme a venit* *șâ cutare*, *ădică în urma vremii ce a trecut*.

Piste să aseamănă cu propunerea *asupră*, ânsă trebuie să avem mare băgare dă seamă la aceste dooă propuneri, pentru că nu putem în trebuința amândooă dă opotrivă la toate vorbele, *ădică zicem*

Asuprăi, *asuprăți*, *asuprăne*, *asuprăvă*, *șâ*

Piste mine, *piste tine*, *piste iel*, *piste ia*, *piste noi*, *piste voi*.

Iar *asupra mine*, *asupra tine*, *asupra noi*, *asupra voi*, nu putem zice, nici *pistei*, *pisteți*, *pistene*, *pistevă*.

Și iarăș *asupra pământului*, *șâ piste pământ*, zicem, iar *asupra pământ*, *șâ piste pământului*, nu putem zice.

Până, locul d-in mijloc, cum când zicem *dăla mine*, *până la tine*, ca când am zice d-in locul unde șăz ieu, *până la locul*, *unde șăzi tu*;>vremea d-ân mijloc, cum când zicem *dă astăzi până mâine*, *ădică d-in vremea dă acum*, *până la vremea dă mâine*.

Supt, locul cel dă dăsupt, *ădică npotriva* propunerilor *pă*, *piste*, *șâ asupra*, cum când zicem *supt cer*, *supt pământ* arătăm ceia ce ieste supt cer, supt pământ.

Fără, *șâ fără dă*, dăosebire, cum când zicem *fără mine nu poți face nimic*, ca când am zice *tu singur*, *dăosăbi dă mine*, *nu poți face nimic*, *șâ făr-d-a merge*, nu putem ajunge acolo, ca când am zice *lăsând mergerea la o parte*, *nu putem ajunge acolo*.

Câte, sumă, cum când zicem *câte unul*, *câte doi*, *câte trei*, arătăm suma obrazelor, *șâ când întrebăm câte cât ai plătit?* răspundem *câte atâta*, *ădică câtă sumă?* *atâta sumă*.

Drept, dăopotrivă, cum când zicem *drept atâtea bani s-a vândut*, ca când am zice *dăopotrivă cu atâtea bani*, *s-a vândut*.

dȘ. Băgând dă seamă la aceste pilde vedem că propunerile însemnează mișcare, stare, mijlocire, pricină, vreme, loc, urmare, dăopotrivă, apropiere, împreunare, dăosebire, parte d-in oare ce, șâ alte asemenea.

eȘ. Mai sânt șâ alte propuneri, cu care să slujește vistieria, cum *bez*, ce însemnează *afară dă*, ádică cum am zice o dăosebire, căci ne slujân cu această propunere, când vrem să dăosebim unele lucrări d-in altele, cu o prescurtare, cum când zicem *aceste toate sânt, bez cele lalte*, în loc să zicem *aceste toate sânt afară dă cele lalte*.

Sud, ce arată pe un dregător în ce județ iese

Ot, ce arată p-un sătean d-in ce sat iese

}

cum când zicem *ispravnic ot sud Vlașca*,

în loc să zicem *ispravnic în județul Vlășcii*, șâ *lon ot Negoiești*, în loc să zicem *lon d-in satul Negoieștilor*.

Otam, ce arată pă un sătean, că tot d-intr-acel sat iese, d-in care sânt șâ cei lalți săteni, pentru carii s-a vorbit mai nainte, ádică în loc să zicem

lon ot Negoiești

Marin ot Negoiești

Gheorghe ot Negoiești

}

zicem mai prescurt

{

lon ot Negoiești

Marin otam

Gheorghe otam

Cu care *otam*, scăpăm dă acele adese pomeniri, șâ poftoriri a Negoieștilor.

Prez ce însemnează *d-âncolo, piste*, când cum zicem *județele ot prez Olt*, în loc să zicem *județele cele dă piste Olt, cele dă d-âncolo dă Olt*.

Za, ce să pune în loc dă *dă*, cum *logofăt za vistierie*, în loc dă *logofăt dă vistierie*, șâ *clucer z-ariie*, în loc dă *clucer dă arie*.

Po, ce însemnează prețul unui lucru, cum *po talere zece dă lude* în loc dă *pă câte talere zece dă lude*, șâ *po talere cinci stânjânul* în loc dă *pă câte talere cinci stânjânul*.

sȘ. Mai sânt șâ alte părțicele, ce să pot lua cu drept cuvânt, în loc dă propuneri, fiind că să împreună cu graiuri, șâ să pun pururea înaintea lor, care singure stând, nu însemnează nimic, iar împreunândușă cu graiuri însemnează oare ce, cum.

Dă, la *dăsucesc*, unde însemnează că stric sucitura d-a-ndăratele, înpotriva lui *sucesc*.

Dăz, la *dăzbrac*, asemenea, ádică leapăd în înbrăcămintea, înpotriva lui *înbrac*.

Dăs, la *dăscalec*, asemenea, ádică mă dau jos după cal, înpotriva lui *încalec*.

Dăș, la *dășchiz*, asemenea, ádică stric închizătura, în potriva lui *închiz*.

Ră, la *răsucesc*, unde înseamnă că prea mult *sucesc*.

Răz, la *răzbat*, unde înseamnă că prea mult *bat*.

Răs, la *răsplătesc*, unde însemnează că înpotrivă plătesc, șâ la *răscumpăr*, unde însemnează că adooa oarăcumpăr, ceia ce cumpărare altul mai nainte, șâ la *răsună*, unde înseamnă că sunetul izbind în oare ce, să întoarce înapoi.

Con, la *conpățimire*, unde însemnează o patimă ce suferă dooă obraze, împreună dăopotrivă, tot pentru acelaș lucru.

Ko, la *coprinz*, unde însemnează că prinz p-ânprejur.

Cu, la *misă cuvine*, unde are dăosebită înțelegere dă *vine*.

Pe, la *petrec*, unde însemnează că merg după altul, până la un loc, când să călătorește, însemnează șâ viețuiesc, cum când zicem *cum petreci/* ca când am zice *cum petreci vremea?* ádică *cum viiețuiește?*

Pre la *prefac*, unde însemnează că stric oare ce făcut, șâ-l fac a dooă oară, șâ la *prelungesc*, unde arată lungimea – întinderea vremii.

Pro, la *pr<o>citesc*, unde însemnează că învăț, citind mai nainte, ceia ce oi să citesc înaintea dascălui, șâ la *propunere*, unde însemnează, o *punere înainte*.

Pră la *prăsădesc*, unde însemnează că sădesc adooă oară, ádică că scoț dintr-un loc, șâ puii într-alt loc, ceia ce am sădit – am sămănat.

Pos, la *posumflat*, unde însemnează o manie asemănată cu unflătura.

Stră, la *străbat*, unde însemnează că pretutindenii umblu cercetând oare ce șâ la strălucește, unde însemnează că lumina izbind în oare ce, șâ întorcându-se, să risipește în toate părțile.

Su (d-in *supt*, după scurtare) la *supuiu*, unde însemnează că puii dădăsupt.

În, la *întrec*, unde însemnează că trec înaintea altuia, ádică mai mult dă cât trec, șâ la *mă înpotrivesc*, unde însemnează, că mă puii – stau înpotriva altuia, ádică înpotriva graiului *mă potrivesc*, șâ la *înportarivesc*, unde însemnează, *înlăuntru*, ádică aduc marfă d-intr-o parte streină, în țara noastră.

Trans, la *transport*, unde însemnează mutare d-intr-un loc, în altul, ádică mut o marfă d-intr-un loc, în alt loc.

Ex, la *exportasiie*, unde însemnează, afară, ádică scoț marfa d-in țara noastră, într-altă țară.

Șâ alte multe ca acestea pot să se mai găsească.

CAP X.

PENTRU SPRE GRAIU

§ 160. Spre graiurile am văzut (§61) că sânt dă multe feluri, dă aceia fieș care spre graiu,ăș câștigă numire, după înțelegerea lui, cum cele dă întrebare, să numesc *întrebătoare*, cele dă răspundere *răspunzătoare*, șâ c.l.l. asemenea.

Spre graiurile nu să înduplecăm ca șâ propunerile.

§ 161. Băgări dă seamă asupra spre graiurilor.

aș. Spre graiurile însemnează oare ce, șâ singure fiind, ádică *oare care loc*, cum *aici*, *acolea*, *d-âncolea*, șâ c.l.l.

Oare care vreme, cum *astăzi*, *ieri*, *măine*, șâ c.l.l.

Oare care câtățime, cum *atâta*, *câtva*, șâ c.l.l.

Oare ce pricină, cum *dă aceia*, *pentru aceia*, *căci*, șâ c.l.l.

Oare ce închipuire, cum *așa*, *adăvăr*, *repede*, *tare*, șâ c.l.l.

Oare ce poruncă, cum păzește, la o parte, șâ c.l.l.

Oare ce arătare, cum iată-l, iatămă, șâ c.l.l.

Oare ce tagă, cum ba, nu, șâ c.l.l.

Oare ce gonire, cum fugi! șâ c.l.l.

Șâ alte asemenea.

vȘ. Unele d-in spre graiuri să fac ca numele cele cumpănitoare, covârșitoare șâ mângâietoare (§110, a patrulea §, vȘ, gȘ, dȘ) cum *mai bine, mai rău, prea bine, prea rău, bunișor, încitinel, tăricel*.

Altele să fac cu propuneri, cum cu *dă, pă, în, cu, până, ádică dá aproape, pă aproape, până aproape, în sus, în jos, cu dreptate, șâ altele asemenea*.

gȘ. Multe d-in nume să iau drept spre graiuri, cum când zicem *frumos cântă*, în loc dá *cu frumusețe, grozav să uită*, în loc dá *cu grozăviie, lacom mănâncă*, în loc dá *cu lăcomie*.

Șâ multe d-in graiuri asemenea se iau drept spre graiuri, cum când zicem *săriți! alergați! fă loc! păzește!*

Șâ multe d-in părtășări asemenea, cum când zicem *răgușât vorbete*, în loc dá *cu răgușală, șâ adevărat spune*, în loc dá *cu adevărire*.

dȘ. Unele spre graiuri să fac d-in nume, pentru scurtarea vorbei, cum d-in *bărbătești* să face *bărbătește*, ádică când zicem *bărbătește umblu*, în loc să zicem *cu bărbăție umblu*, sau *ca bărbații*, șâ d-in *înțelepți, înțelepțește*, cum când zicem *înțelepțește vorbește*, în loc dá *cu înțelepciune*, sau *ca înțelepții*.

Une ori, în loc să ne slujâm cu aceste prescurtate spre graiuri, ne slujâm cu alt frasis, tot la această înțelegere, zicând *pă rumâniie* în loc dá *rumânește*, șâ *pă greciie*, în loc dá *grecește*.

eȘ. Unele d-in spre graiuri să pun în loc dá părtășare slobodă, cum când zicem *d-a-nsăritele joacă* (d-in *dă-a-însăritele*) în loc să zicem *joacă sprind*, care spre graiu să face d-in căder. numitoare a numărului înmulț. a părtășării pătimit. adăogândușă *dă a*, cum la *însăritele*, adăogândușă *dă a*, să zice *d-a-nsăritele*, asemenea șâ *d-aruncatele* d-in *aruncatele*, șâ *d-a chiuitele*, d-in *chiuitele*, în loc dá *aruncând șâ chiuind*.

Acest frasis să mai poate zice șâ într-alt chip, cum *pă lovite, pă bătute*, în loc dá *lovind, bătând*, unde să adaogă *pă*, n loc dá *dă a*, la părtășarea pătimit. fămeiască, numărul înmulț. căder. numit.

sȘ. Spre graiul tăgăduitor *ne*, să pune la toate acele nume, șâ graiuri, la câte vrem să schimbăm înțelegerea spre tagă, cum la *necinstesc*, unde însemnează că striccintea oare căruia, înpotirva lui *cinstesc*, șâ la *nebun*, unde tăgăduiește bunătatea oare căruia, înpotirva lui *bun*.

zȘ. Unele d-in spre graiuri să pare că nu însemnează, nimic ânsă prin tăcere are bună înțelegere, și să obișnuiesc la vistierie, spre scurtarea vorbei, cum sânt acestea, ádică.

Vel, ce arată pre cel ce ieste în slujbă, cum când zicem *vel vist.*, *vel spătar, vel logofăt*, în loc să zicem *vistierul ce să află acum în slujbă*, șâ c.l.l. asemenea.

Biv, ce arată pre cel ce a fost o dată în slujbă, cum când zicem *biv spătar*, șâ *biv vel spătar*, în loc să zicem *spătarul ce a fost mai nainte în slujbă*.

Sin, ce însemnează fiu, cum în loc să zicem *Gheorghe fiul Radului* zicem mai pe scurt *Gheorghe sin Radu*.

Zet ce însemnează ginere, cum în loc să zicem Gheorghe ginerele Radului, zicem mai pe scurt *Gheorghe zet Radu*.

Brat, ce însemnează frate, cum în loc să zicem *Gheorghe fratele Radului*, zicem mai pe scurt *Gheorghe brat Radu*.

Vnuc, ce însemnează nepot cum în loc să zicem *Gheorghe nepotul Radului*, zicem mai prescurt *Gheorghe vnuc Radu*.

nș. Unele d-in spre graiuri priimesc încheietură, cum când zicem *în preajma lui*, ádică în *preajmă a-lui*, căci *a*, iese încheietură, șâ *d-in apoia lui*, *înnaintea lui*, ádică *d-in apoi-a-lui*, *înnainte-a-lui*, șâ *înprejurul lui*, ádică *înprejur-ul-lui*, căci *ul* iese încheietură.

CAP XI.

PENTRU LEGARE

§162. Cu legările ne slujim când vrem să legăm cuvânt, cu cuvânt șâ vorbă cu vorbă, dá aceia s-a numit legare, cum când zicem *Gheorghe*, șâ *Marin*, legar. șâ, leagă amândooă cuvintele, ádică pá *Gheorghe*, cu *Marin* șâ când zicem *Gheorghe a venit*, iar *Marin n-a vrut să vie*, legar. iar, leagă amândooă vorbele, ádică că *Gheorghe a venit*, șâ că *Marin n-a vrut să vie* șâ c.l.l. asemea.

§163. Băgări dá seamă asupra legărilor

aș. Legările vedem că nu să înduplecă, ca șâ propunerile, șâ spre graiurile.

vș. Și legările însemnează oare ce ádică.

Înpotrivre, cum *ânsă*, *dar*.

Tălmăcire, cum *ádică*, *deci*.

Înpreunare, cum *șâ*.

Îndoială, cum *au doară*, *au nu*.

Dăosebire, cum *or*, *sau*.

Pricinuire, cum *fiind că*, *pentru că*, *căci*.

Învoială, sau bănuială, cum *daca*, *dăva*.

Șâ altele asemenea.

gș. Unele d-in legări să fac d-in mai multe părți dá ale vorbei, cum *dă care cumva va veni Gheorghe săi spui că ...* unde vedem că legar. *dă care cumva*, să face d-in *care* d-in *cum*, șâ d-in *va*, șâ *păzește*, *ca nu cumva să viie furul*, unde vedem că legarea *ca nu cumva*, să face d-in *ca*, d-in *nu*, d-in *cum*, șâ d-in *va*, șâ altele asemenea, care să pot numi șâ acestea *înbinat*, iar cele lalte, cum *ânsă*, *ádică*, *dar*, șâ c.l.l., asemenea, să pot numi *neânbinat*.

CAP XII.

PENTRU INTERJEȚIE

§164. Interjețiile sânt dă multe feluri, cum s-a văzut (§63) dă aceia fieș care interjețiile,ăș căștigă numire după înțelegerea iei, cum cele dă rugăciune *rugătoare*, cele dă mulțămire, *mulțămitoare* șâ c.l.l., asemenea.

§ 165. Băgări dă seamă asupra interjețiilor.

aș. Interjețiile nu sâ înduplecă, ca șâ propunerile, i spre graiurile, șâ legările.

vș. Șâ interjețiile însemnează oare ce, ádică rugăciune, mulțumire, văitătură, mirare, șâ c.l.l., precum sâ vede la (§63).

gș. Unele d-in intejeții sâ fac d-in mai multe părți ale vorbei, ca șâ legările, care sâ pot numi înbinate, cum o *doamne! sâ dea Dumnezeu! slavă domnului!* șâ c.l.l. iar cele lalte sâ pot numi neânbinate, cum o! a! ufi! șâ c.l.l.

CAP XIII

PENTRU TOATE PĂRȚILE VORBEI

§ 166. Băgări dă seamă dă obște asupra tuturor părților ale vorbei.

aș. D-in înduplecările părților ale vorbei, că unele părți sâ înduplecă, ádică sâ schimbă la numere, la căderi, la timpi, șâ la fețe, având dăosebire număr dă număr, cădere dă cădere, șâ c.l.l. dă aceia asemenea părți ale vorbei, sâ pot numi *înduplecate*, iar altele nu se înduplecă, ádică nu priimesc nici o schimbare, ca sâ poată avea numere, căderi, timpi, șâ c.l.l. ca când ar fi mândre, șâ nu vor sâ se supuie celor următoare la cele lalte părți ale vorbei, dă aceia sâ pot numi neânduplecate, ádică încheietura, numele, pronumele, graiul, șâ părtășărea sânt înduplecate, iar propunerea, spre graiul, legarea, șâ interjeția sânt neânduplecate.

vș. D-in acele înduplecate nume.

Unele sâ înduplecă numai la numărul singurat. cum *Ilfov, Buzău*, nume dă județe, *Craiova, Râmnic*, numă dă orașă, *fier, plumb oțel, aur, argint* nume dă metaluri, șâ alte asemenea.

Altele sâ înduplecă numai la numărul înmulț. cum *Mehedinți, Romanați*, nume dă județe, *București, Pitești*, nume dă orașă.

Mucări, nădragi, foafece, nume dă <l>u<c>r<u>ri ce au câte doi craci, ca niște perechi, dă aceia sâ șâ zice o *pereche dă mucări*, înțelegând numai o mucară, iar nu dooă, căci pentru dooă, sâ zice dooă perechi dă mucări, asemenea sâ o pereche dă nădragi zicând, înțelegem numai un nădrag, cum am zice, căci pentru doi, sâ zice *dooă perechi dă nădragi*, asemenea șâ o pereche de călimări, dooă perechi dă călimări o pereche dă foarfeci, dooă perechi dă foarfeci, șâ c.l.l.

Iar cele mai multe sâ înduplecă la amândooă numerele.

Altele la numărul înmulț. sâ înprumută dă la alte nume, cum *turturică*, la numărul singur., iar la numărul înmulț. *turturele*, d-in *turturea*, asemenea șâ *porumbică*, la numărul *singur.* iar la numărul înmulț. *porumbiele*, d-in *porumbia*, șâ șâ *umure*, la numărul singur. iar la numărul înmulț. *umori*, d-in *umor*.

gș. Graiurile cele ajutoare slujăsc tuturor celor lalte graiuri dă obște, adăogândușă sau înaintea graiurilor, sau în urmă.

dș. Încheieturile *la, pă, șâ dăla*, sânt propuneri, după cum sau văzut (§28).

eș. Încheietura *o*, să aseamănă cu interjeția *o!*, sau putem zice că încheietura căderii chemătoare, să face cu interjeția *o!*

zș. Unele cuvinte să scurtează d-in pripirea vorbei, cum *fărămitură* d-in *fărămicitură*, tăindusă *ci, frântură* d-in *frângătură*, tăindusă *gă, șâ* alte asemenea.

PARTEA III

PENTRU GLĂSUIRE

§ 167. Gramatica, pă lângă cele lalte, trebuie să ne mai învețe șâ cum să citim cele scrise, ádică trebuie să ne arate, care d-in slove să cuvine, să le citim cu glas gros, șâ care cu glas sup<ț>ire, șâ unde trebuie să citim mai apăsăt, șâ unde mai oblu, șâ unde trebuie să răsuflăm puțin, citind, șâ unde să ne odihnim, șâ alte asemenea, dă aceia spre înlesnirea aceștii învățături, s-au adăogat la scrisul slovelor, șâ oare ce semne, care s-au numit *glăsuire*.

§ 168. Aceste semne să înpart în trei, ádică în semne dă glas, semne dă lovire, șâ semne dă citire.

§ 169. Semnele cele dă glas sânt acestea.

aș. (') Ce să poate numi *groasă*, șâ trebuie să să puie asupra slovelor celor gasnice, când să glăsuiesc ca când ar avea înaintea lor un *h*, ca să ne arate că așa trebuie să glăsuim acele slove, cu glas gros, ca al lui *h* ca la *bo'ar, 'arvat, 'orcăiesc*, căci le citim ca când ar fi scrise *bohar, harvat, horcăiesc*, care cuvinte când le vom scri cu *h*, atunci nu ie trebuință. a mai pune șâ semnul groasa d-asupra, îndăstul fiind *h*, a ne arăta grosimea glasului.

vș. (˘) Ce să poate numi *suptire*, sau *mut* șâ trebuie să să pui asupra slovelor celor glasnice, ce să glăsuiesc cu glas *suptire*, ca când ar fi multe, ca să ne arate, că așa trebuie să le glăsuim, ca la *bobi, buni, datorii, oũ, boũ, cũiũ*, unde dabea să aude glasul lui *ĩ, ũ, șâ iũ*.

) Ce să poate numi *d-odată*

sau trei slove glasnice, ca când ar fi o slovă ádică când trebuie să arătăm cu o glăsuire dooă sau trei
aică, unde vedem că la

oală, șâ la *leoaică*, *o* șâ *a*, drept o slovă să iau, într-o glăsuire, iar la *aică*, trei slove, ádică *i, o, șâ a*, drept o slovă să glăsuiesc d-o dată într-o glăsuire în locul acestui semn, ne putem slujă șâ cu dungă –, ce o putem numi *legare*, căci cu ia legăm dooă slove, cum *o-ală*, în loc dă *oală*, șâ *le-oaică, azimi-oară*, în loc dă *leoaică, azimioară*, iar la cele ce să glăsuiesc fieș care slovă dăosebit, cu glăsuirea iei, nu trebuie să punem aceste semne, cum la *zmueuleț, bouleț, cuișor, greotăte, loan*, ca să se cunoască că acolea trebuie să se glăsuiască dăoseb fieș care slovă glasnică, cu glăsuirea iei.

d\$. (.) Ce să poate numi *punt*, sau *puntură*, șâ trebuie să ne pui asupra lui *i*, când să glăsuiește dăosebit dă ceia laltă glasnică, ce urmează după ia, ádică cu glas mai mare, ca să ne arate că acest *i*, nu să împreună - , ci trebuie să se glăsuiască dăoseb, ca la *datori'ie*, *bucuri'ie*, *loan*, *iudee*, *copii*, unde vedem că *i*, să glăsuiește cu glasul lui dăosebit, șâ cele lalte slove ce sânt după iel, iarăș cu dăosebitul lor glas.

§ 170. Semnele cele dă lovire, sânt acestea.

a\$. (l) Ce să poate numi *lovire*, șâ trebuie să se puie asupra acei slomniri, unde să cuvine să apăsăm glasul citind, cum la *fericire*, să pune lovirea la adooă slomnire, ca să ne arate că acolo trebuie, citind să apăsăm oare ce glasul mai tăricel, ca când am lovi acea slomnire cu glasul nostru, iar cele lalte slomniri, trebuie să le trecem cu glas dă o potrivă, ca când leam trece tăcând, iar la *a aduna*, la slomnirea d-in urmă, șâ la *ariie*, la slomnirea a treia, șâ la *lalomiță*, *véveriță*, *călugăriță*, la a patra slomnire.

v\$. (l) Ce să poate numi tăiere, sau scurtare, șâ prescurtare, șâ trebuie să se puie asupra acei slove, ce iese lângă slova ce s-a tăiat, spre scurtarea citirii șâ ca să ne arate că lipsește o slovă dă acolo, cum *fără dlia merge*, în loc dă *fără dă a merge*, șâ nloi mai face, în loc dă *nu oi mai face*, șâ *miam dus*, în loc dă *mă am dus*, șâ *dliân*, în loc dă *dă în*, șâ *pliân*, în loc dă *pă în*, șâ alte multe asemenea.

§ 171. Semnele cele dă citire, sânt acestea.

a\$. (.) Ce să poate numi răsuflare, sau tăitură, șâ virgulă, șâ să pune unde trebuie să răsuflăm puțin citind, ca la *fericit ie bărbatul, care n-a umblat*, unde vedem, că după ce citim *fericit ie bărbatul*, trebuie să răsuflăm puțin oare ce, șâ apoi să începem a citi *carele n-a umblat*.

v\$. (.) Ce să poate numi *odihnă*, sau *punt*, șâ *puntură*, șâ să pune unde trebuie să ne odihnim oare ce mai mult, citind, ádică o răsuflare mai mare dă cât la (,) cum *Dumnezău iubește pă făcătorii dă bine, șâi ascultă cu blândețe, șâ le dăruiește, viață îndelungată, șâ bătrânețe cinstite, împărtășându-i, șâ dă viața cea veșnică. Fericți sânteti, cei ce vă învredniciți, dă această milă!* La această pildă vedem că în multe locuri răsuflăm, șâ într-un loc ne odihnim, ádică la *cea veșnică*, ca când am fi sfârșat aci citirea, dă unde apoi începem *fericiți sânteti*, ca o altă citire.

g\$. (?) Ce să poate numi *întrebare*, șâ să pune la sfârșatul vorbei, când întrebăm pă oare cine dă oare ce, cum *unde ai fost? dă unde vii? ce faci?*

d\$. (!) Ce să poate numi *mirare*, șâ să pune la sfârșatul vorbei, când ne mirăm dă ceva sau când ne mâhnim sau când ne rugăm dă cineva, ca la *bre, bre, bre! ce s-a întâmplat! ce miau văzut ochii! șâ o doamne, șâ Dumnezeul meu, căci mai lăsat! șâ dă-m doamne miie!*

e\$. () Ce să poate numi *trapoziție*, ádică pr-in mijloc, șâ să pune când spuind o istorie, sau dând vre un sfat, sau altă vorbă, făcând, ișim d-in cursul acei vorbe, cu vre o pildă, sau altă arătare, șâ apo<i> iarăș începem vorba dă unde am lăsat, ca la acest prea lăudat sfat, după vremea dă acum *nu vă fâliți în barbele voastre cele mari, șâ frumoase, că șâ Plutarh avea o barbă prea frumoasă (dă vreme ce vreți, să vă grăiesc șâ dă barbe) dar șâ însuș iel dăfăima pre cei mincinoși filosofi d-in vremea lui, carii numai pentru barbele lor cele mari, să socotea a fi, ceia ce nu iera (precum șâ acum, în zilele noastre, vedem pre unii d-*

in cei mari, a să socoti mai presus dă firea omenească pentru căci au barbe mari, șâ frumoase, cheltuind spre a le donbândi, toată averea lor) ci voi puteți să vă făliți în faptele voastre cele bune, luptându-vă a birui unul pre altul, șâ a întrece unul pă altul, cu cele plăcute lui Dumnezeu fapte, la această vorbă vedem, că în dooă locuri intră semnul, pr-in mijloc.

sș. () Ce să poate numi *lipsire*, șâ să pune asupra unui cuvânt, când să taie dă la cel cuvânt slove multe d-in mijlocul cuvântului, spre scurtarea scrisorii, ca la *I s. H s.* ce să citește *Iisus Hristos*.

zș. (:) Ce să poate numi *prescurtare*, șâ să pune în rândul slovelor, când să taie dă la un cuvânt, ceva slove, ca la *num*: în loc dă *nume*, șâ la *singurat*: în loc dă *singuratic*.

nș. (=) Ce să poate numi *înbinare*, sau *legare*, șâ să pune când isprăvind un rând dă scris, nu isprăvim șâ cuvântul dă plin acolo, șâ-l trecem șâ la cel lalt rând, arătând că slovnirile cele neisprăvite dă la un rând, trebuie să se înbineze să se lege cu cele lalte slovniri, dă la cel alt rând, spre citire, ca la ...*tre=buință*, care ne arată, că citind un rând, nu trebuie să stăm la *tre*, ci trebuie să citim tot cuvântul *trebuință*, pășân ádică la al doilea rând cu citania.

thș. (-) Ce să poate numi *dăosebire*, șâ *dăspărțire*, șâ să pune când un cuvânt este înbinat d-in mai multe cuvinte, cu dăosebite înțelegeri, spre a arăta că fieș care cuvânt are dăosebită înțelegere, ca la *Petru-polis*, *Andriianu-polis*, *Filipu-polis*, unde vedem că *Petru-polis* iese înbinat d-in *Petru*, nume însușit, șâ d-in *πο λις*, nume grecesc, ce însemnează, oraș, ádică în loc să zicem *orașul lui Petre*, zicem *Petru-polis*, mai prescurt, asemenea șâ *Andriianu-polis* în loc dă *orașul lui Andrian*

l ș. (") Ce să poate numi *arătare*, șâ să pune când arătăm car va pilde, sau vorbe ce s-au zis dă oameni mari, cum *zisau domnul către ucenicii lui, luați duhul sfânt, propoveduiți cuvântul domnului*.

§ 172. Băgări dă seamă asupra glăsurii

aș. Asupra glăsurii slovelor

A să glăsuiește cu glas gros șâ cu glas suptîre.

Cu glas gros, ca la *boar*, *arvat*, ca când ar fi *bohar*, *harvat*.

Cu glas suptîre, ca la *abur*, *aer*.

Pentru a cunoaște unde trebuie să-l citim, cu glas gros, șâ unde cu glas suptîre s-au orânduit a să pune asupări, semnele groase, șâ suptîrea (§169, aș, bș) dar fiind că la puține cuvinte să glăsuiește *a* cu glas gros, (că cele mai multe să glăsuiesc tot cu glas suptîre) dă aceia numai cele cu glas gros, să însemnează cu semnul lor, iar cele cu glas suptîre, rămân fără semn, știut fiind nooă, că câte *a*, n-au acest semn asupărle, toate acelea trebuie să citească, cu glas suptîre.

Spre a fi știut la câte cuvinte să glăsuiește *a*, cu glas gros, iată că le însemnaiu mai jos, fiind puține la număr.

Alva, *arac*, *arvat*, *boar*, *a înama*, *a dăama*.

A după *i* să glăsuiește ca când ar avea înaintea lui un *i*, ádică ca *ia*, cum *liliac*, *viață*, care să glăsuiește ca când ar fi *liliac*, *viață*, dar mai cu cuviință socotesc a fi, dă s-ar scri precum să glăsuiește, căci atunci ne

lipsește, acest canon dă la gramatică, șâ gramatica cu cât mai puține canoane are, cu atâta iese șâ mai lesne.

E la începutul cuvintelor, să glăsuiește ca când ar avea înaintea lui un *i*, ádică ca *ie*, însă nu la toate cuvintele, cum:

Ed să glăsuiește ca când ar fi *ied*.

El ca când ar fi *iel*.

Epure ca când ar fi *iepure*.

A erna ca când ar fi *a ierna*, șâ alte multe asemenea.

Iar *evanghelie*, *episcop*, *Eghipet*, *edem*, șâ altele să glăsuiesc cu *e*, curat, precum sânt scrise, șâ spre a nu ne întuneca când trebuie să citim pă *e*, ca *ie*, șâ când ca *e*, curat, să cuvine a scri fieș care cuvânt, precum ál șâ, glăsuim, ádică *ied*, *iel*, *iepure*, șâ c.l.l. cu *ie*, șâ evangheliie, *episcop*, *Eghipet*, *edem*, șâ c.l.l. cu *e*, curat.

e înaintea slovelor celor glasnice, șâ după *iele*, să glăsuiește asemenea ca când ar avea înaintea lui, un *i* ádică ca *ie*, cum *eu*, *trebuiește*, *datorie*, *ie*, care să glăsuiesc ca când ar fi *ieu*, *trebuiește*, *datorii*, *ie*, ânsă nu la toate cuvintele, căci *treer*, *creere*, *Vithleem*, *iudee*, șâ altele să glăsuiesc cu *e*, curat cum sânt scrise, șâ pentru cuvintele dă mai sus, să cuvine șâ pre acestea, să le scriem, cu *ie*, cele ce să glăsuiesc ca *ie* șâ cu *e*, curat, pre cele ce să glăsuiesc ca *e*.

I să glăsuiește cu glas lung, șâ glas scurt.

Cu glas lung, ca la *liliiac*, *fiind*.

Cu glas scurt, ca la *bani*, *aidea*, *pâine*, unde glasul lui *i*, să aude cam pă jumătate, ca când ar fi un *i* mut.

Spre a cunoaște când trebuie să-l citim cu glas lung, șâ când cu glas scurt, s-a orânduit a să pune asupră-*i*, punctul, șâ semnul suptîrea, ádică la glas lung, punctul, cum *liliiac*, *fiind*, șâ la glas scurt semnul suptîrea, cum *bani*, *câine*, *aidea*, ânsă spre a scăpa dă multele puncturi, putem ca numai la *î*, scurt, să punem semnul suptîrea, iar la *i*, lung, să nu punem nimic, lăsând a să înțelege că *i*, ce n-are niciun semn asuprăi, iese lung, căci mai puține *i*, sânt cele suptîri, dă cât cele groase, așa dar *fiind*, ál putem scri șâ *fiind*, șâ *copiii*, putem scri șâ c.l.l. asemenea.

I să glăsuiește șâ într-o glăsuire cu altă slovă glasnică, ca la difthongi, șâ atunci n-are trebuință dă nici un semn, cum *bucuriie*, *iie*, *iapă*, *zeciuială*.

O, să glăsuiește cu glas gros, șâ cu glas suptîre, ca șâ *a*.

Cu glas gros, ca la *orcăiesc*, *oră*, ca când ar fi *horcăiesc*, *horă*.

Cu glas suptîre, ca la *om*, *oblăduiesc*, *obișnuiesc*.

Spre a să cunoaște când trebuie să-l citim cu glas gros, șâ când cu glas suptîre, să urmează ca șâ la *a*.

Șâ spre a fi stiut la câte cuvinte să glăsuiește *o*, cu glas gros, iată că le însemnaiu mai jos, *fiind* puține.

Oră, a *orcăi*, *orbotă*, a *odorogi*, *Maomet*.

iu Să glăsuiește cu glas lung, șâ cu glas scurt, ca șâ *i*.

Cu glas lung, ca la *iute*, *legiuire*, *măiuș*.

Cu glas scurt, ca la *grai*u, *mălai*u, *copaci*u, *bordei*u.

Spre a să cunoaște când trebuie să-l citim cu glas lung, șâ când cu glas scurt, să urmează ca șâ la *i*.

U, asemenea ca *iu*, ádică cu glas lung, ca la *boulet*, șâ cu glas scurt, ca la *bou*, *ou*.

Mai nainte să obișnuia dă să puna un *u*, mut, la toate cuvintele, la sârșât, la câte ádică să sfârșesc în slovă neglasnică, care nici că să glăsuia vre o dată dă aceia sa șâ lăpădat, ne mai fiind trebuinços, ca să nu să mai scrie în zadar, cum *mănâncu*, în loc dă *mănânc*, șâ *facu*, în loc dă *fac*, șâ *facându* în loc dă *facând*, ânsă când după covintele acelea să adaogă încheietură, sau pronume, atunci acel *u* mut, să schimbă în *u*, lung, vez. la § 102.

eș. Á să glăsuiește cu glas gros, șâ cu glas supțire, ca șâ *a* șâ *o*.

Cu glas gros, ca la âră, ârâiesc, âtâiesc, ârdău, ca când ar fi hâră, hâțâiesc, hârâiesc, hârdău.

Cu glas supțire, ca la înnoiesc, întăresc, în tâiu.

Spre a fi știut la câte cuvinte, să glăsuiește cu glas gros, iată că le însemnaiu mai jos, fiind puține

ârâiesc, âră, ârdău, âtâiesc

P. naintea lui *z*, să glăsuiește ca *b*, la graiul *chipzuiesc*, ádică ca când ar fi *chibzuiesc*, iar la scris or cum vom scri, socotesc că nu vom greșă.

S. înaintea acestor slove, *b*, *v*, *g*, *d*, *l*, *m*, *n*, *p*, șâ *r*, să glăsuiește, ca *z*, la unele cuvinte, care pentru că nu urmează aceasta dă obște la toate cuvintele, să cuvine ca unde să glăsuiește ca *z* să scrie cu *z*, șâ unde ca *s*, să scrie cu *s*, șâ așa scăpăm dă mulțimea canoanelor..

S. înaintea lui *c*, să glăsuiește ca *ș*, la unele cuvinte, la care tot pentru mai sus zisele cuvinte, să cuvine ca unde să glăsuiește ca *ș*, să scrie cu *ș*, unde *s*, să scrie cu *s*.

Aceste băgări dă seamă asupra glăsuirii slovelor, nu să păzăsc numai la cele mai sus arătate cuvinte, ci șâ la toate celelalte înbinate părți ale vorbei, ce să fac d-in tr-acestea.

v §. Asupra lovirii.

1ș. Lovirea să pune numai asura slovelor celor glasnice, afară dă cele ce priimesc asuora lor semnul supțire (§169, vș).

2ș. Lovirea să pune până la a patra slovnire, cum

La slovnirea d-in urmă, ca la *a mîncă*.

La slovnirea a dooă, ca la *a fáce*.

La slovnirea a treia, ca la *păsăre*.

La slovnirea a patra, ca la *íalomîță*, *bívoliță*, *véveriță*, la care șâ când li se adaogă încheieturile numărului înmulț. tot la acea slovnire să lovesc, cum *bívolițele*, *véverițele*, *călúgărițele*, șâ atunci să înțelege că să lovesc la acincea slovnire, dă aceia putem zice că lovirea să poate pune, șâ până la a cincilea slovnire.

La unele cuvinte, șâ d-intr-o slovnire numai fiind, trebuie să i să pue semnul lovirei, cum la *dă*, fiind că *dă* ieste propunere, însă însă ieste șâ graiu, ce iese d-in *a da*, șâ când citim *dă*, propunerea nu să aude nici o apăsare asuprăi, dă aceia nu i să cuvine nici o lovire, cum când zicem *dă unde?* *dă acolo*. Iar când citim *dă*, graiul, atunci i să aude o apăsare a poruncii, dă aceia atunci trebuie să i să pue semnul lovirei, cum

când zicem *dă lui, dă la altul, dă-l dă păr*, această dăosebire să cunoaște curat, la *dă-l dă păr*, că la cel d-întăiu *dă*, ce ieste graiu, i să aude lovirea, iar la cel dă aldoilea dă păr, ce ieste propunere, nu să aude nici o lovire.

PENTRU GRAIU

3§. Toate graiurile ale conjugării d-ântăiu, a treia șâ a patra, la timp următ. al mod. nehot. să lovesc la slomnirea d-in urmă, cum a *adună*, a *azvârli*, a *vâră*, iar graiurile conjugării a dooă, să lovesc la slomnirea a dooă, cum a *rupe*, iar cei lalți timpi precum să arată mai jos.

4§. Toate graiurile conjugării d-ântăiu priimesc lovirea, cele regulate ca graiul regulat a *adună*, afară d-ân timpul următ. șâ al mod. mod hotă. șâ al mod voit. șâ afară dă timpii mod poruncit. ce au dăosebire unele graiuri la numărul singurat șâ la faț. a treia a numărului înmulț. care graiuri sânt acestea.

A *alătura*, *urdina*, *ustura*, *întâmpina*, *înfășura*, *vântura*, *curăța*, *cutremura*, *melița*, *mătura*, *secera*, *scutura*, *spulbera*, *spânzura*, *treera*, *turbura*, *tâmpina*, *tremura*, *fulgera*, *fluera*, *bucura*, *blestema*, *degera*, *dăsfășura*, toate acestea priimesc lovirea, ca graiul neregulat a *măcină*.

Iar cele neregulate, după cum să vād la înduplecările lor, atāt cele ce s-au pus spre pildă, cât șâ cele ce să înduplecă ca iele, afară dă unele graiuri, ce să înduplecă ca gariurile neregulate, a *închinga*, a *cânta*, șâ a *arunca*, șâ lovirea o priimesc ca graiul neregulat a *măcina*, care sânt acestea.

A *aluneca*, *înpiedeca*, *îndupleca*, *amesteca*, *vindeca*, *judeca*, *mesteca*, *mâneca*, *pureca*, *pregeta*, *rumega*, să *întuneca*, să *cumineca*, *spinteca*, *fereca*, *fermeca*, *deretica*.

5§. Toate graiurile conjugării a dooă priimesc lovirea, cele regulate, ca graiul regulat a *rupe*, iar cele neregulate după cum să vād la înduplecările lor, aāt cele ce s-au pus spre pildă, cât șâ cele ce să înduplecă ca iele.

6§. Toate graiurile conjugării a treia priimesc lovirea, cele regulate, ca graiul regulat, a *azvârli*, afară d-intr-aceste graiuri, a *acoperi*, *dăscoperi*, *clătini*, *cremeni*, *spulberi* șâ a *suferi*

ce priimesc lovirea ca graiul neregulat a *măcina*, al conjugării d-ântăiu, iar cele neregulate, după cum să vād la înduplecările lor, atāt cele ce sa-u pus spre pildă, cât șâ cele ce să înduplecă ca iele, afară dă a *îngădui*, când să înduplecă ca a *sui*, priimește șâ iel lovirea, ca graiul neregulat a *măcina*.

7§. Toate graiurile conjugării a patra, priimesc lovirea, cele regulate, ca graiul regulat a *vâră*, iar cele neregulate, după cum să vād la înduplecările lor, atāt cele ce s-au pus spre pildă, cât șâ cele ce să înduplecă ca iele.

8§. Graiurile cele ajutoare, fiind foarte neregulate, priimesc lovirea, după cum să vād la înduplecările lor.

PENTRU PĂRTĂȘIRI

9§. Părtășărea următoare bărbătească să lovește la slomnirea d-in urmă, cum *adunător*, *azvârlitor*, iar cea fămeiască la slomnirea a dooă, cum *adunătoare*, *azvârlitoare*.

10§. Părtășărea pătimit. asemenea ca cea urmă. cum *adunat, adunată, azvârlit, azvârlită, dăschis, dăschisă*.

11§. Părtășărea slobodă să lovește la slomnirea d-in urmă, cum *adunând*.

12§. Părtășărea urmă. șâ cea pătimit. la numărul înmulț. să lovește la slomnirea a dooă, cum *adunători, adunătoare, adunați, adunate*.

PENTRU NUME

13§. Toate numele grainice (§110, atreilea §, §v, 1§) ce să fac cu *re*, d-in graiurile conjugării d-ântăiu, a treia, șâ a patra, să lovesc la slomnirea a dooă, atât la numărul singurat. cât șâ la numărul înmulț. cum *adunare, adunări, amăgire, amăgiri, hotărâre, hotărâri*, iar cele ce să fac d-in graiurile conjugării a dooă, să lovesc la slomnirea a treia, la amândooă numerele, cum *surgere, surgeri, mergere, mergeri*, afară dă *așternere, ajungere, aprindere, ucidere, roadere, radere*, șâ cele ce să înduplecă ca acestea, care toate la numărul înmulț. priimesc lovirea la slomnirea a dooă.

Cele ce să fac cu *me, ciune, jiune, tură, lă, ală, eală, ială, minte, inșă, oare, nă, ie, șâ pă*, or d-in ce conjugare să vor face, să lovesc la slomnirea a dooă, la amândooă numerele, cum *usturime, usturimi, uscăciune, uscăciuni, repejiune, repejiuni, arătură, arături, dăspuială, dăspuieli, greșală, greșali, amețală, amețeli, bănuială, bănuieli, încălțăminte, ușurinte, închisoare, închisori, domniie, domnii, vrăjmășăie, vrăjmășâi, judecată, judecăți*.

Cele ce să fac cu *te*, șâ *aniie*, să lovesc la slomnirea a treia, cum *scremete, grijaniie, grijânii*.

Cele ce să fac cu *mânt*, șâ să înduplecă ca deal, priimesc lovirea la numărul singur. la slomnirea d-in urmă, iar la numărul înmulț. la slomnirea a treia, cum *crezământ, crezământuri*.

Cele ce să fac cu *t*, șâ să înduplecă ca *lemn*, priimesc lovirea la numărul singur. la slomnirea a dooă, iar la numărul înmulț. la slomnirea a treia, cum *răcnet, recnete*.

3§. Lipsirea trebuie să să urmeze numai la cuvinte prea obișnuite, șâ prea rar întâmplătoare, ca să nu ne întunece la citirea lor șâ să ne zăbovească muncind să ghicim cele scrise.

4§. Prescurtarea (ca șâ lipsirea) trebuie să să puie numai la cuvinte prea obișnuite la scisoarea ce citim, șâ la câte cuvinte punem acest semn, trebuie la începutul scrisorii să arătăm, ce însemnează această prescurtare, ádică să zicem că num. însemnează număr șâ sing. însemnează singuratic, ca să le putem înțelege, căci într-alt chip putem citi num. șâ număr, șâ nume, șâ atunci ne întunecă înțelegerea vorbei pentru că altă înțelegere are nume, șâ alta număr.

5§. La înbinare trebuie să luăm aminte, să nu dăspărțim slomnirea, ci slomnire întreagă să rămâie, șâ la oparte, șâ la alta, ca să putem face citire frumoasă, cu întreagă glăsuire, șâ înțelegere, ádică să nu scrim t-rebuintă, sau tr-ebuintă, sau treb-uintă, ci să scrim tre-buintă, sau trebu-ință, sau trebuin-ță.

6§. Dăosebirea să poate pune șâ înrândul slovelor, șâ dă dăsupť ádică putem scri *Petru-polis*, șâ Petropolis.

PARTEA IV PENTRU ORTOGRAFIE

§173. Orthografia arată cum trebuie să scrim după canoanele grămăticești.

§ 174. La orthografie trebuie să păzim toate semnele glăsuirii (§168, §169, §170, §171) ca să stim, cum să glăsuim slovele la fieș care cuvânt, șâ ce înțelegere au, căci spre pildă, la cuvântul *haină*, dă nu vom pune cele trebuincoase semne, nu putem înțelegere când înseamnă haina omului dă îmbrăcăminte, șâ când însemează fapta omului dă *hain*, pentru că scriind *háină*, însemnează *háina*, cu are să înbracă omul, șâ scriind *háină*, arată pă muierea ce ieste haină, cum șâ cuvântul *copil*, altă înțelegere are când să lovește la slomnirea d-in urmă, cum *copíl*, șâ alta când să lovește la slomnirea a dooă, cum *cópil*, șâ într-un fel să înduplecă *copil*, având lovirea la slomnirea d-in urmă, fiind dă neam bărbătesc, șâ în tralt fel *cópil*, având lovirea la slomnirea adooă, fiind dă neam neutr. șâ *lături* altă înțelegere are lovindusă la slomnirea a treia, cum *lături*, când zicem *dăte în lături*, șâ alta când să lovește la slomnirea adooă, cum *lătúri* șâ *acele* lovindusă la slomnirea atreea, cum *ácele*, ieste nume, iar lovindusă la slomnirea a dooă, cum *acéle*, ieste pronume, șâ *blestem*, aruncând lovirea la slomnirea a dooă, cum *bléstem* ieste graiu, iar aruncând la slomnirea din urmă, cum *blestém*, ieste nume, șâ *copiilor* altă înțelegere are când să lovește, la a patra slomnire, cum *cópiilor* ce iese d-in *cópie*, șâ altă înțelegere când să lovește la a treia slomnire, cum *copíilor* ce iese din *copíl*, șâ cuvântul *s-au* altă înțelegere are când să scrie *s-au*, ádică *s-* cu tăiere, șâ alta când să scrie *sau*, ádică *s* fără tăiere, căci *sau* fără tăiere, ieste legare, o parte a vorbei, iar *s-au*, cu tăiere, ieste două părți ale vorbei, ádică *să*, pronume pătimít. șâ *au*, graiu ajutor cum când zicem *or Gheorghe, sau Marin*, aicea cuvântul *sau* ieste legare, iar când zicem *s-au dus oamenii*, aicea *s-au* ieste dooă părți ale vorbei, ádică *să* pronume pătimít. șâ *au* graiu ajutor.

§175. Unii pă *ă*, *ăl* schimbă în *e*, cum în loc dă *dă*, zic *de*, șâ în loc dă *pă*, zic *pe*.

§176. Alții pă *â* îl schimbă în *i*, cum în loc dă *șâ*, zic *și*, șâ în loc dă *d-ân*, zic *d-in*.

Aceste schimbări socotesc că curg d-in pricina streinilor, ce nu pot glăsui, nici *ă*, nici *â*, șâ rumânii luândusă după iei, au schimbat o slovă, într-alta, unii iarăș în loc dă *ă*, scriu *â*, șâ în loc dă *â*, scriu *ă*, la care trebuie să avem mare luare aminte, ca fieș care cuvânt s-ăl scrim cu slovele ce *i* să cuvine, cum, spre pildă, *rău* (ce ieste nume șâ adăogat, șâ înființat)trebuie să-l scrim cu *ă*, iar nu cu *â*, șâ *râu*, (ce ieste nume numai înființat) trebuie să scrie cu *â*, iar nu cu *ă*, căci alta însemnează *rău*, șâ alta *râu*, șâ *rău* (nume adăog.) ieste dă neam bărbătesc, iar *rău* (nume înființat.) ieste dă neam neutr. șâ *râu*, ieste numai dă neam neutr.

Asemene șâ la schimbarea lui *ă*, în *e*, trebuie să ne păzim a nu urma această schimbare la toate cuvintele, căci atunci ișim d-in înțelegerea lor, cum spre pilă *lecuiesc* (ce însemnează vindecarea ce facem la un bolnav) trebuie să scrie cu *e*, iar nu cu *ă*, ádică nu *lăcuiesc*, căci *lăcuiesc* însemnează sălășluirea

omului la un loc orânduit, șâ mare dăosebire ieste, între înțelegerea lui *lecuiesc*, șâ a lui *lăcuiesc*, iar numele *dăosebire*, ăl putem zice, șâ *deosebire*, căci tot o înțelegere are șâ *dăosebire*, zicem șâ *deosebire*.
 §177. Văz că obișnuiesc să scriu, în loc să *în*, numai *î*, ca când ar avea putere o slovă glasnică să însemneze dooă slove, una glasnică, șâ alta neglasnică, lucru cu totul înpotriva firei slovelor, căci o slovă un glas numai are cu o glăsuire, or glasnică, sau neglasnică, iar nu dooă, una glasnică șâ alta neglasnică, care aceasta șâ d-in tiparul cel vechiu, să cunoaște curat, că unde iera trebuință să *n*, după *î*, să șâ puna, c u atâta dăosebire, că-l puna d-asupra, iar nu în rând, cum în loc să scrie *înștiințare*, *înduplecare*, scria *înștiințare*, *înduplecare* arătând că *î*, singur, n-are glasul șâ al lui *n*, ci numai al său, să aceia trebuie ca la câte cuvinte să cere *n*, după *î*, la toate să-l șâ punem în rând, ádică să scrim *înștiințare*, *înduplecare*, iar nu *îștiințare*, *înduplecare*, vez. șâ la §68.

§178. Să pun șâ slove îndoite la unele cuvinte, cum *înnoiesc*, *înnegresc*, *înnod*, *suppuu*, cu câte doi *nn*, pentru că sânt înbinate d-in dooă părți ale vorbei, ádică *înnoiesc*, d-in *în* șâ *nou*, *înnegresc*, d-in *în*, șâ *negru*, *înnod*, d-in *în* șâ *nod*, *suppus*, d-in *supt* șâ *pus*, șâ *suppuu* d-in *supt* șâ *puiu*, ânsă fiind că d-in tr-aceste înbinate cuvinte, la unele să aude la glăsuirea lor, amândooă slovele, cum la *înnegresc*, *înnoiesc*, *înnod*, iar la unele, nu, cum la *suppuu*, să aceia la cele ce la glăsuirea lor, să aud amândoo slovele, acelea trebuie să scrie cu amândooă acele slove, iar la cele ce la glăsuirea lor, nu să aud amândooă slovele, le putem scri și numai cu o slovă, cum *supui*, putem scri șâ numai cu un *p*, ádică *supui*, șâ cu dooă, ádică *suppuu*, spre a arăta înbinarea cuvântului.

Iar la alte șâ fără a fi înbinate d-in mai multe părți ale vorbei, cum.

Avraam, cu doi *a*, *a*.

Creere, *treer*, cu doi *e*, *e*.

Fiind cu doi *i*, *i*, *copiii*, *datorii*, cu trei *iii*.

§ 179. Cele ce trebuiesc să scrie împreunate, să le scrim împreunate, cum *unsoare*, șâ cele ce trebuiesc să scrie dă oseb, să le scriem dăosebite, cum *un soare*, căci altă înțelegere are *unsoare* șâ alta *un soare*, cum șâ *curând*, dăosebită înțelegere are dă *cu rând*, șâ *înbătătură*, dă *în bătătură*, șâ *cuvânt*, dă *cu vânt*, șâ *aluat*, dă *a luat*, șâ *ca să*, dă *ca să*, șâ *sărăcește*, dă *să răcește* șâ c.l.l.

§ 180. Cuvintele ce vin d-in limbi streine, trebuie să le scrim după orthografia rumânească, iar nu după ortografia acelor limbi, dăla care le împrumutăm, cum *evangheliie*, după cum să șâ glăsuiește, iar nu *evangheliie* după cuvântul grecesc *Ευαγγέλιον* căci atunci trebuie să păzim șâ *γγ*, ce au grecii la cuvântul *Ευαγγέλιον* ádică trebuie să scrim *evagghelie*, șâ atunci nici vom ști cum să citim acest cuvânt, șâ *icoană* trebuie să scrie cu *i*, iar nu cu *ei*, după cuvântul grecesc *Εἰκών*, căci scriind *eicoană*, nu vom ști nici cum să-l citim, șâ alte multe asemenea.

§ 181. Numele cele însușite, șâ cele dă țări, dă orașe, dă cetăți, dă științe, dă lucruri însemnate, trebuie să le scrim cu slove mari la început, cum *Marin*, *Gheorghe*, *București*, *Brașov*, *Evropa*, *Gheorgafie*, șâ c.l.l.

§ 182. Orthografiia mai nainte iera prea întuneacă d-in mulțimea *i, n, v*, lor. șâ *a, o, ω*, lor, *ia, u, ov, v*, iar acum după ce s-au prescurtat acestea (pre cum să vede la § 67.) au rămas prea simple șâ luminată, șâ lesne spre învățătură, cu lăpădarea celor dă prisos, șâ netrebnice.

§ 183. Cine nu scrie, sau nu citește după canoanele gramăricești, învederat iese că greșăște, cum Când vom zice *adunesc*, în loc dă *adun*, șâ *azvârlesc* în loc dă *azvârl*, ádică când nu vom îndupleca graiurile, după înduplecările lor.

Șâ când vom scri *pâine* în loc dă *pâine*, ádică când nu vom pune, la cuvinte, slovele cuvinčoare.

Șâ când vrând să înțelegem *copîl*, scriem *cópil*, sau când vrem să înțelegem *cópil*, scriem *copîl*, ádică când nu vom pune lovirea unde să cuvine, după canoanele glăsurii.

Șâ la citire putem greșă, ádică când nu vom sta citind, unde trebuie să stăm, sau când nu vom răsufla, unde trebuie să răsuflăm, sau când cele întrebătoare, ne citim ca niște neântrebătoare.

Șâ alte multe asemenea greșăli putem face, la fieș care parte a vorbei, când nu vom păzi, ce ne învață gramatica.

PENTRU LIMBA RUMÎNEASCĂ

§ 184. Limba rumânească nu să vorbește tot într-un fel, în câte țări, să obișnuiește această limbă, ci cu oare ce dăosebire, cum în țara moldovenească, la multe cuvinte, în loc dă *p*, să slujesc cu *c*, ádică rumânii zic *pičor*, *piept*, iar moldovenii *chičor*, *chiept*, șâ în loc dă *a*, să slujesc cu *e*, ádică unde rumânii zic *șase*, *șapte*, moldovenii zic *șese*, *șapte*, șâ alte asemenea.

Șâ în țara ardelenescă, multe graiuri neregulate, vor să le facă regulate, ádică rumânii zic *mănc*, iar ardelenii *mânc*, șâ iarăș rumânii zic *foarte*, *poate*, iar ardelenii zic *forte*, *pote*, șâ alte asemenea, ce să aseamănă ca limba grecească cea veche ce să vorbea în multe dăosebiri, cum *doricește*, *eonicește*, *ionicește*, șâ *Aticește*, pentru care fiind că n-am avut norocire, a petrece într-aceste, țări cu îndelungare, spre a putea aduna, șâ a înpreuna aceste dăosebiri, rămâne a împlini această lipsă, alți iubitori dă învățătură, d-in tr-acele țăr, părerea mea iese însemnarea ce să arată la înaintea cuvântare aceștii gramăticii, vez. acolo.

PARTEA V. PENTRU ÎNCLINARE

§ 185. Înclinarea am văzut (§ 88, vș) că ne arată cum să înpreună părțile vorbei, una cu alta, acum dar după ce leam văzut dăoseb fieș care, dă trebuință iese ale vedea șâ înpreunate, o parte ádică cu alta.

§ 186. Înclinarea încheieturilor.

aș. Încheieturile ne arată neamul sogeturilor sau subgeturilor ádică al obrazelor, șâ al lucrurilor, dă aceia trebuie să să păzească neamul lor, ádică dă ce neam iese obrazul, șâ lucrurile, tot dă acel neam să fie șâ

încheieturile lor, cum când zicem *ban*, *cărbune*, vrând să punem la aceste nume încheieturi, trebuie să punem încheieturi tot dă acel neam, dă care iese șâ acele nume, ádică bărbătești fiind numele, bărbătești să fie șâ încheieturile, cum *ban-ul*, *cărbune-le*, iar nu *ban-a*, șâ *cărbune-a* șâ iarăș fămeiești fiind numele, fămeiești să fie, șâ încheieturile, cum *cas-a*, *datorie-a*, iar nu *cas-ul* șâ *datori-ul*.

vș. Șâ iarăș la fie care nume, trebuie să i să puie încheietura sa, iar nu încheietura unui nume, să să puie la alt nume, cum *ban-ul*, iar nu *ban-le*, șâ *datorii-a*, iar nu *datori-oa*.

gș. Șâ iarăș la numărul singur. trebuie să să puie încheieturi dă numărul singur. șâ la numărul înmulț. încheieturi dă numărul înmulț. iar nu la numărul singur. încheieturi dă numărul înmulț. sau la numărul înmulț. încheieturi, dă numărul singur. cum vrând să arătăm un *ban*, trebuie să zicem *ban-ul*, iar nu *bani-i*, șâ vrând să arătăm mulți *bani*, trebuie să zicem *bani-i*, iar nu *ban-ul*.

dș. Fiind că din nume, unele sânt bărbătești, după glăsuire, iar după înțelegere, néutre, șâ altele sânt femeiești după glăsuire, iar după înțelegere, néutre (§ 106.) dă aceia la vorbă nu urmăm cu încheieturile lor, după înțelegerea lor, ci după glăsuirea lor, cum *casă*, fiind că după înțelegere, iese néutru, iar după glăsuire, fămeiască, nu putem zice *cas-ul*, ci *cas-a*.

eș. Când să pune încheieturile chipului al doilea, nu să mai adaogă tot la acel nume, șâ încheieturile chipului d-ântâiu, ádică zicem *cel bun*, *celui bun*, iar nu *cel bun-ul*, *celui bun-ului*, șâ *cea bună*, *cei bune*, iar nu *cea bun-a*, *cei bune-i*.

sș. Când să pune dooă nume, însă unul înființat, șâ altul adăogat atunci dă stă numele cel înființat înaintea, șâ numele cel adăogat în urmă, să pune or numai la numele cel înființat, încheietura chipului d-ântâiu, cum *ban-ul bun*, *ban-ului bun*, *vreme-a bună*, *vremi-i buni*, or șâ la numele cel adăogat, încheietura chipului al doilea, cum *ban-ul cel bun*, *ban-ului celui bun*, șâ *vreme-a cea bună*, *vremi-i cei bune*, iar dă stă numele cel adăogat înaintea, șâ numele cel înființat, în urmă atunci, or numai la numele cel adăogat, să pune încheietura chipului d-ântâiu, cum *bun-ul ban*, *bun-ului ban*, șâ *bun-a vreme*, *bune-i vremi*, sau la amândooă numele, numai încheietura chipului al doilea, cum *cel bun ban*, *celui bun ban*, șâ *cea bună vreme*, afară dă căderea dătătoare fămeiască, ce priimește șâ încheietura chipului al doilea, șâ a chipului d-ântâiu, cum *cei bune-i vremi*, șâ afară dă numele adăogat *tot*, ce nu păzaște această orânduială, nepriimind încheietura chipului al doilea, cum *tot omul*, *tot-ului om*, șâ *toată muierea*, *toate-i muieri-i*.

Iar când în locul celui înființat nume, să pune nume însușit, atunci, dă stă numele cel însușit înaintea șâ numele cel adăogat, în urmă, la amândooă numele să pune încheieturi, ânsă la numele cel însușit încheietura chipului d-ântâiu, iar la numele cel adăogat, încheietura chipului al doilea, cum *Gheorghe cel bun*, *lui Gheorghe celui bun*, *la Gheorghe cel bun*, iar dă stă numele cel adăogat înaintea, șâ cel însușit în urmă, atunci să urmeză ca șâ când să pune un nume înființat, șâ cel lalt adăogat.

Când la numele cel înființat nu să pune încheietură, atunci nici la numele cel adăogat, nu să pune, șâ iarăș când la numele cel adăogat, nu să pune încheietură, atunci nici la numele cel înființat, nu să pune încheietură, cum când zicem *ieste om bun*, șâ *bun om iese*, șâ *om rău să nu iubești*, șâ *rău om să nu iubești*.

z\$. Încheieturile chipului altreilea, trebuie să să puie după neamul lucrului, iar nu după neamul obrazului, cum când zicem *al Mariei scaun*, *a lui Gheorghe casă*, fiind că încheietura *al*, merge la *scaun*, iar nu la *Mariei*, şă încheietura *a*, merge la *casă*, iar nu la *Gheorghe*, dă aceia trebuie ca dă ce neam ieste scaunul, tot dă acel neam să fie şă încheietura *al*, şă dă ce neam ieste *casa*, tot dă acel neam să fie şă încheietura *a*, căci nu putem zice *a Mariei scaun*, nici *al lui Gheorghe casă*, ci pururea zicem *al Mariei scaun*, şă *a lui Gheorghe casă*.

D-intr-această pildă vedem că când să pune încheieturile chipului al treilea, atunci obrazul priimeşte încheietura chipului d-ântâiu a căderii dătătoare, iar numele priimeşte încheietura chipului al treilea, cum când zicem, ca şă mai sus *adomnului poruncă*, încheietura *a*, merge la *poruncă*, iar obrazul *domnul* priimeşte încheietura chipului d-ântâiu a căderii dătăt. *ului*.

n\$. Când la o vorbă mutăm obrazele d-in locul lor, atunci la încheieturi să face schimbare, cm când zicem *cas-a lui Gheorghe*, numele *casă*, priimeşte încheietura chipului d-ântâiu, iar mutând obrazul *Gheorghe*, d-in locul său, şă zicând *a lui Gheorghe casă*, atunci în loc dă încheietura *a*, a chipului d-ântâiu, punem încheietura *a*, a chipului al treilea, şă *cal-ul lui Gheorghe*, zicând, numele *cal* priimeşte încheietura chipului d-ântâiu, iar mutând obrazul *Gheorghe*, d-in locul său, şă zicând *al lui Gheorghe cal*, atunci în loc dă încheietura *ul*, a chipului d-ântâiu, punem încheietura *al*, a chipului al treilea, ádică ne slujâm cu căderea nemuitoare.

th\$. Uneori să leapădă propunerea *pă*, dă la căderea pricinuit. cum când zicem *dă cartea aceasta la Gheorghe*, în loc să zicem *dă pă cartea aceasta la Gheorghe*, şă şă *muierea a muls vaca*, în loc dă *nuierea a muls pă vaca*, şă *datai cuţitul la Gheorghe*? în loc dă *datai pă cuţitul la Gheorghe*.

i\$. Când ne slujâm cu încheietura căderii chemătoare, pururea înţelegem faţ. a a dooă a pronumelui personal, form. d-ântâiu cum când zicem *o doamne!* înţelegem ca când am zice *o tu doamne*.

§ 187. Înclinarea numelor!

a\$. Numele ce privesc spre un obraz, trebuie să să conglăsuiască cu acel obraz, ádică să să asemenea cu acel obraz la neam, şă la cădere, şă mai dăsluşât a zice, dă ce neam, număr, şă cădere ieste, obrazul, dă acel neam, număr, şă cădere trebuie să fie şă numele cel adăogat, ce priveşte spre acel obraz, cum când zicem *omul cel înţelept*, dă ce neam, număr, şă cădere ieste numele *om*, ce să ia drept obraz, dă acel neam, număr, şă cădere, trebuie să fie şă numele adăogat, *înţelept*, ce priveşte spre acel obraz, căci nu putem zice *mul cea înţeleaptă*, nici *omul cei înţelepţi*, nici *omul celui înţelept*, ci pururea zicem *omul cel înţelept*, şă *oamenii cei înţelepţi*, şă *omului celui înţelept*, şă *oamenilor celor înţelepţi*.

v\$. Când numele ce priveşte spre un obraz, nu ieste nume adăogat, ci iarăş nume înfiinţat, ca şă obrazul, atunci luândusă şă acel nume înfiinţat drept obraz, nu să aseamănă cceluilalt obraz, ci-ş păzeşte neamul său, şă numărul şă căderea, cum când zicem *trandafirul ieste floare*, la această pildă, fiind că numele *floare*, ce priveşte spre *trandafir*, nu ieste nume adăogat, ci nume înfiinţat, ca şă *trandafir*, dă aceia luândusă şă iel drpet obraz, i să păzeşte neamul său, şă când zicem *nu te supune dăsfătărilor*, ce *sânt roiul răutăţilor*, fiind că numele *roiul* ce priveşte spre numele *dăsfătări* (ce să ia drept obraz) ieste nume

înfiiințat, ca și *dăsfătări*, și să ia drept alt obraz, dacă aceia nu păzește nici neamul numelui *dăsfătări*, nici numărul, nici căderea, ci rămâne în neamul, numărul, și căderea sa.

gș. Când după două nume înființate, să pune alt nume adăogat atunci (fiind că numele cele înființate să iau drept obraje) numele cel adăogat, primește neamul, numărul și căderea a celui nume înființat, spre care privește, cum cum când zicem *trandafirul ieste foarte frumoasă*, fiind că numele cel adăogat *frumoasă*, privește spre numele înființat *floare*, dacă aceia primește neamul, numărul și căderea a numelui *floare*, iar nu a numelui *trandafir*. Asemene și când după numele cele înființate, să pun alte nume mai multe, d-in cele lalte închipuiri, și atunci câte nume adăogate privesc spre un nume înființat, toate acelea primesc neamul, numărul și căderea acelui nume, iar câte nume adăogate privesc spre cel lalt nume înființat, acelea primesc neamul, numărul și căderea acelui nume luându-se acele nume înființate drept obraje dăosebite, și fieș care aș trage în partea sa, numele ce privesc spre dânsul, cum când zicem *trandafirul franțozesc*, și *ghiurghiuliu*, ieste cea mai frumoasă și mirositoare floare, la această pildă, fiind că numele cele adăogate *franțozesc*, și *ghiurghiuliu*, privesc spre numele înființat *trandafir*, dacă aceia primesc neamul, numărul și căderea a numelui *trandafir*, iar numele *frumoasă*, și *mirositoare*, fiind că privesc spre numele înființat *floare*, acestea primesc neamul, numărul, și căderea numelui *floare*.

dș. Când să pun două obraje, însă unul bărbătesc, și altul fămeiesc, și li să adăogă un nume adăogat, ce privește spre amândouă obrajele, atunci (fiind că obrazul cel bărbătesc, să socotește mai dăosebit, și mai puternic decât cel fămeiesc) numele cel adăogat primește neamul bărbătesc, cum când zicem *bărbatul și nevasta, blagosloviți sânt de Dumnezeu*, vedem că numele cel adăogat *blagosloviți*, ce privește spre amândouă obrajele, nu primește neamul fămeiesc al nevastii, ci cel bărbătesc al bărbatului și *boul și vaca mușcați fiind de lupi*, iar nu *boul și vaca mușcate fiind de lupi*, și *înpăratul și împărăteasa, amândoi fiind în casă*, iar nu *amândouă fiind în casă*.

Însă aceasta să păzește la numărul singur. iar la numărul înmulț. dacă ce neam ieste cel d-in urmă nume înființat, tot acel neam primește și numele cel adăogat, cum când zicem *boii și vacile mușcate fiind de lupi*, vedem că dacă ce neam ieste numele cel înființat *vacii* (ce stă în urma numelui *boii*) tot dacă acel neam ieste, și numele cel adăogat *mușcate*, și iarăș când zicem *vacile și boii mușcați fiind de lupi*, vedem că dacă ce neam ieste numele *boii* (ce stă în urma numelui *vacii*) tot dacă acel neam ieste numele adăogat *mușcați*. Iar când să pune un obraz neutru, și altul fămeiesc, atunci numele cele adăogate primesc neamul fămeiesc, căci numele cele neutre la numărul înmulț. sânt fămeiești, cum când zicem *aluatul și făina, amândouă sânt trebuincoase spre facerea pâinii*, vedem că numele cele adăogate amândouă, și *trebuincoase*, primesc neamul fămeiesc, pentru că și obrajele *aluatul și făina* la numărul înmulț. sânt fămeiești.

eș. După numele cele adăogate, uneori să pune propunerea *la*, și alte ori, propunerea *dă*, cum când zicem *alb la față, rău la viață*, și *vrednic deă cinste, vrednic de or ce*, la care trebuie să avem mare luare aminte, ca nu cumva să ne slujăm cu propunerea *dă*, în loc de propunerea *la*, sau cu *la*, în locul lui *dă*, căci nu putem zice *alb de față*, ci *alb la față*, nici *vrednic la cinste*, ci *vrednic de cinste*, și altele asemenea.

sȘ. Numele cele înființate, după orânduială trebuie să să puie înaintea celor adăogate, căci cele adăogate să zic asupra celor înființate, căroră trebuie să să supuie, cum *om frumos, om înțelept, șâ om frumos șâ înțelept*.

zȘ. Numele cele legate, cer după dânsule căderea nemuit. ânsă scurtată, cum *tata lui Gheorghe*, în loc dă *tată al lui Gheorghe, stăpânul lui Marin*, în loc dă *stăpân al lui Marin, fiul lui Gheorghe*, în loc dă *fiul al lui Gheorghe, șâ sluga lui Marin*, în loc dă *slugă a lui Marin*, toate acestea după scurtare.

nȘ. Numele cele înpotrivitoare cer după d-ânsele legări, cum *or viață, or moarte, or zi, or noapte, or lumină, or întunec, căci șâ moarte, șâ viață* nu poate fi d-odată, cm nici *întunec, șâ lumină, nici noapte șâ zi, șâ iarăș când zicem moartea aduce întristare, iar viața bucurie*, legarea iar leagă vorba *moartea aduce întristare* cu ceia laltă vorbă *viața aduce bucurie*.

thȘ. Numele cele dăopotrivă, cer după d-ânsele propunerea *cu*, cum *prieten cu mine, vecin cu mine, șâ căderea nemuit. cum prietenul lui Gheorghe, vecinul lui Marin*, în loc dă *prieten al lui Gheorghe, vecin al lui Marin*, după scurtare.

iȘ. La numele numărătoare, cân dsă adaogă alte nume, atunci între numele numărător, șâ între cel lalt nume să pune legarea dă, ânsă dă la dooă zeci înaintea, iar până la dooă zeci, nu, âdică zicem *cinci oameni, zece oameni, nooă spre zece oameni, fără dă legaea dă*, iar dă la 20, înaintea, zicem *dooăzeci dă oameni, dooăzeci șâ trei dă inși*, asemenea până la o sută, iar dăla 100, până la 120, iarăș fără legarea dă, cum *o sută cinsprezece oameni, o sută nooăsprezece oameni, șâ dă aci înaintea iarăș cu legarea dă*, cum *o sută dooăzeci dă inși, o sută dooă zeci șâ cinci dă inși, o sută trezeci șâ nooă dă inimi*, asemenea șâ la toate sutele, șâ miile, cum *205 oameni, 220 dă oameni, 1009 oameni, 1119 oameni, 1120 dă oameni, 10015 oameni, 10025 dă oameni, șâ c.l.l. asemenea*.

Numelor celor numărătoare, după suma lor, li să face șâ înpărțea, cum când zicem *doi curieri au trecut aseară, unul spre țara nemțească, șâ altul spre țara muscălească*, iar nu *doi curieri au trecut aseară, unul spre țara nemțească, șâ alții spre țara muscălească*, pentru că toată suma curierilor numai doi a fost, șâ *doi hoți prinzând, pă unul lau bătut numai, iar pă cel lalt, lau șâ omorât*, iar când zicem *cei ce iera dă față, unii m-au necistit, alții m-au bajocorit, șâ alții m-au șâ bătut*, aici fiind obraze multe, înpărțea să face șâ cu numărul înmulț. șâ iarăș când zicem *cum s-au arătat sutașii, la unul s-a închinat vrăjmașul, iar la cei laltți șau arătat spatele, șâ aicea fiind obraze multe, înpărțea să face șâ cu unul, șâ cu mulți*.

a iȘ. Unele nume d-ân cele dăspărțitoare cer propunerea *d-ân* făcândusă înpărțea la toate căderile, cum *unul d-ân doi, doi d-ântr-ânșii, unora d-ân iele, șâ d-ân doi curieri ce au sosit aseară, unul a plecat peșin, iar cel lalt a mai zăbovit până astăzi șâ d-ân doi hoți ce s-au ivit, pă unul lau bătut, iar pă cel lalt lau omorât, șâ d-ân doi vestitori ce au venit, unuia iau dat talere 100, iar celui lalt, talere 200, șâ d-in doi generali, ce au sosit cu oștirile înpărâtești, la unul s-a închinat vreșmașul, iar la cel lalt ș-a arătat spatele, șâ d-ân doi hoți, ce au prins, dăla unul au luat talere 100, iar dăla cel lalt talere 200*.

Alte cer propunerea câte, cm câte unul, câte doi, câte trei, șâ câte cât ai cumpărat carul dă lemne? câte atâta.

v iș. Cînd facem întrebare, răspunsul trebuie să fie după căderea întrebării, ádică cu ce cădere ne întrebăm, tot cu cu aceia să șă răspundem, cum cînd zicem *cine a venit?* răspundem *Gheorghe*, numele *Gheorghe* trebuie să fie tot dá căderea numelui întrebător *cine?* șă *cui a dat?* *lui Gheorghe*, șă *al cui ieste?* *al lui Gheorghe*, răspunderea *lui Gheorghe*, șă *al lui Gheorghe*, trebuie să fie tot de căderea ce ieste șă numele cel întrebător *cui?* *al cui?* asemenea șă *la cine?* *la cutare*, *pă cine?* *pă cutare?*, *dăla cine?* *dăla cutare*, afară cînd ne slujăm la răspundere cu căderea numit. a pronomelui stăpânitor, cum cînd zicem *al cui ieste?* răspundem *al mieu*, *al nostru*, *al vostru*.

La întrebare, cînd ne slujăm cu *cine?* răspundem cu pronume, șă cu nume dá cătățime, ádică cu *acesta*, *acela*, *altul*, *cutare*, *un om*, *nimeni*, *toți*.

Cînd ne slujăm cu *ce?* răspundem în multe feluri, cum cînd zicem *ce ai făcut?* răspundem *am mers*, *am cercetat*, *al aflat* șă cînd întrebăm *ce ieste omul?* răspundem *zidirea lui Dumnezeu*, șă cînd întrebăm *ce a zic Gheorghe?* răspundem *a zis că va merge*, *va face*, *va urma*, șă alte asemenea.

Cînd ne slujăm cu *ce fel?* răspundem în multe chipuri, cum cînd zicem *ce fel a mers?* răspundem *bine*, *rău*, șă cînd zicem *ce fel dá om ieste?* răspundem *bine*, *rău*, șă alte asemenea.

Cînd ne slujăm cu *cum?* răspundem *așa*, *într-acest chip*, șă *precum a fosst Gheorghe*, *așa a fost șă Marin*, *precum a grăit Gheorghe*, *așa grăiește șă Marin*.

Cînd ne slujăm cu *cât de mare?* *cât dá mic?* răspundem *d-un cot*, *dă doi coți*, *dă mijloc*, ádică ne slujăm la răspundere cu legarea *dă*, cu care ne șă întreabă.

Cînd ne slujăm cu *dă cât preț?* *dă ce preț?* răspundem *dă atăta dá cinci lei*, *dă zece galbeni*, ádică ne slujăm tot cu legarea *dă* cu care ne șă întreabă.

Cînd ne slujăm cu *cât?* *câți?* răspundem *atăta*, *atătea*.

Cînd ne slujăm cu *cine d-ân amândoi?* *cine d-ântr-ânșii?* răspundem *cutare*, *unul d-intr-ânșii*, *amândoi*, *toți*, *or care va vrea*, *or care va fi*.

Cînd întrebăm *dă ce neam?* ne răspunde *dă neam englezesc*, *franțozesc*, *rumânesc*, sau mai prescurt *englez*, *franțoz*, *rumân*.

În scurt, șă întrebările să fac în multe, șă dăosebite chipuri, șă răspunderile asemenea.

g iș. După cele cumpănitoare, pururea să pune legarea *dă cât* înaintea celui lalt obraz, cu care să face cumpănirea, cum cînd zicem *mai bun Gheorghe dá cât Marin*, iar cînd cumpănirea unui obraz să face cu mai multe alte obraze, atunci putem să ne slujăm șă cu legarea *dă cât*, șă cu propunerea *între*, *d-ântre*, în locul legării *dă cât*, cum cînd zicem *cel mai mare dá cât toți oamenii*, putem zice șă *cel mai mare între toți oamenii*, *cel mai mare d-ântre toți oamenii*.

§ 188. Înclinarea pronomelor

aș. Pronumele personale form. d-ântăiu, căder. numit. să pot înțelege, șă făr' dá a să pune la vorbă, cum cînd zicem *merg*, să înțelege ca cînd aș zice *ieu merg*, șă cînd zicem *mergi*, să înțelege ca cînd am zice *tu mergi*.

vș. Când răspundem, cu pronumele arătător, atunci (dă să pune șâ obrazul) nu priimește încheietură nici pronumele, nici obrazul, cum când zicem *cine a făcut aceasta?* răspundem *acest om, această muiere, acel bărbat, acea nevastă*.

Iar când răspundem numai cu pronumele, atunci acel pronume priimește încheietură, cum când zicem *cine a făcut aceasta?* răspundem *aceasta, acela*, ádică știm pă acel obraz, șâ dă aceia să adaogă încheietura a, la răspunsul *acesta, acela*.

Pronumele arătătoare când să împreună cu nume, dă să pun înaintea numelui, atunci nici pronumele, nici numele nu priimesc încheieturi, cum când zicem *acest om, la acest om, pă acest om, dă la acest om*, afară dă căderea dătăt. ce priimește, numai pronumele încheietură, cum *acestui om*, iar dă să pun în urma numelui, atunci șâ pronumele, șâ numele priimesc încheieturi, cum când zicem *omul acesta, omului acestuia, la omul acesta, pă omul acesta, dăla omul acesta*.

Pronumele arătătoare priimesc multe tăieri, spre scurtarea vorbei, precum să vede la înduplecările lor (§32) dă aceia trebuie să avem mare băgare dă seamă, a nu lua pronumele arătător, *cel* drept încheietura *cel*, ádică când zicem *cel ce a venit*, *acest cel*, nu ieste încheietură, ci pronume arătător, căci să înțelege cca când am zice *acela carele a venit*, șâ spre scurtarea vorbei, zicem *cel ce a venit*.

gș. Pronumele aducătoare (afară dă *cutare*) să pun pururea în urma obrazului, pă care arată, cum când zicem *așa s-a poruncit lui Petre, iar iel n-a vrut să înțeleagă*, unde vedem că pronumele *iel* să pune în urma numelui *Petre* pă care arată, șâ *venitau sluga, pă care o chemai*, unde vedem că pronumele *care* să pune în urma numelui *sluga*, pă care arată, șâ *știi pă cutare om? vei ști dar că dă d-ânsul să vorbește*, unde vedem că pronumele *d-ânsul* să pune în urma numelui *om* pă care arată, șâ *au adus burduful, șâ au șâ pus brânza într-ânsul*, unde vedem că pronumele *într-ânsul* să pune în urma numelui *burduful*, pă care arată, dă aceia șâ trebuie să se asemene la neam, la număr șâ la cădere, cu obrazul pă car arată, ádică dă ce neam, număr, șâ cădere ieste obrazul, dă acel neam, număr șâ cădere, trebuie să fie șâ pronumele aducător, ce arată pă acel obraz.

Asemene șâ pronumele *ce*, cum când zicem *omul ce a venit, muierea ce a venit*.

Iar pronumele *cutare*, pururea înainte să pune, cum *cutare om a făcut aceasta, carele s-a șâ dus*.

Șâ aceste pronume priimesc tăiere, în cât d-abea să cunosc după tăierea lor, cum când zicem *în locui am orânduit pă cutare*, *acest i*, dăla cuvântul *locui*, ieste pronume aducător, șâ bărbătesc, șâ fămeiesc, ca când am zice *în locul lui*, șâ *în locul iei*, tăindusă dăla *lui* slomnirea *lu*, șâ dăla *iei*, slomnirea *ie*.

dș. Pronumele pătimitoare am văzut (§34) că sânt dă dooă feluri, unele dă către sineș pătimitoare, șâ altele dă către altul pătimitoare.

Cu cele dă către sineș pătimitoare ne slujâm când vrem să arătăm, că înșine noi asuprâne urmăm oare ce, dă aceia șâ are numai căderea numitoare, ce arată pă înșine, cum *mă bat ieu, ne batem noi, vă bateți voi, să bat iei*.

Cu cele dă către altul pătimitoare ne slujâm, când vrem să arătăm, că pătimim dă către altul, iar nu dă către înșine noi, ádică urmarea patimii vine dăla alt obraz către noi, cum când zicem *mă bate Stan, ne bate Gheorghe, ăl bate Marin, o bate bărbatul*, șâ are trei căderi, ádică dătăt.<,> pricinuit. șâ aducăt.

Pronumele pătimitoare la graiu să pun, șâ înaintea, șâ în urmă, cum când zicem, la ccele dă către sineș pătimit. *mă bat ieu, șâ batema-ș ieu, să bate iel, șâ batesa-r iel!*

La cele dă către altul pătimitoare, *mă bate iel, șâ batema-r iel.*

Iar la părtășâre numai în urmă, cum când zicem la cele dă către sineș pătimitoare *bătândumă ieu, bătândusă iel*, la cele să către altul pătimit. *bătândumă iel, bătându-l iel, bătându-iel.*

Une ori spre mai bună adevărire, să pun amândooă numerile, ale pronumelor celor dă către altul pătimitoare, drept un număr, cum când zicem *dă păr ia-lăi*, sau *ia-lăi dă păr*, unde vedem că în loc să zicem *dă păr ia-l*, ádică numai cu un pronume *ăl*, zicem *dă păr ia-lăi*, cu dooă pronume, ádică șâ cu *ăl*, al numărului singurat. șâ cu *ăi*, al numărului înmulț.

eș. Pronumele dobânditoare am văzut (§35) că sânt dă dooă feluri, ca șâ cele pătimitoare, ádică unele dă către sineș dobânditoare, șâ către altul dobânditoare.

Cu cele dă către sineș dobândit. ne slujâm când vrem să arătăm, că înșine noi dobândim oare ce, d-in strădaniia noastră, pă obrazul nostru, cum când zicem *ăm fac casă, ne facem ogradă, ăți câștigi avere, vă câștigați masă, ăș câștigă dragoste, miam dobândit casă, neam dobândit masă, țeai făcut casă, vați dobândit avere, șau câștigat casă* (în loc dă *ăș au câștigat*, d-in care să cunoaște că pronumele *ș* ieste d-in *ăș*, după tăiere, pentru scurtarea vorbei) <,> *luiș șau făcut* (în loc dă *luiș ăș ...* d-in care să înțelege că pronumele *luiș* să înbinează d-in pronumele aducător *lui* șâ d-in cel dobânditor *ăș*) <,> *loruș șau câștigat* (în loc dă *lor ăș ...* d-in care să înțelege, că șâ acest pronumele *loruș*, să înbinează ca șâ pronumele *luiș* ádică d-in pronume aducător *lor*, șâ d-in cel dobânditor *ăș*, cu adăogirea lui *u* (§172,8) <,> *ieiș șau făcut*, în loc dă *iei ăș ...* d-in care să înțelege că șâ acest pronume să înbinează d-in pronumele aducător *iei*, șâ d-in cel dobânditor *ăș*.

Cu cele dă către altul dobânditoare ne slujâm, când vrem să arătăm, că dobândirea unui lucru, ne vine dă la alt obraz, iar nu dăla ânșine noi, cum când zicem *ăm slujaște Gheorghe bine, ne dă domnul, ăți face acest bine Gheorghe, vă dăruiește daruri mari, ăi dă ceia ce poștește, le dăruiește bani, miau dat domnul, neau dat, țeau dat, șâ dațear, v-au dat, șâ dav-ar!* <,> *iau dat un mare dar, leau făcut un mare bine.*

Pronumele cele dobânditoare urmează mai la toate, ca șâ cele pătimitoare.

sș. Pronumele cele îndoite am văzut (§133, sș, §135, sș, 5ș) că să fac d-in dooă șâ mai multe pronume, spre mai bună încredințare a vorbei, cu care ne slujâm ca șâ cu pronumele dobânditoare.

Aceste pronume îndoite atât să înmulțesc, în cât d-abea le poate cunoaște oare cine, câte șâ ce fel dă pronume sânt, cum când zicem *ăm miadun mie-m, șâ mie-m ăm miadun*, unde vedem că *mie* ieste pronume personal, *-m* ieste pronume dă către sineș dobânditor, *ăm* al form. d-ântâiu care să pune dă dooă ori, o dată *-m*, după tăiere, șâ altă dată întreg *ăm*, șâ *mi* ieste tot pronume dă către sineș dobânditor al form. a dooă.

Când ne slujâm cu acest pronume, trebuie ca dă ce neam. cădere, șâ număr, iese un pronume, tot dă acel neam, cădere, șâ număr să fie șâ cele lalte pronume, cum *mie-m ăm miadun*, unde vedem că dă ce neam, cădere, șâ număr iese pronumele *mie*, tot dă acel neam, cădere, șâ număr iese șâ pronumele *-m*, șâ *ăm*, șâ *mi*.

Aceste pronume să pun șâ înaintea graiului, șâ în urmă, cum *mie-m ăm miadun* șâ *ăm miadun mie-m*, asemenea șâ la părtășâre, cum *adunându-m mie-m* șâ *mie-m adunându-m*.

zș. Pronumele cele stăpânitoare am văzut (§ 133, zș) că ne slujâm cu iele, când vrem să arătăm stăpânirea ce avem asupra unui lucru.

Încheieturile chipului al treilea, ce priimesc aceste pronume, nu privesc spre însuși pronumele, ci spre acel lucru, ce iese supus acestor pronume, cum când zicem *al mieu cal*, încheietura *al*, nu privește la pronumele *mieu*, ci la numele *cal*, șâ când zicem *a mea casă*, încheietura *a* nu privește la pronumele *mea*, ci la numele *casă*, dă aceia să șâ punn încheieturi dă acel neam, șâ număr, dă care iese șâ numele, sau lucrul acela ce să pune acelui pronume (§186, zș) ânsă această orânduială să păzește când să pune pronumele înaintea celui nume, iar când să pune în urmă, atunci pronumele nu priimește nici o încheietură, ci numai numele priimește, cum când zicem *calul mieu*, *calului mieu*, pronumele *mieu* nu priimește încheietură, fiind că a priimit numele *cal*, șâ *casa mea*, *casei mele*, pronumele *mea*, șâ *mele*, nu priimesc încheieturi, fiind că a priimit numele *casă*, sau (putem zice) că aceste încheieturi ce priimesc numele sânt pronume stăpânitoare cu tăieri, pentru scurtarea vorbei, ádică *calul mieu*, zicem în loc dă *cal al mieu*, șâ *casa mea*, în loc dă *casă a mea*.

Pronumele stăpânitoare, când li să adaogă pronumele dă către sineș dobânditoare *ăm*, *ți*, șâ *vă*, nu priimesc încheieturi, cum *fečoru-m*, *fečoruți*, *fečorivă*, șâ pururea în urma numelui să pun, ânsă nici numele, une ori nu priimește încheietura dă plin, cum *fečoruți*, *caluți*, în loc dă *fečorul ți*, *calul ți*, lepădând pă *l*, dăla încheietura *ul*, pentru scurtarea vorbei, alte ori nu priimesc nici dă cum încheieturi, cum *fečorivă*, *caivă*, în loc dă *fečoriivă*, *caiivă*, lăpădând dă tot încheietura *i*, tot pentru scurtarea vorbei, iar când vrem să punem la nume încheieturile pă dă plin, atunci în loc dă pronumele *ți*, șâ *vă* ne slujâm cu pronumele *mieu*, *tău*, *vostru*, cum *fečorul mieu*, *fečorul tău*, *calul tău*, șâ *fečorii voștri*, *caii voștri*, d-intr-acestea să înțelege că pronumele stăpânitoare, să zic șâ singure, cum *mieu*, *tău*, *mea*, *ta*, *nostru*, *vostru*, *noastră*, *voastră*, șâ cu pronumele dă către sineș dobânditoare *ăm*, *ne*, *ți*, *vă*.

nș. Pronumele adevăritoare, sânt înbinate d-in pronumele adevăritoare *îns* șâ *sine*, șâ d-in pronumele cele dă către sineș dobânditoare, ádică ca când am zice *îns ăm*, *îns îți*, *îns ăș*, *ânși ne*, *ânși vă*, șâ *sine ăm*, *sine ăți*, *sine ăș*, *sine ne*, *sine vă*, *sine ăș*, iar *u*, dăla aceste pronume iese *u*, cel mut, §102, eș.

Pronumele *sine* priimește legarea dă înaintea lui, cum *dă sine-m*.

Pronumele cele adevăritoare să aseamănă pronomelor celor îndoite, înmulțindusă spre mai bună adevărire, cum când zicem *însu-m ieu dă sinr-m am făcut aceasta*, șâ *pă însu-m mine m-au bătut*, șâ *ânsu-m miie mia dat*.

Când ne slujâm cu aceste pronume adevărate, şă face trebuinţă dă a să înmulţi aceste pronume, ca şă cele îndoite, atunci să urmează ca şă la cele îndoite, ádică trebuie ca dă ce neam, cădere, şă număr iese pronumele adevărat, dă acel neam, număr, şă cădere să fie şă cele lalte pronume, cum *pă ânsu-m mine m-au bătut*, zicând, vedem că dă ce neam, număr, şă cădere iese pronumele adevărat *pă ânsu-m*, tot dă acel neam, număr, şă cădere sânt şă cele lalte pronume *mine* şă *mă*, asemenea şă cele lalte câte s-au grăit la pronumele cele îndoite, să înţeleg şă pentru aceste adevărate pronume.

thŞ. Pronumele luândusă drept nume, să conglesuiesc cu numele la neam, număr, şă cădere, iar cu graiurile la număr numai, şă la faţă, fiind că graiurile nici neam au, nici cădere.

Ş 189. Înclinarea graiurilor.

aŞ. Graiul iese temeiul vorbei, căci toate cele lalte părţi ale vorbei, şă în parte fie care dăoseb zicândusă, şă toate împreună, nu fac nici o vorbă dăsluşată, şă dă înţelegere, dă nu vom avea între iele şă numai un graiu măcar, iar graiul, şă unul fiind singur, face vorbă întreagă, cum dă vom zice dă oseb *ul, lemn, ieu, mergând, dăla acolea, âncă*, ádică *ul lemn ieu mergând dăla acolea âncă o*, iarăş nu înţelegem nimic, iar zicând un graiu numai, cum *merg* înţelegem că ieu cutare merg, şă *bate*, zicând, înţelegem că cutare bate pă cutare, iar dă vom adăoga la graiuri, şă d-in cele lalte părţi ale vorbei, atunci să naşte întreagă vorbă, cum *Gheorghe mergând la târg, a aflat pă furul său, şă aducându-l a casă, ia dat o bătaie înfricoşată*, d-in care vorbă, scoţând graiurile *a aflat*, şă *a dat*, iarăş rămâne vorba întunecată.

vŞ. Graiul după cugetul ce are (Ş136, Ş137) să poate împărţi în multe numiri, iar cea cea mai prescurtă împărţea o putem face în dooă, ádică în graiuri personale şă în graiuri fără persoană, după cum s-a văzut (Ş137).

gŞ. Graiurile cele personale să în part în graiuri următoare sau lucrătoare, pătimitoare şă neutre.

Graiurile cele următoare când priimesc pronumele cele dă către altul pătimitoare, atunci să numesc *graiuri următoare*, cum *ăi bat, mă bate, te bate, o bate*, şă când priimesc pronumele cele dobânditoare, i cele îndoite, tot următoare să numesc, cum *ăm adun, ăm câştig miie, ăm fac miie*, iar când priimesc pronumele cele dă către sineş pătimitoare, atunci să numesc *graiuri pătimitoare*, cum *mă bat, te baţi, să bate*, ânsă când supgetul, ádică obrazul (către care priveşte graiul) suferă ânsuşi iel dă sineş, atunci acel graiu, să poate numi *dă către sineş pătimitor*, cum *mă bat ieu ânsum, te baţi tu ânsuţi, să bate iel ânsuş*, iar când acel obraz suferă dă către alt obraz, atunci acel graiu (ce arată pă obrazul ce pătimeşte) să poate numi *dă către altul pătimitor*, cum *mă bat ieu dă către tine, te baţi tu dă către mine, să bate Gheorghe dă către Petre*.

Aceste graiuri pătimitoare să fac şă cu graiul ajutor *a fi*, cum când zicem *sânt bătut ieu dă ânsum, sânt bătut dă cutare, tu ieşti bătut dă mine*.

Graiuri neutre sânt acelea, ce nu să cuvine a priimi pronume pătimitoare, cum *dorm, mor, trăiesc, caz, intru, pătimesc, sufer*, căci nu putem zice, *mă dorm, mă mor, mă trăiesc*, şă c.l.l. ânsă vez unele d-intr-aceste graiuri, ce să înduplecă numai ca graiurile cele pătimitoare, iar nu şă ca cele următoare, care priimesc acest pronume, pentru că nu să pot zice fără iel, cum *mă mir, mă întâmpl*, căci nu putem zice *mir*,

întâmpl, șâ care nu să poate zice șâ cu graiul ajutor *a fi* precum să zic cele pătimitoare, ádică nu putem zice *sânt mirat*, nici *sânt întâmplat*, ci *ma mirat*, *m-am întâmplat*.

dȘ. Graiurile cele fără persoană să zic numai la față a treia, șâ când să înduplecă ca cele următoare graiuri, atunci să pot numi *graiuri ca niște următoare*, cum *plooă, tună, ninge, fulgeră*, șâ *ăm plooă, ăm ninge*, șâ *ăm pasă, mi să cuvine*, iar când să înduplecă ca graiurile cele pătimitoare, atunci să pot numi graiuri ca niște pătimitoare, cum *să aude, să zice, să vorbește*.

eȘ. Graiul fără nume nu poate sta, ci or că să pune numele la graiu în scris, cum când zicem *Marin scriie, Gheorghe a venit*, sau că să înțelege pă d-in afară, cum când zicem *scriu*, să înțelege, ca când am zice *ieu cutare scriu*, șâ când zicem *scrii*, să înțelege ca când am zice *tu cutare scrii*, une ori în loc dă nume, să pune moda nehotărătoare, cum când zicem *a să teme dă Dumnezeu, ieste cea mai mare înțelepciune*, în loc să zicem *temerea dă Dumnezeu, ieste ...* unde vedem că moda nehotărât. *a să teme*, să ia drept numele *temere*.

sȘ. Une ori să poate înțelege șâ graiul pă d-in afară, fără a să zice, cum când zicem *frumos pom mărul* să înțelege ca când am zice *frumos pom ieste mărul*, șâ *dreaptă judecată li Dumnezeu*, ca când am zice *dreaptă ieste judecata lui Dumnezeu*, șâ *bucurâte mireasă pururea feçoară*, în loc dă *bucurâte mireasă, ceia ce iești pururea feçoară*.

zȘ. Pronumele la graiu să ia drept nume, cum când zicem *ieu scriu*, înțelegem ca când am zice *ieu Gheorghe scriu*, dă aceia îndăstul ieste a să pune numai pronumele *ieu*, fără numele *Gheorghe*, înțelegândușă în pronume șâ obrazul, ce-l arată graiul.

nȘ. Graiurile să conglăsuiesc cu sogeturile, ádică cu obazele, la număr șâ la față, dă aceia trebuie să să asemenea obrazelor (pă care arată) la față șâ la număr, ádică dă ce față șâ număr ieste obrazul (pă care arată graiul) tot dă acea față șâ număr, trebuie să fie șâ graiul, cum *ieu scriu*, zicând, trebuie ca graiul *scriu*, să fie dă acea față șâ număr, dă care ieste șâ pronumele *ieu*, șâ *voi scrieți*, zicând, trebuie, ca dă ce față șâ număr, ieste pronumele *voi*, tot dă acea față, șâ număr să fie șâ graiul *scrieți*, căci nu putem zice *ieu scriem*, nici *voi scrii*, ci *ieu scriu*, șâ *voi scrieți*.

thȘ. Nu numai un graiu, ci șâ mai multe graiuri arată un obraz, cum când zicem *Gheorghe mănâncă, bea*, șâ *joacă* toate aceste graiuri pă Gheorghe arată, că urmează aceste fapte, dă aceia toate trebuie să să asemenea obrazului la față, șâ la număr, șâ *Gheorghe bea fiind că a mâncat*, șâ *joacă, fiind că s-a îmbătat* șâ *zbiară fiind că numai simpte*, zicând, toate aceste graiuri, tot pă Gheorghe arată, în toate aceste fapte, șâ lui să cuvine a să asemăna la față, șâ la număr.

iȘ. Când graiul arată numai un obraz, trebuie să fie dă numărul singur. cum *Gheorghe bea*, când arată mai multe obaze, atunci dă să pune graiul înaintea obrazelor, ieste dă numărul singur. cum când zicem *foarte bine bea Gheorghe șâ Marin*, asemenea șâ dă să pune în muijlocul obrazelor, cum *Gheorghe bea șâ Marin*, iar dă să pune în urma obrazelor, atunci trebuie să fie dă numărul înmulț. cum *Gheorghe șâ Marin beau bine*.

a iș. Când graiul pătimitor să slujaște cu pronumele pătimitor *să*, atunci *șă* dă va arăta acel graiu obraze multe, dar părtășărea pătimitoare (la timpii ce *să* fac cu această părtășăre) o priimește dă numărul singur. cum când zicem *s-a născut Marin șă Gheorghe*, nu putem zice *șă s-a născut Marin, șă Gheorghe*, iar când să slujaște cu graiul ajutor *a fi*, atunci priimește numărul înmulț. cum *Gheorghe șă Marin sânt născuți*, iar nu *Gheorghe șă Marin sânt născut*.

Trebuie să băgăm dă seamă la vorbele cele mai prelungi, înbinate dă mai multe obraze, că *șă* la acele graiul să conglăsuiește cu obrazele, la care privește, cum când zicem *nu te supune desfătărilor, ce sânt roiul răutăților, șă câlți șă zgrebeni*, să zice materiia cea proastă, ce iese d-in periat.

La cea d-ântăiu pildă vedem, ca graiul *sânt* iese numărul înmulț. pentru că privește la numele *dăsfătări*, iar nu la roiul, iar la cea dă adolea, graiul să *zice* iese dă numărul singr. pentru că privește la numele *materiia*, iar nu la numele *câlți șă zgrebeni*, *șă ce iese*, iese tot dă numărul singr. pentru că privește tot la numele *materiia*.

v iș. Când graiul arată dooă fețe, ânsă fața d-ântăiu, *șă* faț. a dooă, atunci graiul să pune dă fața d-ântăiu, cum *ieu șă tu mâncăm*, asemenea *șă* când arată faț. d-ântăiu, *șă* faț. a treia, cum *ieu șă acela mâncăm, șă unul mergem la Focșani, ș-altul la București*, luândusă numele numărător *unul* drept pronume personal *ieu*, *șă* numele dăosebitor *altul*, drept pronume arătător *acela*.

Iar când arată faț. a dooă, *șă* faț. a treia, atunci graiul să pune dă faț. a dooă, cum *tu șă acela mâncați*, pentru că nu putem zice *ieu șă tu mâncați*, ci *ieu șă tu mâncăm*, nici *ieu șă acela mănâncă*, ci *ieu șă acela mâncăm*, nici *tu șă acela mănâncă*, ci *tu șă acela mâncați*, poate pentru că faț. d-ântăiu, să ia drept mai mare obraz, dă cât faț. a dooă *șă* a treia, *șă* faț. a dooă, mai mare dă cât faț. a treia.

g iș. Graiurile cer spre slujbă după d-ânsele căderi, cu care arată obrazele dă aceia.

Unele graiuri cer căder. dătat. cum *slujăsc ție, slujăsc lui Dumnezeu, slujăsc la Gheorghe, șă mă închin ție, mă închin lui Dumnezeu, mă închin la icoană, șă poruncesc ție, poruncesc lui Gheorghe, poruncesc la oaste, șă merg la târg, intru la domnul în casă*.

Altele căder. pricinuit. cum *iubesc pă tine, șă te iubesc, iubesc pă Gheorghe, laud pă Dumnezeu, cinstesc pă Gheorghe, bat laptele, zac o boală urâtă, dorm un somn ușor*.

Altele căder. pricinuit. *șă* cea dătat. cum *te îndatorez, îndatorez pă cutare, șă mă îndatorez, ție, mă îndatorez la dragostea ta*.

Altele căderea aducătoare, cum *iau dăla Gheorghe, viu dăla târg*.

Unele graiuri pă lângă căderea, cu care arată obrazele, mai cer o altă cădere spre înțelegere, cu care arată felurimea lucrărilor, cum când zicem *dau ție bani*, unde vedem, că pă lângă pronumele *ție* (ce iese dă căder. dătat.) cu care arată obrazul tău, să mai adogă *șă bani*, ce iese dă căder. pricinuit. cu care arată felurimea lucrării graiului, ádică *darea șă Gheorghe te numește pre tine filosof*, unde pă lângă *te, șă pre tine*, ce sânt dă căder. pricinuit. cu care arată obrazul tău, să mai adaogă *filosof*, ce iese tot dă căder. pricinuit. cu care arată felurimea numirii, *șă aduc pă Gheorghe la tine*, unde pă lângă *la tine*, ce iese căder. dătat. cu care arată obrazul tău, să maia adaogă *pă Gheorghe*, ce iese dă căder. pricinuit. cu care arată

aducerea lui Gheorghe, șâ iau dăla tine bani, unde pă lângă pronumele dăla tine, ce ieste dă căder. aducăt. cu care arată obrazul tău, să mai adaogă șâ *bani*, ce ieste dă căder. pricinuit. cu care arată felurimea luării.

Altele în loc dă căderi, să slujesc cu propuneri, cum *intră în casă, merg spre târg, viu către tine, nu mă îndur dă tine*.

Altele să slujesc șâ cu căderi, șâ cu propuneri, cum *citesc cartea, șâ citesc pă carte, care pă carte*, să înțelege ca când am zice *citesc asupra cărții, viu înlăuntru, viu la tine șâ viu către tine, întâlnesc pă Gheorghe, șâ mă întâlnesc cu Gheorghe*.

Altele să slujesc une ori cu spre graiuri, cum *ies afară*, alte ori șâ cu spre graiuri, șâ cu propuneri, cum *ies d-in casă afară, mă abat d-in cale afară*.

Șâ altele cu graiuri în loc dă căderi, ádică graiu cu graiu, cum *să făgădui a merge, să făgădui că va merge, șâ te povățuiesc s petrece bine*, unde vedem că graiurile *a merge, că va merge, șâ a petrece* să iau drept căderi arătătoare urmărilor graiurilor, ca când am zice *să făgăduiește mergere, te povățuiește petrecere bună*.

di Ș. Graiurile trebuie să să pui în urma numelor, șâ a pronumelor, după orânduială, cum *ieu merg, Gheorghe merge*.

§ 190. Înclinarea părtășârilor.

aȘ. Părtășârea următoare șâ pătimitoare, fiind că să înduplecă ca numele, șâ să asemănă mai la toate cu numele, aflândusă în tocmai ca niște nume adăogate, dă aceia câte s-au zis pentru nume, să înțeleg, șâ pentru aceste părtășâri.

Părtășârea următoare cere pururea în urma iei, or căderea dătătoare, sau (mai bine a zice) căderea nuemuitoare, cu tăiere, pentru scurtarea vorbeii, cum *făcătorul lumii, călcătorul legilor*, ca când am zice *făcător al lumii, călcător al legilor*, or legarea dă, cum *făcătorul dă lume, călcătorul dă lege șâ făcător dă lume, călcător dă lege*.

Părtășârea pătimitoare cere în urma iei propunerea dă, cum *făcut-ă dă mine, bățut-ă dă mine, luat-ă dă iel*. Aceste părtășâri când arată obraze multe, să pun în numărul înmulț. fiie măcare acele obraze, șâ fieș care în parte dă numărul singur. cum *Marin, Gheorghe șâ Constandin, buni lucrători sânt, șâ Marin, Gheorghe șâ Constandin mulțumiți fură*.

vȘ. Părtășârea slobodă nu poate sta singură, ci pururea cere după ia un graiu, cum *viind Gheorghe mia spus*, la această vorbă, dă nu vom adăoga graiul *mia spus*, nu putem înțelege mai nimic numai d-in părtășârea slobodă *viind șâ bând Gheorghe s-a înbătta*, unde dă nu vom adăoga graiul *s-a înbătat*, nu înțelegem vorbă dăslușată, zicând zicând părtășârea slobodă *bând*.

Slujândune cu părtășârea slobodă, scăpăm dă legări, dă spre graiuri, șâ dă propuneri, ádică în loc să zicem *am băut, șâ m-am înbătat*, scoatem legarea șâ, d-ân mijloc, șâ zicem *bând m-am înbătat*, cu care părtășâre arătăm une ori, șâ pricina urmării, căci zicând *bând m-am înbătat*, înțelegem ca când am zice *d-in pricina băuturii m-am înbătat, șâ te-am văzut bățând pă cutare*, în loc dă team văzut că băteai pă cutare,

dă unde scoatem legarea că, *șâ vrând Dumnezeu, vom ajunge*, în loc *dă cu voia lui Dumnezeu*, sau *dă va vrea Dumnezeu*, *dă* unde lepădăm propunerea *cu*, *șâ* legarea *dă*, *șâ înțeleptesc pă copii, povățuindui, învățândui, șâ înfricoșându-i*, în loc *dă înțeleptesc pă copii cu povățuiri, cu învățături, șâ cu înfricoșări*, *dă* unde lepădăm propunerea *cu*, *șâ umblând ieu pă drum, am văzut*, în loc *dă când umblam pă drum, am văzut*, *dă* unde lepădăm spre graiul *când*, *șâ* alte multe asemenea.

Părtășărea slobodă, fiind că n-are nici neam, nici număr, nici față *dă* aceia să poate înclina cu toate neamurile, numerele, *șâ* fețele, cum *mergând Gheorghe, mergând Marin, șâ mergând ieu-noi-iel-ia-tu-aceia-aceia*, iar căderi după *ia* cere, ca *șâ* graiurile, d-in care să fac, cum *bătând pă Gheorghe, dând lui Gheorghe, mergând la târg, viind dă la târg*, ádică fiind că graiul *a bate*, cere căderea pricinuit. *dă* aceia *șâ* la părtășărea slobodă *bătând*, să pune căder. pricinuit. *pă Gheorghe*, *șâ* fiind că graiul *a da* cere cădere dătăt. *dă* aceia *șâ* la părtășărea slobodă *dând*, să pune căderea dătăt. *lui Gheorghe*, *șâ* c.l.l. asemenea.

Această părtășăre să slujaște *șâ* cu spregraiuri, ca *șâ* graiurile, cum *mergând tare, umblând pă d-in afară, trecând încet*, *șâ* cu propuneri, cum *viind dăla curte, mergând către curte*.

§ 191. Înclinarea propunerilor.

aș. D-in propuneri, unele să înpreună (§ 159, sș) *șâ* să leagă cu graiuri, *șâ* cu nume, cum propunerea *dăz*, la *dăzbrac, dăzbrăcare*, *șâ* propunerea *co* la *coprins, coprindere* iar altele nu, cum propunerea *a*, la *a casă merge*, *șâ* propunerea *dăla*, la *dăla târg vine*, *șâ* propuner *în*, la *în casă intră*, *dă* aceia să *șâ* pot împărți propunerile mai prescurt în dooă, ádică în propuneri legate, *șâ* nelegate.

Cele legate sânt acestea, *dă dăz, dăs, dăș, ră, răz, răs, dăzră, co, con, cu, pe, pre, pro, pră, pos, stră, su (d-in supt), în, trans, ex* *șâ* alte asemenea ce să vor mai putea găsi.

Cele nelegate sânt acestea, *a, dă, dă a, la, dăla, în, între, întru, d-ân, d-ântre, d-ântru, p-ân, p-ântre, pă, pre, spre, dăspre, către, dăcătre, pr-in după, cu, înpreună cu, lângă, pă lângă, pentru, piste, până, supt, fără, fără dă, câte, drept*, *șâ* alte asemenea ce să vor mai putea găsi.

vș. D-intr-aceste propuneri, unele sânt *șâ* între cele legate, *șâ* între cele nelegate, cum sânt *dă, pre, cu, în*.

gș. Unele propuneri sânt înbinate d-in dooă propuneri, cum *dăzră*, d-in *dă*, *șâ ră, dăla*, d-in *dă*, *șâ la, d-ântre*, d-in *dă*, *șâ între, dăcătre*, d-in *dă*, *șâ către, d-ân*, d-in *dă*, *șâ în, pr-in*, d-in *pre*, *șâ în*.

dș. D-in propunerile cele nelegate, unele cer după iele căderi spre slujbă, ádică să pun înaintea numelor, iar altele nu cer nici o cădere măcar *dă* să *șâ* pun înaintea numelor, cum

a. Nu cere nici o cădere după *ia*, cum când zicem *a casă ieste, a casă merge*, iar nu *a casa ieste, a casa merge*, căci atunci (ádică când vrem să punem cădere) ne slujâm cu propunerea *la*, sau (mai bine a zice) cu căderea dătăt. în loc *dă a*, zicând *la casa lui ieste, la târgul moșilor merge*.

dă. Să zice *șâ* fără cădere, cum *dă păr la apucat*, *șâ* cu cădere, cum *dă părul capului l-a apucat*, să pune *șâ* înaintea spregraiurilor, cum *dă d-âncolo, dă d-âncoace*.

dă a. Asemene ca *a*, ádică nu cere cădere după *ia*, cum *d-a casă vine, d-a casă a plecat*, iar când vrem să punem cădere, atunci ne slujâm cu propunerea *dăla* sau (mai bine a zice) cu căder. aducăt. cum *dăla cas lui vine, dăla târgul moșilor a venit*.

la. Cere după ia, căder. dătăt. cum *la începutul vremii, la acela*.

dăla. Cere după ia, căder. aducăt. (fiind că această căder. cu această propunere să face) cum *dăla târgul moșilor vine, dăla tine a luat*, să zice *șă* fără cădere, când nu știm obrazul pentru care să vorbește, cum *dăla târg vine, dăla domn a luat*.

în. Să zice *șă* cu cădere, cum *în casa aceasta, șă* fără cădere, cum *în casă*.

între, întru. Asemene ca *în*, cum *între casele acelea, șă între case, întru toate acestea, șă într-acest fel*.

d-ân, d-ântre, d-ântru. Asemene ca *în*, ádică *șă* cu cădere, cum *d-ân casa lui a ișit, d-ântr-aceștia, d-ântr-unceputul lumii, șă* fără cădere, cum *d-in casă a ișit, d-intr-acești oamnei, d-intr-unceput*.

p-ân, p-ântre. Asemene ca *în*, cum *p-ân casa aceia, p-ântre oamnei aceia, șă p-ân casă, p-ântre oameni dă cînste*.

pă, pre. Asemene, cum *pă casa aceia, pre casa lui, șă pă casă*, să pune *șă* înaintea spregraiurilor, ca *șă dă*, cum *p-acolo, pre acolo, p-afară*.

spre. Asemene ca *pă, șă pre*, cum *spre casa aceia, spre acest om, spre d-âncolo*.

dăspre. Asemene, ádică *șă* cu cădere, *șă* fără cădere, cum *dăspre oamenii aceia, dăspretârg vine*.

către. Asemenea, cum *către casa aceia, către târg merge*.

dăcătre. Asemene ca *dăspre*, cum *dăcătre oamenii aceia, dă-către oaste*.

pr-in. Asemene ca *în*, cum *pr-in casa aceia, pr-in casă a trecut*.

după. Asemene ca *pă*, cum *după pilda aceasta, dup-acest om după d-in afară*.

cu. Asemene, cum *cu domnul, cu acela, cu bună orânduială, această propunere să slujaște șă* cu moda nehotărât. cum *cu a merge, cu a face*.

împreună cu. Asemene, cum *împreună cu oamenii aceia, împreună cu acest om*.

lângă, pă lângă. Asemene, cum *lângă casa aceia, lângă oamenii aceia, lângă acest om, lângă această casă, pă lângă casa aceia, pă lângă acest om*.

pentru. Asemene, cum *pentru casa aceia, pentru acest om*.

piste. Asemene, cum *piste casa aceia, piste acest om*.

până. Asemene, cum *până la casa aceia, până la această casă*, si pune *șă* înaintea spregraiurilor, cum *până când? până unde/ pân-aici, pân-acolô*.

supt. Asemene, cum *supt casa aceia, supt această casă*.

fără, fără de. Asemene ca *cu*, cum, *făr' dă oamenii aceia, făr'd-acest om, făr'd-a merge, fără mine, făr' dă tine*.

câte. Cere căderi dă nume numărătoare, cum *câte unul, câte doi, șă câte cât ai cumpărat? câte atâta*.

eș. Une ori, propunerile cele nelegate, să înțeleg *pă* d-in afară, a să scri, cum când zicem *iarna apele îngheață, șă vara să dezgheață*, să înțelege ca când am zice *pă vremea iernii apele îngheață, șă pă vreme verii să dezgheață*, ádică propunerea *pă*, să înțelege *pă* d-in afară, căci să cuvenea să zicem *pă iarnă, pă vară, șă trăind o sută dă ani*, în loc dă *trăind în vreme dă o sută dă ani*, înțelegândisă *pă* d-inafară

propunerea *în*, *șâ cât ai cumpărat carul dă lemne?* *cinci lei*, în loc dă *în cât preț ai cumpărat carul dă lemne?* *în preț dă cinci lei*.

z\$. Căderile ce cer propunerile, cele nelegate, pururea după propuneri să pun, iar nu înaintea lor, ádică propunerile pururea înaintea numelor să pun, căci pururea zicem *a casă merge, în casa lui intră, la târg merge, după pilda aceasta, către domnul să roagă*, iar nu *casă a merge*, nici *casa lui în intră*, nici *târg la merge*, *șâ c.l.l.*

z(???)\$. Iar propunerile cele legate, nu cer nici o cădere, căci această cerere o fac acele graiuri, cu care să înbinează (§ 189, g i. §) *șâ* aceste propuneri pururea înaintea graiurilor, *șâ* a numelor să pun, căci pururea zicem *dăzfac, dăzbrac*, iar nu *fac dăz*, nici *brac dăz* *șâ c.l.l.* d-intr-acestea să înțelege dă ce sau numit propuneri, ádică puneri înainte.

§ 192. Înclinarea spregraiurilor.

a\$. Spregraiurile cer graiuri, cum *ieste aici, șâ aici ieste, merge acolo, șâ acolo merge, vorbește încet șâ încet vorbește*.

v\$. Unele d-in spregraiuri cer căderea chemăt. cum *bre Gheorghe! fa Mario!, poftim boerri la masă*.

g\$. Altele cer în urma lor spre răspundere, alte spregraiuri, *șâ* vorbe întregi, cum când întrebăm *când a venit?* acest spregraiu *când?* cere s-i răspundem cu alt spregraiu, zicând *ieri, astăzi, șâ când va sa viie?* zicând, cere s-l răspundem *măine, poimăine*, sau cu vorbă întreagă, cum *piste atâtea zile <,> după ce va veni șâ cutare*.

d\$. Altele să zic cu tăiere dă cuvinte întregi, spre scurtarea vorbei, care cuvinte să înțeleg pă d-inafară, cum când zicem *dăparte șade*, înțelegem ca când am zice *dăparte dă noi șade*, *șâ* când zicem *p-ân prejur șade*, în loc dă *p-ân prejurul nostru șade*.

e\$. Spregraiurile tăgăduitoare *nu*, *șâ ne*, nu să pun la toate părțile vorbei dăopotrivă, nici nu putem să ne întrebuițăm la amândouă tot la o înțelegere, dă aceia trebuie să ne păzim a nu ne slujă cu *nu* în locul lui *ne*, sau cu *ne*, în locul lui *nu*, ádică<:>

Spregariul *nu*, să pune la toate modele, cum *nu mănânc, nu mânca, n-aș fi mai mâncat, nu voiui mânca, a nu mânca*, *șâ c.l.l.* căci nu putem zice *ne mănânc, ne mânca, neaș fi mai mâncat, ne voiui mânca, a ne mânca*, *șâ c.l.l.*

Spregraiul *ne*, să pune la pătășărea slobodă, cum *ne mâncând, ne făcând, ne zicând, cele rele, nu vei greșâ*, căci nu putem zice *nu mâncând, nu făcând, nu zicând cele rele, nu vei greșâ*, iar când zicem *nu vorbind am mers (scris merse) ci tăcând*, atunci spregraiul *nu*, nu privește spre pătășările vorbind, *șâ tăcând*, ci privește spre graiul *am mers*, înțelegându-se ca când am zice *n-am mers vorbind, ci tăcând*, *șâ* când zicem *nu bând apă neam înbătat, ci bând vin*, să înțelege ca când am zice *nu neam înbătat bând apă, ci bând vin*.

Să pune *șâ* la câte graiuri, *șâ* nume vrem să prefacem înțelegerea lor, spre altă înțelegere dă tagă, cum *necinstesc*, înpotriva graiului *cinstesc, necinste*, înpotriva numelui *cinste*, *șâ nebun*, înpotriva numelui *bun* (§ 161., s\$ *șâ c.l.l.*).

§ 193. Înclinarea legărilor.

a§. Legările să pun p-între nume, p-între graiuri, șâ p-între cele lalte părți ale vorbei spre legarea lor.

v§. Unele d-in legări stau singure, fără a cere alte legări spre dăslușărea vorbei, cum când zicem *neau adus toate lemnele cele trebuincoase, ânsă un lemn este frânt*, unde vedem că legarea *ânsă* numai cere altă legare spre dăslușărea vorbei, fiind singură dă stoinică a face întreagă toată înțelegerea vorbei, șâ când zicem *au venit toți cei chemați, ádică Gheorghe, Marin, Stoica, șâ cei lalți*, unde vedem că legarea *ádică*, vrednică iese singură a talmăci cuvântul *toți*, cu care face pă dă plină înțelegere vorbei.

g§. Altele nu pot sta singure, ci mai cer alte legări spre dăslușărea vorbei, cum când zicem *dă șâ au venit Gheorghe, dar n-au adus cele trebuincoase cu iel*, unde vedem că legarea *dă șâ*, nu poate sta fără a să pune, în urma iei, șâ legarea *dar*, căci zicând numai *dă șâ a venit Gheorghe*, rămâne vorba neisprăvită, iar adăogând șâ *dar n-a adus ...* să face vorbă întreagă, șâ dăslușată, asemenea șâ când zicem *măcar că a mers Gheorghe la rășboiu, dar n-a folosit nimic*, unde vedem că legarea *măcar că*, cere în urmă legarea *dar*.

d§. Legarea *șâ*, când să pune la nume, dă să pune la numele d-ân urmă, îndăstul iese, a să pune o dată numai, cum când zicem *Gheorghe, Marin, șâ Dumitru au venit dă la viie*, iar dă să pune la numele d-ântâiu, șâ înnainea vorbei atunci să poftorește la toate cele lalte nume d-in urmă, cum când zicem *șâ Gheorghe, șâ Marin, șâ Dumitru au venit la mine*, asemenea șâ la graiuri, cum *Gheorghe mănâncă, bea, râde, șâ joacă, șâ Gheorghe șâ mănâncă, șâ bea, șâ râde, șâ joacă*.

e§. Legarea *or, șâ sau*, puindusă înnainea vorbei, cer a să poftori, ne putând sta singure, cum când zicem *or ieu*, nu poate sta, dă nu vom poftori zicând *or tu, or acela, ádică or ieu, or tu, or acela, șâ sau tu, sau iel*, iar când să pune în urmă, atunci pot sta șâ singure, cum când zicem întrebând *lemnul dă stejar, bun iese dă foc, sau nu? șâ iubirea dă oameni, bună iese, or ba?* ânsă șâ atunci putem zice că să poate înțelege pă d-in afară legarea *oare, ádică* ca când am zice *lemnul dă stejar, oare bun iaste dă foc, sau nu? șâ iubirea dă oameni, oare bună iese, or rea?*

§ 194. Înclinarea intergeții.

a§. Intergețiile să pun în naintea vorbei, cum *ó Doamne, Dumnezăul meu, la câte țe-am greșât, șâ vai miie! ce am pățit, șâ ó Doamne! ce multe ățî fac, șâ nu le vezi, ei, sărace dă tine! ce ai să pați, șâ nu le vezi*.

v§. Intergețiile pot sta șâ singure, ne cerând nici graiuri, nici căderi, cum *oh! ah! uf, ha, ha, ha! amín!*

g§. Intergețiile să pot face mai d-in multe părți ale vorbei, întocmai ca o întreagă vorbă, care poate să ia drept o intergeție, cum când zicem *pentru numele lui Dumnezău! aceste vorbe, în parte să iau drept o intergeție*.

PENTRU VORBĂ

§ 195. D-intr-aceste ce s-au grăit pentru părțile vorbei, să înțelege.

a§. Că vorba să zămislește d-in supget, ádică d-in obrz, șâ d-in cugetul ce are avea obraz, spre oare ce faptă, cum când zicem *Gheorghe mănâncă*, *Gheorghe*, ieste obrazul ce are cuget, spre oare ce faptă, cum am zice, spre mâncare, șâ *mănâncă*, ieste cugetul obrazului *Gheorghe*, ce arată că spre mâncare ieste cugetul lui.

v§. Că nici obrazul fără cuget, nu poate sta, nici cugetul fără obraz, cum zicând, *Gheorghe*, trebuie să gândim la o cugetare, ce are *Gheorghe* spre vre o faptă, cum am zice, spre mâncare, spre bere, spre bătaie, șâ c.l.l. zicând *mănâncă*, trebuie să gândim la vre un obraz, ce urmează această faptă, cum la om, la cal, șâ la or ce altă suflae poate urma această faptă.

g§. Că vorba după orânduială să face, puindusă întâiu numele cel înființat (ce arată pă obraz) în căderea numitoare, după care să pune numele cel adăogat (dă ieste trebuinços) apoi graiul, după cugetarea ce are acel nume, după care să pune căderea ce cere acel graiu, șâ în urmă propunerile, după care, căderile ce cer acele propuneri, șâ spre graiurile, iar legările să pun pântre acele părți ale vorbei, pre care le leagă, șâ intergețiile la începerea vorbei, precum mai lesne să înțelege d-intr-această, Dumnezău, ca un făcător dă bine, iubește pă făcătorii dă bine, șâ ca un blând, ai priimește cu blândețe, dăruindule viață îndelungată, o Doamne Dumnezăul meu! învredniceștemă șâ pă mine, dă această milă, unde vedem că numele cel înființat Dumnezău (ce arată obrazul) să pune întâiu, după care să pune numele cel adăogat *făcător dă bine*, apoiu graiul după cugetarea ce are acel obraz, ádică *iubește*, după care căder. pricinuit. ce cere acel graiu, ádică *pre făcătorii dă bine*, șâ după acestea, propunerea *cu*, înaintea numelui *blândețe*, șâ spregraiul *cu blândețe*, iar legările *ca șâ dă*, pântre cele lalte părți ale vorbei, ce le leagă, asemenea după numele *viață*, să pune numele cel adăogat *îndelungată*, șâ interjeția *o Doamne!* să pune înaintea vorbei *învrednicește-mă șâ pă mine dă această milă*.

Numele cel înființat, póatee fi șâ nume însușât, cum *Gheorghe învață bine*, póate fi șâ pronume, cum *ieu vorbesc*, *tu taci*, șâ graiul în modă nehotărât. cum *a face cineva dreptate este plăcut lui Dumnezeu*.

d§. Că fiind că obrazele sânt tot nume, iar cugetările tot graiuri, dă aceia dar vorba să face d-in nume, șâ d-in graiu.

e§. Că fără cele lalte părți ale vorbei, să poate face vorbă întregă, iar fără nume (or zicândusă, sau înțelegândusă pă d-in afară) ce arată pă obraz, șâ fără graiu, ce arată pă cuget, nu să poate face vorbă (§ 189, a§.)

s§. Că vorba, ca să fiie dăsvârșât, trebuie să i să puie toate părțile cele trebuincoase, șâ neapărate, cum când zicem *Gheorghe aleargă*, să înțelege că ieste vorbă întreagă, căci ne dă întreagă înțelegere, iar când zicem *Gheorghe iubește*, nu ieste întreagă vorbă, căci ne lipsește, pă cine iubește, ádică căderea ce cere graiul *iubește*, șâ ca să să facă vorba întreagă, trebuie să să adaoge șâ obrazul acela, pă care iubește, în căderea ce cere acest graiu, ádică să zicem *Gheorghe iubește pă Marin*, asemenea șâ *Gheorghe bea*, zicând, iarăș ieste vorbă sluită, căci lipsește d-aci felurimea băuturii, ádică căderea ce cere graiul *bea* că nu știm ce bea, apă, sau vin, sa alt ceva, iar zicând *Gheorghe bea apă*, ieste vorbă pă dăplin.

z\$. Că vorba să poate face, şa d-in toate părţile iei, şa cel puţin, d-in dooă numai, cum când zicem *ieu merg*, d-in pronumele *ieu*, şa d-in graiul *merg*, şa *Marin aleargă*, d-in numele însușit *Marin*, şa d-in graiul *aleargă*, să face şa d-intr-o parte numai, ânsă d-in graiu, şa atunci cea laltă parte a vorbei să înţelege pă d-in afară, cum când zicem *merg*, să înţelege ca când am zice *ieu merg*, şa când zicem *aleargă*, să înţelege ca când am zice cutare *aleargă*.

n\$. Că slujândune numai cu faţa d-ântâiu, şa cu faţa a dooă, să poate face vorbă întreagă, cum când zicem *ieu ăţi voi spune ţie*, dar ascultă şa tu, iar slujândune numai cu faţa atreia, putem zice că să înţelege pă d-in afară, şa faţa d-ântâiu, şa faţa a dooă, fără a să zice, cum când zicem *grozav ieste leul când să mâniiie pă vre un dobitoc*, la această vorbăp, toate părţile iei, spre faţa a treia privesc, după cum ne arată graiurile *ieste*, şa *să mâniiie*, ânsă să înţelege şa faţa d-ântâiu a mea, ce grăiesc această vorbă, şa faţa a dooă, a ta, ce ascultă această vorbă.

th\$. Că părţile vobei, ce arată un obraz, să conglăsuiesc între iele după cele următoare lor semne înparte, ádică câte părţi ale vorbei, au următoare lor, numere, să aseamănă numărul singur. cu numărul singur. şa numărul înmulţ. cu numărul înmulţ. cum când zicem *ieu scriu*, dá ce număr ieste pronumele *ieu*, tot dá acel număr trebuie să fie şa graiul *scriu*, şa aminterea, dá ce număr ieste graiul *scriu*, tot dá acel număr trebuie să fie, şa pronumele, *ieu*, şa când zicem *voi scrieţi*, dá ce nu,măr ieste pronumele *voi*, tot dá acel număr trebuie să fie şa graiul *scrieţi*, şa aminterea, dá ce număr ieste graiul *scrieţi*, tot dá acel număr trebuie să fie şa pronumele *voi*.

Şa câte au următoare lor, căderi, să conglăsuiesc la căderi, ádică să aseamănă cădere, cu cădere cum când zicem *noi ânşine scriem, pre noi ne bate, ó prietene bune!* dá ce cădere ieste pronumele *noi*, tot dá acea cădere trebuie să fie şa pronumele *ânşine*, şa aminterea, dá ce cădere ieste pronumele *ânşine*, tot dá acea cădere trebuie să fie, şa pronumele *noi*, şa dá ce cădere ieste pronumele *pre noi*, tot dá acea cădere trebuie să fie şa pronumele *ne*, şa aminterea, dá ce cădere ieste pronumele *ne*, tot dá acea cădere trebuie să fie şa pronumele *pre noi*, şa dá ce cădere ieste numele *prietene*, tot dá acea cădere trebuie să fie şa numele adăogat *bune!*, şa aminterea, dá ce cădere ieste numele adăogat *bune!* tot dá acea cădere trebuie să fie şa numele înfiinţat *prietene!*

Şa câte au următoare lor, neamuri, să conglăsuiesc la neam, ádică să aseamănă neam cu neam, cum când zicem *aceşti oameni, aceste muieri*, dá ce neam ieste pronumele *aceşti*, tot dá acel neam trebuie să fie şa numele *oameni*, şa aminterea, dá ce neam ieste numele *oameni*, tot dá acel neam trebuie să fie şa pronumele *aceşti*, şa dá ce neam ieste pronumele *aceste*, tot dá acel neam trebuie să fie şa numele *muieri*, şa aminterea, dá ce neam ieste numele *muieri*, tot dá acel neam trebuie să fie şa pronumele *aceste*.

Şa câte au următoare lor, feţe, să conglăsuiesc la faţă, ádică să aseamănă faţă cu faţă, cum când zicem *ieu scriu, tu scrii, acela scrie*, dá ce faţă ieste pronumele *ieu*, tot dá aceea faţă trebuie să fie şa graiul *scriu*, şa aminterea, dá ce faţă ieste graiul *scriu*, tot dá acea faţă trebuie să fie şa pronumele *ieu*, şa c.l.l. asemenea.

Iar câte părți d-ale vorbei arată mai multe obraje dă cât unul, acelea nu păzesc această orânduială, cum când zicem *ieu povățuiesc pă însuș tine la fapte bune*, dă aceia nu pot să se asemeene toate între iele, una cu alta, la câte sânt următoarele lor, ádică pronumele *ieu*, nu se aseamănă la față cu pronumele *tine*, căci alt obraz iese *ieu*, șâ altul *tine*, nici cu faptele cele bune, căci alt obraz iese *ieu*, șâ alt obraz *faptele cele bune*, nici *tine* nu se aseamănă cu *faptele cele bune*, căci alt obraz iese pronumele *tine*, șâ altul *faptele cele bune*, șâ c.l.l. iar câte d-intr-aceste părți arată un obraz, acelea numai se aseamănă precum s-au zis mai sus, ádică pronumele *ieu* se aseamănă cu graiul *povățuiesc*, la față șâ la număr, pentru că un obraz aată amândouă aceste părți, ádică pă mine, șâ pronumele *însuș*, se aseamănă cu pronumele *tine*, la față, la număr, la neam șâ la cădere, căci amândouă aceste părți arată un obraz, ádică pă *tine*, șâ numele înființat *fapte* se aseamănă cu numele adăogat *bune* la număr, la neam, șâ la cădere, pentru că amândouă aceste părți arată un obraz, ádică pă acele fapte.

Iar câte părți dă ale vorbei, n-au următoarele lor nici un semn, acelea se conglăsuiesc fără asemănare, sau mai bine a zice, n-au nici o conglăsuire, cum iese părtășărea slobodă, căci putem zice *ieu mergând, tu mergând, acela mergând*, șâ *noi-voi-aceia mergând*, ádică părtășărea slobodă merge spre toate neamurile, căderile șâ fețele, asemenea șâ moda nehotărât. cum *a face ieu, a face tu, a face acela*, șâ *a face noi-voi-aceia*, asemenea șâ propunerile, cum *merg către tine-către acela-către voi-către aceia*, șâ *viu dăla târg, vii dăla târg, vine dăla târg*, șâ *venim-veniți-vin dăla târg*, asemenea șâ unele d-in pronume, cum iese pronumele aducător *ce*, căci zicem *omul ce a venit, oamenii ce au venit, oamenilor ce au venit*, șâ *muierile ce au venit*, șâ c.l.l.

§ 196. la vorbă une ori să adaugă cuvinte dă prisos, or pentru mai bună înțelegere, sau pentru mai frumoasă înbodobire a vorbei, cum când zicem *Gheorghe aleargă tare*, la această vorbă, cuvântul *tare* iese dă prisos, căci zicând *aleargă*, să înțelege că *tare aleargă*, șâ când zicem *am văzut cu ochii miei*, aici, *cu ochii miei* iese dă prisos, căci zicând *am văzut*, să înțelege că cu ochii miei am văzut, vez: pentru, aceasta șâ la § 214. aș.

Alte ori să lasă pă d-inafară cuvinte, înțelegându-se cele pă d-inafară, d-in cele ce să zic, cum când zicem *bate austrul*, în loc dă *bate vântul dăla austru*, șâ *bate crivățul*, în loc dă *bate vântul dăla crivăț*, vez.: pentru aceasta șâ la § 207, vș.

§ 197. La vorbă să prefăce (vez: șâ la § 207. aș perifrasis) șâ numele, cum când zicem *acesta iese furul*, putem prefăce numele *furul* în *cel ce a furat*, zicând *acesta iese cel ce a furat*, șâ când zicem *boierii divaniți trebuie să fie oameni aleși*, numele *divaniți* să poate prefăce în *dăla divan*, șâ numele *aleși*, în *d-in cei aleși*, căci putem zice *boierii dă la divan, trebuie să fie d-in cei aleși oameni*, șâ mai păscurt *cei dăla divan trebuie să fie d-in cei aleși*.

Să prefăce șâ graiul, cum când zicem *ascultă mă rog graiurile mele*, graiul *ascultă* să poate prefăce în *fii ascultător*, căci putem zice *fii mă rog ascultător graiurilor mele*, șâ *Gheorghe a ajutat lui Marin*, graiul *a ajutat*, să poate prefăce în *Gheorghe ajutor a fost lui Marin*, șâ în *d-in ajutorii lui Marin, fost-au șâ Gheorghe unul*, șâ în *d-in cei ce au ajutat lui Marin, fost-au șâ Gheorghe unul*.

Să prefăce șâ părtășărea, cum când zicem *făcătorul lumii*, părtășărea făcătorul, să poate prefăce în *cel ce a făcut*, căci putem zice *cel ce a făcut lumea*, șâ *iubit fiind Gheorghe* dă către *Marin*, în *fiind că Gheorghe* să *iubește* dă către *Marin*, ádică *părtășărea iubit*, să prefăce în *să iubește*, șâ *grăind cineva* *adăvărul*, șâ *făcând cele plăcute lui Dumnezeu*, *nu va greșă nici o dată*, să prefăce în *cu a grăi cineva* *adăvărul*, șâ *cu a face cele plăcute lui Dumnezeu*, *nu va greșă nici o dată*, ádică *părtășările grăind*, șâ *făcând*, să prefăc în *cu a grăi*, *cu a face*.

Să prefăc șâ spregraiurile, cum când zicem *ca îngerii*, în loc dă *îngerește*, prefăcândusă spregraiul *îngerește*, în *ca îngerii*, șâ *pă rumâniie*, în loc dă *rumânește*, prefăcândusă spregraiul *rumânește*, în *pă rumâniie*.

La prefăcere trebuie să ne slujâm cu cea mai frumoasă grăire, cum la această vorbă *ți s-a dat putere*, *a lega* șâ *a dăzlega*, să poate prefăce în *ți s-a dat putere*, *să legi* șâ *să dăzlegi*, șâ în *ți s-a dat puterea legării* șâ *a dezlegării*, d-in care mai frumoasă, șâ mai cu sunet la auzire, șâ cum am zice, mai cu putere să vede a fi grăirea *ți s-a dat putere* *să legi*, șâ *să dăzlegi*, fiind că să înțelege ca când am porunci *leagă* șâ *dezleagă*, dă aceia cu această grăire trebuie să ne șâ slujâm.

§198. Vorba să grăiește cu adevărire, șâ cu tagă:

Cu adevărire, cum când zicem, *mănânc, beau, râz*.

Cu tagă, cum când zicem, *nu mănânc, nu beau, nu râz*, ádică adăogăm la vorba adevăritoare spregraiul tăgăduitor *nu*, tăgăduind adevărire.

§199. Vorba să zice.

Cu hotărâre, cum când zicem *mănânc, nu mănânc*.

Cu îndoială, cum când zicem *poate că voiui mânca, poate că nu, șâ dă voiui mânca, dă nu voiui mânca, oare voiui mânca*.

Cu întrebare, cum când zicem *cine a mâncat? cine n-a mâncat? ce voiui mânca? ce faci?*

Cu poruncă, cum când zicem *mănâncă, nu mânca, dăpărtează-te dă cele netrebnice, fă cele plăcute lui Dumnezeu*.

Cu chemare, cum când zicem *fraților ascultați! veniți încoace!*

Cu urare, cum când zicem *fiie Doamne mila ta spre noi! șâ să te învrednicească Dumnezeu ceiaa ce pohtești!*

Cu arătare dă cele întâmplătoare, cum când zicem *să zice că s-a întâmplat, zice că va veni, să aude că, să vorbește că*.

§200. Vorba poate fi șâ înbinată, șâ neânbinată.

Neânbinată cum când zicem *Gheorghe a venit*, ádică când să isprăvește vorba *pă scurt*, într-un periodos.

Înbinată, când să zămislește din mai multe vorbe, cum când zicem *d-in câți au venit*, *Gheorghe numai a rămas*, *să-și împlinească datoriia sa*, *după poruncă*, *iar Marin șâ Stan s-au dus*, *șâ cei lalți acum plecară*, *ne vrând să aștepte*, *șâ d-in câți au fost chemați*, *spre aș da socotelile*, *Gheorghe numai a a șăzut*, *dă-șau încheiat socoteala*, *iar Marin șâ Stan au fugit*, *ne vrând să steea la socoteală*, *șâ Andreiu, i Nedelco (după*

arătarea bumbașârului) nici c-a vrut să înțeleagă, nici că s-au supus poruncii, ce li sa- trimis să viie, arătândușă neascultători.

§201. Multe părți ale vorbei să aseamănă una cu alta, pentru care trebuie să luăm aminte la înțelegerea vorbei, căci într-alt chip ne întunecă, cum când zicem *numai fuse*, cuvântul *fuse* ieste șâ nume ce însemnează *fusele*, cu care torc muierile, ieste șâ graiu ajutor, moda hotărât. timpul săvârș. numărul singur. faț. a treia, șâ altă înțelegere are *fuse*, ce să face d-in numele *fus*, șâ alta *fuse*, ce iese d-in graiul ajutor, a fi, șâ când zicem *mi-a dat un dar, dar ieu nu l-am priimit*, unde vedem, că cuvântul *dar* la vorba d-ântâiu, *mi-a dat un dar*, ieste nume, iar la vorba d-in urmă, *dar ieu nu l-am priimit*, ieste legare, șâ altă înțelegere are numele *dar*, șâ alta legarea *dar*, șâ când zicem șâ *Gheorghe șâ Marin fură, dar nu dă față*, unde vedem că *fură*, are dooă înțelegeri, una că *fură* ca niște hoți, șâ alta în loc dă *fuseră*, după tăiere.

Asemene șâ pronumele pătimitor, *ne*, ne întunecă, cum când zicem *facândune stăpâni*, să înțelege că șâ noi dă înșâne *facândune stăpâni*, șâ că alții *facând* pă noi stăpâni șâ la cea d-ântâiu înțelegere, pronumele *ne* ieste pronume dă către sineș pătimitor, șâ căderea lui, numitoare, ca când am zice *facândune noi pă ânșine noi, săpâni dă sinenei*, iar la cea dă adooă înțelegere, pronumele *ne* ieste pronume dă către altul pătimitor, în cădere pricinuitoare, ca când am zice *facândune alții pă noi stăpâni*, iar când zicem *facândune Gheorghe masă bună*, pronumele *ne* ieste pronume dă către altul dobânditor, în cădere dătătoare, ca când am zice *facându-ne nooă Gheorghe masă bună*.

Acest pronume *ne*, după aceste înțelegeri, să mai aseamănă șâ cu spregraiul tăgăduitor *ne*, cum la *ne odihnim* *ne* ieste pronume, iar la *neodihnă* *ne* ieste spregraiu tăgăduitor, șâ la *ne odihnim*, însemnează în adevăr odihnă, iar la *neodihnă*, însemnează înpotrivă urmare – tagă, ca când am zice *nu odihnă*.

Șâ pronumele dă către altul pătimitor fămeiesc o să aseamănă cu graiul ajutor o, șâ cu numele numărător fămeiesc o, șâ ne întunecă, cum când zicem *o s-o cerceteze o dăscăliță*, unde vedem că cel d-ântâiu o ieste graiu ajutor, timp următ. numărul singur. faț. g d-in graiu a *vrea*, iar cel dă aldoilea, ieste pronume pătım. fămeiesc, fața g, șâ cel dă al treilea, ieste nume numărăt. fămeiesc, șâ când zicem *o s-o mai văz șâ ieu o dată*, vedem că cel d-ântâiu o, ieste graiu ajutor, timp. următ. numărul singur. fața a, d-in graiu a *vrea*, iar cel dă al doilea, ieste pronume pătimit. fămeiesc, faț. g, șâ cel dă altreilea, ieste nume numărăt. fămeiesc.

Șâ la graiu asemene să întâmplă, cum când zicem *fac ieu, fac șâ ieî*, unde vedem că graiul *fac*, la vorba d-ântâiu, ieste faț. a, a numărului singur. iar la vorba a dooă, ieste faț. g, a numărului înmul.

§ 202. Unele d-in nume, au multe înțelegeri, care trebuie să le înțelegem după înțelegerea vorbei, cum numele *cuvânt*, ne dă înțelegere șâ dă o zicere numai, cum când zicem *d-in cuvinte să face vorba*, ádică d-in ziceri, ne dă înțelegere șâ dă predicăție cum când zicem *frumos cuvânt apus la biserică astăzi, cutare*, ne dă înțelegere șâ dă pricină, cum când zicem *dă-ți cuvântul pentru ce ai făcut această*, ca când am zice *arată pricina pentru care ai făcut aceasta*.

Șa propunerea *pre*, la numele *prefacere*, însemnează, cum am zice, o închipuire, ádică cel făcut lucru, a-l face într-alt chip, asemenea șâ la numele *preânnoire*, iar la numele *pregustare*, însemnează, cum am zice, o vreme mai naintea cei lalte orânduiei vrei, ádică a gusta înnaintea prânzului celui orânduit.

§ 203. Când nu vom vorbi după canoanele grămătiței, învederat ieste că greșâm, ádică când vom zice *casul cea frumoasă*, în loc dá *casa cea frumoasă*, atunci greșâm la încheietură, căci nu punem la numele *casă* încheietura *a*, ce i să cuvine, șâ când vom zice *omul cei înțelepți*, în loc dá *omul cel înțelept*, atunci greșâm la număr, căci nu punem numărul cel adăogat *înțelepți*, ce privește la numele *om*, în numărul cel singuratic, după cum să cuvine, șâ când vom zice *fămeia cel frumos*, în loc dá *fămeia cea frumoasă*, atunci greșâm la neam, căci nu punem numele cel adăogat *frumos*, în neamul cel fămeiesc, după cum să cuvine, șâ c.l.l. asemenea.

PARTEA VI

PENTRU ÎNTOCMIRE

§ 204. Întocmirea vorbei ne arată, în ce loc să cuvine să punem fieș care parte a vorbei, pentru mai bună înțelegerea iei.

Părțile vorbei dar trebuie să să puie, unde să cuvine, după înțelegerea lor, cum spre pildă, numele *întâiu*, să poate pune la multe locuri, șâ după locurile, la care să pune, ăm dobândește vorba șâ dăosebită înțelegere, ádică zicând *facând întâiu acela, începere la acest lucru*, șâ *facând acela, întâiu începere la acest lucru*, șâ *facând acela începere, întâiu la acest lucru*, vedem că la câte treile aceste vorbe, numele *întâiu*, după șăderea sa, face dăosebire la înțelegerea vorbei, căci la vorba d-ântâiu, puindusă înnaintea pronumelui *acela*, înțelegem șâ alte obraze, ca când am zice *facând întâiu acela, începere la acest lucru*, *apoi cei lalți*, iar la adooălea vorbă, puindusă înnaintea numelui *începere*, înțelegem șâ alte fapte, ca când am zice *facând acela, întâiu începere la acest lucru*, *apoi șâ urmare*, șâ la atreilea vorbă, puindusă înnaintea numelui *lucru*, înțelegem șâ alte lucruri, ca când am zice *facând acela începere, întâiu la acest lucru*, *apoi la celelalte*. Asemene șâ spregraiul *mai mult*, cum când zicem *cheltuind mai mult acela, la acel lucru*, șâ *cheltuind acela mai mult la acel lucru*, vedem că la amândooă aceste vorbe spregraiul *mai mult*, după șederea sa, face dăosebire la înțelegerea vorbei, căci la vorba d-ântâiu, puindusă înnaintea pronumelui *acela*, înțelegem șâ alte obraze, ca când am zice *cheltuind mai mult acela, la acel lucru*, *dă cât alții*, iar la a dooălea vorbă, puindusă în urma pronumelui *acela*, înțelegem șâ alte lucruri, ca când am zice *cheltuind acela mai mult la acel lucru*, *dă cât la alte lucruri*, așa dar trebuie ca după înțelegerea vorbei, să

punem șâ numele întâiu, șâ spregraiul mai mult, la locurile ce li să cuvine, urmând șâ la cele lalte părți ale vorbei asemenea.

§ 205. Vorba să întocmește cu trei închipuiri, ádică cu frasis, cu idiotism, șâ după orânduială.

§ 206. Frasis să zice, când cu cuvinte, ae au dăosebite înțelegeri, arătăm altă înțelegere, cum când zicem *ia aminte*, în loc dă *îngrijaște*, șâ când zicem *dăschideți ochii*, în loc dă *caută-vezi-îngrijaște bine*, șâ *bagă dă sămă*, în loc dă *pricepe*.

§ 207. Idiotis, sau însușirea limbii, să zice, când cuvântăm o vorbă după obicei, iar nu după canoanele grămătițești, cum când zicem *las'să meargă*, în loc dă *lasă să meargă*, unde vedem că să taie slova *ă*, dăla graiu, *lasă* pentru scurtarea vorbei, șâ când zicem *să-ntreb*, în loc dă *să întreb*, dă unde să taie *ă*, dă la graiul *întreb*, șâ *d-al dă nașul mi-a spus*, în loc dă *nașul mi-a spus*, unde să mai adaogă *d-al dă*, șâ când zice părintele către fiu mângâindu-l *vino taică-ncoaci*, în loc să zice *vino fătul meu încoaci*, unde vedem că numele *fătul* să schimbă în *taică*, dobândind fiul nume dă părinte, șâ părintele nume dă fiu, asemenea șâ când zice muma către fată *vino mai că (maică)-ncoaci*, în loc dă *vino fata mea încoaci*, dobândind fata nume dă mumă, șâ muma nume dă fată, șâ când zicem *la întunerec, toată muierea ie frumoasă*, în loc să zicem *la întunerec fieș care muiere ie frumoasă* unde să schimbă pronumele *fieș care* în *toată*, șâ când zicem *a înșărat mulțime dă oameni*, în loc dă *a pus în rând mulțime dă oameni*, căci *înșăr*, să zice numai la mărgele, șâ când zicem *mie pripă*, șâ *ăm ieste dă pripă*, în loc dă *mă pripesc*, șâ *ieu te aveam dă sfânt*, în loc dă *ieu socoteam că iești sfânt*.

D-intr-aceste pilde vedem, că idiotismul, ádică obiceiul grăirii, să face după patru pătimi ale slovei, ádică după adăogire, după lipsire, sau scurtare, după mutare, șâ după schimbare.

aș. Adăogire să zice când adăogăm la vorbă cuvinte dă prisos, spre mai bună, șâ mai frumoasă arătare șâ înțelegere, șâ adevărire, cum când zicem *dâne nooă Doamne!* în loc să zicem *dâne Doamne!* unde vedem că pronumele *nooă* ieste dă prisos, fiind îndăstul a zice *dâne Doamne!* șâ când zicem *miluiește-ne pre noi*, în loc dă *miluiește-ne*, unde vedem că să adaogă pronumele *pre noi*, dă prisos, șâ *i-a dat zece punți toate*, în loc dă *i-a dat zece punți* că numele *toate* ieste dă prisos, șâ *i-am văzut cu ochii miei*, în loc dă *am văzut*, fiind dă prisos să mai adăogăm *cu ochii miei*, căci învederat ieste că cine vede, cu ochii săi vede, asemenea șâ *am auzât cu urechile mele*, șâ când zicem *Doamne, Doamne, iartă-m greșalele mele!* în loc dă *Doamne! iartă-m greșalele mele!* unde vedem că poftorirea numelui *Doamne!* dă dooă ori, ieste dă prisos, șâ când zicem *a omorât pă Gheorghe, pă Gheorghe carele n-a supărat pă nimeni, pă Gheorghe carele n-a făcut rău nimănu, pă Gheorghe întru care n-a găsit prihană*, în loc să zicem *a omorât pă Gheorghe, carele n-a supărat pă nimeni, n-a făcut rău nimănu, șâ întru care n-a găsit prihană*, unde poftorirea numelui *Gheorghe* dă atâtea ori ieste de prisos, în dăstul fiind numai o dată a să zice, asemenea șâ *mie frică, mie frică, Doamne, dă urgia ta*, unde poftorirea graiului *mie frică* dă dooă ori, ieste dă prisos, îndăstul fiind a zice odată *mie frică Doamne dă urgia ta*.

Să adaogă șâ vorba întreagă, cum când zicem *toți cu un glas au strigat*, șâ nici unul n-au tăcut, unde vorba d-in urmă *nici unul n-au tăcut*, ieste dă prisos, căci zicând *toți au strigat* să înțelege că nici unul n-a tăcut.

Șa când să țin vorbele legate una dă alta, ca un lanț, tot adăogire putem numi, pentru pftorirea cuvintelor, cum când zicem *răzmirița ieste muma trebuințelor*, *șâ trebuințele*, *muma iubirii dă avere*, *șâ iubirea dă avere*, *muma jafurilor*, *șâ jafurile*, *muma dărăpănării țărilor*, unde vedem că vorba d-in urmă să leagă cu cea dântăiu, pr-in poftorirea cuvintelor, ádică vorba *șâ trebuințele*, *muma iubirii dă avere*, să leagă dă vorba d-ântăiu, cu poftorirea cuvântului *trebuințele*, *șâ* vorba *iubirea dă avere*, să leagă cu vorba cea d-in sus iarăș cu poftorirea cuvântului *iubirea dă avere*, *șâ* c.l.l. asemenea.

Către adăogire privesc *șâ* alte trei numiri, ádică perifrasis, tâlmăcire *șâ* prin mijloc.

Perifrasis să zice, când o înțelegere a unui cuvânt, o cuvântăm cu mai multe părți dă ale vorbei, cum când zicem *cei dăla școală*, în loc dă *școlarii*, *șâ* *cei dăla divan*, în loc dă *divaniții*, *șâ* *d-al dă nașul*, în loc dă *nașul*, *șâ* *n-are cine să ne poprească*, în loc dă *nimeni nu ne poprește*, *șâ* *mă voiui sili cu câtă putere voiui avea*, în loc dă *dă mă voiui sili cât voiui putea*, *șâ* *am credință către tine*, în loc dă *te crez*, *șâ* *ăm ieste dă pripă*, în loc dă *mă pripesc*, *șâ* *crisul ierea d-in cei mai bogați oameni*, în loc dă *crisul ierea cel mai bogat om*.

Prefacerea vorbei, ce s-a arătat la § 197, ieste perifrasis.

Tâlmăcire să zice, când cele întunecate, le facem luminate, cu alte părți dă ale vorbei, cum când zicem *toți a vorbit dumnealui*, *fieș care în parte*, unde cu vorba *fieș care în parte*, tâlmăcim cuvântul *toți*, ádică arătăm n ce chip nea fost vorba către dumnealui, *șâ* când zicem *șădeți toți*, *fieș care la locul său*, cu vorba *fieș care la locul său*, tâlmăcim cuvântul *toți*, ádică arătăm mijlocul șăderii.

Pr-inmijloc să zice, când mai adăogăm o vorbă, care *șâ* dă va lipsi, nu vatămă înțelegerea cei lalte vorbe, cum când zicem *aceasta ce-m spui* (*care ieste șâ adevărată*) *o să ne aducă mare întristare*, d-in care vorbă dă *ă* va scoate cuvântarea *care ieste șâ adăvărât*, înțelegerea cei lalte vorbe nu să vatămă, ci rămâne întreagă, ca când n-ar aveatrebuiță dă acea cuvântare, căci putem zice *aceasta ce-m spui*, *o să ne aducă o mare întristare*, fără a mai adăogi *care ieste șâ adăvărâtă*, ânsă acest pr-inmijloc să cuvine a fi înbinat dă vorbe mai prescurte, ca nu cu lungimea lor, să uităm cele mai sus zise, precum s-a arătat *șâ* la § 172, §g., 1§.

Către adăogire priivește *șâ* înmulțirea pronumelor celor îndoite §188. s§, n§, *șâ* celor adeveritoare.

v§. Lipsire, sau scurtare, să zice, când lăsăm a vorbă cuvinte pă d-inafară, care să înțeleg d-ân cele zise, cum când zicem *puțin a fost să cază*, *d-intr-atâta înălțime*, dă unde lipsește numele *loc*, căci trebuia să zicem *puțin a fost să cază*, *d-intr-atâta înălțime dă loc*, *șâ* când zicem *ăți voiui da atâta*, în cât nu vei putea număra, dă unde lipsește numele *multe bățai*, sau *multe toiege-bice*, căci trebuia să zicem *ăți voiui da atâta dă multe bățai*, sau *atâta dă multe toiege-bice*, în cât nu le vei putea număra, *șâ* *la câte ieste supus omul!* dă unde lipsește numele *întâmplări*, *patimi*, ádică *la câte întâmplări – la câte patimi ieste supus omul!* *șâ* *ieu te socoteam dă înțelept*, dă unde lipsește numele *om*, ádică *ieu te socoteam dă om înțelept*, *șâ* *cel d-ân cer*, dă unde lipsește graiul *ieste*, *șâ* numele *Dumnezău*, ádică *Dumnezău cel ce ieste în cer* *șâ* *să-ți plătească cel să sus*, dă unde lipsește *Dumnezeu ce ieste în cer*, ádică *să-ți plătească Dumnezău ce ieste sus în cer*, *șâ* *m-am rugat dă dumnealui și mi-a zis că nu să poate*, dă unde lipsește *ăți face cererea*, ádică

m-am rugat dă dumnealui și mi-a zis că nu se poate a-ți face cererea, șâ pentru numele lui Dumnezeu, fă-m acest bine! dă unde lipsește *mărog*, ádică *pentru numele lui Dumnezeu, mă rog, fă-m acest bine, șâ n-am auzit numai dăla tine, ci șâ dăla alții*, dă unde lipsește *poftorirea* tot aceluia graiu *am auzit*, ádică *ci șâ dă la alții am auzit, șâ dă m-ei bate cât vei vrea, tot nu voiu tăcea*, dă unde lipsește *dar sau ânsă*, căci trebuia să icem *dă m-ei bate cât vei vrea, dar ieu tot nu voiu tăcea, șâ țiu minte*, dă unde lipsește *în*, ádică trebuia să zicem *țiu în minte*.

Asemene șâ la răspunderi lăsăm graiul pă d-inafară, pentru scurtarea vorbei, cum când ne întreabă *unde mergi?* răspundem *acoló, la București*, dă unde lipsește *poftorirea* graiului *merg* cu care ne-a întrebat, ádică să înțelege ca când am răspunde *acoló merg, la București merg*, șâ când ne întreabă *cum merge?* răspundem *încet, tare*, dă unde lipsește *poftorirea* graiului *merge*, cu care ne întreabă, ca când am răspunde *încet merge, tare merge*, șâ când întrebăm *vei să mergi?* ne răspunde *ba, nu, dară*, ca când ne ar răspunde *nu voiesc să merg, ba, nu voiesc să merg, dară voiesc să merg*, șâ știi ce mia zis? dă unde lipsește pronumele *tu*, ádică *știi tu ce mi-a zis? șâ am umblat cale dăpărtată*, dă unde lipsește propunerea *în*, ádică *am umblat în cale dăpărtată, șâ cum a venit Gheorghe, am șăzut la masă*, dă unde lipsește graiul *peșin*, ádică *cum a venit Gheorghe, peșin am șăzut la masă, șâ i-am cântat, în cât s-a mulțumit*, dă unde lipsește *atât dă frumos – dă bine, său atât dă mult, în cât sa mulțumit, șâ vezi să nu spui*, de unde lipsește legarea *ca nu cumva*, ádică *vezi ca nu cumva să spui, șâ săracul dă mine!*, dă unde lipsește interjeția *oh!* ádică *oh! săracul dă mine! șâ nu pociu merge, în loc dă nu pociu a merge*, dă unde lipsește legarea *a*, șâ *las să meargă*, în loc dă *lasă să meargă*, dă unde lipsește slova *ă*, dă la graiul *lasă*.

Lipsește șâ vorba întreagă, cum când zicem *dă mă iubești, ascultă-mă*, dă unde lipsește ceia ce să înțelege pă d-inafară, înpotriva aceștii vorbe, ádică *iar dă nu mă iubești, nu mă asculta, șâ v-am spus vooă să nu mâncați, că i să vă căiți*, dă unde lipsește *dă veți mânca*, ádică *v-am spus vooă să nu mâncați, că de veți mânca, i să vă căiți*.

Către lipsire merge și scurtarea pronumelor, § 188, v§, g§.

g§. Mutare să zice când un cuvânt să mută d-in locul său, într-alt loc, cum când zicem *ieste iel vrednic să meargă*, în loc să zicem, după orânduială, (§ 1890, di§) *iel ieste vrednic să meargă*, unde vedem că pronumele *iel*, să mută d-in locul său, într-alt loc, șâ *frumos om șâ înțelept*, în loc dă *om frumos șâ înțelept*, (§ 187. s§) mutândusă numele *om*, d-in locul său, șâ *cu acest om bun, fieș care putea, în pace și cu liniște să viețuiască*, în loc dă *cu acest om bun, fieș care putea să viețuiască în pace, șâ cu liniște*, unde vedem că cuvintele *în pace, șâ cu liniște*, ce să iau drept spregraiuri (§161. b§) s-au mutat d-in locul lor (§192.a§) șâ *cei ce averea lui Gheorghe au hrănit*, în loc dă *cei ce au hrănit averea lui Gheorghe* (§189, gi§).

Să mută șâ vorbă întreagă, cum când zicem *au dășchis ușăle, șâ au rădicat zăvoarele*, în loc să zicem *au rădicat zăvoarele șâ au dășchis ușile*, căci întâiu zăvoarele să rădică, apoi să dășchid ușile, șâ când zicem *ieu te-am crescut fătul mieu, ieu team născut, sângele mieu mi lai supt, șâ tu acum mă bați?* în loc să zicem *ieu team născut fătul mieu, ieu team crescut, șâ c.l.l.* căci întâiu să naște omul, apoi să crește, șâ când zicem *așa a merg Gheorghe, precum a mers șâ Marin*, în loc să zicem *precum a mers Marin, așa a*

mers șâ Gheorghe, căci cu spregraiu *așa*, răspundem la spregraiul *precum*, șâ spregraiul *așa* arată o faptă, ce s-a urmat, sau să urmează, sau va să să urmeze dăopotrivă cu a spregraiului *precum*, șâ când zicem *atunci a venit Gheorghe, când a sosit șâ Marin*, în loc să zicem *când a sosit Marin, atunci a venit șâ Gheorghe*, căci cu spregraiul *atunci* răspundem la spregraiul *când*, șâ spregraiul *atunci*, ne arată o vreme, pă care s-a urmat, sau să urmează, sau va să să urmeze o faptă la orânduia vreme a spregraiului *când*? această patimă să zice dă greci $\pi\rho\omicron\beta\upsilon\lambda\iota\varsigma\epsilon\tau\upsilon\sigma\chi\eta\mu\alpha$, ádică ceia ce să cuvine la vorbă, să să zică înaintea, să zice în urmă, șâ ceia ce să cuvine să să zică în urmă, să zice înaintea.

dș. Schimbare să zice, când în loc dă cuvântul cel cuviinčos, ne slujâm cu alt cuvânt, fără a își, câtuș dă puțin, d-in înțelegerea aceluia cuviinčos cuvânt, cum când zicem *Dumnezeirea, una ieste*, în loc să zicem *Dumnezăul, unul ieste*, unde în loc dă cuvântul *Dumnezăul*, ne slujâm cu cuvântul *Dumnezeirea*, fără a își d-in înțelegerea cuvântului *Dumnezău*, ádică când în loc dă obaze înființate, ne slujâm cu nume slobode, șâ aminterea când zicem *cumână dreaptă să le înparți lor*, în loc dă *cu dreptate să le înparți lor*, ádică când în loc dă nume slobode, ne slujâm cu obaze înființate, șâ când zicem *ale judecării așa merg*, în loc dă *judecata așa merge*, ádică când ne slujâm cu perifrasis, în loc dă nume înființate, șâ când zicem *înțelept judecă*, în loc dă *înțelepțește judecă*, unde în loc să ne slujâm cu spregraiul *înțelepțește*, ne slujâm cu numele adăogat *înțelept*, tot aceiași înțelegere păzind, ca când am fi zis *înțelepțește*, șâ *cu meșteșug scrie*, în loc dă *meșteșugeste scrie*, unde în loc dă spregraiul *meșteșugeste*, ne slujâm cu propunerea *cu*, șâ cu numele *meșteșug*.

Să schimbă șâ părășarea slobodă, în părășare pătimitoare, cum când zicem *aveți vrăjmași, uniți fiind cu făcătorii dă rele*, în loc să zicem *aveți vrăjmași unindusă cu făcătorii dă rele*, ádică părășarea slobodă *unindusă*, să schimbă în părășare pătimitor. *uniți fiind*.

Să schimbă șâ vorba întreagă, cum când zicem *a vieții cibneva cu liniște ieste plăcut șâ la oameni, șâ la Dumnezău*, în loc să zicem *viața liniștită ieste plăcută șâ oamenilor șâ lui Dumnezău*.

§ 208. După orânduială, când nu ne slujâm la vorbă cu aceste patru pătimi, nici nu frasis, nici cu perifrasis, șâ c.l.l. ádică când în loc să zicem *dâne nooă doamne*, zicem *dâne Doamne*, șâ când în loc să zicem *mie frică*, *mie frică Doamne!* zicem *mie frică Doamne*, șâ c.l.l. șâ când în loc să zicem *la câte ieste supus omul!* zicem *la câte patimi ieste supus omul* ș.l.l. șâ când în loc să zicem *frumos om șâ înțelept*, zicem *om frumos șâ înțelept*, căci pururea numele cele adăogate, trebuie să săs pui în urma celor înființate (§187, sș) șâ când în loc să zicem *bine merge Gheorghe*, zicem *Gheorghe merge bine*, căci numele trebuie să să puie înaintea graiului, șâ graiul după nume (§189, diș) șâ c.l.l. șâ când în loc să zicem *Dumnezeirea una ieste*, zicem *Dumnezăul unul ieste*, ádică când ne slujâm cu obaze înființate, în loc dă nume slobode, șâ când în loc să zicem *cu mână dreaptă să le înparți lor*, zicem *cu dreptate să le înparți lor*, ádică când ne slujâm cu nume slobode, în loc dă obaze înființate, șâ c.l.l.

§209. Aceste pătimi al vorbei, fiind spre înpodobirea iei, trebuie să ne slujâm cu iele, unde șâ cum să cuvine, iar nu să le întrebuițăm piste orânduială, șâ împotriva obiceiului, căci toate vorbele, șșă toate

părțile vorbei, nu sânt dă obște spuse la pătimi, ádică zicem *la unele nume*, iar nu șâ *la numele unele*, după slobozeniia mutării, șâ *la niște oameni*, iar nu șâ *la oameni niște*, asemenea șâ c.l.l. pătimi.

§ 210. Mai sânt alte trei închipuiri ale vorbei cu care ne slujâm tot spre înpodobirea iei, ádică metaforá, aligórie, șâ énigmă, care câte treile privesc la Ritorică, dar pentru că adese ori le întâmpinâm la vorbă, dă aceia pentru oare ce cunoștință a lor, șâ înțelegere le arătăm pă scurt aici.

aș. Metaforá, ádică după asemănare, să zice , când vrând să arătăm un obraz, sau alt ceva, asemănăm înțelegerea acelu nume (cu care facem acea arătare) cu altă înțelegere, cum când zicem *înțelepciunea ieste comoara faptelor bune*, la această vorbă, înțelegerea numelui *comoară* (ce să dă numai la avere) o asemănăm cu dobândirea faptelor bune, ca când am zice *dobândirea faptelor bune, ieste înțelepciune*, șâ când zicem *Domnul ieste cumpăna dreptății*, unde înțelegerea numelui *cumpănă* (ce să dă la cumpăna cu care cumpănim lucrurile) o asemănăm cu faptele Domnului, ca când am zice *precum cumpăna cumpănește dă o potriv lucrurile, așa șâ Domnul cumpănește dreptățile fieș căruia în parte, dă opotrivă*.

vș. Aligórie (șâ cum am zice pă rumâniie *pildă*) să zice, când vrând să arătăm un obraz, sau alt ceva, altă înțelegere are acel nume (cu care ne slujâmspre arătarea acelu lucru) șâ altă înțelegere noi cu acel nume, cum când zicem către Mariia feçoara *bucurâte baie care speli cunoștința*, cu numele *baie* (ce însemnează baia, în care ne spălăm trupul) înțelegem pă Mariia feçoară, ca când am zice *bucurâte Mariia feçoară, care, precum baia spală trupul omului dă spurcăciune, șâ necurățeniie, așa șâ tu speli cunoștința oamenilor dă necuviințele iei*, șâ cum a zis oarecând *ómirul iar Athina apucând dă părul capului pă Ahilefs*, înțelegând cu numele *Athina* (ce ieste numele însușit dă dumnezăoaică) înțelepciunea, șâ cu vorba *apucându-l dă părul capului poprindu-l d-in mânia lui*, ca când ar fi zis *iar înțelepciunea lui Ahilefs, poprindu-l d-in mâniia sa*, sau mai dăslușât a zice *iar înțeleptul Ahilefs, poprinduș mâniia sa*, ádică în loc dă *înțelepciune*, șâ dă *înțelept*, s-a slujât cu numele *Athina*, șâ în loc dă vorba *poprindu-l d-in mâniia lui* sau *poprinduș mâniia sa*, s-a slujât cu vorba *apucându-l dă părul capului*.

gș. Enigmă (ce pă rumâniie putem numi *ghicitoare*) să zice, când facem o întrebare întunecoasă, cu care înțelegem un obraz, sau alt ceva, ce să aseamănă cu acea întrebare, cum când întrebăm zicând *ghici ghicitoarea mea ce dobitoc ieste acela, carele dă dimineață umblă în patru picere, șâ la prânz, în dooă, iar spre seară, în trei?* ne răspunde că *omul ieste acel dobitoc, pentru că când ieste mic, umblă d-abușile, ádică cu mâinile șâ cu picerele, iar când să mărește, umblă drept în dooă picere, șâ la bătrânețe, cam plecat, în dooă picere șâ într-un baston*, șâ când întrebăm *ce ieste bubos șâ trențáros, șâ șade cu domni la masă?* ne răspunde *strugurile ieste acela, pentru că ieste numai broboane, ca niște bube, șâ dăzghinat d-in toate părțile, ca un trențáros, șâ să pune la masă domnească*.

Către Enigmă putem zice că privesc șâ basnele, cu care arătăm un adăvăr pr-in cuvinte mincinoase, sau o minciună ca o pildă, ce s-ar fi întâmplat cu adăvărat, cu care povățuim pă oare cine spre fapte bune, precum sânt basnele lui Esop.

PARTEA VII

PENTRU POEZIE

§ 211. Poeziia ádică facerea dá stihuri, la limba rumânească, ieste prea lesne pentru că să mărginește în puține canoane, cum.

1§. A să sfârșâ dooă stihuri în asemenea slove.

2§. A avea slomniri, sau dăopotrivă, sau un stih dá altul, cu o slomnire mai puțin.

3§. A-ș ținea răsuflarea, la mijlocul stihului, sau cu o slomnire mai jos, sau cu una mai mult, dá mijlocul stihului, iar la cele prea scurte stihuri, putem răsufla, șâ la o slomnire șâ la dooă.

4§. A avea semnul lovirei, la cuvântul d-in urmă, tot la o slomnire, amândooă stihurile.

5§. Stihurile cele mai frumoase sânt, cele mi scurte în slomnbire, spre pildă să așternură aceste mai jos stihuri:

Cine vine la fântână,

să să plimbe ș-ân grădină,

Ca șâ setea-ndăstulare,

șâ sufletul răsuflare,

Dobândindu-ș dá o dată,

să mai viie ș-altă dată.

La aceste stihuri vedem, că să sfârșăsc în asemenea slove, câte dooă stihuri, ádică în *nă*, *lare* șâ *dată*.

Că sânt toate dăopotrivă la slomniri, ádică fieș caree stih după opt slomniri.

Că putem răsufla la a patra slomnire, ádică la *cine vine*, la *să să plimbe*, șâ c.l.l.

Că au semnul lovirei, la adooă slomnire, a cuvintelor d-in urmă *fântână*, *grădină*, șâ c.l.l.

Spre mai multe pilde așternerăm șâ cele mai jos stihuri.

Cântare dá tânguire la sfârșătul vieții.

Mă duc, mă duc, șâ vă las

Nici o urmă vă mai las

Să vă luați după mine,

Să vă întâlniți cu mine,

Mă duc, d-unde nu mai vine,

Ș-unde a merge să cuvine.

Cine a venit în lume,

or nu s-a mai dus d-in lume?

Cine ochii ș-au închis,

oare și iau mai dășchis?
Cine s-aa dus după lume,
oare mai venita-n lume!
Mă duc, mă duc, șâ vă las,
nici o umbră vă mai las.
În zadar venim în lume,
în zadar trăim pă lume,
În zadar ne străduim,
În zadar ne chinuim,
Să dobândim toate-n lume,
Când nimic luăm d-in lume.
Goli am venit, goli ne ducem,
Nimic cu noi d-aici ducem,
Toate o zădărnice,
Bine ar fi, să nu mai fie,
Toate o ticăloșăie,
ce n-am vrea să mai viie,
Toate vin, toate să duc,
toate trec într-un minut,
Mă duc, mă du, șâ vă las,
oase moarte făr' de glas,
În zadar vă tânguți,
În zadar vă șâ jăliți,
Pentru cei ce au răposat,
șâ dă chinuri au scăpat,
Moartea toate potolește,
toate nile istovește
O ce grea dăspărțire,
d-in tre oameni după fire!
Nu mă puneți la uitare,
Ruguvă cu îndurare,
Cei ce rămâneți pă urmă,
Cât veți mai trăi în urmă,
Dați-m miie cea mai dulce,
la cel ce d-aici să duce,
Cea di-n urmă sărutare,

c-o întreagă 'nbrațișare,
Mă duc, mă duc, șâ vă las,
vedeți, vedeți, ce vă las,
Vă las chiote șâ leșânuri,
văitături șâ suspinuri,
Vă las jale cu năcaz,
vă las lăcrămi pă obraz,
Ș-un vaiu miie! fătul meu!
frate! sorol! tatal meu!
A mea maică cea prea dulce!
(O ce dureri miaduce!)
A mea fată prea iubită,
dăla țâțe-m dăspărțită,
Cum te duci! șâ und'te duci!
cu ce grabă, te șâ duci!
Amar! amar! amar! miie!
or puteava să mai viie!
O viață amărâtă!
Ce petrecere urâtă.
Când nădejde n-am lăsată,
a te vedea vreo dată!
Vaiu! cum fuge dăla mine!
moarte șâ miie mai bine!
Atunci toată întristarea,
ăm va lipsi șâ dureria,
Întristare văz că las,
un cumplit vrăjmaș vă las,
Dăparte d-această boală,
ce pă toți curând domoală,
Că-ntristaria la'ntristare,
întristare șâ mai mare,
Șâ durerea la durere,
mult mai mare durere,
Mă duc, mă duc, șâ vă las,
zioa bună vă șâ las.

Către fata, ce să duce fără vremea iei

Dute, dute, und' dă duce,
or cine d-aici să duce,
Șa d-unde nimeni mai vine,
aici l noi dăla tine,
Dute, dute șa neașteaptă.
șă pă noi aci în dată,
Că vom sosi șa noi mâine,
alergând toți după tine,
Dute, dute șa gătește,
șă cu flori înpodobește,
Loc în veci dă lăcuință,
dup'a noastră trebuință
Dute, dute, te cunună,
coacest cuciug împreună,
Ce acum te-nbrățișază,
lângă va să șază
Ca un mire șă te trase,
d-intr-ale noastre brațe
Întóarcete șă ne vezi,
acum când te dăpărtezi,
Că în veci nu ne mai vezi,
șă tu nici cum, nu o crezi,
Priimește în sfârșăt,
această cinste la mormânt,
Ce-ți dăm spre cununiie,
dup-a noastră datoriie,
Dute la lăcașul tău,
după cum va Dumnezeu.

Mângâierea fetelor ce să duc fără vreme

Floare ai fost, floare teai dus,
floare iești unde teai dus,

Ce viață scurtă-n zile
a florilor după fire!
Primăvara să ivesc,
primăvara înfloresc,
primăvara să sfârșesc,
iarna nu să mai găsesc.
Cum le vezi într-ai tăi ochi,
peșin le șâ pierz d-in ochi.
au un dar, lor dat d-in fire,
a mângâia coa lor fire,
(cea dulce-n toată vremea)
pă toată tinerrimea,
Șâ ei dupăă datorii,
le șâ port cu bucuriie
Cu iele să-npodobesc,
cu iele să-nvelesc,
Frumusețea, lor le place,
pă toți voioși ai șâ face,
Nici această norocire,
tu n-avuți nici fericire,
Cu a firii datorii,
grabnica călătoriie
O ce grea nenorocire!
oare nu ie fericire?
A privi dă unde iești,
dă unde acum lăcuiești,
Cum să scutură dă vânturi,
cum să risipesc în vânturi,
Atâtea flori înflorite,
cu multe fețe-npodobite!
Cum cad șâ să duc ca tine,
fără nici o rodire!
Dă cât a trăi în lume,
a te chinui pă lume,
În înfricoșate valuri,
cu felurimi dă neazuri,

Ș-a-nghiți așa păhare,
la asemenea-ntâmplare,
ca noi cei mânăniți dă tine,
rămăserăm fără' dă tine,
Bucurătă florică,
când te duci așa dă mică,
Că șâ mai norocită iești,
când mică te călătorești,
Câte râvnesc l-a ta parte,
stând acum dă dăparte,
Neștiindu-ș a lor parte,
ce póate 'șavea în parte!
Văz un jăț înpodobit,
ca un pom tot înflorit,
Ș-ân mijloc pus-o glastră,
lucrată dă alavastră,
C-o garoafă prea frumoasă,
ca o micșune stufoasă,
Tu iești a noastră iubită,
ce pierdurăm înflorită.

Asupra mormântului unei asemenea fete

Aicea să odihnește,
aicea ăl-nveselește,
Dă aice șâ privește,
pă toți precum ia voiește,
Garofița ce ni s-a dus,
ce ca-ntr-o glastră aici s-a pus.

Asupra scurtării vieții,
Tac, tac, auz că bate,
un ceasornic dă dăparte,
Ce a vremii ne arată,
trecerea curând în dată,
Stau, mă mir șâ mă gândesc,

dar nu pociu să socotesc,
Cyu mun tac, așa dă mic,
(cum am zice, un nimic)
În tr-o clipă-ntrun minut,
fără veste așa dă mult,
D-intr-a mea viață taie,
În cât rămâiu ca un paie,
O viață scurtă-n zile,m
ce te mândrești piste fire?
Când un tac numai al vremii,
te supune l-ale vremii,
Șa cu-n tac ce-ți face-n cap,
peșin rămâi fără cap.

Pentru Pravilă

Pravila leagă, pravil dăzleagă
Câte între oameni trebuiesc legate,
șâ câte trebuiesc, a fi dăzlegate,
Când dar n-o aveți,
ce v-asemănați?
Un cal fără frâu, ș-un bou fără bold
ce unul șâ altul alunecă-n bot
Priimiți dar lege,
ce poate să vă lege,
Când nu vreți ca iei să nu vă poticniți,
Nici în vre o vină, să vă osândiți
D-in partea bisericii pentru ctitori
Veniți toți, șâ vă-nchinați,
domnului, șâ vă rugați,
Pentru cel ce ia clădit,
Acest lăcaș prea slăvit,
Dăla Domnul iertăciune,
cereți cu plecăciune,
Pentru orice ia greșât,
până la al său sfârșât

Către fățarnicul ce mi-a dat sărutare ca Iuda
Țânțarul c-o vorbă dulce,
când voiește să te mușce,
Însuș iel ăți dă dă știre,
c-un cântecel prea suptire,
La ureche, șâ tă-nșală,
sângele fără greșală,
Țel sugă c-o sărutare,
dă iudă foarte tare,
Așa șâ tu mai sărutat,
la ureche mi-ai șâ cântat,
Șâ ieu lesne m-am înșălat,
căci îndată te-am ascultat,
Fireai frate un țânțar,
ca să cânți ca un țânțar,
Să săruți ca un țânțar,
șâ să sugi ca un țânțar
Sângele fără saț în veci,
dăla toți până în veci!

Pentru dragoste,

În dășărt mă socotesc,
în zadar mă șâ fălesc,
că sânt voinic șâ bărbat,
Când dă un micuț amor,
ne putându-l să-l omor,
așa strâns mă văz legat.
Fericit ce n-a umblat,
nici în calei ia călcat,
nici dă iel s-a biruit,
Dar cu mult mai fericit,
cel ce dă iel s-a rănit,
șâ pă iel la biruit.

§ 212. Să pot face stihuri șâ mai proaste, ádică dá cele ce la sfârșit, nu să aseamănă la slove, un stih cu altul, ci numai la slomniri păzesc oare ce regulă, avînd or dá o potrivă slomniri, cîte opt, cîte zece, cîte doosprezece, șâ c.l.l. sau un stih mai scurt șî altul mai lung o slomnire, cum spre pildă să așternură cele mai din jos.

Altul să te laude,
iar nu tu pă tine,
O vorbă șî numai,
te face să pierzi tot,
D-acea să te păzești,
Ca la vreme numai
Șî precum să cade,
Pururea să grăiești,
Atunci tu să aștepți,
dăla supușii tăi
Urmări bune ș-în țelepte
cînd șî tu lor le vei da,
cinstite pilde șâ drepte
Dulce șî plăcută
să pare la toți
vorba cea vicleană,
cea fățarnică,
cea înșălătoare,
șî cea vânzătoare ,
Dar pă nesimțite,
groapa ți țeo sapă,
Șî în ia tearuncă,
ai lor slujători,
Cu minciuni grozave,
șî dulci sărutări.
Păzește dar dá ia,
ca dá cel mai mare rău.

§ 213. Elinii obișnuia dî închipuia stihuri șî în chipul ăripilor, muscalului, toporului, șî c.l.l. după care cîte o pildă adăogarăm șî noi aici.

Pentru cei ce să mîndresc piste fire

ă'rípi voi zburătoare, ce v-ați înzestrat

să zburați sus în cer, la cel prea înalt,
să nu vă mândriți, a vă înălța
nici să îndrîzniți, a vă urca
mai presus d-a v-oastră fire
unde nu să cuvine
rîvinind la o mare
slavă-nșălătoare
ca nu cumva să greșiți
nici cumva să vă poticniți
voi d-in toate virtutea voastră

c-o amăgire dă mite proastă

și jos să cădeți, ca îngerii d-in cer
ce milă și dar, dăla Domnul acum cer

Dulceața muscalului

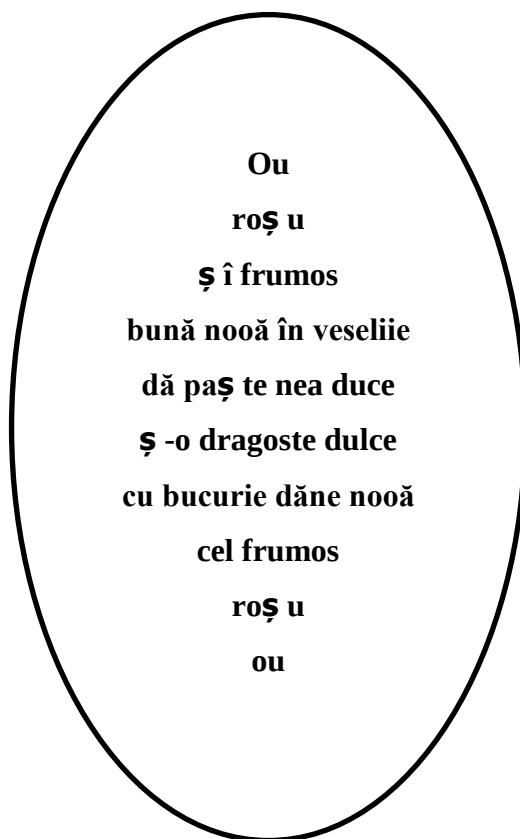
Toate ale muselor instrumenturi dulce
sună bucurie, și nooă nea-duce
iar muscalul sună tare, și mai dulce
dă dor și d-amor cîntece prea dulce
dulce mîngîiere la trup neaduce
ș-o răsuflare la suflet dulce
al nostru rînd dăparte ne-l duce
dulce odihnă ne aduce
și cu un somn ușor și dulce
o amorțire prea dulce
dă patimi neaduce
dulce, dulce, dulce

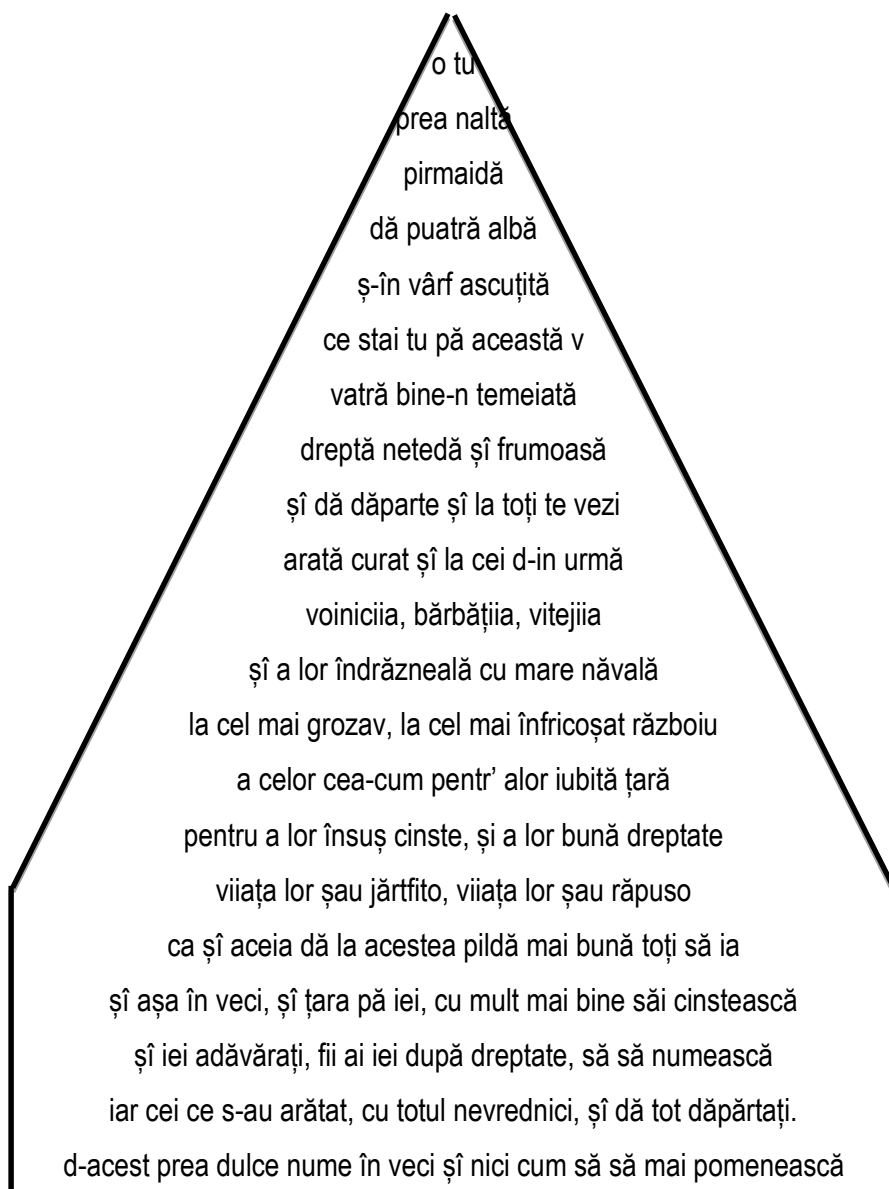
Porunca toporului

Cea mai bună, cea mai tare
Unealtă spre lucrare
Ieste acest topor
Cu care și verzi, și uscate a pământ dobor
Dă ieși tare-n mînă
nici într-o zi dă săptămînă

Sluga către stăpînul său

Dă-șar aduce
cu voie dulce
aminte dă mine
mă car cît d-un cîine
al meu prea milostiv domn
ș-al meu prea îndurat om
nu puțin lui har
pentru acest dar
ăi va aduce
această cruce
cei rîdic spre pomenire
până l-adooălea venire

Nestatornicia lumii

spița cea dă sus dreaptă și neclintită, peșin o vezi jos, cu capul în tină, toată tăvălită

aşa lumea ie roată, nu stă la un loc, nici cele dă sus, nici cele dă jos nu le vezi pă loc
şi ca să vezi ş-a ta nestatornicie ce nu târziu poate şi ţiie să-ţi vie
uit-te bine la ceastă roată, cum să întoarce d-odată toată
şi vei vedea însuţi prea bine, cum aleargă şi după tine
chiar d-a ta fericire ş-a ta nenorocire

Cîntare spre lauda roatei

cu ce cununi dă flori putem să te împodobim, o prea frumoasă roată şi să te dăruim
cu ce cîntări prea dulce să te lăudăm, şi în ce slavă mare să te rădicăm
şi cum mai bine toţi să-ţi mulţumim şi dă ce cinste să te învrednicim
că toate-n lume ni le-ai înlesnitprin cîte mijloace tu ne-ai găsit
încît nimic din cele-n lume în cer şi jos p-această lume
fără dă a ta mişcare fără dă a ta lucrare
nicium să săvârşeşte nici d-i n loc să urneşte

Pentru scară

Scara cele mai de sus
când vei să le dobîndeşti
curînd ți le înlesneşte
cînd din treaptă în treaptă
încet încet vei pîşi
iar cînd piste mai multe
din trepte tu vei călca
îndată vei scăpăta
şi lesne vei luneca
aşa şi la scoborîş
cînd vei işi din treaptă
piste cap d-a berbelacu
jos pă pămînt vei cădea
păzeştete dar bine
d-aceste amîndooă
ca nu cumva tu să cazi
într-una d-amîndooă
fiind că l-amîndooă

d-opotrivă tu greșăști
și îndată te căiești
cînd nimic nu folosești

§ 214. Meșteșugul cel mai înlesnitor, spre a scri în stihuri, stă în marea silință, și dăprindere a omului. Însă aceasta cere a avea omul mai nainte o plăcere cu aplecăt看 spre aceasta, și plăcerea cere un duh mai născător. Iar pentru felurimi de poezii, în felurimi de întîmplări poți vedea gramatica poeziei, tradusă de D. I. Eliad. Și tipărită la leat 1831 în București.

Bibliografie

Avram, A. 1964. Contribuții la interpretarea grafiei chirilice a primelor texte românești (I), în *Studii și Cercetări de Lingvistică (SCL)*, 1, p. 15-37; (II) *SCL*, 2, p. 147-168; (III), *SCL*, 3, 265-295; (IV), *SCL*, 4, 471-497; (V), *SCL*, 5, 575-615.

- Avram, M. 1978. Lingvistica românească între 1828-1870, Gramatică în *Istoria lingvisticii românești*, coordonator acad. Iorgu Iordan, București: Editura Științifică și Enciclopedică, p. 48-67.
- Avram, M. 1990. *Despre gramatica lui lordache Golescu*, în lordache Golescu, *Scrieri alese*, Ediție și comentarii de Mihai Morar, Tabel bibliografic și repere critice de Coman Lupu, Cuvânt înainte și coordonare de acad. Al. Roșetti, Cartea Românească, p. 396-407.
- Bănescu, N. 1910. *Viața și scrierile marelui-vornic lordache Golescu. Bucăți alese din ineditele sale*. Vălenii de Munte.
- Bengescu, Gh. 1921. *Une famille de boyards lettrés roumains au dix-neuvième siècle. Les Golesco*. Paris: Librairie Plon.
- Bengescu, Gh. 1923. *Despre activitatea literară a unor membri ai familiei Golescu în cursul secolului al XIX-lea*, București: Cultura Națională.
- Boerescu, P. 2014. *Din istoria scrierii românești*. București: Editura Academiei Române. Vîrtosu, E. 1986. *Paleografia româno-chirilică*. București: Editura Științifică.
- Cazimir, Ș. 2006. *Alfabetul de tranziție*. București: Humanitas.
- Cepraga, D. O. 2015. *Esperimenti italiani. Studi sull'italianismo romeno dell'Ottocento*, Verona: Fiorini.
- Costinescu, M. 1979. *Normele limbii literare în gramaticile românești*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Demartini, S. 2014. *Grammatica e grammatiche in Italia nella prima metà del Novecento. Il dibattito linguistico e la produzione testuale*. Firenze: Franco Cesati Editore.
- Diaconescu, P. 1970. *Structură și evoluție în morfologia substantivului românesc*. București: Editura Academiei.
- Diaconescu, P. 1974. *Elemente de istorie a limbii române literare moderne. Partea I. Probleme de normare a limbii române literare moderne (1830-1880)*. București: Universitatea din București.
- Diaconovici Loga, C. 1822. *Gramatica românească*, Text stabilit, prefață, note și glosar de Olimpia Șerban și Eugen Dorcescu, Timișoara: Editura Facla, 1973.
- Dicționarul literaturii române. 1979. *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București: Editura Academiei Române.
- Dinică, A. 2015. Limbă vie și normă literară în țara românească la jumătatea secolului al XIX-lea. Mărturii directe și indirecte în *Gramatica lui lordache Golescu (1840) în Limba Română, 2*.
- Dinică, A., Zamfir, D.M. 2015. Aspecte istorice și dialectale ale flexiunii verbale în *Băgări de seamă asupra canoanelor gramățicești de Vornicul lordache Golescu*, în *Studii și Cercetări de Lingvistică (SCL)*, 2, p. 189-199.
- Djuvara, N. 2013. *Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)*. Traducere din franceză de Maria Carpov. Ediția a VIII-a, ilustrată. București: Humanitas.
- Fischer, I. 1962. Principii de transcriere a textelor românești, partea a II-a, în *Limba română*, XI,5, p. 577-581.

- Fotino, G. 1939. *Din vremea renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*. vol. I-IV, București: Imprimeria Națională.
- Gheție, I. 1975. *Baza dialectală a românei literare*, București: Editura Academiei.
- Gheție, I. 1978. *Istoria limbii române literare*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Heliade Rădulescu, I. 1828. *Gramatică românească* de Ion Heliade Rădulescu, Ediție și studiu de Valeria Guțu Romalo, Editura Eminescu, București, 1980.
- Heliade Rădulescu, I. 1828. *Opere*, Tomul II, Ediție critică cu introducere, note și variante de D. Popovici, București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1943, p. 512-537.
- Iordan, I. ed., 1978. *Istoria lingvisticii românești*, București: Editura Științifică și Enciclopedică
- Istoria limbii române literare, 1971. *Istoria limbii române literare vol I, De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, Ediția a doua, revăzută și adăugită, București: Editura Minerva.
- Marin, M. 2014. *Un tipar flexionar feminin specific graiurilor munteneste actuale: ie ~ e* în volumul Celui de-al XVI-lea Simpozion Internațional de Dialectologie, Cluj Napoca, 11-12 septembrie 2014, sub tipar.
- Milani, C., Finazzi, R. B. (a cura di), 2004. *Per una storia della grammatica in Europa*. Atti del Consegno 11-12 settembre 2003, Milano, Università Cattolica, Milano.
- Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești, 2013. *Museum. Studii și comunicări*, vol. XII, Argeș: Muzeul Golești.
- Pally, F. ed., 2011. *Studii și comunicări științifice, Museum XI: Goleștii – 500 de ani de istorie*, Golești, Argeș: Tiparg.
- Pușcariu, S., *Limba Română*. Vol. II, *Rostirea*, Ediție îngrijită de Magdalena Vulpe. Studiu introductiv de Andrei Avram, București: Editura Academiei Române, 1994.
- Rosetti, Al., Cazacu, B., Onu, L. 1971. *Istoria limbii române literare, vol. I, De la origini până la începutul secolului al XIX-lea*, Ediția a doua, București: Editura Minerva.
- Săulescu, Gh. 1833. *Gramatică românească sau observații gramaticești asupra limbei românești. Pentru școalele normale și gimnaziale. Partea I-a, etimologică. II parte, sintactică*, Iași: Tipografia S. Mitropolii.
- Șăineanu, L. 1892. *Caracterul general al „Băgărilor de seamă” în Iordache Golescu*, *Scrieri alese*, Ediție și comentarii de Mihai Morar, Tabel bibliografic și repere critice de Coman Lupu, Cuvânt înainte și coordonare de acad. Al. Rosetti, Cartea Românească 1990
- Tratat de dialectologie românească, 1981. *Tratat de dialectologie românească*. Craiova: Scrisul Românesc.
- Ursu, N.A. 1960, Problema interpretării grafiei chirilice românești din jurul anului 1800, în *Limba română*, 3.
- Văcărescu, I. 1789. *Grammatică Rumânească* în volumul *Poezii Văcărești (Ilanache, Alecu și Nicolae)* *Opere*, Ediție critică, studiu introductiv, note, glosar, bibliografie și indice de Cornel Cîrstoiu, București: Editura Minerva, 1982.
- Vîrtosu, E. 1930. Iordache Golescu și întâmplările anului 1821. *Viața românească*, XXII, 9-10, p. 248-264.

- Zamfir, D.M. 2005. Morfologia verbului în dacoromâna veche (secolele al XVI-lea – al XVII-lea). București: Editura Academiei Române.
- Zamfir, D. M. 2014. *În legătură cu istoria amuțirii lui -u final. Despre rezistența în timp și despre difuziunea dialectală a tipurilor fonetice **puu**, **ochiu** și **ariciu***, în *Lucrările celui de-al XV-lea Simpozion Internațional de Dialectologie (Cluj-Napoca, 13-14 septembrie 2012)*, Cluj-Napoca: Editura Argonat – Scriptor, p. 313-362.

Abstract

This paper represents a modern edition of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești de Vornicul lordache Golescu*, published in 1840 in Heliade's printing house. This edition reproduces in Latin characters the Grammar of lordache Golescu, printed in simplified Chyrillic alphabet (also known as transition alphabet – a melange of Chyrillic, Latin and intermediary characters). In order to render the text, I used the transliteration method, that I considered to be the most adequate and faithful to the original, considerint either the implicate or explicite author's conception regarding the script.

Objectives and motivation

The purpose of this paper is to complete the series of 19th century grammars, available in modern editions, in Latin alphabet. This work offers to the researcher a very precious linguistic material, a sample of the language form the beginning of the 19th century. There are numerous data attested for the first time in this work, either in lexicology, dialectology or syntax, the richness of examples illustrating a certain phenomenon is quite remarkable, compared to any other grammar of the period, the description and taxonomy are very elaborated. In what concerns the theory of the elaboration of grammar, this work reflects the level of knowledge from the beginning of the 19th century – the description criteria are usually mixed, not only grammatical, but also lexical, mainly.

The structure of the paper

The paper contents the introductory study, the editor's note and the text of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăricești de Vornicul Iordache Golescu* in Latin alphabet.

The Introductory study discusses the essential aspects of the paper (i) the grammar within the historical context, (ii) the model, conception and terminology of the grammar, (iii) the language of the grammar and (iv) conclusions.

The editors note presents the principles of the text transliteration, the motivation for choosing the transliteration as philological method, taking into account the author's conception of rendering phonetical aspects. In this case, the transliteration method offered the advantage of highlighting the aspects that mainly represents the author's conception and approach to the issues of language in mid -19th century.

The text of the work *Băgări de seamă asupra canoanelor gramăricești de Vornicul Iordache Golescu* reproduces in Latin characters the text of the work printed in 1840, including the vast Anexes that the author attaches to the text.

CONTENTS

Introductory study

1. Iordache Golescu's <i>Grammar</i> within the epoch	5
2. Model, concept and terminology in Iordache Golescu's grammar	6
2.1. Regional asymmetries in Iordache Golescu's conception	6
2.1.1. Linguistic (dialectal) asymmetries	6
2.1.2. Graphic systems asymmetries	6
2.2. Iordache Golescu's solutions	7
2.2.1. Consensus for unification	7
2.2.2. Phonetic writing for unification	7
2.2.2.1. Writing of the initial <i>iot</i>	8
2.2.2.2. Writing of the initial <i>h</i>	9
2.3. The issue of the speech norm	9
2.3.1. Consonant durification series	9

2.3.2. The final – <i>u</i> issue	10
3. The language of the <i>Grammar</i> – language and metalanguage	10
4. Conclusions	11
Editor's note	13
<i>Băgări de seamă asupra canoanelor gramăticești</i> de Vornicul Iordache Golescu	15
References	219
Abstract	222
Contents	223